MILOSRDENSTVÍ ČERVENÉHO KŘÍŽE.

Úlohy pohlaví, muže i ženy, při všem konání na světě jsou rozděleny a pro ochranu lidskosti tam, kde muž dopouští se sám skutků zvířecích, nebo přikazuje druhým, aby se jich dopouštěli, jeho žena nastupuje roli milosrdenství, těšícího anděla, sestupujícího v bílé, čisté říze s výše oblak k zamazaným a zakrvácenýmtrpícím. Zájmy mužovy nanesou rány a žena přijde je lízat kočičím jazykem, aby je ochladila, od boje pro mužův zisk všecko bolí a žena, aby se na to zapomnělo, sníží se a jde k ubožákovi, do něhož by jinak nekopla, třít svým měkkým, vábným, pro chudáka vznešeným tělem.

Nastala válka a majitelé panství, bank, továren, dávali se fotografovat jen v uniformách důstojníků, nebo s řády na prsou, aby svět viděl, že oni jsou pro stát, který pro ně vede válku; a jejich manželky, ctné a šlechetné dámy, které včera rvaly komorné vlasy s hlavy a otloukaly lokajovi o nos jezdecký bičík, navléknou šat milosrdenství, bílé a černé roušky přes hlavu, na ňadra červené kříže a jdou po lazaretech ukazovat vojákům, že válka není jen peklo a příležitost k bez-

trestnému dělání zla, ale že také může se při ní konat dobro, takové dobro, jako je srovnání polštáře pod hlavou, omytí zahnojených očí, otázka, kolik má doma dětí a útěcha, aby se o ně nebál, jest-li umře, protože nad vším, co se děje, je bůh, který nedá zahynouti nám ni budoucím. A protože jsou v armádě i jemnější duše kterým nestačí duševní útěcha, nakypření podušky, a ty jsou zpravidla mezi důstojníky a doktory, obětuje vznešená Sestra Milosrdí sebe víc, věnuje se jim cele a pak takový lazaret liší se od bordelu jen tím, že na něm nebliká červená lucerna a nejsou transparentní nápisy: Černá káva — Dr. Fr. Zátky destillovaná sodová voda.

Jedni se ve válce živí přítomností, druhé při životě udržuje naděje v budoucnost. Slovo »zítra« stává se zázračným eliksírem, který mutí lidi, aby nepodnikali dnes nic, co by je přinutilo přestat dýchat, a aby dnes a to každý den, věřili, že zítra všemu mučení a trápení bude konec a že život jejich vrátí se zase ve způsoby žití lidského. Mluví lékaři o otužení, o sesílení nervů lidstva ve válce, protože mezi vojáky a mezi zajatci bylo poměrně málo sebevražd. Ale všecky ty, kdož nezadrhli si okolo krku provaz, nebo neskočili oblečeni do některé sibiřské řeky, udrželo rodinám jediné slovo: »Zítra!«

*

* *

Baronka Austerlitzová a hraběnka Taxilová, které byly na kontrolu zajateckých lágrů do Ruska poslány rakouským Červeným křížem, byly dvě dámy nejlepší vídeňské společnosti, a ochotně, nelekajíce se vzdálenosti, samy se nabídly, že pojedou do Ruska potěšit lidi, kteří se tam octli proto, že buď prolévali nebo ne-

chtěli prolévat svou krev za to, aby v Rakousku bylo dražší žito, uhlí, cukr, železo a líh.

Hraběnka Taxilová jela do Ruska v představě, že úkol instituce, jež ji vyslala a svého poslání milosrdenství splní tím, když bude zajatcům rozdávat po rublu a měkkou, mateřskou rukou stírat slzy z jejich očí, valící se steskem po Rakousku. Byla to stará, cvrklá, klerikální, bigotní opice a měla o zajatcích takový názor, že uvidí je všechny klečící na modlitbách, vzývající boha, aby dal vítězství rakouským zbraním a toužebně pohlížející na západ.

Naproti ní baronka Austerlitzová byla dáma mladá, svěží a půvabná. Měla v sobě trochu východní krve, neboť její dědeček byl žid, zbohatlý za Napoleonských válek a k tomu, že jela tak ochotně do Ruska, přispěla nepokojná její krev, jež často ji štípala, nedovolujíc jí klidně spáti.

Litovala zajatce také dostatečně, ale víc sympatií, než k nim, měla k ruským důstojníkům, kteří, vycifujíce to, doprovázeli ji všude v smečce, jako psi vzácnou, cizokrajnou čubičku a předstihovali se v úsluhách a galantnostech.

Zvlášť roztomilé z nich odměňovala tím, že je brala po večeři s sebou do svého hotelu, aby jí pomohli spat a snažně v noci je prosila a nařizovala jim, aby k zajatcům byli také tak něžní, ohleduplní a pozorni jako k ní. A po takovém dávání direktiv dospěla k poznání, že ráno bývá příjemněji unavena, než když ve Vídni ležel vedle ní její muž, který na srbskou frontu dodával seno a mimo baronku měl také na starosti několik baletek a jednu dvorní dámu, která mu obchody se štábem sprostředkovala.

Je přirozeno, že vznešená návštěva vídeňských dam a Sester Milosrdí byla v táboře v Omsku očekávána se zvědavostí a zájmem a že všecky hovory v baráku točily se kolem ní. Dohadovalo se, co bude říkat, co dávat, přiveze-li s sebou dopisy z domova, jak zakročí ve prospěch zajatců a jaký budou před ní mít Rusové respekt.

»Jen aby nám sem neposlali nějakou ochechuli starou,« vzdychl jeden večer Hudeček, hekaje a sténaje. »Kamarádi, víte, že šest měsíců jsem v lágru a že jsem vodtuď nevylez a jinak ženskou neviděl, než skrz plot? Zrovna se zastavila a zůstala chvíli rozkročená. No, dyť víte, jak to bejvá. Co já ale v té chvíli vytrpěl, než vona udělala tam louž! A to jsem ji ani neviděl do ksichtu, ale tak se mi zdálo, že byla mladá. Von, kamarádi zlatý, až písek vokolo ní stříkal, div mi něco nepadlo do voka!«

Hudeček pomlčel chvíli a když nikdo neodpovídal, zanaříkal znovu:

»Kamarádi, ze mě se stává prase. Na mou duši, jaký já mám špinavý myšlenky! Moje ženo nebohá, můj anděli! Já jsem hovado, já jsem hotovej kanec!«

»Vona tě povyrazí, až sem přijde,« řekl mu ochotně Švejk. »Vono se musí furt doufat a nikdá nezoufat.«

»Přijdou, projdou barákem a zas půjdou k čertu,« prohlásil Marek. »Nemyslete, že se na někoho podívá. Měli jsme takovou škebli v Pardubicích, když jsem tam byl v nemocnici. V půlnoci telegrafovala, že přijede a doktoři z toho byli jeleni. Všecky vojáky sehnali s kavalců a všecko se drhlo a převlíkalo. Lidi se čtyřiceti stupni horečky rajbovali podlahu pískem a vápnem, ráno v šest jsme byli udřeni jako koně. V deset dopoledne ona se přinese, strčí do cimry nos: »Gut,

sehr gut. Prachtwoll, wunderbar!« Budete vidět, jak začnou jančit tady, až dostanou aviso, že je na cestě.«

»To budou,« přisvědčil piskloun. »Vona musí najít všecko v nejlepším pořádku. Ale mordie,« a hlas mu rozčilením přeskočil, »já se na ní chystám. Já jim to, potvorám, nedaruju, já je zničím,« vypískl vyhrůžně.

»Snad by si neměl srdce ublížit ženský?« udivil se Švejk. »Kamaráde, povídám ti, že budeš šťastnej i ty, z toho dobrodiní, co nám udělá. Taková dáma si dá záležet, a když něco dělá, tak se vobětuje. Vona si nezaslouží, aby se ňákej trhan vo ní votíral. To, když jsem byl v garnisonním špitlíku, tak vedle na cimře leželi ranění a mezi nima byl taky ňákej Pazderka z Břevnova. Von měl bauchschuss, ale už to měl zašitý a těšil se už na to, až zas pude s marškou do fronty, kam ho asi trefějí po druhý. A voni vod nich vzali pryč saniťáky a chodily je vošetřovat taky takový frajle vod Červenýho kříže. A jednou na večír příde jedna nová, eště nevokoukaná a sedne si vedle něj na kavalec. Ženská jako anděl, kouká se tak lítostně na něj a pak se ho ptá:

»Vojáčku, chcete něco?«

A von má vztek, že se nesmí hnout s bauschusem, když vedle je taková správná holka a vrtí hlavou, že nechce nic. Vona se na něj podívá eště lítostněji:

»Snad bych vám mohla srovnat polštář?«

A von zas, že né. Jí už lítostí vyhrkly slzy a šeptá jak poraněná laň:

»Snad si přejete abych vás obmyla?«

A jemu, Pazderkovi, už jí bylo líto taky, a tak kejvá hlavou:

»Ano, prosím, jo!«

Vona si vyhrnula rukávy, namočila kousek vaty a

šmidluje mu s ním po ksichtě. Pak ho suchou vatičkou votřela na čisto, a usmála se na něj jako cherubín:

»Je vám líp, vojáčku? Osvěžilo vás to?«

A von se na ni taky ušklíb, aby neřekla a povídá:

»Vosvěžilo, slečinko, to jsem rád, že vás to těší. Já vám nechtěl kazit radost, ale dnes už jste třináctá, kerá mě vomejvá.«

»Abys pak ty,« obrátil se Švejk k pisklounovi, »nezachoval se k ní jako ten Jiřička z Podskalí k hraběnce Kudenhoffový. Vona byla vrchní švestrou v garnisonním špitále na Karláku a tenhle Jiřička tam byl s prostřelenou nohou. Von říkal, že dostal do ní šrapák, ale že než šel na hilfsplatz, že si musel spálený maso vořezat nožem. Už to měl taky zarostlý a chce si jít sednout do parku. Ale saniťák tam není ani jeden, Sestra taky né, aby ho vyvedla a von si to táhne podle zdi sám a skáče po jedný. A v tom se tam ta hraběnka namane, veme ho pod paží:

»Já fás, fojáček, dovedu!« a táhne ho přes ulici k lavičce. A von do sebe natáh vzduch, byl moc spokojenej, že to zas pude a povídá ji:

»To je fajn, že sem v Praze. Ale bude pršet, smrdějí ňák kanály.« A vopírá se vo ni ze vší síly, protože mu to taky dělalo fajn, ale vona mu chtěla dát znát, vo koho se vopírá a povídá mu:

»Víte, fojáček, kdo vás vede?« A von, jak byl v tý ráži, povídá:

»Na to já se vykašlu. Hauptsach je, že jsem v Praze. No, do Černýho pivovaru hnedle dolezu a to vostatni všecko af mně políbí prdel.«

A potom, když snědli ještě několik obědů, spočívajících v rybí polévce, kde v zašpiněné vodě a slupkách z hrachu bloudily unyle rozvařené hlavy ze smradla-

vých sušených ryb, kteroužto lahůdku doplňovala kaše ze ztuchlých krup nebo pohanky, při niž jeden člen desítky dušoval se, že tu, kterou mají dnes, jí radši než tu, kterou měli včera, objevily se příznaky, že nastávají věci veliké. Feldvéblové, komandující v barácích, se vším úsilím starali se, aby své svěřence jednou spočítali doopravdy. V barácích byly postaveny bečky s nápisy »pitná voda«, z kuchyně jednou mísy přišly vydrhnuté ode rzi pískem a umyté, na konec objevil se ve dvoře vůz nasekaných smrčků, které ruští vojáci zapíchali do závějí sněhu kolem baráku a současně přišel příkaz, aby nikdo ze zajatců neodvažoval se svléci se do naha a chytat vši, jelikož by mohl zkazit celý dojem velkolepé péče ruské vlády.

»Neboť nevíme dne, ani hodiny,« zarecitoval Švejk, natahuje si po čtení tohoto důvěrného sdělení přes hlavu špinavé triko.

»Mládenci, dnes přijdou,« řekl Hořín den na to. »Švejku, pojď pro čaj, já vemu v lávce bulky. Voni se možná dají od nás pohostit.«

Švejk sebral čajník a vyšli z baráku.

Před dveřmi kanceláře stál feldvébl Petr Osipovič Čumálov a nepokojně obzíral liduprázdný dvůr. Neměl v kanceláři umytou podlahu, čert jistě přinese dnes do tábora náčelníka Klagena, bůh nedej, plukovník v kancelář zajde, špinavou, poplivanou podlahu uvidí a Petr Osipovič až cítil mráz po zádech teď, jak náčelstvu líbezně se rtů sjede překrásné slůvko: »Fronta«. A jako na vzdory Austrijci z baráků dnes nevylézali, schovávajíce se před ostrým mrazem a ledovým větrem a Petr Osipovič až poskočil radostí, vida, že Švejk s Hořínem musí jít mimo něho.

»Nuka, holubčíci, idíte suda!« kývl na ně laskavě knutou.

Švejk obrátil modré oči na Hořína. Ten jen usykl: »Musíme. Uvidíme, co z něj kouká za kšeft.«

»Vot, rebjatišky,« sladce a ještě laskavěji oslovil je feldvébl, když salutujíce, stanuli před ním. »Doufám, že pro náčelstvo své najdete volnou chvíli. O nic zvlaštního se nejedná. Přinesete si do bečky vodu, charašénko podlahu vydrhnete, pískem posypete a můžete zas oddychat.«

Hořín ani nemrkl na tuto příjemnou nabídku a zíraje pitomě na feldvébla, řekl: »Nemtudom. Maďar. Neponímajú, nemtudom, Maďárum.«

Oči Petra Osipoviče sjely z něj a zabodly se do tváří Švejkových. Ten, snaže se, aby koukal ještě blběji než Hořín, vypravil těžce přes rty: »Ich versteht nichs. Němec, Germán. Ne-ro-ze-be-ru.«

»Já vás, holoto, naučím rozbírat!« křikl bůh kanceláře, šlehaje knutou do holinky. Pak otevřel dveře, vrazil je dovnitř a ukazuje na bečku, zařval: »Vody doneste!«

»Nemtudom,« jako na omluvu prohodil Hořín. Feldvébl nohou přisunul hadry, posunky naznačil, že až přinesou vodu, budou podlahu mýt, uchama bečky prostrčil jim tyčku, posunky zas jim přikázal, aby to vzali na ramena a vystrčil je ze dveří, jda za nimi.

Ostali stát po několika krocích, pohlížejíce bezradně po dvoře a tázavě na něho. On si všiml, že dívají se k barákům a maje strach, aby mu neutekli, ukázal knutou k výstavnímu pavilonu, za nímž protékala voda, a řídě pošlehováním směr, šel za nimi.

Nabrali vody, vzali tyče na ramena a Petr Osipovič teď vykročil napřed, a ostře šel několik kroků před

nimi, sekaje si do holinek. Švejk se ohlédl na Hořína. ten bleskem pochopil: jedním hmatem svezla se jim tyčka s ramen a oni skoky dali se k barákům.

A u kanceláře pyšný Petr Osipivič otevřel dveře: »Nuka, rebjata, hadry nanočte a poskorej do roboty!« Po vteřině, když nevcházeli, otočil se dozadu a bohopustě zaklel. V prostřed liduprázdného dvora stála bečka a Austrijci u ní nebyli...

Feldvébl zaklel znovu: »Čubí syni utekli a ty čubí dcery tu budou každou chvíli.« Rozběhl se k prvému baráku, odkud po minutě čtyři vojáci s nasazenými bajonety vedli šest Rumunů, aby zachránili v poslední chvíli reputaci oklamaného feldvébla.

A v tutéž minutu jiný voják vedl dvacet lidí do kuchyně, aby šli očistit do polévky ryby a před vraty se saní slézal štáb, s kterým rakouská misse do tábora prijela.

Baronka Austerlitzová šla první. Měla na sobě nádherný tygří kožich, na jejím levém boku klátil se adjutant Gavril Michajlovič, vedle v karakulovém kožichu hopkala ve vysokých sněhovkách paní z Klagenů, vyptávajíc se na Vídeň. Po boku hraběnky Taxilové kulhal vojenský náčelník, opíraje se o hůl a za nimi táhl se dlouhý ocas důstojníků, doktorů a písařů s aktentaškami.

»Gavril Michajlovič, prosím, veďte paní baronku nejdřív ke kuchyním!« ozval se vzadu plukovník.
»Přejete si také nejdříve vidět kuchyně, paní hraběnko? Či zajdem dřív do nemocnice?« obracel se k své průvodkyni, která myslela na proslovy, jaké zajatcům udělá.

Před čtyřmi smrčky, zdobícími dveře kuchyně, se baronesa zastavila:

»Ach, jak krásné! Opravdu, zde lidé žijí v stálé poesii vánoc. Heilige Nacht, heilige Nacht! A ty šišky na nich, to je nádherné! Já nikdy šišky na větvích neviděla!« A zatleskala, ukazujíc to paní z Klagenů, rukama.

»Není špatná ta Austrijačka,« myslil si Gavril Michajlovič, dívaje se na plné boky v kožichu. »Boky má jak jalovice. Bude tu v Omsku týden, jest-li pak by se s ní dalo něco dělat? Gavruško, molodče, dokážeš, aby tě ta mrcha nepřátelská vzala s sebou spát?«

A nahlas, otvíraje dveře, řekl: »Milostivá paní, prosím. Račte dále!«

V kuchyni u ohromných stolů zajatci, mezi nimi Švejk, páralo a oškrabovalo ryby, vysekávajíce je z kusů ledu, jak při dopravě v bečce zamrzly. Baronka znovu zahořela nadšením:

»Mà chère, pohleďte, ryby! Jaké jsou zlaté a pod bříškem stříbrné, ty běličky!«

»Já jsem znal jednu Běličku,« polohlasem ozval se Švejk, »ale ta byla pod bříškem černá. Voni holt jsou ryby zbarvený všelijak.«

Zajatci kolem něho škrabali šupiny s ryb horlivě, nezvedajíce vůbec oči a zapomínajíce uctivostí dýchat; celý přišlý štáb se seskupil kolem nich, dívaje se jim do rukou a Švejk, upíraje snivé oči do ruměnců paní baronky, teplem kuchyně rozhořelých, na její otázku, přeje-li si něco, odpovídal německy:

»Voni to tu mají v Rusku s rybama moc dobrý. Voni je nemusejí lovit, voni z nich nemusejí dělat zavináče ani uzenáče, jako ten pan Kutina v Karlíně, voni se s nima v létě nedřou a nechají si je v řece zamrznout. A pak to v zimě vysekají, kolik fůr kdo potřebuje, dají

do kotlů rozvařit led a mají hned sulcovaného kapra. Voni nás tu mají rádi,« pokračoval, vida, že i stará hraběnka mu naslouchá, »a dají nám, co mají nejlepšího. Co pak dělá náš císař pán, eště neumřel?« otázal se Švejk se zájmem, dokončuje svoji přednášku o rybnatosti ruských řek.

»V Augustiánském klášteře za vás se, vojáci, modlí,« rychle a spokojeně řekla hraběnka Taxilová, dojatá prostotou a upřímností otázky dobrého vojáka Švejka; a ten zazářil jako úplněk:

»Tak vida, modlí se. No, von už nic jinýho dělat nemůže. To jen u nás v baráku ten pitomec Hudeček říká, že ho chodí vohřejvat v noci ňáká herečka a ten kluk anarchistická, piskloun, ten zas tuhle povídal, že mu u dvora držejí švýcarskou kojnou, aby nezašel na skrčeninu. Tak vida, von zatím starej pán je zdravej, a modlí se za nás. To je vod něj moc hezký!«

»Co povídá?« optal se von Klagen, který rozuměl Švejkovi sotva desáté slovo, zrovna tak jako druzí nerozuměli mu víc; a stará hraběnka řekla:

»Věrný voják. Ptá se po zdraví našeho stařičkého mocnáře.«

Pohled vojenného náčelníka se zalíbením spočinul na Švejkovi, na jeho poctivé a otevřené tváři; holí poklepal mu na rameno a řekl:

»Sehr Gut. Ja, ja, sehr gut, brave Mann.«

»Feldvébl, máte vařeno?« otázal se Gavril Michajlovič poddůstojníka, majícího na starosti kuchyň. Ten cvakl podkůvkami: »Dle rozkazu!« načež pobočník obrátil se k dámám: »Přejete si, prosím, ochutnat polévku pro zajatce?«

»Kdybyste byl tak laskav,« baronka koketně zapro-

sila a feldvébl s připravenou cínovou miskou hnal se k rohovému kotli. jsa sledován zděšeným pohledem kuchařů. Otevřel víko, pohroužil naběračku, míchaje u dna. Kuchaři zoufale dívali se na sebe, pak jeden pokusil se zašeptat:

»Vladimír Vasilevič, pro boha, Vladimír Vasilevič, z druhého kotle naberte!«

Ale horlivý feldvébl nedbal, nalil do misky a přinášeje ji k panstvu, ukázal na připravené lžíce. Gavril Michajlovič poprosil:

»Račte ochutnati.«

Baronka Austerlitzová polkla několik krůpějí záhadné tekutiny, a vyplivla je z úst. Stará hraběnka snědla půl lžíce, ošklíbajíc se:

»Je to řídké a mdlé. Nezvyklá chuť.« Načež paní Klagen se usmála:

»Francouzskou kuchyň mít pro ně nemůžem,« a plukovník, vida na tekutině mastná oka, dodal:

»Ruští vojáci jinou nejedí. rybí polévka je velmi výživná,« k čemuž doktor horlivě přisvědčil.

Misse odcházela, feldvébl, krče se, dovedl ji až ku dveřím a za nimi letěl úžas kuchařů:

»Krista pána, kluci, voni nepoznají, co je to polívka! A von félák, ten blbec, dal jim vochutnat tu špínu z kotle, co jsme si v ní večír vyvařili zavšivený podvlékačky a košile!«

*

* *

Když zajatci, po očištění ryb příběhnuvší do baráku zvěstovali, že je to již tady, a že před kanceláří skládají ohromné bedny, označené červeným křížem, v kte-

rých misse patrně s sebou přivezla dary, zmocnila se zajatců horečka radostného očekávání a hned začli na mráz vylézat patrouilly, aby oznamovaly, co se na dvoře děje a jak se situace rozvíjí. Zjistilo se, že dámy zase v saních odjely, že po obědě zase přijely, že rušti vojáci otvírají bedny a do jednoho baráku, sloužícího za skladiště, že vynášejí z nich velké škatule, vysoké šněrovací boty, deky a civilní zimní kabáty. Také bylo z pozorováno, že zvlášť pěkné věci z toho šikovatel Petr Osipovič nosí vlastnoručně do své kanceláře a schovává do tmy, pod pryčnu.

Konečně přilétl udýchaný posel, že dámy jdou k baráku. Ruský četař křikl: »Smirno!« vyběhl ven a honem otvíral dveře, aby slavný průvod mohl vejíti.

Zajatci seděli na kraji pryčen nad sebou, jako slepice na bidélkách. Hraběnka Taxilová zjevila se první, plukovník za ní. Pak se ozval zvonivý smích baronky a za ní vešli do baráku, v němž bylo hodně šero, ostatní.

Stará aristokratka přelétla postavy jedním pohledem a z úst se jí vydralo:

»Schreklich, schreklich! Úžasný vzduch, strašlivá atmosféra! Což tu ventilace nemají?«

Baronka vyňala z kapsy malý, navoněný šáteček a přitiskla ho k nosu, tváříc se, že je blízka omdlení. Pozorný Gavril Michajlovič stoupl si za ní tak, aby jí mohl bezpečně zachytiti.

»Přimáčkne-li se na mě, bude to dobré,« myslil si, opíraje ji zlehka napřaženou levicí.

»Takový zápach zde! Od čeho to je, pane plukovníku?« zahuhňala šátečkem baronka, hledajíc pohledem Klagena. Ten pokrčil rameny:

»Mnoho lidí. Vojáci. Těla a tabák!«

»Von se každej chlap napráskne chleba,« se shora s pryčny radostně ozval se Švejk, » a vona je tu pak palba jako u Verdunu. To je hotovej trommelfeuer. Já jim to říkal: Kluci, necpete se, nebude tu k vydržení. Ale milostpaní, poslušně hlásím, voní jako zapálenej františek.«

Hudeček zatáhl mluvčího za bluzu, šeptaje:

»Mlč, jak to s ní mluvíš. Dyť je to baronka!« Načež Švejk pokojně nahlas odvětil:

»Já můžu, já s ní mám známost.«

»Fojáci, sem ku mně,« řekla vyšším hlasem hraběnka a na pryčnách nastal šumot. Slepice změnily se v opice, slézajíce po trámech dolů a v zástupu shromáždily se kolem dam, nastavujíce uši k poselství z vlasti.

»Fojáci!« snažíc se mluvit česky, zařečnila zástupkyně Červeného kříže. »My a oni nikdy na vás nezapomínat. Vy být furt synové Rakouska, synové naši, unsere rothe Kreuz mít o vás immer Pflege.«

Odmlčela se, hledajíc další české výrazy. Plukovník Klagen vzal za ruku svou ženu, dal štábu posunkem znát, aby jej následovali a odešel na druhý konec baráku, aby nepřekážela jeho přítomnost rozvití květů rakouského vlastenectví a nádoba milosrdenství rozezvučela se nakřáplým hlasem znova:

»Fojáci! My na vás myslet, my se modlit, vy se šťastně vrátit do velkého, vítězného Rakouska. My už v létě vyhnat nepřítel über der Grenze, naše vlast válku vyhrát. Ve Francii vorrikung, v Italii ofensiva, na zdejším frontě vítězství, naše pluky, unsere brave Soldaten pokrýt prapory novou sláfou a hrdinstvím pro našeho zeměpán, císař František Josef der Erste. On

a flast vám nezapomenout, co vy vytrpět a obětovat, on a flast vše velmi vynahradit. Fojáci, jen trpělivost! Vydržet, durchhalten, vydržet!«

Hraběnka Taxilová umlkla, čekajíc souhlas a potlesk, ale dav trhanů kolem ní mlčel, zíraje na ni s ústy otevřenými a bylo ticho takové, že bylo slyšet, jak kterémusi rachotí plíce. Náhle v tom ozval se vzlykot. Nahoře na pryčně plakal dobrý voják Švejk.

»My to tu, milostpaní, když bude potřeba, vydržíme i do konce války,« škytal, popotahuje nosem. »My pro císaře pána uděláme, co budeme moct. Jen kdybysme fasovali taky máchorku a cukr. Řekněte císaři pánu, že se na mě a na kamarády může spolehnout.«

A Švejk, pláče, slezl s pryčny a šel staré hraběnce políbit ruku. Ta dojata oddaností tohoto prostého vojáka mu ji nastavila, a když po nose Švejkově skanuly ji na ni dvě horké slzy, pohladila ho po vlasech, otevřela aktentašku a podala mu z ní desetirubl, který on zastrčil do kapsy a lezl nahoru, stále pláče, na pryčnu zpět.

Toto odměnění Švejkova holdu mělo ten následek, že třicet chlapů začlo smrkat a popotahovat a dvacet hlav hnalo se po hraběnčině ruce s vyceněnými zuby, jak tlamy vlků, když ve stepi dohánějí uštvané hříbě.

Ale hraběnka zavřela tašku, počkala, až se Švejk utišil, což nastalo nápadně brzo a začla znovu:

»Fojáci! My vám přinést posdrafy od vaše ženy a děti, vaše kamarády. My moc rádost fojáci, vidět vás zdraví a spokojený. My, fojáci, přivézt vám mundur, boty, deky, my přivést viel Liebesgabe a zejtra vám rozdat. Mít, fojáci, někdo z vás stížnost, nebo prosbu?«

Teď se okolo ní zavlnilo a sto hub začlo mluvit najednou. Jeden se ptal proč nejde pošta, druhý chtěl

vědět co platí dobytek, třetí se zajímal není-li zavřen nebo zastřelen jeden pán od nich z města, a ze zadu jeden prodral se lokty až k ní a salutuje, řekl:

»Poslušně prosím, je můj bratr ještě ve Vídni ve špitále?«

A když ho hraběnka ujistila, že to nemůže vědět, že ve Vídni je stotisíce raněných a nemocných, podíval se opovržlivě na ni a dral se zas dozadu, bručе:

»Je vod Červenýho kříže a neví nic. Tak nač sem leze, když neví vo našom Frantíkovi? Jest-li umřel, nebo pad, já po ňom budu dědit.«

Stará dáma byla tak zasypána dotazy, že baronka uznala za nutné ji pomoci. Odtáhla šáteček z úst a začla odpovídat také, přidávajíc k větám úsměvy plných rtů a blyskot zubů. A sotva začla mluvit, jako náměsíčník slézal s pryčny a protlačoval se k ní Hudeček. Jeho místo zaujal piskloun, který si za sebe postavil lahvičky a vida, že vše dole je zaměstnáno povídáním, odkorkoval je, nabral do brčka vyschlé štěnice a brčkem vyfukoval je oběma dámám za límec, prohlašuje k Markovi:

»At mají taky něco! Válka je celostátní podnik, v ní všechny vrstvy obyvatelstva mají mít stejně vřelou účast!«

»Dobře mi to donáší,« pochválil si, vida, jak slupky zapadají do chlupů kožichu. »Musím jim ještě přidat, aby měly díl spravedlivý.«

A nabral znovu plné brčko vší a vyfouknuv je, se zájmem se díval, jak v letu roztahují nohy, aby se při dopadu zachytly.

Na konec stará dáma otevřela aktentašku, vytáhla svazek třírublů, a zvedajíc je nad hlavu, zvolala:

»Fojáci, buďte tu zdraví. My musíme jít dál, k vašim kamarádům. Fojáci, každému jeden, ať vidíte, že Rakousko nezapomíná!«

Rozdávala ruble pravou rukou, nastavujíc ji současně k políbení:

»Na cigaretty, vojáci, na chleba!« a zavšivení členové armády braly od ní bankovky, pohnuti jako děti a otírali o hřbet její ruky kapičky od nosů.

A také v tom pomohla jí baronka. Vzala z její tašky druhý svazek a počla rozdávati druhým, k ní se tlačícím, ale nenastavujíc ruce tak zřetelně a výmluvně.

Rozdala několik třírublovek, aniž by někdo jí štědré prsty za to poslintal. Pojednou muž, kterému papír podala, padl před ní na kolena a uchopiv obě její ruce ve své, začal je, blábole nesrozumitelná slova, šíleně líbat.

»Máte bídu? Stýská se vám?« zeptala se baronka, podávajíc mu druhou třírublovku. Ale on nepřijímaje ji, klečel stále a zíral do tváří barončiných zoufalým, úpěnlivým pohledem. Potom znovu ji chytil za ruce a tiskl je na své horké, rozpraskané rty.

»Nu, co chcete? Řekněte, co je vám?« vydechla hlasem, v němž bylo již zděšení. Ale voják místo odpovědi objal ji rukama nohy a začal líbat kousek sukně, vyčuhující pod kožichem, obraceje oči stále nahoru.

A z toho pohledu bleskem baronka pochopila vše. Byly to hladové oči muže, které prosily o nasycení a ruka, kterou ucítila pod sukněmi, jak hladí ji lýtko, jedouc po něm vzhůru, vynutila z ní přidušený, překvapený výkřik zvědavosti a odporu, při němž klečícího odrazila oběma rukama.

»Hudečku, necháš ji!« zvolal Švejk, spouštěje se po

sloupu dolů. Pak odváděje rozvášněného a blízkosti těla ženy zpitomělého kamaráda na pryčnu, vlídně mu domlouval:

»Pro Krista Pána, vole, co tě to napadlo, vohmatávat ji tady. Snad jsi ji, proudníku starej, nechtěl dělat nemravný návrhy? Koukejme se na Hudečka. Von by chtěl střílet taky vysokou. Kamaráde, takový srnky jsou jen pro chlapy vod lajtnanta vejš.«

Uložil sedláka, brečícího jak dítě, na pryčnu a vrátil se zpět. U dam stál již štáb plukovníka Klagena a stará aristokratka na konec, rozdávajíc ještě peníze, ptala se, kdo má žalobu nějakou a vojenný náčelník sám žádal, aby lidé pronesli stížnosti. Ukázalo se, že není spokojenost s chlebem, protože je plný plev a otrub. Baronka vzala do ruky podanou porci, uštípla z ní, a dala do úst; i hraběnka okusila. Od nich převzal chléb doktor Mitrofán Ivánovič Markov, proslulý mezi zajatci svým léčením glycerinem, a nadouvaje tváře, upozorňoval hotovou přednáškou:

»Se stanoviska labužnického snad by se proti chlebu, který tu vidíme, dalo namítat mnoho. Ale se stanoviska lékařské vědy nedá se proti němu namítati nic, protože k obměně látek v tělech zajatců je plně postačitelný. V chlebě tom, přes to, že je černý tak . . .«

»Aby ho prase žralo,« poznamenal Švejk polohlasem.

»nalézá se dostatečně vitaminů, bílkovin a uhlohydrátů k výživě těla potřebných,« pokračoval doktor, drže chléb před sebou, jak přemítající Hamlet lebku:

»Mé dámy a pánové, naší lékařskou vědou je nad vší pochybnost zjištěno, že k výživě člověka stačí pro dobu dvacetičtyř hodin osmdesát gramů bílkovin, sto

gramů tuků, tři sta gramů uhlohydrátu. Je velmi zajímavo, že k udržení člověka při síle stačí i chléb, v kterém je necelá polovina, nýbrž jen pětačtyřicet procent borových pilin. Takový chléb zavedli v Německu a dojde-li ten hlas vědy i sluchu u nás na povolaných místech, je naše vítězství zabezpečeno, neboť bohatství borových lesů v Rusku a na Sibíři je nevyčerpatelné a výživa obyvatelstva tím zajištěna!«

Doktor skončil svoji řeč, podávaje chleba Švejkovi. Ten jej vzal a salutuje, zdvořile se usmál:

»Poslušně hlásím, že je to tak. Von nikde nikdo neví, po čem může ztloustnout. To jsem prosím, pane doktor i pane plukovník, znal ňákýho Lubinu z Voděrad. Von měl kluka Ferdu, asi pět let mu bylo a von ten kluk jeden čas nic nejed, ale zrovna vám kvet, jak byl zdravej. Furt byl vedle u košaře, kde měli tahací čubu a vona zrovna měla štěňata a von si k nim vlez často do boudy. A jednou Lubínka vaří si heřmánek, vona mívala často nadejmání a povídá před klukem:

»Starej, podej mi cukr, ať nemusím vstávat, mám to moc hořký;« a ten Férda povídá na to: »Maminko, kdyby si šla si pocucat košářovu čubu, ta má, holenku, mlíko moc sladký.«

Švejk podíval se vítězně na své vznešené posluchačstvo, které mu rozumělo jen, že mluví o mléce, a šťasten tím, že může podpořit vědecké theorie o výživě lidí, příjemným hlasem pokračoval:

»Anebo jako ten pan Maršálek z Janovic, co si chtěl zařídit tu prasečí farmu pro výchovu podsvinčat. Von byl študovanej, von měl tu agrárnickou akademii a von taky říkal, že se v moderní době musí jít na všecko s vědeckou methodou. A tak von pozoruje ty prasátka,

co sežerou mlíka, vařenejch krupek a brambor a povídá: »Tolik látek výživnejch, co je v tomhle, je v půl vajíčku; nač pak máme pálit dříví, nosit se s vodou, když jim to všecko můžem dát, tak říkajíc, v kostce.« A von těm prasatům vařil vajíčka, půl jednoho na měkko podsvinčeti a jedno celý na tvrdo starý svini. A vono to mělo nádhernej výsledek: podsvinčátka pochcípala, svině hlady vyrazily u chlívků dvířka a rozrejpaly mu celou zelinářskou zahradu.«

Zrak Klagenův Švejka přímo laskal. Hraběnka dala mu třírubl, za který ji Švejk již ruku nepolíbil a pak, zpozorovavši pásky na rukávech Markovy bluzy, řekla rozpačitě:

»Sie, einjähriger, já vám dosud nic nedala? Vezměte, prosím!«

Oddělila od svazku dva tříruble a podávala mu je. Marek pro ně nesahal a pisklоun za ním zuřivě pištěl:

»Neber to, neber! Af si to v Rakousku sežerou! Af se s tím ta holota zalkne!«

Marek, přemáhaje výbuch, hleděl do země. Baronka, zaujata tím, že mezi zajatci nalézá inteligenta, který chová se odmítavě i hrdě, ze své tašky vyňala desetirublovku a k ní přidala nejsladší, nejsvůdnější úsměv:

»I ode mě vezměte! Není to dar. Je to splátka z vděčnosti! Dávno jste si víc zasloužili. Však vás vlast odmění, až se vrátíte! Dlouho to již trvat nebude. Všude jsme nepřítele za hranice vyhnali.«

»Za hranice? Za jaké hranice?« jako ve snu zeptal se Marek.

Úsměv baronky byl již přeslazený: »Ale za hranice. Über der Grenze.«

»Jaké hranice?« vykřikl náhle Marek, vytrhávaje

peníze oběma z hrsti. »Co za hranice?« opětoval: »Není žádných hranic! Já u Brodů viděl na vlastní oči, když jsem u hraničního sloupu ležel. Já ležel v Rakousku, přede mnou bylo Rusko. Dvě říše tady se stýkaly a hranicemi zem tu byla rozdělena. A přede mnou z Rakouska žížala ze země vylezla a o pět centimetrů dál zaryla se hlavičkou zas do prsti. Půl žížaly v Rakousku a půl v Rusku bylo! Pro člověka jsou hranice, pro žížalu ne. Pro zajíce je jeden les, pro skřivana jedno pole, jen lidé mají po zemi ploty a čáry! Hranice! Není hranic, švindl to je, vy jste si vymyslili. Je jen jediný velký, krásný svět!«

Marek zmačkal papíry a mrštil jimi staré hraběnce do obličeje. Celý štáb zbledl, a všecko zůstalo ohromeno, jen piskloun zaječel: »Výborně!«

Z ustrnutí se první probral šlechtic z Klagenů. Křikl na ruského šikovatele:

»Soldáty suda!« a když přiběhli s puškami, poručil, ukazuje na Marka: »Do arestu! Zítra pod konvojem ku mně dovésti.«

Misse z baráku vyšla velmi deprimována. Venku ukázala baronka na velký plakát, přibitý u dveří, kde Svaz českých spolků na Rusi vyzýval zajatce, aby vstoupili do České družiny, a chopili se na zničení Rakouska zbraní a stará hraběnka řekla k plukovníkovi trpce:

»Zajatci mají v disciplině být, železnou rukou máte je držet, a vy nám zde z vojáků velezrádce děláte. Proč jednoročák s mužstvem je v baráku? Inteligenci má se dát vždy více jíst, s prosťáky ji dohromady nezavírat, by se cítila být nad ně povznešena a neměla příčiny s nimi se stotožňovat. Což nechápete, jaké ne-

bezpečí dělá z davu jedna taková snící hlava? A ten plakát, plukovníku, smím prosit, byste dal strhnout?«

A plukovník Klagen, kterému stal se zatím Marek sympatickým, protože baba, která ho očerňovala, byla mu z duše protivná, zavrčel:

»Né moje věc. Nábor je jim carem dovolen. Na to carův příkaz a né já mohu ho korrigovat. Ostatně z nich vojáci dobří nikdy nebudou. Když jednou přísahu zrušili, cara zradili, i v naší armádě jen zrádci z nich budou. A mezi zajatci je spousta inteligence i bez prýmků. Díváš se, chlap špinavá a ukáže se, že redaktorem je. Druhý kudlou z polínka sošku vyřezává a dílo umělecké vyjde. Oni i po rusky naučili se, o politiku velmi se zajímají. Ma chére,« obrátil se, vzpomínaje pojednou, ku své choti, »chtěla jsi krejčího ze zajatců si vybrat. Zajdem zpět do baráků mezi Čechy? A vy, Gavril Michajlovič, doveďte, prosím, dámy všude, kam budou si přát zajít!«

A plukovník, zavěsil se do své ženy a pozdraviv, dal se zpět k baráku.

Když paní Klagenová přednesla žádost, že by potřebovala krejčího do domu, samostatného pracovníka na všecku, i anglickou práci, nastalo v baráku, vzbouřeném událostmi, veliké utišení. Pak kamarádi začli pobízet ty, o nichž bylo známo, že dovedou nůžkami a jehlou zacházet, aby se hlásili.

Tři slezli dolů a mluvíce německy, nabízeli své služby. Paní zírala nerozhodně na ně a na manžela, vyslýchajíc je, co dovedou a v kterém městě pracovali. Pak se zasmušila:

»Žádní velcí umělci. A já na jaro potřebuji na kostýmy hotového básníka. Vždyť se přeci chci líbit!« zasmála se, končíc francouzský rozhovor.

Na ta slova piskloun položil na příčky sloupu, po nichž se lezlo s pryčen, nohu, podrbal se za uchem, bleskem se spustil dolů a odsalutuje plukovníkovi, vysekl paní hlubokou poklonu, pronášeje nejčistší, nejhuhňavější francinou:

»Snad, madam, já bych vám mohl nabídnouti své služby. Dělal jsem ve Vídni, byl jsem střihačem v Bruselu, vrchním střihačem v Londýně, kombinoval jsem u Poireta v Paříži. To ručí za to, že jsem tím, koho hledáte.«

Paní opsala jej od nohou k hlavě, zírajíc na špinavé, záplatované hadry, ušmouraný obličej, neholenou tvář, nečesané vlasy. Piskloun porozuměl tomuto pohledu a rychle dodal: »Šaty dělají člověka.«

»Nechám mu dát novou uniformu,« rozhodl plukovník, »hodí-li se ti. Vždyť uvidíš za den, co dovede.«

Rozmýšlel moment, zíraje nahoru, kde zářil dobrodušný obličej Švejkův. Pak prohodil:

»A já si Austrijce jednoho za sluhu vezmu, aby krejčímu v cizím samotnému smutno nebylo.«

A zavolal na Švejka, aby lezl dolů. Když tento octl se před ním, optal se:

»Čím jsi? Sluhou u mě chceš být?«

»Poslušně hlásím, že chci,« zněla slavnostní odpověď, »že jsem byl sluhou u feldkuráta Katze a že vám budu sloužit věrně a poctivě, do roztrhání těla, jako panu oberlajtnantovi Lukášovi.«

»V sobotu pod konvojem dáš je ke mně dovésti,« nařídil vojenský náčelník krátce šikovateli.

»To jsi, kamaráde, chytil dobrej kšeft,« řekl jeden ze sousedů pisklounovi, když zase octli se na pryčně. »Ty to tam nahrabeš. To si v Tomsku pozval vojen-

skej náčelník nás, truhláře, abysme mu udělali novej nábytek a my na tom osm lidí dělalo půl roku. Byt jsme mu dřevem vykládali, parkety položili, nábytek z jasanu takovej, že jsi se v něm viděl jako v zrcadle. A svoje peníze do toho vrážíme, politury, kování sami kupujem, abysme to potom dostali na zimu najednou. A von furt chválí, furt slibuje, čaj s námi pije, cigaretu nabídne a pak když je všecko hotovo, povídá: »Za tejden přijďte, rozčet uděláme.« My k němu za tejden a on na nás řve: »Co, plat chcete? Za co? Což jíst jste nedostávali? Chleba nepolúčali, a? Vojenskej náčelník budę zajatcům platit?« A vyhnal nás revolverem ven, pak nás dal zavřít a pak vodvézt sem, abysme mu nemohli po Tomsku vostudu dělat. Jo, holenku, tady si musíš dát na své náčelstvo pozor. Zde jsou páni zloději!«

»A vona nehledá,« odmítal výstrahu pisklоun, »jenom krejčího, vona hledá i bavitele. Ježíšmarjá, co pak to na ní nevidím? A co pak vona to může říct zřetelněji?«

»Vono je to jako v těch insertech v Politice,« podporoval ho Švejk, »tam se dycky jen hledá děvče paní k ruce a nikdá tam není, že taky musí bejt pánovi k tělu.«

Hudeček posadil se na pryčně, objal rukama kolena a hledě uplakanýma, zčervenalýma očima na pisklоuna, zavrněl:

»Kamarádi, já nejsem závistivej člověk. Ale proč takovýhle štěstí nepotkalo mě? Hergott, v tu chvíli bych se probod. Co jsem to měl jen za tátu, že mě nedal učit krejčím? Kamaráde, jest-li ti bůh pomůže k tomu, abys jí pomáhal do postele, vzpomeň si na mě. Já budu duchem pořád s tebou!«

Hudeček zvedl v zoufalosti dva prsty k slavnostní přísaze:

»Já vidím, že ty jsi člověk praktickej. Když jsem byl doma, tak jsem to vždycky čet v našejch agrárních novinách, že hospodář dycky má využít konjunkturu a jít s vobilím na trh, když je na něj poptávka. A člověk je takovej vůl, že si nic nepamatuje a v životě to neupotřebí. Já chtěl vobětovat mládenectví tý baronce. Mordie, ale ta sůva do mě strčila! Jak se, Ježíš Marjá, na mě měla podívat, když jsem samá špína a veš! Kdyby to měl člověk napsáno na čele, že doma spí na mosazný posteli a má šedesátikorcovej statek!«

Hudeček zalomil rukama nad beznadějností svého položení a ulehnuv hlavou na napřaženou ruku, zahekal:

»Ještě štěstí, že si toho nikdo nevšim. To bych se byl nes s tím jednoročákem. Člověk je tou zachovalostí tak slepej, že nevidí, že vona není na špásování naložena. Ale, kamarádi, co to jen toho jednoročáka napadlo vynadat jim? Von se zbláznil. Jak jen, pro umučení boží, taková myšlenka mu do hlavy přišla?«

»V tom je ta věc, kamaráde,« řekl soucitně Švejk, »že tys ji nemohl uchvátit. Ty nejsi ani dost málo hezkej a už tě moc vohlodal ten zub času. Jó, kdyby ty si byl k ní přišel, když ti bylo takhle šest neděl a byl jsi zrovna vykoupanej, to jsi moh u ní vyvolat nadšení. Ženskou, když je mladá, musíš uchvátit, aby . . .«

»Nebo vzbudit u ní soucit,« zasvištěl do řeči Švejkovi piskloun.

»se s ní dalo něco dělat,« nastavil Švejk. »My mužský, třeba sestárnem, srdce máme mladý pořád a hitzu v ňom moc. Dáš se uchvátit třikrát denně, jak jen vokolo zašustějí sukně a v nich je správná mladice.

A ženská, jak se trochu cvrkne, může bejt nalitá kafem k prasknutí, ty můžeš bejt jak májový poupě a vona na tebe ani neplivne, natož pak aby přivoněla. Na tohle musejí bejt kursy sexuální psychologie, jako říkal jeden medik, kterej měl namluvenou u Šenfloků kelnerku a vona mu už nechtěla nic půjčit. Vona taková baronka vypadá mladě, ale v srdci může už bejt taky vyhaslá. Von se ve všem vyčerpá program a pak zbejvá už jen volná zábava.«

Švejk zul si botu a roztíraje nad hlavou promočené onučky, aby mu oschly, z hluboka vzdychl:

»Hned vám dám takovej příklad, co dělá ženská, když ji předčasně kolikrát sestárne srdce. To byla v Chyňavě u Berouna ňáká ženská, Marie Kocmanová se jmenovala, a vona byla vdovou a ještě nebylo jí ani čtyrycet. To byla baba, která tak nenáviděla po smrti svýho nebožtíka mužský, že ani psa nesnesla vedle sebe. I jejich Vořech, když přišel do seknice, ji překážel. To hned volala na dceru: »Vyžeň ho, potvoru, von vrtí vocasem a dělá tu zimu!« A tý dcery, a to byla holka hezká a hodná, jak ta se nasekýrovala!«

»Taková vejminkářka v stavení, to je horší, než sedm egyptskejch ran,« přisvědčivě vyslovil souhlas Hudeček:

»To u nás, ve statku u Pačesů, měli takovou bábu. Matko boží, co tam s ní hospodyně zkusila! Vona to byla máma hospodáře, a na tu mladou byla jak čert. No, když vona, ta mladá, byla taky jenom z chalupy, z kolika dětí a nic, krom pancharta, kterýho měli napřed, do statku nepřinesla. Vona votevře dveře do vejminku: »Maminko, dala jsem vohřát polívku k večeři, pojďte jíst.« — A stará spustí: »Dyť vidíš, že už

jsem na posteli, co ty se mě holka, osoby staré natrápíš! To mám za to, že jsem ti se synem statek vodevzdala? Nebejt mě, měla bys teď hlad a fůru dětí s ňákým nádenníkem. A víš to dobře, že nemám zuby a pořád s tou polívkou mě sužuješ!« A mladá už nabírala slzy:

»Tak já vám ji sem, maminko, přinesu, abyste nemusela vstávat! Aspoň maso z ní vyberte, nenechte ho tam!«

»No, maso bych ještě mohla žižlat,« pokývala hlavou stará, »tak jdi děvečko, naber tu hustší, vod spodu. Dyť si to vod tebe zasloužím. Jinde, kdyby se holka z chalupy dostala do statku, vejminkářku by na rukou nosila. To já dobře vím, že jsi Vaška na sebe vtáhla, aby tě sbouch a musel si tě vzít, proto žes věděla, že jsme čestný a citliví lidi.« A vona ji to tak dlouho všecko připomínala, až ta jednou v neděli přišla z požehnání a praštila ji sekyrkou a vodnesla ji pod hnůj. Našli ji tam až za tejden a ta mladá dostala tři roky. Je v Řepích.«

Hudeček přemýšlel chvíli, prohrabuje prsty vousy. Pak řekl s důrazem: »Voni by tihle vejminkáři, kdyby voni za nima nestály soudy a nezavřely každýho, když některýho voddělá, tak netrápili!«

A jako by ho drtila velikost pronesené té jistoty a pravdy, shroutil se, hluboce se zadumal a pak dojatě pronesl:

»Vono lidem lecos do hlavy vleze, když nevědí, kudy kam. Taková myšlenka někomu namlátit nebo přiškrtit ho, vleze do hlavy, jak moucha do sejra. Mně přišel dnes nápad dát si s tou baronkou, Markovi napadlo dělat revoluci. A jistě teď v base se diví, jak mu to do koule přišlo.«

»Jednoročák udělal volovinu,« pevně prohlásil Hořín. »Tady žádný rytířství neplatí. Na ně se musí koulet vod rohu, brát to dycky, když člověk s nima něco má, vod lesa. Co jí povídat, co si myslím vo hranicích? Dávali mu šestnáct rublů. Vzal bych je, deset bych prožral, a prokouřil, šest bych poslal do Kijeva některému našemu, co proti Rakousku bojuje. Voni by vo těch pár rublů zchudli a my jsme mohli bejt vo ně bohatší.«

»Vono myšlenek a huby se nedohlídáš,« rozhodl Švejk. »Von myslí, protože je to študent a jak by nemyslel, když mu myšlenky do palice nasadili. Každej, kdo není blbej, má myslet. A voni musejí mít dozor i nad tím, co si lidi myslej. Dyť, pro Krista pána, kam by to vedlo, kdyby si každý myslil co by chtěl a žádná přísnost na myšlení nebyla? To voni by si lidi mysleli ledacos, vo čem by mělo vědět štátní návladnictví! Von, Marek, je muž rozumnej. Vona holt mu tam ta myšlenka tak ňák přišla švindlem a von na to nepřišel, že se vo ní nemá mluvit. Jsou takoví lidi na světě, který do svý smrti nepochopějí, jak mohlo něco někam přijít.«

»Kdo vidí tu lumpárnu, jaká se dělá s lidma,« rozčilil se pisklоun, »ten si musí myslet to nejhorší. A myslet lidem nezakážou. Na to jsou krátký i s arcivévodou Bedřichem, tím pacholkem starým. Voni se budou ještě moc divit, kde se v lidech takový myšlenky, jaký z tý války budou, vzaly.«

»To budou,« přisvědčil Švejk.

»Voni z toho budou na konec jeleni. Voni se budou po válce divit, jako ten profesor, co si vzal tu Andělu Přeskočilovu, po svatební noci. Vona měla na Kladně

vdanou přítelkyni a měla namluveného profesora z reálky a von byl taky mimo toho básník. A měli spolu známost vážnou a vona si chystala výbavu. Jednou ráno přiletí ale k tý přítelkyni a povídá v pláči: »Otylko, já zůstanu svobodná. Já už ho nechci, von by mě zabil, já bych s ním byla nešťastná.«

A ta Otylka na to: »No, no, snad není tak zle. Řek ti něco, nebo snad ti dal dokonce přes hubu? Z toho si nic nedělej. To se stává. Když je básníkem, tak mu to musíš vodpustit. Kde pak honem najdeš takovýho troubu, aby byl profesorem, měl zajištěnou existenci a vzal si tebe?«

Ale ta slečna Anděla brečela ještě víc, že si ho vzít nemůže, že by ji zastřelil: »Představ si,« povídá, »že včera jsme byli sami u nás doma a že von mi povídal, že vod svatební noci čeká ohromný dojem, kterej ho bude blažit celej život. Von klek a zapřísahal mě, jest-li jsem ještě žádnému muži nepatřila a pak vytáh revolver a já mu musela přísahat, že jsem čistá jak lilie a nevinná jak jehně. A ty, Otylko, dobře víš, kolik jsem měla kluků, jako já vím o tobě a taky víš, když tu vo těch demonstracích byli dragouni, že jsem s tím lajtnantem chodila k »Beránku« na pokoj. Jen si vzpomeň, jak jsme se tam srazily, když jsi šla vodtamtaď s tím černým inžinýrem z Poldiny huti.«

»No, no, jen nevytahuj starý blumy, Andělko,« řekla jí ta Otylka na to. »Vždyť jsme starý přítelkyně a já tě neopustím. Vidíš, můj je úředníkem na hejtmanství, to nejsou takoví vrtáci, jako profesoři a básníci, a taky nepoznal nic a taky mi vyhrožoval, že mě zabije, jest-li jsem už patřila jinému. Jen s ním mluv dál, ale jeho samotnýho drž jen furt při chuti. Před svatbou přijď, já ti poradím, jak se to navlíkne.«

A von ten profesor vo Andělku vo štědrej večír při stromečku řek a v masopustě byla svatba. Nevěsta se před ní šla k svý přítelkyni poradit a ta jí řekla: »Řekni služce, ať stáhne kousek blány ze skopovýho masa, vem ji vod ní a večír jí hoď do postele. Snad jsi dost chytrá na to, abych ti nemusela povídat víc. Vždyť budeš mít básníka.«

A ta to taky večer tak udělala. Služka povídá: »Milostpaní, tady v tom papírku mají tu kůžičku, co mě vo ní říkali,« vona ji vod ní veme a vysype ji do postele.

A profesor celou noc byl šťastnej a básnil. Až k ránu usnul. Pak se probudí, vstane, jde se podívat na hodinky. Osm, ale v ložnici je šero, protože jsou story ve voknech spuštěný. A najednou cejtí, že má něco přilepenýho na lejtku. Sloupne to, jde s tím k voknu a tam to prohlíží. Pak jde k posteli k ženě a ukazuje jí to: »Andělko, sluníčko mé sladké, řekni mi, co tohle je? Kde se to v posteli vzalo?«

A vona se pokusila začervenat a fňuká: »Já tě varovala, abys nebyl divoch, já ti říkala abys mě nechal, já tě prosila, abys nebyl tak brutální a surovej, abych nemusela bolestí plakat, ale ty jsi nedbal. Když se něco protrhne a utrhne, tak to vypadne, když to nemá za co držet. Chápeš?« Von byl moc šťastnej, ale šel to prohlížet ještě jednou. Pak zůstal jako solnej sloup: »To chápu. To všecko dovedu pochopit. Ale, pro všecko svaté, kde se ti tam vzala, jak se na ní dostala štampilka z kladenských jatek?«

A mezi tím, co dobrý voják Švejk rozvinoval svoji podivuhodnou analogii o záhadnosti vzniku některých myšlenek a názorů, seděli v base u Marka ruští vojáci, vyptávali se, proč je zavřen, ubezpečovali, že

vojenský náčelník je sice Němec, ale důstojník přísný a spravedlivý a vyslechnuvše, proč Marka arestovali, domlouvali mu:

»Pán, to jsi neměl dělat. Ty báryni (dámy) mnoho beden věcí s sebou přivezli. Rozdávat to budou a ty nic nedostaneš. A to jsi moh plášť, prádlo i boty na bazaru prodat, butelku špiritusu nebo samogonky za to koupit a pak čarodějnicím, když by jsi se napil, teprv po hubě dát. A tak, pán, tvé dělo necharoší. Špatně jsi je naladil.«

Na druhý den Hořín, když se vrátil z města, ohlásil, že odpoledne začnou rozdávat ty dary, že objevil v městě pravoslavnou rotu, složenou ze Srbů, Rusínů a na pravoslaví přestouplých českých zajatců, a prohlásil, že se dá znovu pokřtít, aby mohl chodit po restauracích a nemusel se bát policajtů. Nad tou zprávou zadumal se Holeček na dlouhou chvíli a když ho Hořín ubezpečil, že zajatci z pravoslavné roty mají svobodu pohybu a výdělku, oznámil energicky:

»Tak pudu na tu pravoslavnou víru a dám se pokřtít taky. Když budu moct mezi lidi, tak ňákou tu soldátku buď uchvátím, nebo se nade mnou smiluje ze soucitu. Když já to, kluci, už nemůžu vydržet!«

A k tomuto šlechetně motivovanému předsevzetí místo »Amen!«řekl dobrý voják Švejk: »Tak to pusť!«

PRYČ OD ŘÍMA!

Báťuška Joachym, profesor náboženství na dívčím lyceu města Omska byl muž bohabojný, snivý a slovanské věci z celého srdce oddaný.

On to byl, který na vojenském náčelníkovi vyprosil, aby vojáci pravoslavní od ostatních zajatců byli dáni zvlášť, on až u gubernátora s deputací popů byl, aby zajatcům, jmenovitě Čechům bylo dovoleno, když seznali bludy učení církve římské, vstoupiti do církve pravoslavné a jakmile se okázalo, že strom jím zalévaný rozkvétá a ukazuje nésti hojné ovoce, vznikla v jeho hlavě fixní idea, že musí všecky Slovany popravoslavnit, a slovanské vojáky německého Rakouska vyrvat Římu a převést do lůna ruské státní církve.

Hořína přijal s opravdovým nadšením, když přišel k němu prosit, aby ho křestem uvedl do náruče ruského boha. Uslyšev, že v lágru více zajatců dospívá k přesvědčení, že není víra jako víra a že ta ruská pravoslavná bude stvořiteli nejmilejší, vřele Hořína objal:

»Charašó, očeň charašó! Ty promluv s tovaryši, smluv s nimi, které duch svatý osvítil a pak přijď. My najednou vás v církvi pokřtíme. Tady u závodu »Randrupu«

truhlář Kuzma Davidovič Nikolajenko dílny má. Zajdi k němu a mým jménem popros, aby ti za kmotra šel. Ostatním vyřiď, ať vojenského náčelníka poprosí, aby do města je pustil a ať také kmotry si vyhledají. Kohokoliv, každý člověk ruský pravoslavný při spáse duše rád pomůže.«

Když Hořín přišel své poselství odevzdat druhům, panovalo v lágru značné vzrušení. Před skladištěm stáli říšští Němci, za nimi Maďaři, Rumuni, Italové. Po čtyrech vcházeli do vnitra baráku a vycházejíce odtud, nesli každý škatuli prádla, plášť, deku, boty, balík sirek, máchorky, cigaret.

Ruští vojáci okolo nich drželi špalír, aby nikdo mezi ně nemohl vlézti z davu Čechů a Srbů, který je, závistivě hledě, přešlapuje nedočkavostí, obklopoval a znalecky pohlížejíce na dary, konstatovali:

»Očeň charoší. Padesát rublíků na bazaru za to dostanou.«

Návrh Hořínův, aby co nejvíc jich přestoupilo na pravoslaví, v tomto chaosu zapadl bez ohlasu, a když Hořín, nanášeje nejživější barvy, líčil, jak pravoslavná rota překrásně žije, krmíc se knedlíky se zelím, gulášem, a že při křtu každý novokřtěnec nejmíň tři ruble od kmotra dostane, mimo pozvání na čaj a lívance, okřikli ho:

»Nebav nás! Vidíš, že jsou tady jiný starosti, než vo pána boha! Koukej, vrtáku, ten fasung! To je ňákejch Liebesgabe!«

Rozdávání šlo velmi rychle, ačkoliv bylo zřejmo, že mnozí odnesli obdržené věci do baráku a jsou tu opět, jsouce patrně dorozuměni s ruskými vojáky o prodeji druhé nadílky. Z baráku zaznívál laskavý, mateřský

hlas hraběnky Taxilové, která vlastnoručně podávala škatule cigaret a sirek a hrdličkový smích baronky, za niž stál Gavril Michajlovič, povídaje jí ruské, jemně pepřené anekdoty.

Plukovník Klagen, který stál chvíli při nadílce, navrhoval sice, že by se měli zajatci napřed sepsat, aby příjem věcí potvrzovali podpisem. Ale dámy Červeného kříže to s úsměvem odmítly: »Všichni jsou naši. Na všecky se rovným dílem dostane.«

»Vidíte, kluci,« řečnil někdo před barákem v davu. »taková věc, jako je ten Kříž, je moc správná. Voni jim pomáhají neutrálové a ty mají kuráž říct všecko všem a dát pozor na všecko. Von tu má bejt s nima i švédskej konsul. Mně ku příkladu žena už poslala třikrát peníze a dycky se ztratily. Teď mi psala, že dala dvacet korun na sbírky Červenýho kříže a já budu za ně vohákнutej vod hlavy až k patě. Takový hraběnky ty mají dost, ty krást nepotřebujou.«

»Zejtra budem frajeři všichni,« řekl k té přednášce o výhodnosti nadílek Červeným křížem Švejk a piskloun, pozorující starostlivým okem, jak řady čekajících neodpovídají zmenšováním se počtu odcházejících, šeptal Švejkovi:

»Tamhle jde plukovník, náš budoucí chéf. Pojď k němu, von nás nesežere, nanejvýš nám dá přes držku.«

Předešli vojenského náčelníka a srazili paty, až to cvaklo jedním klapnutím. Pak, když Klagen udiveně na ně pohleděl, hlásil piskloun, natažený jako struna:

Vaše Vysokoblahorodí! Herr Oberst,« přešel do němčiny. »Já jsem krejčí, který má a bude šíti pro vaší milostivou paní. Kamaráda jste ráčil si vzít za sluhu.

Pane plukovníku, poslušně prosíme, přikažte nás zařadit dnes mezi Maďary, co dostávají dary. My bychom vám takhle pro čest nebyli.«

»Vy jste přec Češi, není-liž pravda?« překvapeně vyhrkl plukovník. »Proč se chcete hlásit za Maďary?«

»Poslušně hlásím, jen proto, že Češi nic nedostanou,« řekl piskloun, usmívaje se chytrácky: »A my, pane plukovníku, račte uznat, že obleky potřebujem.«

»Dámy tvrdí, že pro všechny mají stejným dílem,« zamračil se plukovník. Zaváhal moment, pak se obrátil zpět: »Pojďte! Zeptám se na to.«

Vešel do baráku, pak stoupl mezi dveře a ukázal ruskému feldvéblovi na Hořína a Švejka: »Slyš! Ty dva strč do první řady!«

»Slušajú, vaše Vysokoblahorodí! Rád staratsja!« zvučně ozval se poddůstojník a bera každého jednou rukou za krk, strčil je před Maďary. V pěti minutách vypadli zpět s náručí věcí a piskloun, když přišli do baráku, ohlašoval: »To je jen pro nás. To plukovník nařídil, protože my budem u něj.«

»My jsme oficírskej personál,« navázal Švejk na řeč k davu, který je obklopil, prohlížeje obdržené věci. »Ty, polož to triko, ať se mi neztratí. My museli dostat všecko, ale jak to bude dál, to kluci nevím. Ty, nestrkej do kapsy ty fusekle. Myslíš, vrtáku, že tě nevidím?«

»Boty jsou akorát,« prohlašoval dál. »Já tý baronce řek, že mám číslo třiačtyřicet. Hele, vono je v nich kousek mejdla a škatulka mastě na vši, a ty tam ty podvlíkačky nech na pokoji. Já bych vám, kluci, přál, aby na vás taky přišlo tolik požehnání, ale já myslím, že to s váma, vy Češi, dopadne, jako s tím Tondou Krákorou ze Smečna, co chodil do Vinařic žebrat. Šel tam

prvně, dostal zlatejdvacet i taky víc. Pak už jen zlatku, později osm šestáků a jednou, když tam byl vo posvícení a spočítal ve škarpě, co mu to vyneslo, shledal, že všeho všudy pětatřicet háků. A toho tak namíchlo, že šel k starostovi, ukázal mu, kolik dostal a řek mu: »Do smrti mě nikdo ve Vinařicích neuvidí, to můžeš říct všem. Já se vám, kluci mizerný, špinaví, na to vyseru, abych vám vo posvícení za tři šestáky žebral.«

A když přišli od nadílky čumilové se zprávou, že i Rumuni a Taliáni jsou podělení, že nadílka ale pro dnešek byla skončena a že poslední Rumuni dostali jednu škatuli už na dva chlapy a kdo dostal mantl, že nedostal deku a obráceně, podobal se barák hnízdu čmeláků, do něhož bylo štouchnuto holí. Bzučel, hučel, po pryčnách rojily se zástupy a třeba řečník, chválící Červený kříž před skladištěm teď ubezpečoval, že na vlastní uši slyšel, aby věci pro český barák byly dány zvlášť, bylo usneseno vyslat hned ráno deputaci k vojenskému náčelníku, aby se postaral o spravedlnost v rozdávání darů.

Baron Klagen přijal deputaci laskavě, jak bylo jeho zvykem. Vyslechl žalobu, potvrdil sám, že je správná a pak pokrčil rameny:

»Nu, jste lidé rozumní: řekněte sami, co já v té věci mohu dělat? Dámy jsou z Rakouska, věci jsou z Rakouska, vy jste z rakouské armády. Já bych to samozřejmě rozdělil tak, aby každý dostal vše potřebné, ale co mohu proti jejich vůli dělat? Nechápu, jaké postavení vy, Češi máte k Rakousku, a jaké jeho vláda k vám. Ale mohu vám říci, že ani baron Klagen nesmí se odvážit postavit se proti přání dam vašeho Červeného kříže.«

A po odchodu deputace vzpomněl si, že nevyřídil ještě záležitost Marka, který před jeho očima dopustil se hrubosti k dámám a proto poručil písaři:

»Přikázal jsem, aby ihned ráno zajatce, jehož jsem dal arestovat, mi předvedli. Proč se dosud tak nestalo? Zatelefonujte do lágru šikovateli, ať momentně pod konvojem dodá jej sem!«

Byl to velmi krátký výslech s velmi dlouhým doslovem, když Marka přivedli. Plukovník dal si vyložiti celý národnostní plán Rakouska, různou situaci národů sevřených hranicemi tohoto státu, vztah dynastie k lidu a obyvatelstvu a pak, dívaje se zkoumavě na Marka, napomenul, na rozdíl od předešlého hovoru, vedeného německy, mluvě rusky:

»Necharašó. To, co jste udělal, hrdinské nebylo. A není hrdinstvím od vás přísahu rušit, na naši frontu proti vlastním bratrům jít. Já bych to nedovolil. Vím, naše vláda má při tom politické cíle, ale disciplina našich vojsk tím trpí. Voják za přísahou žádnou pak nestojí. Vy přece máte právo být důstojníkem? Nu, snad si dobře nerozumíme. Ale dělat jste to neměl. Není nic horšího, než v temném davu podněcovat ducha vzpoury.«

Plukovník přemýšlel chvíli, přecházeje po kanceláři. Pak se před Markem zastavil:

»Vy katolík, či pravoslavný? Řeknu otci Jaochymovi, aby vás do své roty pravoslavné přijmul. To budete svobodný, jste inteligent, můžete si v městě zaměstnání najít. Ale všeho nihilismu nechte!«

A nedívaje se již na Marka, nadiktoval písaři do stroje dopis, v němž bátušku Joachyma žádal, aby zajatce, jehož vojáci s tímto dopisem přivedou, ze

zvláštních důvodů do roty své přijal a péči svoji mu věnoval.

V té době, co Marek odpovídal na otázky bátušky, co vyvedl a ukojoval jeho zvědavost, dostávali v lágru nadílku Češi: krabičku sirek, šest cigaret a škatulku šedé masti nebo sáček ohavně páchnoucího prášku proti hmyzu. Dámy Červeného kříže již při tom nebyly a barák vřel vzteky. Muž který na tuto instituci zpíval ódy, byl urážlivě insultován slovy: »Vole starej, mezku pitomej, blboune rakouskej« a dáno mu ultimatum, aby se do prověrky z baráku vystěhoval. Když nevyhověl, odvolávaje se na to, že je taky Čech a že může držet při svém národě, byl vyhozen spojenými silami na mráz, nadělány mu na hlavě boule, načež on pronesl strašlivou pohrůžku: »Abyste chapi sprostý, nevzdělaný viděli, vyseru se na vás a pudu rovnou k Němcům, a taky za Němce dám se zapsat. Kdybych nebyl hovado, byl bych to udělal už dřív, moh jsem něco dostat. To je člověk taková kráva, že se zahodí s takovou holotou všivou a nepomyslí si, že se s ní k hovnu dostane.«

Sebral si vyhozený raneček a čajník, pohladil si boule pod čepicí a furiantsky křikl:

»Teď mi všichni vlezte na záda! To jste Češi, to jste inteligenti, vy dobytkové? Prasata jste, kdybyste byli slušný lidi se vzděláním, tak bvste měli i jiný moresy! Koukejte jak jdu k Němcům! To jste krajani? Polibte mi všichni prdel!«

A vida, že nikdo nepospíchá, aby tomuto pozvání vyhověl, táhl smutně, ohlížeje se zpět, k baráku, kde skvěla se tabulka: »Austrijské armija: Němci.«

V baráku zatím piskloun a Švejk oblečeni do nového

rozdávali staré své svršky těm nejchudším a piskloun, hledě zádumčivě na své láhvičky, přemýšlel, co s těmi sbírkami dělat.

»S sebou to nepotáhnu,« rozhodl konečně, »a hlady to taky mučit nebudu. Rád bych věděl, jak se jejich sestry na těch kurvách napásly,« řekl uctivě, potřásaje lahvičkou vší. Pak zvolal: »Kluci, kdo prodá za chleba ten prášek na vši?«

Dvacet rukou podávalo dar v papíru a natahovalo se pro chleba. Piskloun roztrhl sáčky, odkorkoval lahvičky a řekl přísterným hlasem:

»Zhynete, bídnice, všecky, votrávím vás ve flašce jak na frontě vojáky těmi udušlivými gázy!«

Nasypal prášek do hrdel a protřepal to. Vši obživly, jak po obživující injekci a vesele lezly po stěnách, pokoušejíce se dostat z lahve, takže Švejk starostlivě řekl:

»Zašpuntuj to, ať to na nás nevyleze, nebo ať se dlouho netrápějí.«

A než šli spát, dívali se znovu na lahve. Vši se jen hemžily, štěnice se protahovaly, jako když se budí ze spánku a piskloun nad tím objevem klel, zatím co Švejk mu radil:

»Vem jinou veš a nacpi jí toho lžíci do držky. Voni k tomu zapomněli dát návod. Uvidíš, že pak chcípne.«

Piskloun, zuře, natáhl plášť a sebral lahvičky:

»Teď jdu ven a hodím to do hajzlu.«

U druhého konce baráku řečnil Hořín o blahobytu pravoslavné roty, o tom, že když po tom fasunku rozešli se Češi s Rakouskem, že je nutno, aby také súčtovali s Římem a zapisoval všechny, kdož souhlasili, že tady v tom lágru to je k chcípnutí a že si najdou nového pána boha, když ten starý, jsa vševědoucí a vše-

mohoucí, nepostaral se o ně aspoň tak, aby dostali trika a podvlíkačky.

Arch přihlášek ku křtu již byl plný a nestačil po jedné straně. Hořín linkoval si stranu druhou a zapisoval, až tužka byla horká. Pak spočítal jména:

»Devadesát sedm. Mládenci, eště tři. Dodělejme to do sta. Kdo eště chcete pryč vod Říma?«

»No tak třeba já,« ozval se někdo ležící, s pryčny: »A v Rakousku nám za to neudělají nic?«

»Co pak to někdo na tobě uvidí?« rozumoval soused a hlas hned diktoval: »Tak tam napiš Jan Pokorný. Já se dám pokřtít pod falešným jménem.«

»Ještě dva potřebuju! No tak, dělejte, mládenci!« povzbudil Hořín.

»No, napiš mě! Já taky přestoupím! Voni prej fasujou tam cukr! Napiš: Václav Přecechtěl.«

»A mě posledního napiš: Franta Polák. Já jsem ukrad tuhle na bazaru kus špeku a voni mě seřezali. A pravoslavnýho prej tolik, že je jejich, když ho chytěji, nezbijou.«

Ruský voják vylezl z boudy a zhasl lampu. Ve tmě se někdo ozval:

»Mládenci, budem zpívat? A jakou?« »Ňákou revoluční,« navrhl kdosi.

A v pěti minutách tabulky v oknech řinčely pod refrainem písničky:

»Af zhyne Berlín, af zhyne Vídeň
af zhyne ta rakouská dynastie!
A tu pražskou policii, vyhodíme pumama,
a, pumama, a, pumama — — —!«

ŠVEJK SLOUŽÍ NA SIBÍŘI.

V sobotu odvedl voják pisklouna i Švejka do bytu vojenského náčelníka. Paní Klagenová sama je přijala na chodbě a vtiskujíc jim do ruky rubl, přívětivě se na ně usmála:

»Zajděte s vojákem ještě do lázní. Hleďte, abyste byli čistí. Vy pak komorné řekněte,« obrátila se na krejčího, »aby vás ohlásila a vy (jak vaše jméno?), Josef, se u domovníka zeptáte, on vám práci přidělí. Dnes dělat nebudete. Jen to, co potřebuji přešít a usít, vám potom ukáži!«

A paní baronka zašustila sukněmi do bytu a zůstal po ní jen oblak pronikavé, silné vůně.

Domovník Simeon Pavlovič Šumov byl typ ruského pobožnůstkáře a ochlasty. Úkol života spatřoval v tom, že před ikonami se bude modlit a kde se dá co hmátnout, že odnese na bazar, aby sehnal na samohanku.

»Tak, holubčík, k nám, báryňovi za sluhu přišel,« pokýval nad Švejkem, když se mu představil. »Značí, u báryňa sloužit budeš. Sapohy jemu vyčistíš, vyleštíš, aby zrcadlem byly, uniformu vyklepeš, vykartáčuješ,

samovar postavíš, péčky roztopíš, vody nanosíš. Da, da, mnoho roboty nebude. Chodby zameteš, podlahy vydrhneš.« A dobrý Simeon Pavlovič vyjmenoval všecky práce, které konal on a celý personál. Potom začal zasvěcovat Švejka do tajností domu:

»Kuchařka Nina Feodorovna ani za čerta nestojí. Ta kousek masa víc, než máš dostat, ti nedá, špiritusu kapičky od ní nedostaneš. Sama, čubí dcera, vodkou hrdlo si prolívá. Hostiny jsou u nás často, a když budeš chtít, v butelce na dně často zbyde. Pak nezapomeň, že já, i když ty jsi pes austrijský, jsem ti přítelem dobrým. Přines. Kapka prospívá, vláha neuškodí. Odpusť, Hospodi, hříchy moje!«

Dvorník cvrkl si ukazováčkem do krku, došel k zčernalému obrazu v koutě, pokřižoval se před ním a sedl si vedle Švejka na pryčnu:

»No, ale panská, Zinajda Sergejevna, to je kostička. och, to je, bratře, kůstka. Ona i s oficíry mohla by chodit spát. S tou si to nerozházej. Sama nekouří, ale papirosu panskou od báryni mně, chudákovi, často přinese, i skleničkou likérků na mě pamatuje! Kdybys mohl, bratříčku, s ní takhle,« a Simeon Pavlovič učinil velmi srozumitelné naznačení, tluče pěstěmi o sebe, »oh sladko, přesladko bylo by ti u nás žíti! Ona možno i klíče od sklepa pak by se pro tebe od báryni vydlužila!«

Domovník vzhlédl prosebně k ikoně, aby při tomto díle pomáhala a vzdychl:

»Tvůj tovaryš jak, báryně šít bude? Ona koketka. Jest-li on přičinlivý a bůh mu pomůže, i panského masa může okusit. U ní v hlavě vítr. Oficír leckterý s ní techte-mechtle začal, ale starého se bojejí. Povídá se,

že on v soubojích k vůli ní několik jich zle šavlí zřídil. On Němec, on Němec, brachu! S Němci neradno žertovat! Vot, ukážu tobě, kde vám žít!«

Zavedl Švejka do zadní budovy. V malém, tmavém pokojíku byly dva železné kavalce se slamníky, stolek, dvě židle, škopek na umývání. Švejk vybalil si nejdřív svoje věci a začal rozbalovat věci kamaráda, když přišel za ním piskloun, vedený komornou.

»Ta žába je správná,« pravil, prohrabuje v zamyšlení vlasy hřebínkem, »ale z milostivé mi jde hlava kolem. Co ta všecko nechce! Kamaráde, tady bude práce!«

»To bude,« přisvědčil Švejk, natahuje se na kavalec:

»Ty ji budeš mít rozhodně dost. Povídal dvorník vo paničce, že vona takhle ty čúry-múry dovede vocenit. A když tu žábu přibereš k tomu . . .« Švejk v myšlenkách bloudil po stropě.

»Tak jsem to nemyslel,« odporoval piskloun, »ale co všecko mi neukázala! Letní šaty, bluzy, prádlo, kostýmy, pláště, kožichy. To je práce né do míru, ale na deset let! A povídala, že mi bude pomáhat, že jí, když plukovník je v kanceláři, je dlouhá chvíle! To znamená šít a dělat v jednom kuse, jako votrok!«

Švejk proti svému zvyku mlčel. Piskloun vypustil z úst několik šťavnatých nadávek a když ani k těm se Švejk neozval, piskloun se zeptal: »Je ti něco? Či co tomu říkáš?«

»Já jsem si vzpomněl na Marka,« smutně začal Švejk. »Proč jen ten kamarád není s námi? Von by ti v lečems vypomoh. A kdo ví, jest-li ho nevoběsili! Proč jsi jen, bože, ty škeble z Rakouska za námi posílal?«

Ve hlase Švejkově zněla trpká výčitka a zoufalství nad opuštěností.

»Toho kluka je škoda,« prohlásil pisklоun. »No, já myslím, že je jen zavřenej. Kamaráde,« krejčí ztlumil hlas, »tohle ti povídám důvěrně: tak jak von to udělal, tak se revoluce nedělá, tak se s buržoasií nebojuje. Já jsem chtěl taky do nich vlítnout, ale pak jsem si řek: Nic! nafoukáš na ně vši, a až je budou žrát, to je bude víc pálit, než když jim řekneš něco, za co tě dají zavřít.«

Pisklon dal rty až k uchu Švejkovu:

»Koukej, nabíd jsem se téhle potvoře a kdo ví, že jsem anarchista, moh by říct, že jsem zradil prapor. A já to udělal schválně. Víš, jak zní pravidlo řádnýho vojáka? »Nepřítele ničit a co možno největší škody mu způsobit.« Vona si myslí, že na mě ušetří, ale já, jest-li se jí dostanu k tělu, co já ji na něm, co já Klagenovi na ní udělám škody!«

A Švejk řekl na toto ohlášení boje: »Já ti nastavím frontu a budu je poškozovat na tý panský nebo kuchařce. Kde holt bude míň hinternissů.«

A tak nastoupil Švejk svou službu a učinil to takovým způsobem, že baron Klagen projevil mu plnou spokojenost. Boty hořely leskem, pokoj plukovníka svítil čistotou a když po sobotním úklidu v neděli ráno plukovník poklepal Švejkovi na rameno, že takového chlapíka ještě neměl, Švejk skromně podotkl:

»Já už jsem, poslušně hlásím, u takovejch pánů, jako jste, poslušně prosím, pane plukovník vy, sloužil. Pan feldkurát Katz. to bylo takový prase vožralý, že zblil kolikrát všecko, a pan oberlajtnant Lukáš si zas, krom vožrání, víc potrpěl na ženský. Poslušně prosím, pane oberst, že u pana feldkuráta Katze bych byl pořádek v bytě těžko udržel. Ale já jsem člověk všímavej, a

jednou, když ho přivezla drožka domů, všim jsem si, jak to vopatřil drožkář, aby mu nepoblil celej pekáč. Von vzal futrzok, to je, poslušně prosím, ten pytlík, cc se dává koním přes hlavu, když z něj žerou voves a natáh mu ho taky na hubu, jako svý kobyle. Tak já, poslušně hlásím, jsem ten futrzok vod toho drožkáře za korunu koupil a dycky, když jsem viděl, že pan feldkurát míní honit Davida, tak jsem mu ho uvázal na hubu, aby blil do něj a já nemusel všecko po něm pucovat.«

Za několik dní, když Švejk jednou stavěl na dvoře samovar, dýmaje do uhlí holinkou boty, jako měchem aby se rozhořelo, volal jej dvorník:

»Osip Švejkovič! Jdi suda! Tovaryš prišol!«

Na chodbě stál Marek. Švejk honem ho převedl k sobě do zadu a jedním dechem se zeptal:

»Utekl jsi? Chtěli tě voběsit, nebo zastřelit?«

»Ani jedno, ani druhé,« usmál se jednoročák. »Já jsem v pravoslavné rotě. Přijď se k nám někdy podívat.«

»Kamaráde,« uvědomoval Švejka, když ten odnesl samovar. »Tos jakživ neviděl, co dělá Hořín. To je čtrnáctý apoštol. Půl lágru získal pro pravosloví, v neděli v »Soboru« (chrámě) sto našich najednou budou křtít. Kluci si už nechávají růst dlouhé vlasy, každý hledá kmotra, aby něco dostal, učejí se rusky podpisovat. Jest-li dostanem tu samostatnost, přivedeme si z Ruska do Čech víc popů, než praotec Čech přihnal s sebou pod Říp Rusů dobytka. Pro Rusko je ohromné nadšení. Pravoslavní jsou všichni, co mají na práci obě ruce levé a neví, jak to zajetí oklackovat. Hudeček je ten nejpobožnější z celé roty. Vedle nás nějaký plu-

kovník na pensi je, ten má dceru, už trochu starší radost, a ta Hudečka azbuku učí a von odpoledne chodí k ní bibli čítat. Povídal bátuška Joachym, že by ho na bohosloví dal, aby na popa vystudoval, co v něm zbožnosti je.«

»Von Hudeček jednom povídal,« vysvětlil Švejk, »že když měl spalničky, že ho maminka bohu zaslíbila, jest-li se vystůně, že ho dá do semináře. Ale pak musel převzít statek, protože staršímu bratrovi nedovolili starý vzít si hajnejch holku a von se jim zrovna vo svůj svátek bouch. Bylo po ňom hned a ta holka si vzala vod nich kováře. A ty se dáš taky pokřtít?«

»Já jsem bez vyznání,« objasnil Marek, »ale kdyby mě chtěli z té roty vylejt, přestoupnu. Víra jak víra.«

»To bych se dal, kamaráde, pokřtít taky,« rozhodl se Švejk, »ale našel bych si radši kmotru, aby mě při udělování tý svátosti podržela na rukách.«

Bátuška Joachym v tom čase považoval se za duchovního pastýře, jehož prosby v nebi něco platí. Duch svatý osvěcoval zajatce jak horské slunce, a barák pro ty, kdož toužili po lůně slovanské církve, hnedle nestačil. Všichni lumpové, darebáci, lenoši, všiváci, chytráci, kteří zajetí považovali za mucené privatisování, obraceli se k němu o protekci u ruského boha. A bátuška, idealista čistý jako křišťál, věřil stejně jak doktor Kramář, že nastává éra všeslovanské sjednocenosti, že Češi k Rusům začínají přilnávat a že se, až i Poláci opustí Řím, Slavjanstvo seskupí na podkladě náboženském. Pro ideu tuto srdce jeho přímo hořelo.

Kul železo, dokud bylo žhavé. Denně se zajatci konal duchovní cvičení, měl k nim náboženská kázání, mluvil o významu velkého Slovanstva, seskupeného kol matičky Moskvy.

Vyštáral někde spisy o Husovi a o Komenském a citáty z nich okrašloval své kázání. Měl ale Čechy popleteny s Černohorci, království české u něj leželo někde nad adriatickým mořem a celá ta spleť pojmů a událostí zrcadlila se potom v kázáních.

»Bratři!« řečnil ohnivě, »komu není z vás známo, že řeka Moldava, do té doby, než vás Němci porazili na Bílé hoře a Turci si vás podrobili, od vašich pradědků byla nazývána slovanským jménem Vltava? Kdo z vás zapomněl na krále Jana, který s naším slavným soujuzníkem Francií bojoval u Kresčatiku, a pak stav se biskupem české církve, odešel do vyhnanství do Amsterodamu, aby tam napsal »Labyrint světa a ráj srdce«, za nějž pak byl odsouzen a spálen v Kostnici? Neplakali byste nad jeho listem, který vám poslal za žaláře a nebyl ten list hlasem božím, který vás ponoukal, abyste své skály a chudé hory, na nichž se jen kozy a ovce pasou, do posledního dechu bránili proti tureckým bašibozukům, kteří po bitvě na Lazarském poli zle na vás dotírali? Dvojitý kříž byl tehdy pro vás znamením, pod nímž jste zvítězili. O, bratři Češi, seskupte se kolem něho zas, vzpomeňte mučedníků svých a následujte jej!«

A po takovém úchvatném kázání vyskytovali se v rotě mezi chytráky fanatikové, kteří tvrdili, že nikdo u nás dějiny tak nezná, jak pop Joachym a švec Pištora, mazaný Žižkovák, bije se v prsa, řičel:

»Kluci, svoji hlavou vám za to ručím, že v osvobozené Čechii tahle jejich církev musí bejt naší církví erární, tak říkajíc státní, a bátušku uděláme našim pražským arcibiskupem. Já už mu slíbil, že se mu vo to s bratrem Klofáčem postaráme. Já jsem s ním zná-

mej, chodili jsme spolu do jedný vinárny. Kdo jste pro, aby báťuška byl nejvyšším u sv. Víta?«

A lidé nadšení tím, že když nic v osvobozené vlasti nebude jejich, že aspoň církev budou mít svoji, jednohlasně to odhlasovali, po straně bručíce:

»Vidíte ho, vejžerku. Počítá s tím, že by byl u Víta kostelníkem.«

Neděle, kdy přestupovalo na pravosloví celé sto Austrijců najednou, byla v Omsku událostí. Posádka vyrukovala, Sobor byl obklíčen ohromným davem zvědavců a zevlounů. Když novokřtěnci, jdoucí čtyřstupem, se objevili, uvítalo je volání slávy a hromový potlesk. A když bátuška Joachim pronesl slavnostní řeč o Češích, úpících pod tureckým jhem a o tom, jak hledají ochrany u ňader mátušky Russi, která, vidouc a majíc důvěru svých dětí, jistě za pomoci slavných soujuzníků zvítězí, rozlehl se před chrámem hlasitý pláč. Stopadesáti milionový národ plakal štěstím nad tím, že k jejich víře přistupuje sto lidí proto, že považují za lepší mít k obědu guláš než ztuchlou kaši.

Baron Klagen promluvil krátkou řeč k posádce: dával zajatce ruským vojákům za vzor národního vlasteneckého smýšlení, zamlčel opatrně, že to, co dělají, v Rakousku tvoří velezradu, a projevil naději, že na bitevních polích ruský voják bude se stejně srážet za slávu své otčiny a za báťušku cara, jako pod vedením generála Suvarova blahé paměti.

Vzadu v zástupu plakal dobrý voják Švejk a přijímaje od lidí tří- a pětikopějky, bulky a slunečnice, ujišťoval, že nemůže pro vojáka být nic lepšího, než se dát na posici zastřelit:

»Nemůže bejt nádhernější smrti, než padnout pro svýho zeměpána.«

A pak, protože ho zábly nohy, utíkal domů.

Dům byl prázdný. Všecko služebnictvo bylo na slavnosti, jen starý dvorník, neznámo čím ožralý, mžoural na chodbě. Švejk vešel do kabinetu plukovníkova, utřel prach a pak, naleznuv na popelníku celou cigarettu, zapálil si ji, poklekl u kamen a vyfukoval kouř do dvířek.

Slyšel, jak hrčí šicí stroj. Krejčí šil, protože paní baronka večer šla do plesu a piskloun dodělával nádherné, vzdušné šaty. Pak bylo slyšet hlas baronky, její smích, přitlumený hlas pisklouna, cvaknutí dveří do ložnice, a smích baroničin i zvlněný hlas krejčího v ložnici.

Švejk po kolenou dolezl ku dveřím a přilepil se k nim. Zvuky ustaly, jen látka šelestila. Švejk se dohadl, že baronka šaty zkouší. Pak rozléhl se zase její smích: »Merci. Překrásné. Rozepněte!« a nesrozumitelný, francouzský šepot krejčího.

Látka zas šelestila, v šelestu prorážel zrychlené dýchání. Pak se ozvala prudká rána, něco padalo, něco praskalo a z hluku vynikl zděšený baroničin výkřik: »Mon Dieu!«

Švejk neuvažoval. Bleskem otevřel dveře a řítil se ku pomoci. V troskách spadlé postele ležela baronka, oblečená v nejnutnějším prádle a za ní, za spadlou pelestí, zdvihal se z matrací zarudlý krejčí.

»Madam, neuhodila jste se?« otázal se Švejk starostlivě, stavě ji na nohy, jako by situace, v které je nalezl, nemohla být jiná a rozuměla se sama sebou.

»Nestalo se ti nic? Nezlámal jsi si něco? Ruku nebo nohu? Von každej pád není dycky šťastnej. Na Palackýho mostě upad na náledí jeden rada, levou nohu si

zlomil v podkolení, pravou ve stehně a aby bylo neštěstí ouplný, zlámal si taky v tašce čtyry viržinka.«

»Proč! Proč!« zakřičela hystericky baronka, dupajíc zuřivě: »Proč! Proč!« (»pryč, pryč!«).

»Proč?« odpověděl Švejk, zdvihaje z podlahy dolní postelní čelo a dívaje se na ohnuté háky u pelestí: »Proto, že na to přišla velká váha kách a vono se to vohnulo. Když je krátká postel, nesmí se člověk vo pelestě nohama vopírat, nebo do nich kopat. To jsem znal ňákýho Kroupu, študenta a von každou neděli chodil na Letnou na ten futbál a pak se mu v noci vo tom zdálo. Von rozházel postel třeba šestkrát za noc a kvartýrská s ním na konec musela . . .«

»Von, von!« zakřičela znovu paní z Klagenů, ukazujíc na druhé dveře. (»Ven, ven«!). Střídala vzteky barvy. Po obličeji běhalo jí sedm barev slunečního vidma od nejžhavější červeně po mladou jarní zeleň.

A Švejk, nerozuměje, že ho vyhání, díval se na ni se zalíbením, jak pod sněžnými krajkami na hrudi zuří ji vlnobití a snaživě vysvětloval:

»Von né. Poslušně hlásím, že pan oberst měl řeč na Senovážňé ploščadi před kostelem. Von už uměl na týhle posteli asi spát, ale von, tenhle, na ni nebyl eště zvyklej. Da, da, von, von,« ukazoval na krejčího, snažícího se uvést do pořádku kalhoty.

»Što by tu tvého ducha nebylo!« zakřičela baronka vysokým nepřirozeným hlasem, svírajíc krajky na hrudi, »von, von, svoloč, proč, proč!« pustila krajky pravicí a natáhla ji ku dveřím. Pak zamečela jako koza, chytla se za spánky a padla do trosek postele.

Ve dveřích stál baron Klagen.

Nepromluvil ani slova. Mlčky přikročil k nim, zčer-

venalýma očima pohlédl na nepořádek, na plesové šaty, odhozené přes židli, na kusy prádla na nich. Pak skočil ku krejčímu, z každé strany dal mu políček, a chytiv ho za krk, nadlidskou silou ho nazvedl a nesl ku dveřím. Pak jej kopancem vyrazil z nich ven.

Potom upřel zkalené oči na Švejka. Ten pochopil, že žádá od něj vysvětlení a řekl co nejpříjemnějším hlasem:

»Paní baronka se lekla, když s ní spadla postel a omdlela. My jsme ji, totiž já, přišli na pomoc. Vono je nebezpečný, když je někdo dlouho bez sebe. Vono se asi nic nestalo.«

Pokojná řeč a mír, který z ní vanul, vrátila plukovníka světu. Vzali baronku spolu se Švejkem, položili na druhou postel a zatím co Švejk dával prkénka dohromady, nastýlaje na ně matrace, plukovník, nedbaje jeho přítomnosti, volal ženu nejsladšími jmény, třel jí spánky kolínskou vodou, líbal jí ruce. Ona konečně otevřela oči a spatřivši Švejka, omdlela znovu.

»Počkej v mém kabinetě,« zachroptěl plukovník, vylévaje na ni kolínské vody celou láhev.

A k Švejkovi po chvíli, když přemýšlel o události dnešního dne, dolehl zoufalý baroněin pláč, žaloba na krejčího, který, zkoušeje jí plesový oblek, zločinně chtěl využít její mdloby, nadávky Švejkovi: »té skotině, která nemá smyslu pro ženský stud«, a konejšivá, něžná slova plukovníkova. Potom plukovník přišel do kabinetu a vyňal ze zásuvky automatickou pistol:

»Víš, co tohle je? Víš, nač to je?«

»Poslušně hlásím, že to znám,« srdečně řekl Švejk. »Tomu se u nás říká browning. Z takový u nás střílel ten lupič Boček detektivy, když si pro něj přišli a ten

Princip v Sarajevě s ní vodprásk Ferdinanda. Von každej princip není bezpečnej.«

A Klagen, zvedaje mu revolver k nosu, řekl studeně:

»Mlčet! Jediné slovo, a dostaneš puli v lob (kulku do hlavy). Nechoď pryč! Tady zůstaneš!«

Pak Švejk slyšel zvonek a hlas Klagena, jak přikazuje: »Sičas, si moment!« (Hned, okamžitě!) a baron zas přišel k němu. Za chvíli přišla komorná a pootevřela dveře:

»Vaše Vysokoblahorodí, šikovatel s vojáky přišel, a o rozkazy prosí.«

»Pojď!« řekl stručně Klagen, »veď ty soldáty k tovaryši.« Šeptnul něco feldvéblovi, ten salutoval: »Dle rozkazu! Slúšajú, Vaše —rodí!« a poskočil za vojáky.

Světnice byla prázdná, na kavalci Švejkově bylo hozeno špinavé prádlo, kus chleba, staré boty. Piskloun byl i se svým rancem pryč, a domovník Simeon Pavlovič, zlítý pod obraz, se dušoval, že hned ráno, za tmy odešel a že víc ho dnes neviděl. Vojáci odešli s prázdnem, a Klagen, kousaje se do rtů, telefonoval na policii, že byl Austrijcem okraden a že prosí, aby každý zajatec, který bude v ty dny zatčen, byl mu dodán ku konfrontaci na vojenské velitelství.

Paní baronka zotavila se tak, že večer mohli odjeti do plesu. Dobrý voják Švejk, ukazuje Markovi, jenž ho přišel navštíviti, kus papíru, kdež bylo napsáno: »S bohem, Pepíku, snad se ještě shledáme, a já ti povím, jaký to bylo. Hinternissy jsem prostříhal, ale v okopech čekala zrada. Pozdrav všecky! J. P.«, drže čestné slovo, dané Klagenovi, pověděl:

»Jak vidíš, piskloun utek. Stal se vomyl. Von jí zkoušel šaty a aby viděl jak ji to padne, dal si ji na

postel. Snad bylo na ní něco zmačkanýho a von to chtěl vyžehlit. No, postel není pügelbrett a tak to prasklo. Vomylem ten baron přišel zrovna do toho. A tak jsem se stal dědicem těchto svršků.«

Švejk rozvinul triko i kalhoty a ukládaje je do svého rance, líčil věc dál:

»Člověče, ta dělala ale pak paseku, když jsem tam přišel! A baron z tý nehodičky byl jelen taky. Von mi zakázal, abych ji chodil na voči. Vona, myslím, vůbec nevomdlela, vona dělala jen takový fóry a von by ji byl vzkřísil dřív, kdyby ji byl dal jednu přes hubu. Na ženský musí bejt taky přísnost! Ženská je v domě zlatej sloup, ale musí se pořád voprašovat.«

Švejkův obličej teď zářil nad štěstím, že je možnost rozdělit se s někým o poznání, na dnešní aféře učiněným.

Pak opovržlivě odplivl a rozhořčeně prohlásil:

»Von je taky baba. Von je hovno, né oficír, natož pak oberst. Von jí měl plácnout a né jí říkat »andílku, milenko, sluníčko, perlo moje«. Vona, fuchtle taková, vidí, že von jí má rád, a vona mu, volovi, natáhne chomout a pak s ním vorá. Vona udělá Putifarku krejčímu a von, místo aby ji ztřískal, tak ji volizuje ruce jako cukrovaný vajksle na dřívku. Řekni mi, to je mužskej?«

»A pak přijde s revolverem na mě. Když mu žena nasadí rohy, von si vod svýho putzfleka vynucuje ouctu. Von je zrovna takovej, jako ňákej Bartůněk z Rakovníka, co mi sem tam dohodil na kšeft psa. Ten měl taky ženu. Žádnýmu psovi nepřeju, co ten člověk s tou ženskou zkusil, jaká to byla megera! Vona mu namlátila, kdy chtěla.

Jednou mi píše, že má krásnýho bernardýna, že by

ho dal lacino. Tak jsem se jel na něj podívat. A u nich zrovna muselo bejt po bitvě. Vona rozhicovaná, rozcuchaná a von sedí pod stolem.

»Co pak tam děláš?« ptám se ho, jako bych byl překvapenej. A von mi pyšně na to:

»Já jsem přednosta domácnosti a můžu si sedět, kde chci!«

Švejk dopáleně popadl samovar, holinku a šel ven ho roztopit. Pak přinesl jej zpět, nalil čaj do hrnků a přisunul Markovi. Ten, vyjadřuje svůj úsudek o krejčím, řekl:

»Tak se mu boj s buržoasií nepoved. Kam pak na to s takovými atentáty! A kam utíkal, nevíš?«

»Nevím!« pevně prohlásil Švejk. »Zůstalo mi po ňom jen to prádlo, vonučky a ten papír. J. P. Dyť já ani nevím, jak se jmenoval. Ale my ho najdem,« prohlásil nadějeplně, »my se s ním shledáme. My ho uvidíme znenadání, jako ta stará Veverková tu jitrnici. To je taky poučnej případ ze života, jak se na všecko přijde a všecko vobjeví. Voni u Veverků jednou zabíjeli a von víc pil, vona na něj večer štěkala a von po ní hodil jitrnicí. Seknul jí s ní do hlavy a vona pak tu jitrnici hledala po zemi, pod postelema, pod kamny, všude, ale nenašla ji. Až když von byl na smrtelný posteli, vona se modlila k panně Marii, kterou měla na šifonéru pod skleněným šturcem a jak zvedla voči k ní a k nebi, uviděla jitrnici na stropě, nabodnutou na háčku, co tam měli vod lampy. No, nebylo jí to nic platný, von, než ji sundala, byl studenej.«

»A co je novýho u vás?« obrátil Švejk řeč.

»U nás?« protáhl líně Marek, »nic zvláštního. Od švédskýho kříže jsme dostali hadry a kluci s tím kšef-

tujou na bazaru. A Hudečka otec Joachym, vida jeho zbožnost, přemlouvá, aby šel na ta bohoslovecká študia, že sám archirej bude na něj platit.«

Když Marek odcházel, Švejk přidržel ho ve dveřích a smutně mu řekl:

»Marku, jsme kamarádi vod malička. Kdyby se něco stalo s tebou, dej mi vědět, jako já ti dám vědět, kdyby mě náhodou baron zastřelil. Já se tu cejtím jako na vodě, já myslím, že tu do konce války nevydržím.«

* * *

Švejk větřil správně, jeho předtucha se vyplňovala. Paní baronka starala se svědomitě o to, aby sympatie plukovníkovy, vidoucím ve Švejkovi dobrého vojáka, byly podryty a Švejk musil z domu.

Bojovala ženským způsobem. Tu se jí zdálo, že voda ze samovaru páchne tabákem, tu objevila na bluze svého manžela vlas, tu vytýkala baronovi, že na sebe nedrží, že jeho boty již se tak netřpytí jako dříve. A když baron odbýval ji úsměvem, děkuje za pozornost, jíž mu prokazovala, palbu zesílila.

Často nalezl Švejk v kabinetě, který ráno bezvadně vyčistil, popel z cigaretty, roztroušený po podlaze a baron několikrát mu vytkl, že špatně větrá, že v kabinetě je stále nakouřeno. Pak přikázala baronka kuchařce, aby Švejka posílala pro věci do bazaru, a potom, křičíc po obědě, že máslo je hořké, vejce že jsou staré, volala kuchařku a ta, krčíc rameny, stejně odpovídala:

»Austrijec donesl. U mě práce byla a baryňa přikázala, aby Austrijčík na bazar sběhl.«

Nad hlavou Švejkovou stahovala se mračna. Domovník nic již nedělal, přesunuje funkce svého úřadu na sluhu a paní baronka, ukazujíc jednou protrhnutý drahý koberec, nasadila·

»Tvůj sluha schválně udělal. Což bys lepšího sluhu ruského nedostal?« Nač nepřítele v domě trpět? Ještě u gubernátora tě někdo očerní.«

A vidouc, že plukovník stává se nevrlým, přitulila se k němu:

»Už dlouho jsme spolu venku nebyli a teď krásné sluneční dny jsou. Ty již na koně můžeš, pravda? Já bych se chtěla na své »Lilly« projeti. Pojedem zítra?«

A na manželovo· přikývnutí nastavila mu růžová ústa.

Druhý den na to přinesla komorná Švejkovi k vyčištění jezdecký úbor paní baronky. Vysoké lakové boty, kozáckou bluzu a čepici, bílé jezdecké kalhoty z jelenice. Švejk s routinou vše vykartáčoval, boty bílým voskem změnil v černé démantové plochy, ale na kalhotách objevil skvrny, které za žádnou moc a na žádný způsob nechtěly z kůže ven.

Magnesium selhalo, benzin nepomohl, křída nezakrývala. Paní baronka poslala je jako špatně vyčištěné sluhovi zpátky.

Švejk zkusil to vyprat mýdlem v studené vodě. Jen to osušil a skvrny vystouply.

»Vyvařím je s mejdlem,« řekl si Švejk, namáčeje je do hrnce teplé vody. Pak na dvoře rozdělal oheň, hrnec s reitkami postavil nad něj na cihly, rozkrájel

čtvrtku mýdla a obraceje kalhoty kusem klacku, čekal, až voda začne vřít.

Promnul je v mýdle, dal je, spokojen tím, že skvrny zmizely, zpět do horké vody, nechal ještě chvíli povařit a odnesl do své světnice. Odtud vyvolal jej hlas kuchařky, aby báryně došel pro lístky do biografu. Přinesl je a kuchařka zaměstnala jej v kuchyni až do oběda, kdy se vrátil baron Klagen.

»Tedy, chceš-li drahoušku, vyjedem si dnes,« řekl po obědě plukovník, a choť radostně zatleskala rukama:

»Ano, pojedem, pojedem! »Lilly« je osedlána?«

A zazvonila na komornou: »Přines od sluhy ty kalhoty.«

»Dnes budou mokrý,« řekl rozvážně Švejk děvčeti. »já je vypral. Dnes si musí vzít paní baronka jiný. Vona jelenice tak rychle nevysychá.«

Baronka hněvivě na ten vzkaz dupla nohou: »Ty chci, jen ty! Af je odevzdá třeba špinavé.«

Švejk odběhl pro kalhoty a sáhl rukou do hrnce, aby je vylovil. Místo kůže octla se mu mezi prsty řídká, roztékajícímu se, rosolu podobná hmota.

»Voni se rozvařily na sulc,« hekl Švejk komorné zděšeně, ukazuje do hrnce. A ta nechápajíc, co se stalo, opakovala umíněný příkaz své velitelky:

»Máš je přinést, tak jak jsou, ona jiné nechce.«

A tak baronka div neomdlela, když Zinajda Sergejovna otevřela dveře do jídelny dokořán, za ní vstoupil dobrý voják Švejk, nesa v obou rukou prádelní hrnec a stavě ho na stůl, postavil se před paní baronku a hlásil:

»Poslušně prosím, že se mi rozvařily na sulc. Jak-

živo se mi tohle nestalo, abych z kalhot udělal zemětřesení. Poslušně hlásím, že kdybych byl k nim dal cibuli a koření, že se to mohlo jíst.«

»Proč, proč, von, von,« vykřikla baronka, ukazujíc na dveře, jako v té památné neděli, a Švejk, sbíraje hrnec, pokojně odvětil:

»Proč je z těch kalhot sulc, to nevím. To je, holenku, ňáká moc vyšší. A ven to dám beze všeho. Když jsem to přines sem, proč bych to nevynes ven?«

O deset minut později vyřizovala mu komorná, když bádavě rosolovinu protahoval prsty, lově z ní přesky a knoflíky, že madam omdlela, když viděla, jak plukovník se nehorázně směje, že teď je zamčená v ložnici, kde běhá jak lvice, přikládajíc si na hlavu studené šátky, a Švejk vzkazoval:

»Jest-li ještě vomdlí, řekni plukovníkovi, aby namočil ručník a pořádně jí ho votlouk vo hubu.«

Za dvě hodiny oznámila Zinajda, že paní baronka již z ložnice vyšla, ale že balí si věci a dala manželovi ultimatum: buď půjde ona, nebo Austrijec. S člověkem, který myslí na to ji zavraždit, že pod jednou střechou nebude.

Za soumraku uslyšel Švejk na chodbě pevné kroky plukovníka. Když zazněly u jeho dveří, sám je otevřel, tázaje se:

»Poslušně prosím, jaké rozkazy?«

»Rozkazy, Josef, žádné,« váhavě vyjádřil se plukovník. Pak sebral energii: »Madam tě nestrpí. Nepěkné věci ji děláš. Musíš teď, Josef, zpět do lágru. Zde máš listek do kanceláře, aby tě policie nezadržela. A zde za služby. Vezmi si věci a jdi hned.«

Baron vtiskl Švejkovi do ruky dva desetiruble, počkal, až Švejk navlékl na záda ranec a pak mu řekl:

»Jsi voják. Doufám, že nebudeš mluvit zbytečně. Kdyby bylo něco ti třeba, víš o mé kanceláři.«

Pane plukovník,« lezlo těžce Švejkovým hrdlem, »poslušně prosím, že na vaši dobrotu nikdá nezapomenu. Vždyť jste první oficír v Rusku, kterej je podobnej panu oberlajtnantovi Lukášil«

Švejk rozhlédl se naposled po své komůrce a spíš zašeptal, než promluvil: »Já, poslušně hlásím, pane plukovníku, pošlu vám, až přijdu do Austrie, z Prahy pohlednici.«

Když k osmé hodině manželé Klagenovi jeli na otevřených saních k biografu, vyšel z čajny rakouský zajatec, nesoucí na zádech ranec a jda pár kroků před jejich koňmi, pletl se mezi povozy prostředkem ulice, zpívaje si:

»Ležet v lágru, to nic není,
to je, kluci, k zcepenění,
pro pleňasa tužba:
Je pořádná služba!

V zajetí se hodně zkusí
ve službě to však jít musí,
ta se dělá hravě:
Jen když je ku stravě!

Když jsem sloužil u sedláka
tam vám byla strava ňáká
polívka a kaše:
Byla strava naše!

Za to ale u báryni
tam pořádek zas byl jiný

tam kaše a zelí:
Brambory kyselý!

Už nebudu naložený
až zas budu u své ženy
až já jí dám pusu:
Upeče mi husu!«

Dobrý voják Švejk putoval do lágru, učiniv na cestě malé zastavení

CO DĚLAT?

Za krátký ten čas, co Švejk sloužil u Klagena, poměry v lágru se naprosto změnily. Když vylezl si na pryčnu a někteří zbylí ho poznali, odpovídali na jeho pozdrav, jak se jim vede:

»Hrom aby do toho, kamarádíčku, teď je tu vojna jako řemen.«

A také byla; vojenský náčelník navštěvoval baráky teď denně, ne ale aby vyslechl žádosti a prosby zajatců a postaral se o zlepšení jejich života, ale proto, aby knutou zbil každého, kdo se mu připletl do cesty. Bil lidi za nepořádek v umývárně, za nečistotu na záchodech, za špatný vzduch v baráku.

Nemluvil již s nimi německy, jen rusky a kdo nerozuměl, byl bit. Řezal říšské Němce, mlátil Maďary a tak Švejk, když za pár dní uviděl jej v českém baráku, jak po pryčnách seká karabáčem a jak zajatci poskakují po nejhořejších pryčnách, krčíce se na prostředku, aby je ze zdola neviděl, řekl si nahlas:

»To je cirkus! Kluci skákají jak vopice. Ten mít pisklouna v prackách, ten by z něj udělal zadělávaný držky!«

Přišel příkaz honit zajatce k čištění města, k vození dříví, kopání hrobů na hřbitov. Padesát lidí z baráku denně muselo vycházet ven, aby se vrátili večer hladoví, udření, omrzlí s odpadávajícíma ušima a nosy, se zčernalými prsty u nohou.

Na robotu nemusel jen ten, kdo neměl boty. Při podnikavosti ruských vojáků a výnosnosti obchodů na bazaru dopadlo to tak, že když vojáci ráno sháněli zajatce na práci, ten zul válenky (boty z plsti) nebo bagančata a podal je vojáku:

»Zemljak, dávej celkovej!« (jeden rubl.)

Voják boty převzal, zaplatil a zajatec stěhoval se na pryčnu zpět, křiče na ruského feldvébla, odpočítávajícího robočí:

»Vidíš, že já bosíkom, nemožno na robotu vyjít.«

A protože ti, kdož boty nebo válenky měli, spali, majíce je obuty, aby jim je nikdo neukradl, chodili ruští vojáci v noci a budili je:

»Pán, utrom na robotu! Kak tvoje familla? U tebja pimy charoší.«

Tím, že vlastnictví bot zavazovalo k celodenní dřině, rozespalý Austriec je dal raděj hned v noci na bursu a jejich ceny klesaly tak, že vysoké boty za týden lehce projedl. Cukr se přestal dostávat, chleba ubrali. k jídlu byly jen ryby. Dědek, který ohříval vodu na čaj, byl zkorumpovaný tak, že tomu, kdo nemohl dát kopěječku, horké vody natočit nedovolil a zajatci posílali na bazar se sebe prádlo a kde jaký kus reservního munduru. Lágr se rychle měnil ve valnou hromadu trhanů, syčáků a když stáli v podvečer mezi pryčnami a ruští vojáci je počítali, vykřikoval Švejk:

»Tady je to jako vo lumpenbále. Kdo se uchází vo cenu?«

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA

A do toho pelechu bídy a špíny feldvébl z kanceláře, dobrý Petr Osipovič vodil denně mužíky z vesnic a řemeslníky z města, hledající oráče pro jaro i dovedné dělníky na práci a ti, drbajíce se nad nabízejícím se materiálem za ušima, prohlašovali:

»Chladno u nás. Mrazy veliké a sněhu mnoho, zamrzl bys. Až na jaře přijdu, až bude možno bosíkem chodit.«

Jednoho dne přišel s feldvéblem jakýsi městsky oblečený člověk. Hledal pro svého pána tělesného myslivce. Přednesl žádost i podmínky služby, a zdůraznil:

»Ale báryň chce jen takového, který umí a rozumi malorusky.«

Sliboval obutí, ošacení, patnáct rublů na měsíc. Rvali se u něho, nabízejíce se mu a jeden přes druhého křičel:

»Já rusky umím moc málo! Já rusky rozumím jen trošku!« až k němu slezl s pryčny Švejk a prohlásil pyšně:

»Já umím málo rusky! Já málo rusky ponimaju!«

»Vot, ten bude podchoďažčí,« položil mu pán ruku na rameno, a strkaje feldvéblovi rublík, poprosil:

»Rozpisku poskorej dla něgo vygotovi. Báryň v gostinci ožídajeť.« (Dokumenty mu vystav. Milostpán v hotelu čeká.)

»Nikolaj Kuzmič Hajvaronskij,« poučoval Švejka, když vycházeli ze vrat lágru, »je člověk nádherný. Poměštík (velkostatkář) velmi bohatý, země u něho mnoho. Jeho panství až k řece Obu sahá. Jeho přítel i v hosudarstvené dumě (říšské radě) zasedá. Nic dělat nebudeš, než on v kočáře když se poveze, ty na koni před ním pojedeš, aby lidé viděli, že pan Hajvaronskij

jede. Jest-li jen umíš malorusky. On Malorus, Chachol.«

»Málo rusky umím,« odpovídal česky Švejk. »Dyť jsem tady teprv vod léta. A von mi dá uniformu, že budu mít chochol? To, pane správec, u nás v Praze mají policajti. Podle toho se jim říká chocholatý nebo taky kohouti.«

Když stanul Švejk před panem Hajvaronskim, ten zvědavě prohlédl si celou jeho postavu:

»Na službě u koní byl? Jezdit znaješ?«

»Byl. U Tráchima Ivanoviče jsem na kobyle rajtoval.«

»A střílet umíš? Vlka trefíš?« vyptával se dál velmožný pán.

»I střílet dovedu,« uctivě odpovídal Švejk česky. »Jednou v Nuslích vo posvícení prostřílel jsem celou korunu. I do gypsovek jsem tam na střelnici pral.«

Poměštík spokojeně pokýval hlavou:

»A malorusky hovoříš?«

»Já mluvím nejradš česky,« prohlásil Švejk. »Když nebudete chtít, rusky vůbec mluvit nebudu. Já to vydržím.«

»Dělo né v tom,« napomenul pan Hajvaronskij, »ale malorusky balákaješ? Malorusky ponímaješ?«

»Už jsem říkal, že mluvím a rozumím málo rusky.«

Čtvrt hodiny se tak bavili, až velkostatkář se rozčilil:

»Balvan jaký. Tvrdí, že malorusky umí a slova ukrajinského nerozumí! Veď jeho k čertu!«

Načež Švejk prohlásil, že do služby musí být přijat, protože podmínkám vyhovuje a pan Hajvaronskij, mluvě s ním o rozdílu mezi slovy málo-rusky a malorusky, mrkl na svého správce. Ten odešel a v momentě

z hostince táhli Švejka za krk ven dva omští policajti, popohánějíce jej knutou:

»Začem báryňa rúgaješ a? Začem lidi obtěžuješ, mordo austrijská?«

A doprovodili jej do lágru zpátky.

Večer Švejk, rozestýlaje si bluzu pod sebe, přísahal, že v lágru nebude, že se dá pokřtít, načež nějaký dobráček, přebíraje lístky, které dostal na frontu a které stále četl, plačtivě řekl:

»To je marný, vodtuď se nedostanem. Já už napsal poslední vůli; von Červenej kříž, co po nás zbyde, sesbírá a pošle našejm, aby děti měly na svý ubohý otce památku. Do tohohle notesu já jim napsal samý básně vo válce, aby viděly, že neměly tátu ňákýho blbce.«

Švejk vztáhl ruku po notesu: »Ukaž, já si něco přečtu; já takový věci čtu náramně rád.«

»Tohle je ta nejlepší,« upozornil skromně autor, otvíraje notes:

V á l k a.

1. Když válka ukrutná přišla záhy,
odešel z domova mladý, starý,
povolán byl otec též s ním,
za císaře pána krev lít k hranicím.

2. Ó, jaké to bylo srdcervoucí,
když dítky bránily svému otci,
hořce plakaly, otce prosily,
neopouštěj nás, tatíčku milý.

3. Otec béře v náruč dítky, vzlyká,
jeho srdce tíseň silně viklá,

líbá dítky dlouze na líce,
a pak musí dát s bohem i manželce.

4. Prosím tě pro boha, můj manželi,
co jsme tobě stěží učinily,
chceš odejíti, nás opustiti,
snad se k nám nechceš víc navrátiti.

5. Modlete se za mne k Bohu otci,
nezahynu já vám s boží pomocí,
nejsou pro všechny naše vojíny
nepřátelské kule vyhotoveny.

6. Za císaře pána, za svý rodiny
do boje jsme šli jak lvi rozzuřený,
tam byla ruská hlava, tam ruka pravá,
tam jiná těla, na kusy rozsekaná.

7. V Polsku je městečko, Slavsko nazvaný,
tam byli Rusové zakopaný;
jak nás spatřili, salvy pouštěli,
mnoho kamarádů poranili.

8. S bohem, ženo má, s bohem děti mé,
každý věrný Čech rád v boji zahyne.
Umřít pro císaře nejvyšší je slast;
pozdravujte ženu, kamarádi drazí,
když Rus do nás praží,
naši českou vlast.

»Máš to pěkný,« pochválil ho Švejk a básník zase skromně podotkl:

»To já neskládal sám, to mi pomoh' skládat jeden

učitel z matiční školy, když jsme byli na vsi; ten měl napsaný takový krásný věci, že jsme při nich brečeli, když nám je někdy předčítal.«

V noci vtrhl nato do baráku s ohromným řevem dav lidí a potmě drápal se na pryčny. Na otázky, odkud se přihnali, odpovídali smíchem:

»My lidi pravoslavní! Pravoslavná rota se k vám navrací!«

»Haló, haló, Marku, Hoříne, Hudečku!« zvukem hlásné trouby avisoval Švejk, hledě do tmy.

Dvě postavy se vydrápaly k němu a rukama pevně ho objaly. Pak, když Švejk se ptal, proč jdou do lágru a v noci k tomu, řekl Hořín stručně:

»K vůli Hudečkovi. Ten plukovník na pensi nás před hodinou rozehnal. Vono to večer prasklo. Hudeček mu tu dceru zbouch. Teď je zavřenej.«

A nato vzdychl dobrý voják Švejk:

»S poctivostí nejdál dojdeš. S bohem počínej, s bohem dokonej. Konec korunuje dílo.«

»Vono to už ani nestálo zato sem chodit,« ozval se Hořín. »Po celým městě se mluví, že bude mír. Přijeli kozáci z fronty. Mají prej na posicích bílý prapory a čtrnáct dní prej nepadla rána. A taky se povídá, že pojedeme do Ruska na práci. Ale von to asi bude fór; voni nás budou stahovat si k hranicím, aby nás pak mohli přetáhnout najednou a nemuseli nás živit dýl, než naši jejich.«

Asi za týden nato je časně zrána vyhnali z baráků, seřadili na dvoře po čtyřech a mnoho vojáků je obklíčilo tak, aby ani jeden nemohl uniknouti a mnoho důstojníků přišlo je počítat. Pak je převedli do středu lágru, k pavilonu.

Výstavní pavilon byl prázdný; zajatce z něj pře-

vedli den před tím do města. Tam nahnali teď obyvatele všech baráků a obklopili pavilon dvojitým řetězem stráží, které dostaly příkaz: »Nikoho nepustit ven!«

Až do večera tam tak postávali a posedávali po pryčnách. Potom přišel doktor, několik důstojníků, písaři. Feldvébl udělal krátký proslov:

»Pojedete do Ruska na robotu. Bude vám tam charašó. Kdo je nemocný nebo slabý, ať se přihlásí, doktor ho prohlédne. Zůstane tady v lágru a bude mu charašó. Tak jeden po druhém k doktorovi a hlaste se. Napřed písař vás zapíše.«

»Lže, kluci, domů pojedem, je mír!« vykřikl kdosi. »Říkal mi jeden voják, že na frontě už se dávno nestřílí, že už všichni šli z fronty domů!«

Byla to slova takové účinnosti, jako když Kristus řekl: »Vstaň a choď!«

Zajatci, revmatismem sotva lezoucí, prošli okolo písařů a doktora parádním maršem jako cirkusoví koně, souchotináři stěží šeptající vmetli své »Zdráv! Silen!« doktorovi do uší hlasem polnic, volajících k poslednímu soudu. A Mitrofán Ivanovič Markov hleděl jim upřeně do tváří a myslil si:

»Vida, jak jsem všecky vyléčil. Není nad mazání glycerinem.«

A umiňoval si, že napíše o tom do »Věstníku ruských lékařů« učené pojednání, které ho po celém světě proslaví, a že v Petrohradě otevře si laboratoř, v níž bude glycerin nalévat do láhviček, na nichž bude nápis: »Elixír Markova«.

Písaři psali jména, šikovatel zapsané popoháněl knutou:

»Jdi; nový mundur dostaneš. No, honem, děti, honem, brzo ráno bude!«

A před pavilonem tvořili ruští vojáci špalír, vedoucí ku kanceláři. Před ní stál feldvébl Petr Osipovič u ohromných hromad starých bot a různých hadrů a přikazoval vojákům, co který zajatec dostane, aby na hromadách stejně ubývalo.

»Čepici!« vykřikl, maje sestaveny předměty v abecedním postupu, »čepici mu dej! Co on že bosíkem! Čepici mu dej, čepice na pořadí! Čepici dej, hlavo skopová, tomu dobytku, což neslyšíš?«

A bosého, obdarovaného čepicí, již druhý ruský voják strkal před sebou do jiného prázdného baráku, zatím co dvorem hřměl rozhořčený hlas Čumálova:

»Pro boha, holoubci, nemučte! Onučky dát přikazuji! Nač tobě kalhoty, čím já vinen, že ty kalhot nemáš? Onučky vezmi a pašól! Ach, k smrti člověka umučejí. Já boty dát přikazuji a on košili žádá! Nestarejte se, charašó vám bude, náčelstvo za vás stará se!«

V podělování zajatců byl ten samý systém, jako v zásobování armády na frontě. Místo munice vozilo se seno, místo sena boty, místo bot posílali se pěchotě granáty, místo granátů dělostřelcům zimní prádlo.

A zoufalý hlas dobrého Petra Osipoviče bičoval zajatce, že pak už brali házené jim věci bez odmluvy a tryskem běželi s nimi pryč. A hromad ubývalo, a když octli se u nich Švejk s Markem, šikovatel spokojeně přikázal:

»Jednomu boty a druhému košili dejte! Rubášku dej, honem, co neslyšíš?«

Voják vtiskl do ruky Švejkovi boty, druhý hodil

Markovi špinavou, desinfikovanou košili. Šikovatel k nim přiskočil:

»Vyměňte si to! Né tak já myslil! Ty rubášku a ty boty dostaneš! Ach, hospodi! zblázní se člověk pravoslavný z holoty austrijské! Už aby jste mi s očí byli, aby tu ducha vašeho nebylo!«

»S ním není žádná řeč,« vyjádřil se o tom Švejk v baráku, prohlížeje košili: »Vyperu ji, tři šestáky za ni budou. Ty za ty boty můžeš dostat dva ruble. Von mi připomíná toho starostu z jedný vsi vod Vlašimi, co v obecním zastupitelstvu dal návrh, aby na vobecní zeď vokolo fary, kterou dali před posvícením vobílit, dal se udělat nápis: »Přísně se zakazuje toto místo znečišťovati!« Voni s tím všichni souhlasili, že by ňákej nápis tam měl bejt, ale učitel, kterej byl vždycky proti starostovi v opposici, povídal, že takovej nápis by byl moc vojáckej, a že stačí pro občanstvo jejich probudilý obce tam dát nápis: »Žádá se zdvořile, aby se toto místo neznečisťovalo!« A protože učitel byl inteligent, rada mu to vodhlasovala a tak tam dali ten nápis zdvořilej, a starosta říkal: »Však uvidíte, že to nebude mít oučinek.« A taky jo. Na pěknou hodinku našli ráno zeď celou pomalovanou a poblitou, protože starosta v noci na ní složil dvěma proudy přebytky posvícenského voběda i večeře, a prstem pod nápisem bylo připsáno: »Žádosti se nevyhovuje.« A hned ve schůzi obvinil toho učitele z neschopnosti vymejšlet pořádný nápisy a von se urazil a z obecní rady vystoupil.«

Do pozdního odpoledne byli v baráku, z něhož nikdo nesměl ven. Potom je odpočítali po čtyřech, seřadili v dlouhý průvod a vedli na nádraží, kde stály připraveny vlaky, sestavené z těplušek.

A okolo průvodu chodil plukovník baron Klagen, pošvihával si knutou přes holeně a pátravě zajatcům pohlížel do tváří...

Odpočítali je po čtyřiceti již za šera a pomohli jim nasednout do vagonů ranami kolb. Pak lokomotiva zahoukala a vlak se hnul.

A sotva popojel několik kroků, odtrhl někdo z venku dveře a jedním skokem vymrštil se tak, že až u kamen padl na kolena. Uděšené hlasy vzkřikly: »Co je? Kdo je to, co se děje? A muž, sykaje bolestí, vyjektal písklavým hlasem:

»Kamarádi, to jsem já. Já dával pozor, do kterého vagonu půjdete. Já se schovával pořád v městě. Včera jsem slyšel, že je mír a že se jede domů, tak jsem v noci došel na nádraží a čekal jsem v topírně na vás. Kamarádi, to mně bylo úzko, abyste mi nevodjeli! Co bych si sám v Omsku počal? Všecko štěstí mě, Švejku, vopustilo, všecko!«

Krejčí zavzdychal z hluboka, drápaje se na pryčnu, s níž ho čtyři shazovali. A Švejk, podávaje mu ruku, dobrosrdečně řekl:

»To tě vítáme. Byl tady taky Klagen. Hledal tě; chtěl ti dát s bohem!«

»Já ho viděl,« vydechl pisklоun. »Pro kristapána, ten mě chytit, ten by mě zvalchoval tělo! Ale kamaradi, konec očistce: za tři neděle budem doma, na svých postelích!«

Vlak již hřměl, narážeje na spojky kolejí. Ve vagoně blikala svíčka v kymácející se lucerně. Všecko dávno usnulo, jen pisklоun svěřoval Švejkovi své osudy a ten zas líčil, jak to dopadalo u plukovníka. Pak Švejk postoupil své místo pisklounovi, aby se

natáhl a sám sedl si ku kamnům, nakládaje do nich březová polena, aby nevyhasla.

Venku byla černá noc a vlak přímo teď letěl. V jedné stanici pokropil Švejk, když pootevřenými dveřmi vyprazdňoval obsah svého měchýře, staničního úředníka, který vyšel vlak obhlídnout a neopatrně se k němu přiblížil, za což uslyšel zuřivé: »Jób tvoju máť!« několikrát opakované. A pak zas vlak pohltila tma, step a noc.

A na rozpálených kamnech bublala v čajníku voda a nad hlavami spících do chrapotu nesl se Švejkův zpěv:

»Vy civilní páni, jak vy byste rádi
s hezkejma holkama špacírovali!
Dejte se na vojnu, tam jich máte dost!
Můžete milovat děvčátek hojnost.
Když jdem na parádu, to maj ženské radu,
pořád nás obhlížej zpředu, ze zadu!
Jedna druhou volá: Pojď, podívej se!
Jak se ten vojáček překrásně nese!
Když je po parádě, mašírujem dále
od štace ku štaci do české země!
Lidé se nás ptají, zda jsme neznali
jejich drahé syny, co s námi byli!
Jak bysme neznali, naše kamarády,
co s námi v Budějicích vojákovali!
»Tam »U Lišků« v sále, mezi stolama,
tam jsme se právali se špagátama!«

Po půlnoci slezl k němu s pryčny na čaj Marek. Když Švejk mu opakoval, že i v městě se o tom mluví, že je mír a že zajatci jedou domů, Marek odmítavě zavrtěl hlavou:

»Kde pak! To by bylo slyšet a vidět víc! Válka a my v ní vstupujem do nového stadia.«

»Do čeho vstupujem?« zeptal se na to Švejk a Marek zdůraznil: »Do nového stadia.«

»Já jsem myslel,« zadumal se na to Švejk, »žes mi nerozuměl a že mi bůhví na co vodpovídáš, když jsi furt teď tak zamyšlenej, a nevíš, na co já se ptám. Jako to bylo s těma snoubencema na faře v Rájicích. Voni přišli na katechism k panu faráři a zrovna u něj v seknici myla služka podlahu. Tak von si dal stoleček a modlitby do předsíně a úřadoval tam, než ta podlaha voschne. Ale panna kuchařka měla tam nasazenou husu a ta, když se špacírovala po předsíni, lecos tam utrousila. Panna nevěsta kouká, kam dát nohu, aby nic nerozšlápla a pan farář zve je blíž:

»Tak jen se nestyďte a pojďte ke mně, na svatý katechism! Jest-li pak, nevěsto, víte, dušinko, do čeho vstupujete?«

A nevěsta cejtí, jak se jí něco maže na střevíčky a tak se začervenala: »Do husího hovna, jemnostpane!«

Za deset dní vlak zůstal s nimi stát, ráno, ještě za tmy prudce otevřely se u vagonů dveře a hrubé hlasy zavolaly:

»Nu, ševelis! Hejbejte se, na robotu pojďom!«

Byli ve Witebsku. Zdaleka hřměly kanony, a Švejk, sundavaje si raneček, řekl zvědavě:

»To mě strašně zajímá, jak takový nový stadium vypadá. Co jen s náma to stadium bude dělat?«

PRACE NA OBRANU.

Nebylo ještě nikdy na světě války, která by byla vedena z cílů nízkých a nečestných. Nebylo ještě nikdy války výbojné a loupeživé, každý stát válčil jen proto aby se obránil, žádný stát ve válce ještě nikdy nenapadal, ale každý byl napaden. Bylo napadeno Rakousko Srbskem, Německo Belgií, Srbsko Německem, Belgie Rakouskem, Anglie Bulharskem, Francie Tureckem, Turecko Francií a všecky druhé státy, které posílaly do rvačky své armády, dělaly to jen proto, aby pomohly k vítězství myšlence spravedlnosti, lidskosti, pokroku. Proto se přidalo Bulharsko k mocnostem centrálním a Rumunsko ku čtyřdohodě.

Za princip sebeurčení národů bojovalo Rusko, v kterém Poláci nesměli pípnout. Za princip sebeurčení národů válčilo Rakousko, v kterém k vyhynutí byli odsouzeni Češi, a Uhersko, které škrtilo Slováky. Za ten samý princip bilo se proti Rusku Německo, které zardousilo Poláky v Poznaňsku a za práva malých národů tloukla se Anglie, stojící vojáckými botami na hrudi Irčanů. Všechny tyto státy šly malé národy osvobodit.

Bylo to zmatení jazyků horší než u stavby věže babylonské a mělo v důsledku naprosté popletení pojmů. Německo bojovalo na ochranu evropské kultury, Rusko válkou chránilo svět před německým barbarstvím, Poláci v Rakousku postavili legie proti Rusku a tam to udělali zas obráceně. Bylo to horší než u paty věže babylonské proto, že popleteni byli jen zedníci a přidavači, zatím co projektanti a architekti měli hlavy jasné, řeč srozumitelnou a plány vypracované do přesnosti.

Velikost idejí práva a spravedlnosti, za které každý stát zápasil, tvrdě, že hájí je proti druhému, který zase tvrdil opak, zachvacovala stále větší a širší kruh obyvatelstva, které se zúčastňovalo buď přímo nebo nepřímo války. Honili ho sice často k tomu četníci, ale v úředních novinách se stejně konstatovalo, že nadšení obyvatelstva pro válku vzrůstá a že je pro vítězství svého státu hotovo přinésti ty největší oběti.

K válečným úkonům byli povoláni nejdříve mužové zbraně neschopní, pak je následovaly ženy, za nimi šly pracovat děti a když to všecko nestačilo, povolal stát k práci na svou obranu zajaté vojáky nepřátelského státu, aby mu pomohli chránit ideu spravedlnosti, za kterou proti němu před týdnem bojovali.

Každý stát sice trestal porušení přísahy u svého vojáka prachem a olovem, každý stát měl připravenou smyčku pro svého občana, který by jakkoliv pokusil se přispět k vítězství státu druhého, ale to nevadilo naprosto, aby zajatce nedal na dělání podkopů, jimiž budou vyhozeni do povětří jejich bratří, aby je nekomandoval k výrobě šrapnelů, které budou zapalovat jejich rodné vesnice, aby nehnal je k rytí okopů, z nichž budou jejich otcové a synové střílení jako za-

jící. Posvátnost přísahy byla zrušitelna, neboť šlo o jiné zájmy a pro lidskost bylo měřítko jiné, než pro čas míru a občany své.

Každý zločin byl omluvitelný, každý zločin byl odpustitelný, protože ze všech států, které válčily, každý vedl jen válku obrannou, válku na uhájení nejvyšších statků lidstva. Což by vlády i zajatým nepřátelským vojákům nedopřály cti se toho zúčastnit? Což to nebylo ve velkém XX. století?

*
* *

V r. 1916 Rusko vyprázdnilo všecky své zajatecké tábory na Sibiři a zajatce z nich odvezlo do měst, ležících při ruské frontě západní.

Nejdřív vyváželi Čechy a Slováky, protože české noviny, v Kijevě vycházející: »Čechoslovan« a petrohradský »Čechoslovák« žhavě a horoucně ubezpečovaly v každém čísle ruskou germanofilskou vládu, že zajatci slovanského původu jsou ji bezměrně oddáni, a že, dá-li je na okopní přípravné práce a posiční válečné výkony, budou pro ni dělat do roztrhání těl. Proto si s nimi pospíšila a vyvezla je bosé a polonahé za frontu hned po Novém roce. Když nestačili ti z lágrů, dala je sejmout se všech prací u sedláků, řemeslníků a v továrnách po celém Rusku a Sibiři a poslala tam, k plným hrncům a penězům, říšské Němce. Klepoucím se Čecháčkům na dvorech kasáren vykládali ruští důstojníci o tom, že Rossia věnuje jim svoji bezmeznou důvěru, aby považovali si za čest, že dovolí jim pomoci ruské armádě k vítězství, a aby nezapomínali, že Slované jsou jedna rodina a že v rodině je zvykem pomáhat věrně a nezištně jeden druhému.

Končil zpravidla takový proslov prohlášením, že ten den chleba nebude, protože není napečený a oběd že také nebude, protože transport tak brzo nebyl očekáván. Rodinný poměr Slovanstva byl obyčejně zdůrazněn tím, že zajatec, který při dvaceti stupních mrazu, v rozbitých bagančatech, při řeči přešlapoval aby mu u nohou neumrzly prsty, dostal od důstojníka pár facek.

Generál Gavril Michajlovič Čeredníkov, který ve Witebsku vítal zajatce přivezené z Omska, spokojil se tím, že podržel jim řeč o významu solidarity v Slovanstvu. To, že nedostanou jíst, nechal oznámit svému adjutantu, kapitánu Vasiliji Petrovičovi Bojkovu, který, stoje za zajatci, dlouho je obhlížel nepokojnýma očima, jak jsou obuti a oblečeni a znervosnělý šel pak rychle od nich ku generálu, aby mu gratuloval k významné politické řeči, která na zajatce jevila takový účinek, že se mrazem při ní kroutili jak psí víno.

»Skvělá řeč, ohromujícího významu,« řekl pak, když stáli sami, dívajíce se za odcházejícími zajatci, »a zdá se, že plně ji pochopili. Češi, slavný národ. Mně se velice líbí. I fysiognomie u nich pozoruhodná, samé tváře inteligentních lidí. Ale bosí a nazí jsou. Ti budou, Vaše Vysokoprevochoditelstvo, krást! Moc krást, ohromně krást!«

Kapitán řekl to s takovým přesvědčením, že jeho neklid přeskočil i na generála. Pomyslil na to, co všecko ve skladištích má být a není tam, a roztržitě prohodil:

»Myslíte, Vasil Petrovič? A proč myslíte a proč by kradli?«

Generál se svým adjutantem spravovali intendantská skladiště západní fronty a zajatci jim přivežení

měli nahradit ruské vojákv, poslané na frontu, při skládání munduru, bot, cukru, konserv a překládání všeho toho zboží ve skladištích. Kleptomanie, kterou domníval se adjutant vyčísti z tváří nových dělníků, mohla je znepokojovati plným právem, neboť generál i s adjutantem kradli nejdřív dohromady rukou společnou a nerozdílnou, a pak ještě každý zvlášť, aby o tom druhý nevěděl.

A proto kapitán Bojkov na otázku generála řekl vyhýbavě:

»Snad se mýlím, ale to mě činí podezřívavým, že jsou tak nazí. Smím vám říci, že by bylo dobře, kdybychom je radši napřed sami oblékli a obuli? Dáme-li mu to jednou, neukradne to třikrát!«

»Vzal jste mi moji myšlenku,« vážně zadumán pronesl generál, »a bude dobře uskutečnit ji ještě dnes. Odpoledne, Vasil Petrovič, vydejte jim po dvou garniturách prádla, po páru bot, munduru a čepici. Aby se lišili od našich vojáků, dejte jim na záda namalovat čísla. Přikažte, ať písaři udělají seznamy rot a každý ať dostane své osobní číslo!«

»Slúšajú, Vaše Vysokoprevochoditelstvo!« odvětil kapitán zvučně. Kdyby se byl generál ohlédl za ním, jak jde ku skladištím, byl by viděl, jak si mne ruce. S transportem přijelo zajatců šestnáct set, šest set jich zůstane ve Witebsku, ostatní jdou na okopy. Nic jim nedá, tisíc párů bot, dva tisíce párů prádla zbude mu ve skladišti na úhradu zlodějen, z kterých už sám dostával strach. A ihned nechal vyklepat a podepsal příkaz, aby šestnáct set garnitur bylo připraveno a ze skladišť vydáno jemu k disposici k oblečení zajatců.

Na druhém konci města, v dřevěných barácích za židovskou čtvrtí byli ubytováni zajatci. K starým, kteří

tu byli již rok, přibyli noví. Obklopili přišlé Sibiřany, vyptávajíce se jich, odkud přijeli a co po cestě slyšeli nového. Pak se začli vyptávat, odkud kdo je a u kterého sloužil regimentu.

»Vod jednadevadesátejch není tu nikdo u vás?« otázal se Švejk. »Víte, kluci, to je regiment železnej. Vod něj do zajetí nepřišel nikdo. Já jsem vod něj. Tam byli sami vojáci štram.«

»Jednadevadesátejch sebrali Rusové celej batalion, ani rána při tom nepadla,« odvětil mu na to jeden zajatec domácí. »Tady máš kluků vod něj jak psů. Sebrali ho i s oficíry, s trénem. Náš doktor je taky vod něj.«

»Vy tu máte svýho doktora?« optal se Švejk. »Mordié, to bych ho moh znát. Kde pak je, pojď mi ho ukázat!«

»Von totiž není doktor hotovej, ale tady v Rusku doktora dělá,« objasnil nový kamarád. »To víš, tady se můžeš vydávat zač chceš. No, pojď, já tě k němu dovedu. Von tu má nemocnici a ordinuje celej den.«

Táhl s sebou Švejka k baráku, na němž byl namalován červený kříž. Uvnitř byly z prken sbité kavalce, každý zvlášť, na nich na něčem, co se mohlo, kdyby v tom byla sláma, nazývat slamníky, leželi nemocní a uličkami mezi kavalci procházel muž v bílém plášti, který zastavoval se u marodů, sahal jim na puls a přikazoval saniťákům, jdoucím za ním, co komu podat a jak ho ošetřit.

»Dělá visitu, musíme počkat, von by měl vztek,« šeptl kamarád Švejkovi, a ten, naslouchaje basu, jímž doktor pronášel: »Aspirin!« — »Natrium bicarbonatum!« — »Oleum terpentini!« — »Tinctura Jodi!«,

namáhal paměť, aby rozluštil, komu tento povědomý hlas patří.

Doktor došel na konec, obrátil se a Švejk mu viděl do obličeje. Také muž v bílém plášti se zadíval na dva zajatce, očekávající jeho pomoci, a rychle šel k nim.

»Co je vám?« řekl k Švejkovi a ten, nerozmýšleje se, odvětil bez rozpaků:

»Bolí mě v krku. Mluvit nemůžu, jíst nemůžu, zpívat nemůžu!«

»Otevřte ústa!« komandoval doktor, dívaje se pátravě na Švejka a sahaje do kapsy pláště pro dřevěnou lopatku. »Otevřte víc, ať vám tam vidím! Řekněte »á«. Znovu »á, á, á«.

»Á, á, á, á,« zabřeštěl Švejk a když doktor prohlédl mu hrdlo a vyňal lopatku z úst, otázal se rychle:

»Poslušně prosím, pane doktor, přejete si, abych vám vodříkal celou abecedu? Snad byste na víc písmenách víc poznal!«

»Netřeba,« rozhodl doktor, »to je faryngytis grandulosa. Alois, dejte mu »Natrium hypermanganátum«. Dostanete,« pokračoval, zíraje badavě na Švejka, »černá zrníčka zvláštní bakteriocidní soli. Dáte jich na špičku nože do hrnku vlažné vody a tou vodou třikrát denně kloktat. Né pít, né polknout. Solutium toto je velmi jedovaté. A za tři dni sem přijdete zas.«

Doktor skončil svůj učený návod, prošpikovaný latinou a obzíral pacienta znovu, tak usilovně, že bylo až znát, že se na něco rozpomíná. Pak zavrtěl hlavou a zeptal se:

»Vy jste přijeli z Omska? Od kterého regimentu jste?«

»Já myslím, pane Vaněk, že mi to kloktání nepomůže,« zabědoval Švejk. »Já mám asi zápal pivních

trubek. Já znal u našeho jednadevadesátýho regimentu šikovatele, ňákýho pana Vaňka z Kralup, von tam byl drogistou, a ten byl, pane doktore, jak by vám z voka vypad.«

»Tak jsem si skoro myslel, že jste Švejk,« řekl doktor rychle, ohlížeje se po pacientech na kavalcích. »No, teď už jste to vy. Kdo pak je tu s vámi ještě?«

»Poslušně hlásím, pane šikovatel, taky jednoročák Marek,« objasnil Švejk, a Vaněk, svrašťuje čelo, zašeptal:

»Neříkejte mi šikovatel, neříkejte nikomu, že jsem materialista. Já jsem teď doktor. Marek utekl k Rusům u Dubna. Mě sebrali druhý den s celým baťákem, i s hejtmanem Lukášem.«

»Tak pan oberlajtnant Lukáš je tu taky?« radostně vyjekl Švejk.

»Pan hejtman Lukáš je tady!« podtrhl Vaněk, svlékaje plášť a Švejk si dobře všiml, že na bluze pod stříbrnými prýmky má našity výložky z černého sametu a na rukávě pásek s červeným křížem. Zachytil obdivující ten pohled a nedbale prohodil:

»Půjdu s vámi k jednoročáku. Budou z vás dávat dohromady roty pro práci ve skladištích. Dejte se do ní, tam se dá dost krást. A Markovi řeknu, aby se hlásil za medika. Bude tu druhého doktora potřebí, já sám nestačím. Ona je tu i značná ordinace soukromá,« vysvětloval, vycházeje ze dveří:

»A Marek přece latinsky umí, trochu specielních výrazů ho naučím, nikdo nepozná, že není lékař. No, jdem k němu, aby o tom věděl.«

Tak po chvíli seděli v koutě, stranou od ostatních, Marek měl na kolenou notes a psal do něj, jak doktor Vaněk diktoval:

»Otekliny mazat jodem, terpentinem, glycerinem. Terpentin, olej a čpavek dávají dohromady mazání Linimentum Valatili. Všecky nemoci, které nepoznáš, se nazývají »influence«, mají s sebou horečku. Normál teplota je do 37°, nejvyšší 42°, pak už pacient umře. Na revma se dává olej, také při zácpě, nebo i kalomel. Sračka se rusky jmenuje ponos, latinsky enteritis, dává se při ní bismuth.«

»Venerické nemoci trochu znáš?« otázal se. »On se tě možná zdejší doktor na něco zeptá. Ostatně to prohrát u něj nemůžeš. On je blbec. Kdybys ale byl v úzkých, začni mu povídat o lékařských kapacitách. Jmenuj mu třeba, co o neštovicích napsal Kraft-Ebing, nebo co o luesu soudí Flamarion. Já ti pak půjčím rukovodstvo vojenského felčara a z toho se pár těch pitomostí naučíš. Večer si přijď pro něj; mám tam špiritus na dělání kompresů; dělám si z něj ale vodku.«

Za čtyřiadvacet hodin nato byli oblečeni v staré, ruskými vojáky odložené uniformy, z nichž vši a upražené hnidy daly se drhnout rýžákem; věděli, že jsou 208. robočí rota; každý měl to číslo a pod ním řadové číslo, pod jakým byl zapsán v rotě, namalováno patronou černým lakem na zádech. Marek měl v kapse dekret, že je mladším lékařem zajatecké nemocnice a že má svobodný pohyb v obvodu Witebska. Hořín již věděl, že v židovské čtvrti je celá jedna ulice, kde napřed v krámku zajatci i ruští vojáci nakradené věci mohou prodat a vzadu peníze buď ihned propít, nebo dát v obět na oltář židovským Venušim. A piskloun odhodlaně vysvětlil své plány:

»Když ty budeš tím doktorem, uznáš mě marod a já budu šít. V městě je strašná řada kurev pro ruské

oficíry. Už jsem si to oběh', budu pro ně přešívat. Vona mi ta jedna slíbila prosadit i u adjutanta, aby mě k tomu komandoval; no vony by mi, svině, nechtěly pak platit.«

A když večer Marek při plamenu svíčky vštěpoval si v paměť návody první pomoci a léčení z knihy »Rukovodstvo vojenského felčara« a projevil své obavy, že se bude bát rozhodovat o zdraví a životě lidí, nemaje dostatečné vědomosti, Švejk mu dodal kuráže:

»Já taky pudu nakládat cukr a jakživ jsem to nedělal. Vono na světě všecko už jde ňák samo sebou a v medicině moc zkazit nemůžeš. Lidi trávit přímo nebudeš, a kdo chce umřít, umře i bez lékařský pomoci. Potom taky lékařská věda má prostředky všecky vyzkoušené a nic zkazit nemůžeš. To jsou samý věci, který oučinkujou přesně. To u nás v domě holčička paní Kubátový spolkla stříbrnou korunu. Ta paní s ní běží do všeobecný nemocnice na kliniku. A tam jí povídají: »To nic není. Uvařte jí krupičnou kaši a pak jí dejte tyhle prášky; dostane průjem a koruna vyjde celá ven zadem.« Tak vona to tak udělala, ale koruna nešla. Sebrala proto ráno holčičku a letí s ní do dětský nemocnice. A tam doktor povídá: »Dejte jí napít teplýho mlíka, pak deset kapek z týhle lahvičky; a vona tu korunu zvrátí. Tak jí to tedy udělala, holčičce k večeru přišlo zle, pak najednou jí to prorazilo a začla zvracet: pětadvacet krejcarů šlo z ní ven zadem, pětadvacet krejcarů zvrátila. Voni jí voba ti doktoři dali takový léky, že se nic jinýho stát nemohlo.«

Ale útěcha ta byla Markovi málo platná. Celou noc se převracel a zděšeně hekal. Zdálo se mu, že je den posledního soudu. Nad černou zemí poletují andělé,

mají uniformy a troubějí na vojenské trumpety alarm. A země se otvírá, z hrobů kostlivci vystupují a řadí se před trůnem božím v ohromných oddělených zástupech. A bůh říká Markovi: Ti napravo umřeli smrtí přirozenou; ti vedle byli zabiti v dolech, ve fabrikách při práci; ti umřeli doktorům, když se jim operace povedla; a ti, co je jich ještě víc, padli ve válkách. Ale o tom ohromném zástupu nic nevím. Hej, vy tam, kdo vás připravil na onen svět? Tak zavolal bůh. A Marek viděl, že od zástupu jde příšerný kostlivec salutuje před trůnem božím a hlasem Švejka odpovídá: »Jednoročák Marek od jednadevadesátýho regimentu!«

Na ta slova všichni ti kostlivci zvedli nahoru bezmasá ramena a začli cvakat zuby, přibližujíce se hubami k Markovi. Ten vztáhl ruce k obraně, vykřikl a nad ním ozval se dobrácký Švejkův hlas:

»No, no, jen mi nevyraž čaj. Tak my už jdem do roboty. Vypij to, dokud je to horký; jseš celej mokrej. My jdem dělat na obranu vlasti.«

V nádvoří skladišť je očekával generál Gavril Michajlovič Čerednikov se štábem šikovatelů, komandujících, co se má dělat, a znovu držel jim řeč o tom, že od jejich píle, svědomí, řádnosti a poctivosti záleží vítězství ruské armády, bojující za osvobození Slovanstva a aby z důvěry té činili si čest; kdo by tu čest odmítal, že ponejprv dostane pětadvacet ran holí na zadek, po druhé bude zastřelen a po třetí — což i pro zajatého vojáka je smrt jistě potupná — oběšen.

Pod strašným dojmem této hrozby vstoupili zajatci do skladišť, kde odpočívalo bohatství ruské armády.

KRÁST A NEBAT SE!

Myslím, že ohromné poklesnutí mínění o nezcizitelnosti státního majetku ve válce bylo zaviněno tím, že lidé viděli, jak se ten majetek ničí, aniž by to přineslo komu přímý a viditelný prospěch a příjemnost. Všecko, co vojáci brali do rukou, v jejich očích bylo určeno ku zničení; k zničení, při kterém lidé trpěli a strádali. A tak se objevila snaha ničit to bohatství tak, aby zničení přinášelo osobní příjemnost. Vidělo se, že státu na zboží tom nezáleží, že je zničit chce a tak už zdálo se to být jedno: jestli mundur roztrhají vojáci na posici, jestli spálí boty u táborových ohňů, jestli cukr bude naházen někam do řeky nebo polit petrolejem a zapálen, anebo jestli ho vezmu sobě, prodám a propitím nebo vyspáním s holkou ustrojím si osobní malé potěšení.

Vlastnost krást je lidem vrozena a lidé kradou všecko, k čemu mají přístup: v poli kradou obilí, v lese dříví, v bance peníze. Ještě se nestalo, aby pokladník záložny byl chycen v noci na panském poli, jak odnáší snop, jako se nestalo, aby dřevař v záložně falešně zanášel do knih. To, co se dá ukrást, rozhoduje o tom, zůstane-li ten člověk poctivým, nebo stane-li

se zlodějem. Většina lidí je poctivými proto, že nepřišli ještě do situace, v níž by to stálo za to z čestnosti slevit, a k obnosům, které by stály za to, ukrást. Člověk je vždycky výsledkem poměrů a nic se tak rychle nemění, jako lidská a společenská morálka, která je za každým kilometrem jiná. V Mladé Boleslavi voják v záložní setnině byl by považoval za nečestné ukrást škatulku sirek; ale o dvanáct hodin později, když jsme v maršce jeli do pole, nepovažovalo se tím samým vojákem pod ctí v Pardubicích ukrást poštovní balík s dětským prádylkem, které vyhodil z okna.

A proto myslím: Kradlo-li se ve válce a po válce, pak to klesnutí mravnosti je zaviněno tím, že je vždycky příjemnější věc, určenou k zničení, ukrást sám pro sebe než ji nechat ukrást jinému a sám pískat kudlu.

* * *

Práce ve skladišti, k níž přišel Švejk s Hořínem a pisklounem, byla jednoduchá: ku skladištím zajel vlak a lokomotiva rozvezla vagony k barákům, do nichž jejich obsah měl být složen. A pak zas vagony se naplnily odpočítaným množstvím toho kterého předmětu a vlak vyjel s tím ven odvážeje to na frontu.

Bylo to tedy také určeno všecko ku zničení a tak již prvý den parta, nakládající cukr, nepovažovala za hřích prořízнout pytel a kostkami naplnit si kapsy. Podobně učinila parta, skládající bedny konserv, parta, odnášející prádlo a tak dále. Večer panoval již v baráku čilý směnný obchod, a odvážnější s lupem košil vydali se již do židovské uličky.

Chuti ku kradení přibývalo. Židé měli ve sklípkách kromě mizerného vína a hnusné kořalky schované i pivo, silné, černé, dobré pivo, bůhví kým a jak uvařené. Láhev ho byla za košili a bylo třeba, chtěl-li si někdo udělat jeden den ze života bohatých, krásti košile a podvlékačky již v tuctech, zvlášť když kněžky lásky k těm, kdož přinášeli víc, neskrblily také svou přízní. A tak se kradlo o závod.

Vlastenecké řeči generála Čerednikova byly tomu tím, čím dřevo plameni. Proto obezřelý kapitán Bojkov zavedl v bráně skladišť prohlídky, při nichž starý šikovatel každého ohmatal, jestli není něčím vycpán, otloukaje mu ukradené věci o nos. Zdálo se, že tento způsob zase uvadající poctivost osvěží a zachrání před uschnutím.

Ale objevili se v několika dnech podnikavci, kteří šli ráno do práce úplně nazí, jen v plášti, a v poledne přišli oblečení, aby po obědě zase nazí, přikrývajíce špinavá těla plášti, vyšli a vrátili se opět večer oblečení. A to se zdokonalovalo tak, že lidé slabších postav ve skladišti oblékli na sebe i tři garnitury prádla a dva mundury, nejsouce šikovateli, který je ohmatával, při souměrnosti své postavy nijak nápadni.

A epidemie toho zlodějství zachvátila i Švejka, který také chodil do práce na lehko, aby oblékl si tři garnitury prádla, které by pak vyměnil za šest piv. Návštěvám zadních salonků se Švejk vyhýbal.

Praví staré přísloví: »Tak dlouho se džbánem pro vodu se chodí, až se ucho utrhne.« Ucho u witebského džbánu utrhlo se po několika dnech. Kapitán Bojkov shledal, že schází ve skladišti mnohem víc než sám ukradl, a ihned počal podezřívat zajatce, přihlížeje k jejich objemu. A tak jednou v poledne propustil

party, skládající potraviny, beze všeho, a partu, skládající obmundírovku, nechal zavést do chodby strážního baráku. Pak řekl lakonicky k ruským vojákům:

»Tři lavice sem!«

Přinesli lavice. Kapitán, usmívaje se, řekl šikovateli:

»U tebe v kanceláři rákosky stojí. Přines jich sem!«

Šikovatel odběhl a vrátil se, nesa svazek svižných, ohebných prutů. Kapitán je rozvázal, na každou lavici položil jeden, a pak, nepřestávaje se usmívati, otočil se k trnoucím zajatcům:

»Nu-ka, holubčíci, rozdívajtes! Pořádný voják jeden mundur má, jedno prádlo nosí. Ono i tak vší víc než pohodlno mít v něm je! A kdo má víc prádla na sobě, ukradl ho a pětadvacet dostane, aby si příkazy náčelstva pamatoval!«

Vypadalo to tak, jako když hadi svlékají kůži, která je na nich ještě přirostlá. Lidé svlékali se neochotně, tahajíce se sebe košili za košilí; sotva dvěma se podařilo stáhnout všecky tři košile najednou jedním tahem. Ale kapitán Bojkov obzíral všecko pardalíma očima, a stejně studeně a roztomile pak zavelel:

»Nuka, a teď boty pryč! Kalhoty dolů! Svlékejte podvlékačky!«

A jda od jednoho k druhému, ohmatával, kolikery na sobě má a pobízel:

»Jen svlékni! Zima ti nebude!«

Po chvíli třicet Adamů klepalo se v chodbě a na těle jim zimou a strachem z věcí budoucích naskakovala husí kůže. Kapitán šeptl něco šikovateli, ten odskočil, přivedl sebou osm silných vojáků s provazy a ještě jednou lavicí. A kapitán povelel:

»Po dvou na jednu! Nu, honem, děti, ať jdou k obědu!«

»Nu, jděm, dětičky, jděm,« pokynuli ruští vojáci zajatcům, ohýbajíce je přes lavice, na každý konec jednoho. Pak jim přivázali pod prknem nohy k rukoum a kapitán, rozdav jim rákosky, zavelel:

»Hezky bít! Kdo nepřitlačí, dostane sám! Tak raz, dva tři!«

Rákosky zasvištěly vzduchem, mlaskly, dopadajíce na zadky, a kapitán, růžový, plný rozkoše, komandoval dál:

»Čtyři, pět, šest! Sedm, osm devět! Ještě raz! Dóst!« řekl zdlouhavě a nasládle se zeptal:

»Nu, co holubčíci, budete ještě krást? Což se boha nestydíte?«

»Nebudem, Vaše Vysokoblahorodí,« ozvalo se osm hlasů prosebně od země, a kapitán radostně řekl:

»Nu, polepšili se! Nu-ka, holoubci, znovu, aby paměť lepší měli!«

Odpočítal znovu deset ran a poručil oblékat se. Pak na lavicích octli se druzí, dostali také dvakrát po deseti s morálním upozorněním, proč to je, a když byli oblečeni, kapitán napomenul je řezavě:

»Řekněte kamarádům, jak já trestám. Ukažte jim rozsekané prdele! Střílet vás nebudu, provazu je pro vás škoda, ale jest-li ještě někoho nachytám, dám mu jich vysázet padesát, nechám mu ze zadnice a ze hřbetu udělat karbanátek! Mluvte o tom, nebo nemluvte, vaše vůle! Do práce dnes chodit nemusíte, sedněte si raději do sněhu!«

A ten den měl Švejk neštěstí, že v druhé partě nakládal na vozy kůže na nádraží. Podařilo se mu sice uříznout si na jedny podrážky, ale za to ho přes po-

ledne zdržel šikovatel, který ho vzal na oběd mezi ruské vojáky, aby jim lecos pověděl, takže Švejk se do baráku nedostal. Potom parta byla odvedena do skladišť k přenášení munduru a Švejk, nemluvě s nikým a ničeho nevěda, ostal až do večera se šikovatelem sám při přemisťování balíků prádla.

Jen na záchod šikovatel odskočil a Švejk oblékl na sebe tři košile a zastrčil do holinek po páru onucí. Pak pracoval horlivě dál, očekávaje hlas zvonu, který mu zvěstuje, že může lup změnit za pivo. Zazněl. Parta vyběhla na dvůr a řadila se. U strážního domku stál kapitán Bojkov a když přicházeli k němu, ukázal rukou:

»Do chodby! Svlékejte se!«

Bleskem byli svlečeni s plášťů a blůz. Kapitán se zasmál:

»Košile vyhrňte! U každého jen jedna, a podvlékačky jedny, da?«

Uklidněn prohlídkou, pomlaskal zálibně:

»Charoší chlapci. Mázání účinkovalo. Můžete jíti.«

A spokojen sám sebou, šel cosi říci šikovateli, zamykajícímu skladiště, když do rukou přímo mu vběhl opozděný Švejk.

»Ty kde byl? A tobě kuda?« zeptal se kapitán, klada mu ruku na rameno. I pod pláštěm vycvičeným hmatem ucítil, že na rameně je víc plátna, než má být.

»Robotal, vaše Vysokoblahorodí,« řekl pokojně Švejk. Kapitán zaskřípal zuby.

»A s ostatními proč nešel? A tak tlustý jsi proč, a ty, mordo austrijská?«

»Já jsem takový po tatínkovi,« odvětil Švejk, stoje v haptáku. »Vona naše rodina je celá tak tlustá. Poslušně hlásím, vaše vysokoblahorodí, že kdybych samý brambory nebo šunku žral, že budu pořád stejně tlustej.

To už u nás, v Švejkově rodině, je taková nátura. Můj dědeček byl tak tlustej, že na něj museli dát tři železný vobruče, aby neprask, a vo mojí babičce vypravujou, že když vlezla u nich do rybníka, tři lidi se utopili, jak stoupla voda. Taky jeden můj strejček — —«

»Nežvanit!« zařval naň kapitán. »Nežvaň, holoubku. Já sám ti prohlídnu tvou tlouštku! Já vlastníma rukama s tebe sádlo sederu, řemeny ti z kůže budu řezat!«

Kapitán sipěl vzteky, strkaje Švejka před sebou do své kanceláře. Tam zařval na písaře, smolícího milostný dopis nějaké holce: »Ven!« tak zuřivě, že ten div nevyrazil dveře. Kapitán za ním je zamkl a opíraje si ruce v boky, zabouřil:

»Svlékni se! Honem, honem, než se zblázním!«

»Snad by bylo líp svlíkat se pomalu,« prohodil Švejk, rozpínaje bluzu. »A taky bych měl zavolat napřed ochrannou stanici, abyste, vaše Vysokoblahorodí, nevyved něco, co by mohlo někoho mrzet!«

Ale kapitán byl modrý, oči měl zalité krví. Začal sám rvát se Švejka košile, řiče:

»Jedna, dvě, tři, čtyry! Čtyry má, pes austrijský, tři ukradl! Počkej, zasolím tobě sám! K smrti tě, dobytku, ubičuji!«

A neznaje se, šílený vzteky, Vasil Petrovič Bojkov, jedním hmatem strhl se sebe plášť, druhým bluzu, odhodil s hlavy kožišinovou čepici:

»Kalhoty dolů! Na stůl lehni! Knutou vlastnoručně tě rozsekám, devítiocasou kočkou ti přikázání boží na zadek napíšu! Ach, dobytku, máť tvoji job, já tě srovnám!«

Kapitán třásl se až sadistickou rozkoší a Švejk, dívaje se na to, jak vyhrnuje si rukávy u košile, ohlížeje se kolem po knutě, starostlivě se zeptal:

»Chcete, vaše Vysokoblahorodí, boxovat, nebo byste rád měl řecko-římskej? Taky by bylo dobrý dát si to ve volným stylu, jako to má rád pan Šmejkal s tím palcovým hmatem. Ale abysme, Ježíšmarjá, při tom neshodili schreibmašinu!«

Kapitán zachrochtal, sahaje střídavě za holinky. Knuta tam nebyla. Obrátil kapsy pláště. Také tam odznak náčelnictví a žezlo vládce ruských vojáků nenalezl. Oběhl zuřivě kancelář, nahlížeje pod stoly, zvedaje knihy, dívaje se i pod čepici. Ale karabáče tu nebylo.

»Dát ti pěstí po zubech?« vybuchl znovu kapitán. »Co z toho bude? Nedovoleno zákonem do držky bít, mát tvoji job, peri job, job tvoji mát! Počkej, přinesu si knutu, ve skladištní kanceláři já ji zapomněl! Oh, holubčík, já, kapitán, ručím ti za to, že víc krást nebudeš!«

Ohnal se po Švejkovi pěstí. Ten uhnul, takže ruka kapitánova mu jen svistla kolem nosu a on sám se zapotácel. Načež Švejk, hlasem plným obav a starostí napomenul:

»Snad abyste si, vaše Vysokoblahorodí, poslušně prosím, sedl? Vono není dobře se takhle rozčilovat. Mohla by vás seknout mrtvice. Měl jste vždycky srdce zdravý, nebo jste k rozčilení náchylnej? Snad bych vám moh přinést sklenici vody? Na Žižkově se zrovna takhle rozčilil jeden domácí docela zbytečně nad tím, že mu jedna partaj neplatí činži. No, a mrtvička ho šlohla, než přišla mu lékařská pomoc s doktorem! Umřel nezavopatřenej a — —«

Kapitán skočil ke dveřím, odemkl je a vyrazil, tak jak byl, na chodbu, běže úprkem po ní. Pak se zas úprkem vrátil, letě přes dvůr, protože stráž u vrat vo-

lala do zbraně, a on nijak nechtěl, obávaje se toho, že generál z neznámé příčiny jde ještě večer do kanceláře, se s ním srazit. Přelétl chodbu několika skoky a vrazil do pokoje, v němž na exekuci čekal delikvent.

V místnosti byla tma, lampa byla zhasnuta. Kapitán, zamykaje dveře, vítězoslavně vzkřikl:

»Neujdeš mi! Však tě najdu, zpod stolu tě vykopu!« Pak rozškrtl zápalku a rozsvítil.

V kanceláři nebyl nikdo. Na stole ležela jedna špinavá košile, ale zajatec zmizel.

»Oh, počkej, osladím já ti! Však ho stráž ven nepustí, na dvoře ho najdu!« zasípěl, ohlížeje se po bluze, plášti a čepici.

Ani to tu nebylo. Kapitán vyrazil na dvůr: »Patrol, patról! Chyťte zloděje, lovte zloděje, nepusťte lupiče ven!«

Ze strážnice vyběhli zděšení, zbláznění vojáci a rozutíkali se mezi skladištní budovy, hledajíce zlosyna. Kapitán letěl na strážnici na šikovatele:

»Zajatce ven nepustili? Okradl mě. V kanceláři přepad, oloupil!«

»Vy, vaše Vysokotlahorodí, zde?« zmateně zajektal velitel stráže. »Vždyť vy, vždyť vy — vy — před momentem branou vyšel! Stráž do zbraně vám volala, já sám viděl, jak vy jdete. Jak vy tu v kanceláři, jak jste se vrátil? Já osobně viděl, ven jste šel, my vám a vy stráži čest oddal!«

Místo odpovědi kapitán vyťal mu políček:

»Durak, jebe tvoju máť, skotina! Austrijec plášť můj i čapku naděl, oni zloději, oni psovi germánskému do zbraně křičí! Oficíra od zajatce nerozeznají! Fí, vojáci! Skotina jste, dobytek jste, prasata jste, hanba slavné ruské armády!«

Kapitán plival po šikovateli, kopal po vojících. Pak si uvědomil, že sám tím stává se směšným a rozběhl se do kanceláře k telefonu vzbouřit policejní úřad, i kasárenskou pohotovost, aby šla po městě hledat zloděje.

A sotva donesli mu jinou blůzu i plášť, sebral vojáky a šel do zajateckých baráků, syče vzteky:

»Poznám ho, určitě ho poznám! Tak idiotský obličej já nikdy neviděl! Na první pohled ho poznám!«

Všecky východy do baráku dal obsadit, aby nikdo neunikl. Od ruských četařů, komandujících v každém tom shromáždění dal si potvrdit, že jsou zajatci všichni doma, což oni milerádi učinili, neboť ti, kdož večer vysedávali u židů a polehávali u židovek, pamatovali i na ně lahvičkou vodky, pak si dal všecky obyvatele baráku postavit do řad, a šel krok za krokem kolem nich, probodávaje každého z nich očima. Ale ten, který mu unikl, mezi nimi nebyl.

Prohlédl druhý, třetí barák, nechal si vzbudit spáče ve čtvrtém. Stáli v řadách, přidržujíce si podvlékačky a mžourali na kapitána, svítícího jim do tváří, ospalýma očima.

A Vasil Petrovič Bojkov byl velmi mrzut a unaven. Zlost ho již přešla, uvažoval o svém případu chladněji a dokonce vzbudil se v něm podiv nad chytrostí a duchapřítomností zločince, s níž se mu vymkl. Teď, vida tolik neznámých tváří, podobajících se jedna druhé, byl již přesvědčen, že pachatele nenajde a nepozná a začínal věřit jen v náhodu, která mu ho postaví v cestu.

Bylo mu skoro líto, že ruší spánek tolika spravedlivých lidí, a míjel je čím dál, tím rychleji. Konečně byl u poslední řady a zastavil se u vojáka, který měl strašlivě opuchlé tváře, takže byly až hranaté, a celou

hlavu ovázanou mokrými ručníky. Stál celý zkroucený, přidržuje si jednou rukou podvlékačky a druhou bradu.

»Nu, co s tebou? Zuby bolí?« soucitně zaptal se kapitán.

Zkroucenec zkroušeně pokýval hlavou, ukazuje prstem do huby. Kapitán pokračoval:

»Bolest veliká. To já znám. U doktora byl?«

Omotaná hlava zas se beznadějně zakývala a postava se ještě víc zhroutila. Vasil Petrovič zavolal na četaře:

»U Červeného kříže zubní ambulatorium jest. Doktor David Karpovič tam zuby spravuje. Ráno vojáka tam s nemocným pošli, ať na mě se doktorovi odvolá!«

A poplácávaje ubožákovi na rameno, děl laskavě:

»No, jdi spát! Do rána předržíš, a ráno doktor zuby zaplombuje!«

Zkroucená postava, motajíc se, šla k pryčně. Dva druzi ji rukama, v kterých nedrželi podvlékačky, pomohli nahoru, a lehli současně s ní. Kapitán vyšel a četař za ním přirazil dveře a pisklavý hlas u omotané hlavy nemocného řekl:

»Jen lež ještě. Von se možná vrátí. Vono jim není co věřit,« načež muž s bolavými zuby zahekal:

»Ale mokrej sem, kamarádi zlatý, mokrej! Já už myslel, že mě má. Co já vytrpěl smrtelnejch ouzkostí! Hoříne, co dá za to žid. Dal jsi to tomu Mosesovi, jak ta jeho dcera dává za tři ruble? Tomu Mosesovi, co má tam tu děvku zrzavou, bych to dal nerad. Von nemá pivo k pití.«

A tázaný, nahnuv se k mokrým ručníkům, děl polohlasem:

»Chtěl jsem za to padesát rublů. Dyť ta čepice je zánovní a nová stojí stošedesát. No, von si ten kapitán

hnedle nakrade na jinou. A žid dával třicet, že je to jistě kradené a von že kšeftuje jen s poctivě nabytým zbožím. Tak jsem to smluvil na pětatřicet a flašku samohonky. Je v pytli, ale byl to spěch, kdepak, takovou věc tu nechat, aby se našla. To bylo štěstí, že jsme se potkali. Teď už, Švejku, vyndej ty špunty z huby, můžem se ještě jednou navečeřet a napít.«

A muž, kterého bolely zuby, sáhl dvěma prsty na pravou stranu, a jakmile je vytáhl, tvář splaskla. Stejně tak zmenšila se i na straně druhé, když vyplivl zátku a piskloun poradil:

»Ty ručníky si zatím nech, co kdyby ho čert přines zpátky. Špunty do huby dycky dostaneš. Tak, tady je nůž, Hoříne, vyndej salám a tu flašku.«

A po chvilce, když všecko utichlo a zůstali jen skupiny karbaníků, vášnivě mezi spáči hrajících karty, tancoval Hořín s lahví v ruce po pryčně, piskloun ohryzával ještě slupky ze salámu a opozdilce, protahující se mezi dveřmi jak lasice, vítal Švejkův hlas:

»Jaké je to hezké, v tom Witebském městě
u tý naší kasárny.
Kdo se tam dostane, pamatovat bude
na ten život blažený.
V šest hodin vstáváme, v sedm rukujeme,
před ty naše kasárna.
Tam nás četař srovná, bysme stáli zrovna,
jak to kážou reglama.
Pak přijde pán vyšší, počet mužů slyší,
jak mu četař melduje.
On pro šavli sáhne, z pochvy ji vytáhne
a hned nám vypucuje.

Na execírplatze, to je vám legrace,
půl dne execírovat.
Laufšritt, nieder, fertig, to je pro nás žertík
nemůžou nás rozmotat.
V půl dvanácté domů, jdeme jak sto hromů,
za námi se zvedá prach.
K obědu knedlíky, tvrdý jak špalíky
polykáme, až je strach!«

»Ráno jdu, kluci, k doktorovi,« prohlašoval Švejk, když se všech stran naň křičeli:

»Buď zticha. Von nepřestane, dokud mu někdo nerozfackuje držku!«

»Abyste věděli, k zubnímu doktorovi jdu. Sám kapitán mě tam posílá, zlatý zuby si dám udělat!«

Ale ráno, když sdělil svou příhodu Vaňkovi a Markovi, starší doktor se zasmušil:

»Teď do práce nesmíš. Zůstaneš tu ležet, já ti budu psát horečky. Kdyby tě poznal, a on bude dlouho po tobě pást, byla by to tvá poslední hodina.«

»Kapitán Bojkov je svině,« prohlásil rozčileně, »to je prase, které se do všeho plete a ničemu nerozumí. I do fasování medikamentů mluví. Naváděl lekárníka, aby čistý alkohol mi nedával, že kompresy nemocným mohou se z denaturátu dělat. Co pak jsem už tak hluboko kles, že denaturovanej špiritus bych k vůli takovému volovi měl pít, nebo karbolku si dát do čaje?«

Nikdo neodpověděl k té řečnické otázce a Vaněk, ukládaje Švejka na kavalec, řekl slavnostně:

»Teď jsi nemocnej a basta. Když tomu ruskej doktor nebude věřit, udělám ti choleru, tyfus, nebo indický mor. A aby tě Bojkov nepoznal, navočkuju ti černý

neštovice. Ty nemoce vždycky v městě jsou. Ať si se mnou nehrajou, já jim to nedaruju!« dodal vyhrůžně.

A dech jeho ovanul Švejka tak omamnou vůní, že ten se nezdržel poznámky:

»Máš podebráno v hubě nebo v břichu? Či máš taky zateklej žaludek? Že jsou vod tebe cejtit špiritusový kompresy? Ty holt je užíváš vnitřně.«

»Tobě by nedělaly teď dobře,« pronesl na to Vaněk a zavolal na Marka: »Pane kolego, změř mu, prosím, teplotu! Měření teploty při diagnostice nemocí je věc významná a důležitá!«

A dobrý voják Švejk, odpočívaje na pytli, v němž bylo přece pár stébel slámy, objímal očima »doktora« Marka v bílém plášti, když si k němu sedl, drže jeho ruku ve svých, jako by mu počítal puls, a šeptal:

»Skoč do baráku, řekni Hořínovi, ať večer mi koupí salám a přinese sem pár flašek piva, že jsem nemocnej a že mám na to lékařskej předpis. Já tu budu jako ten havíř Vodrážka z Kladna, co byl takovej notorickej alkoholík, že pil pivo jenom z tupláku. Jednou, když už měl propálenej kotel, doktor mu pivo zakázal. A von na doktora: »Ne, všecko na světě, né! Mediciny budu užívat, ležet třeba budu, řezat se dám, ale bez piva nemůžu bejt! Já se, pane doktor, když mi to nedovolíte, abych aspoň jednu pil, voběsím!« A doktor se vobměkčil a povídá: »Tak pijte. Ale smíte si dát nanejvýš malé pivo.«

»A von, Vodrážka, rovnou vod doktora táhne to k »Rohanovům«, a tam ho už starej šenkýř znal. Neptá se ho, co chce, a bez řečí točí mu do tupláku. A Vodrážka mu zachytí ruku: »Počkej, to né. Já jsem marod, mám dovolenou pít jen malý pivo.«

Starej Šoňák mu ho teda natočil, a von ho vypil. Šenkýř mu hned natočil druhý. A když Vodrážka měl už stočtvrtý, zaplatil a řek: »Voni ty doktoři přeci nejsou tak blbí, jak se vo nich povídá; nikdá mně nebylo tak fajn, jako dnes, že jsem pil podle lékařskýho návodu a nařízení.« A vod tý doby mu dával šenkýř na stůl dycky dvacet malejch piv najednou a von každýmu říkal:

»Jděte k mýmu doktorovi, to je pašák, ten ví, jak se má chlastat.«

Jednou z nenadání objevil se v nemocnici ruský doktor. Blahosklonně pozdravil své rakouské kolegy v povolání a starostlivě se zeptal:

»Mnoho nemocných u vás? Těžké případy, ano? Dvě neděle jsem od vás zprávu o průběhu nemocí a o zdravotním stavu rot neobdržel.«

»Ach, David Karpovič, strašně práce u nás,« postěžoval si Vaněk, mrkaje na Marka.

»Úžasná práce, samé krásné případy! Ještě štěstí, že není tu operační síň. To by člověk únavou padl, kdyby operovat měl! Posílám chirurgické případy do městské nemocnice. Tady si nechávám, byť i těžké, případy jen interní!«

Ku cti Vaňkově budiž konstatováno, že každého, o němž nebyl přesvědčen, že simuluje, vyhýbaje se práci, posílal do nemocnice ruských a David Karpovič neváhal to podtrhnouti:

»Da, da, nám na krk. Sám se zbav a kolegovi pošli. A váš mladší doktor, jaký on je specialist? Kolego, vy po kterých nemocích?«

Marek otvíral ústa k odpovědi, ale Vaněk ho předešel:

»On po venerických. Laureat pařížské akademie. I duševním chorobám překrásně rozumí.«

David Karpovič se k Markovi důvěrně nahnul:

»Wassermanna, kolego, správně dovedete udělat? Já nijak nesvedu. A sám bych potřeboval,« řekl s úsměvem.

Vaněk postřehl, že rozmluva zabočuje na cesty, kde by se svojí učeností mohli zakopnout a honem nabídl:

»Drahý doktor, bude libo na naše nemocné se podívat? Zajímavého ovšem nic tu nemám, ale vaše péče mé nemocné potěší.«

A šel před polichoceným Rusem mezi kavalci a u všech stejně říkal: »Influenca, influenca, influenca.«

David Karpovič se díval jen tak, jako by průvodci plně důvěřoval, a najednou obrátil se k Markovi:

»Vaši lidé simulují mnoho? Oni čerti chytří. Naši lidé negramotní a kolikrát věc vydumají, že žasneš. Kapitána Bojkova znáte? Jeden z vašich ho okradl. Kapitán plášť a čepici odložil, aby při výslechu horko mu nebylo, pak pro vojáky šel a zajatec plášť i čapku si oblékl a ven vyšel. A stráž ho pustila. Divila se, že tak vlídně jim na pozdrav děkuje, že nikomu, jak už Bojkov měl ve zvyku, na dobrou noc přes hubu nedá!«

Doktor domluvil a otočil se ku kavalci, z kterého ozvalo se zaúpění. Na kavalci zmítal sebou, kroutil, svíjel se muž, zakrývaje si obličej oběma rukama. Pak odhodil se sebe plášť a začal zuřivě kopat.

»Co je to?« vydechl David Karpovič, spěšně couvaje.

»Epilepsie, spojená se stihomamem,« klidně odvětil Marek.

»Teploty povýšené? Záchvaty časté?« zainteresoval se doktor.

»Zřídka, ale nebezpečné. Pak zuří,« zalhal si Marek,

jda k nemocnému. Položil mu ruku na čelo, odtáhl jeho ruce s očí a dívaje se mu do nich, zašeptal:

»Nezná tě. Tiše buď. Pouhá náhoda.«

»Jak vy jeho utišil?« zvědavě optal se doktor David. »Hypnosou? Sugescí?« A Vaněk zas předběhl: »Říkal jsem vám, že duševním chorobám báječně rozumí.«

David Karpovič teď sám přistoupil ku Švejkovi, a podržel ruku jeho ve své, dívaje se na hodinky. Pak konstatoval: »Tep velmi rychlý.« Vytáhl teploměr, založil ho Švejkovi v podpaží a sám se mu zadíval do očí: »Zorničky rozšířené. Často vás hlava bolí? Cítíte ji?«

»Já cejtím, že mám hlavu, už vod malička,« plačtivě ozval se Švejk. »Já ji cejtil mockrát. Nejvíc, když mi někdo napohlavkoval. Taky jsem ji druhej den cejtil, když jsem se někde vožral. Já myslím, že by bez hlavy bylo člověku líp, protože by mu ji nikdo nemoh rozbít sklenicí. Teď ji už necejtím. Zaplať pánbu, mně je už docela dobře. Už mi to pomohlo.«

Švejk vyňal teploměr, počkal, až doktor řekne: »Temperatura normální,« a poděkoval znovu: »Moc dobře mi to dělalo. Naši doktoři nikdy mi takovej dobrej lék nedají.«

David Karpovič opsal pacienta zkoumavým pohledem:

»Dlouho už záchvaty máte?«

»Asi čtrnáct dní,« odvětil Švejk. »Co se mi dycky zdá, že po mě někdo pase.«

»Utišíte jej vždycky hyponosou?« zvídal od Marka doktor, »kapitán Bojkov velmi se o okultism, hypnosu a jiné vědy toho druhu zajímá. Seznámím vás s ním. Přivedu jej někdy s sebou.«

A sotva dořekl, vytřeštil oči na Švejka, který se zmítal v záchvatu ještě prudším, než byl minulý.

Po odchodu doktora Švejk slezl, oblékl se a prohlásil:

»Já tady nebudu, tady jsou cejtit facky. Vono to tu páchne karabáčem a mohlo by tu lehce dojít k mýlce, čili tak říkajíc k nedorozumění. Jako se mi stalo jednou »U Štupartů«. Přijdu tam, a všichni si tam povídají vo tom zločinu u Krče, jak tam našli tu kostru zavražděný ženy. A hádají, kdo asi tu vraždu udělal. A já se na jednoho pána koukám, je mi strašně povědomej a tak se ho zeptám: »Poslouchejte, pane, mám tu na někoho čekat, nejste vy ten z Losyn?« Von hned vyskočil, dal mi takovou facku, až jsem měl u nosu bubliny a povídá: »Já ti dám, pacholku, že já jsem zlosyn. Pořádnýho povozníka budeš urážet!« A já se ho zatím ptal, jest-li není z Losyn u Kácova, tam byl ňákej řezník Labuňka, moc mu byl podobnej.«

»Já tu pro žádný hypnotisování nebudu!« rozkřikl se Švejk k »doktorům«, »já sem budu chodit jenom spát. Piskloun šije u jednoho žida a já tam s Hořínem budu dělat u něj prstýnky.«

A Švejk odešel, aby začal novou živnost.

ŽIVNOSTI NEKONCESOVANÉ.

Kdyby po válce nebyly pomníky, vdovy, sirotci, tuberkulitikové a syfilisti, zbohatlíci a revoluce, bída a nadbytek, chaos hospodářství a krise celého světa, berly a umělé ruce, sesprostačelý život a demoralisované ženské, pak by z ní byly jistě zůstaly dvě věci, v nichž byla konservována: Vojácké notesy s básničkami a písničkami, a pak pamětní prsteny.

Zatím co v týlu lidé, kteří bohatli každým dnem války, snímali z prstů zlaté kroužky s drahokamy a vyměňovali je ve prospěch Rakouska za plechové kroužky s nápisem »Gold für Eisen« nebo ti, kdož mimo rakousky cítili i česky a vlastenecky, s nápisem: »Zlato jsem dal za železo«, na frontě voják sebral aluminiovou špičku šrapnelu, která kamarádu z lebky udělala střepy, v kousku cihly vyryl kolečko, roztavil špičku a kolečko odlil.

A trápě se v zákopech, z dlouhé chvíle nožem vyškrabával a hladil z něj prstýnek. Do toho vyryl si pak monogram a letopočet: 1914.

Později opatřili si na to pilníčky, a vyráběli prstýnky pro členy svých rodin a své známé, aby jim z fronty

něco přinesli, tak jako z pouti nebo z jarmarku. To již do nich ryli: 1914—15. Pak, když válka nepřestávala. přidali 1914—16.

A v tom roce již je začali vyrábět po živnostensku, na prodej, a letopočet do nich nedávali, aby snad nesprávně udaným zboží to nepozbylo ceny. Výroba se zdokonalila, z aluminia lily se již celé roury, které se na kroužky rozřezávaly pilkou, prstýnky dostávaly vložky z mědi, pilovaly se do tvarů stočených hadů, držících v hubě hnáty a lebku a na konec dávaly se do nich již modré kaménky z celuloidy a červená srdíčka.

Šrapnelové špičky na ně nestačily, přišel méněcenný materiál, který lidskou krví a mozkem potřísněn přímo nebyl. Tavily se na prstýnky knoflíky z čepic, aluminiové lžíce, kousky kovu ulámané z různých strojů. A nakonec se materiál kupoval od židů, jestli nebylo možno ukrást ho někde přímo.

A jako voják na frontě měl pušku, dvě stě patron a tele na zádech, tak zajatec na hřbetě nosil pytlík, v kterém měl čajník, lžíci, hrnek, kousek aluminia, pilník a sklo k škrabání prstýnků, které mu hotové, navlečené na špagátě, chřestily v náprsní kapse.

* * *

Když přišel Švejk do kumbálu, v němž dva jeho kamarádi provozovali řemesla, skytající jim živobytí, seděl piskloun pod oknem u šicího stroje, obrubuje jakousi sukni. Hořín klečel u plotny, drže v kleštích železnou lžíci, na níž se zvolna roztápěl kousek cínu.

»Vono by to šlo,« řekl, jakmile Švejk zvěstoval své rozhodnutí. »Vona po prstýnkách je tu poptávka. A já

bych věděl i vo tom, jak je prodat dráž. Ale materiál není. Kousek aluminia neseženeš. Já už to leju z cínu.«

»A ten bagán v baráku, ten starší unteroficír Holovátěnko,« ozval se piskloun, »jak nepůjdeš do práce a doví se, že na svou pěst žiješ, rubl denně od tebe bude chtít. Na mně dva chtěl, když jsem se udělal pro sebe. Když nedáš, hrozí, na dráhu tě poženu kolejnice nosit. Je to všecko jedna holota, mát jejich jítil« zaklel a vysmrkal se na zem.

»Ty už taky po rusky?« podivil se Švejk. »Ale vo aluminiu já bych věděl. Z fronty vozejí rozbitý aeroplány, když jim to Němec rozšvihá; na nádraží to kolikrát celou noc stojí a aluminia je na nich moc.«

Hořín natáhl uši a oči mu zajiskřily:

»No, to by šlo. Hlídají to?«

»Někdy,« objasnil Švejk; a Hořín se zamyslil:

»Tak na to půjdem. To by se mohlo vyplatit.«

»Jestli vás nachytají, vyplatí se vám to rozhodně,« nevinně podotkl piskloun. »To se vám může vyplatit jako mně ta baronka.«

»Vy mně, pánové,« ozval se Švejk, »s tímhle vyplácením připomínáte ňákýho Taičmana z Kamenný Lhoty a Balvína z Pivnicka, co byli, když jsem sloužil aktiv, u našeho regimentu. Voni voba byli šarfšitcové a dědek je befedroval na frajtry. A voni, aby se mu vodvděčili, chtěli mu koupit dohromady psa. Von totiž měl v nich, v těch psech, velikou zálibu. A jdou jednou po Budějovicích a radějí se, jakej pes by byl panu hejtmanovi nejmilejší. A najednou proti nim jde slečna a vede černýho špice. A Balvín ho pohladí: »Hezkej pejsek. Taičmane, koukej, toho bysme měli koupit. Já se jí zeptám. Když ho prodá, já ho smluvím a ty ho vyplatíš.« Tak se pustili za slečnou

a Balvín na ní: Aby psa prodala, že je to panu hejtmanovi k svátku a že pes přijde do dobrejch rukou. A slečna povídá: »Ráda se ho nezbavuju, ale za pětku ho dám.« Taičman už jí bere šňůru z ruky, ale Balvín ho upozorňuje: »Napřed ho vyplať!« A Taičman začal špicla mydlit řemenem, až z něj chlupy lítaly a slečna pláče a Balvín křičí: »Zbláznil jsi se? Co to děláš?« »Vyplácím ho,« nato pomalu Taičman, »dyť jsi mi řek', abych ho napřed vyplatil«.«

Hořín vylil roztavený cín do formičky a dloubaje se v nose, rozvažoval:

»Tak kilo toho aluminia kdyby bylo. Mám pěkný prstýnky vodjednaný vod moc kurev. Žeňa by vzala tuctík, Kséňa taky, Nuša, to je ta nová u toho pajdavýho žida, dvacet najednou jich zaplatí; Lyda, Líza, Káťa, Zina, Šáša, Frósa a čert ví, která mně kde vo ně říkala.«

»To je celej pravoslavnej kalendář,« podotkl krejčí a Hořín uraženě se postavil:

»Však jsem těch pajzlíků taky něco prolez'! Voni je dávají na památku ruskejm oficírům, aby viděl, že jen jeho měla ráda a aby se jí zdráv vrátil. Jsou to ti chlapi volové!«

Opovržlivě odplivl a postavil se jako živý otazník před Švejka. Celá jeho figura vyjadřovala myšlenku: »Co dělat?«

»Já to večer pudu na nádraží vomrknout!« rozhodně prohlásil Švejk, »a v noci na to pudem. Co se může stát? »Člověče, přičiň se, bůh ti požehná,« říkávala naše babička a »bez vůle boží ani vlas s hlavy nesejde.« To zas říkal u nás farář, když s kostela sletěl pokrejvač.«

Hořín pohladil nového svého společníka pohledem,

a krejčí, tváře se, že mu do toho nic není a že jej jejich výrobní nesnáze nezajímají, pískal si: »Má roztomilá Baruško . . .«

Už za tmy vstrčil Švejk hlavu do baráku. Nemluvil, jen na Hořína zakýval. Ten sebral brotsak a skokem s pryčny byl dole a venku.

»Jsou? Vezou?« až u nádraží šeptnul k Švejkovi. A ten kývl hlavou: »Da, da, několik vagonů je jich.«

Obhlédli vlaky. Kromě strojvůdce a topiče na lokomotivách nikde živé duše. Vrátili se k otevřeným vagonům, na nichž spočívala rozmontovaná křídla a jiné části letadel a vylezli nahoru, ohmatávajíce jednotlivé kusy, z čeho jsou.

»To nejsou stará, to jsou nová,« zašeptal Hořín, ukroutiv někde kus aluminiové tyče. A Švejk řekl v odpověď: »Co na tom? Mají to rozbít voni, Němci, nebo my; to je jedno!«

Dupnutím podpatku urazil jakousi litou součást. A vtom někdo z druhého vagonu polohlasem zavolal:

»Tam nelez, tam už jsou! Tady za mnou máš ještě vagon volnej!«

Hořín ustrnul. Na všech vagonech někdo byl, kroutil, lámal, někdo utloukal to již kladivem. A chlap, mající půl pytle kovu, odlámaného z drahocenného stroje, tím zničeného, jim pravil:

»Mládenci, pospěšte si! Za chvíli to jede pryč! Jsou ty Rusové ale mezci; takovouhle věc nedají hlídat!«

A pln mravního rozhořčení, popohodil pytlem na rameni a zmizel ve tmě a oni následovali jeho příkladu.

Piskloun, když ráno uviděl kořist z noční výpravy a uslyšel, že je to z nových, na posici vezených aeroplánů, zamnul si ruce:

»Tohle je správná sabotáž války: ničit válečný materiál.«

Rozvinul široce své theorie o válce a o tom, jak ji znemožnit tím, že by se státní majetek rozkrádal. A pak dodal:

»Takhle to Rusové nevyhrajou!«

»To nevyhrajou,« radostně souhlasil Švejk. »Von to nevyhraje nikdo, protože se všude krade. To byl u nás u regimentu jeden kaprál a ten si posílal domů prádlo, boty, vonučky, nač jen přišel. Já se ho ptám, proč krade a von povídá: »Rakousko je shnilej stát a musí bejt zničenej!« Dal jsem mu tenkrát přes držku, protože jedny komotky se taky ztratily mně.«

A potom v zastrčeném pokojíku Mosesa Gutha, který napřed prodával zákonně čaj, bulky a rozplizlá cukrátka a nezákonně kupoval kde co kradeného, odvážeje to v noci pryč, do rachocení šicího stroje zněl celý den skřípot dvou pilníků a šustění ocelového drátu, leštícího prstýnky. Celý týden to trvalo, až v sobotu Hořín rozhodl:

»Dnes neděláme. Půjdem lifrovat.«

Sebrali ovoce práce šesti dnů, navlečené na provázcích a vydali se na obchůzku. V ulici lásky Hořín vlezl do krámku a spustil na žida:

»Líza doma? Sama? Vejít k ní možno?«

»Spí ještě,« zahuhňal žid. »No, vejdi.«

Na staré železné posteli v kumbále, kde smrad špíny zápasil s vůní kolínské vody a pudru, ležela obstárlá krasavice, neurčitého typu. Otevřela oči, když skříply dveře a ospale řekla:

»Vot, Austrijci. A dva rázem. Peníze máte, děti?«

»Prstýnky jsme přinesli, madam,« odvětil Hořín, vysekávaje jí poklonu. Dáma oživla.

Zpod ušmourané červené pokrývky vystrčila nohy a spustila je na podlahu. Pak odhodila pokrývku, a jsouc jen v košili, řekla nedbale:

»Odpusťte, na tak vzácné hosty nebyla jsem připravena. Ukažte prsteny! Charoší, da? A po čem kousek? Nu, vzkaži,« usmála se na Švejka, »po čem kolca dáš?«

»Pro vás, madam, po půltině,« zase s poklonou přispěchal Hořín. A Líza, prohrabujíc se v nich, zívla lenivě:

»Mnóho; po soroku (čtyřiceti) dej, deset vezmu. Jiní také za čtyřicet nosí.«

Švejk kývl hlavou na znamení souhlasu. Hořín odpočítal prstýnky a krasavice dala si je, hrajíc si s nimi, do klína. Pak se koketně usmála:

»Nu, charašó. A já dva ruble beru; značí, že oba můžete jít. Kterýpak chcete jít napřed? Ty, holubčík? Za krásné prsteny i já krásnou práci odevzdám.«

A smetajíc kroužky na pokrývku, zvrátila se na postel.

»Tohle je fajn,« poliboval si Švejk. »Jestli to mají ve zvyku všecky, to je dnes ani rozprodat nemůžem.«

Hořín rýpl ho do žeber: »Nežvaň!« a bez poklony upozornil:

»Madam, peníze bychom prosili. Čtyři ruble dostanem.

Líza zas stejně líně si sedla:

»Nemám, holubčík, nemám; ani kopějky není. Jestli chceš, odmiluj si to; zboží za zboží!«

»Aby do tebe, potvoro, tisíc hromů uhodilo!« zaklel Hořín, sbíraje svůj tovar. Když procházeli krámkem, žid je upozorňoval, že Líza je zaručeně pravoslavná, aby o její kráse s kamarády promluvili a dále ji i jeho

obchod, v němž je k dostání čaj značky »Popov syn«, doporoučeli. Švejk hmátl mu po pejze a zatřepal mu hlavou.

»Páni s madam nebyli spokojeni? Madam pánům nevyhověla?« zabrebentil žid a letěl dozadu pokárat bílou otrokyni.

»Půjdem k Kséně!« komandoval Hořin, dávaje se na pochod ulicí. »Vezmem to z druhého konce.«

Kséňa, rozkypělá blondýna odbarvených vlasů, se zrovna líčila, když vešli. Prohlédla prsteny a když uslyšela, že jen za hotové jsou na prodej, zesmutněla:

»Není tu; kopěječka by ze mě nevypadla, kdybys třikrát se mnou o zem uhodil. Ale, chlapečku můj, vezmi za ně krém »Metamorfósu«. Lékárník mi přines, on jiným neplatí. Okrádá mě, podlec! Sám za pár šestáků koupí a mně místo rublů nacpe! Líto mi, děti, peníze nejsou.«

»My chodíme jak zvací vejboři,« řekl po půl hodině Švejk, když vyšli od jiné kněžky lásky, která nabízela jim za prstýnky kolínskou vodu a starou šněrovačku, přidávajíc k ní polámané »fišpany«. Hořín si vztekle odplivl:

»Víc nelezu nikam! Pojďme na bazar, vojákům a bábám to prodáme!«

A tam za chvíli, když své poklady ukázali, byli obklopeni hromadou holek a bab, vybírajících z jejich tovaru. Švejk prodával, Hořín bral roztrhané pětikopějky a ušpiněné dvacetikopějky ve formě poštovních známek.

Pozdě v noci vletěl do baráku piskloun. Byl potlučený, zkrvavený, nehty poškrábaný. Vydrápal se na pryčnu, bleskem se svlékl, šeptaje:

»Jak jste pochodili?«

»Tolik jsme nenahrabali, co ty,« dvojsmyslně odpověděl Hořín. A piskloun, lapaje dech, zvěstoval:

»Byl jsem u Ziny. Sto rublů mi byla dlužna; dnes mi padesát dala a padesát abych si do rána odspal; tak jsem u ní zůstal. A teď k ní oficíři přišli a vona, abych už šel, a já, že mám zaplaceno do rána. A dostali jsme se do sebe i s těmi oficíry. Ti mi ale dali.«

Piskloun pohladil si hlavu, pofoukal krvavé rýhy na rukou, a Švejk mu na potěchu řekl:

»To je škoda, že jsme nevzali tu »Metamorfósu« a kolínskou vodu; měl bys se čím teď zušlechtit.«

V pondělí ráno policie a vojáci provedli šťáru po celém městě a ulovené pleňasy dohnali do baráků. Celý ten okruh byl střežen, nikdo nemohl ven. Večer, obklopené se všech stran kozáky, vedli je na nádraží.

Sám generál Čerednikov, provázený kapitánem Bojkovem, přihlížel k tomu, jak je kozáci po pětačtyřiceti honí do vagonů. Pak si pochválil:

»Řád Kateřiny by mě nepotěšil tak, jako to, že té bandy se zbavujem. Říkal já vám, Vasil Petrovič, že velitelství západní fronty přímo naznačuje, že aeroplány, posílané na posici, byly rozbíjeny zde? Plukovník Nikolaj Kuzmič k vojenskému soudu pro to jde. On byl komandantem nádraží. A nikdo jiný, než ta pakáž to neničila. U nich výchova patriotická!«

»A já, Vaše Vysokoprevoschoditelstvo, dovolím si vám říci,« podotkl kapitán Bojkov, »že mezi nimi Češi, element Rakousku nepřátelský. Ale vše rovno, kradou. Mám zprávu od přítele z Gomelu: šest zajatců, které přikomandoval ke službám ve vzduchoplaveckém oddělení, dvacet nenaplněných balonů rozřezalo a na

bazaru na přikrývky mužíkům prodalo. Oni lidi kulturní, vzdělaní, no kradou, svoloč prašivá!«

A poctivý Vasil Petrovič přejel si rukou čelo a vyjádřil aforism:

»Čím je člověk vzdělanější, tím víc a rafinovaněji krade.«

»Da, da, to je skutečná pravda,« potvrdil generál Gavril Michajlovič Čerednikov, pozoruje, jak k vagonům připínají lokomotivu. »Vy, Vasil Petrovič, člověk světa znalý a duchaplný. Vy jistě studoval s vyznamenáním?«

»Já, Prevoschoditelstvo, učil se dost špatně,« nahlas odvětil kapitán, dodávaje pro sebe:

»Tebe, podvodníku, ve zlodějství nedohoním!«

Na vagon, v kterém nalézali se Vaněk s Markem, přibíjel Švejk cvočky pásek s červeným křížem: »Aby nám do toho Němec neprásk!« a když vlak se rozjel a míjel nádraží, zavolal na kapitána, nevystrkuje hlavu z okna:

»Kuku! Kukuku, ku-ku!«

ZA FRONTOU.

Nikomu neposkytne válka víc rozkoše z nových lidí a se seznamováním se s nimi jako obyvatelům měst a vesnic, nalézajících se jednoho překrásného dne v dějišti válečných událostí.

Třeba čtyřikrát za den obsadí jejich chalupy jiní vojáci, kolikrát i nepřátelští. Nikdo se nikomu nepředstavuje jménem, nikdo si s nikým v přátelství nevymění visitku, ale se strany hostů panuje vůči hostitelům největší důvěřivost a intimní důvěrnosti jsou při ní samozřejmé. Hosté nic se neostýchají, vedou si ve všem »jako doma«.

Důstojníci nepovažují nijak za rušení manželských práv, lehnou-li si do postele s ženou pokojného občana, který, leže na pelesti za ní, zmítá se nepokojem, aby ctnost své choti uhlídal a štípe se do stehen, aby neusnul, přestávaje dýchat, když nocležník se obrací.

Také za rušení práv rodinných nepovažuje se nastěhovat deset vojáků do ložnice jeho dcer, nebo do světnice, kde za pecí vykukují dvě ženské a tři dětské hlavy.

Dělá se to proto, že vlast je v nebezpečí a všecko smil-

stvo, násilí a nemravnosti, napáchané za jednu noc, smývá ráno dělový výstřel, vypálený na protější stranu: děje se to pro nejvyšší zájem národa, obranu vlasti.

Činovník Alexej Prokopovič Baránov, který vládl 208. robočí rotě, vypravené na posiční práce z Witebska, již ve vlaku dospěl k přesvědčení, že takové štěstí, jaké je mít pod sebou rotu zajatců a být jejím neobmezeným pánem, vícekrát ho v životě nepotká a že je nutno ho plně využíti. Proto hned v Moloděčnu, kde zůstali stát, čekajíce, na který úsek fronty je štáb přidělí, prodal židům polovic lopat, rýčů, sekyr a motyk, které dle jeho zdání v přebytečném počtu byly ve Witebsku naloženy.

Dostal za to osm set rublů. Protože ale byl přítelem rovných čísel, přidal k tomu dva pytle cukru a bedničku čaje a židé mu vyplacený obnos doplnili na celou tisícovku.

A nadšen sám sebou, jak rychle vpravil se do úlohy náčelníka, obcházel vlak, čekaje na vojáky, kteří ku hlídání zajatců měli v Moloděčně být přiděleni.

Přišli, nakoukli do vagonů a prohlásili, že bez milosti každého, kdo by chtěl utéci, zastřelí. Byli to staří domobranci ze Sibiře, dobráci, kteří prvně viděli železnou dráhu, když je vezli na posici a měli ze zajatců opravdický strach.

A hned za nimi přišel rozkaz, aby rota odmašírovala bezodkladně do Buclavi ku stavbě dráhy. Hlásit o ubytování se má na místě, kde jí velitelství určí, v které vesnici je volno.

Činovník sice měl dobrý úmysl poslat ten den na intendanturu pro chleba, ale rozkaz byl striktní, fa-

sování chleba by rotu nejméně o hodinu zdrželo a tak dal příkaz:

»Ven z vagonů! Hned na pochod!«

Zároveň poručil rozdat nástroje. Ukázalo se, že na třetinu se nedostává, že nebudou mít čím dělat a proto činovník tyto pozůstalé truchlící těšil:

»Ničevó; každý kousek ponesete. Ať se nikdo neodvažuje odepřít tovaryši dáti nést topor nebo lopatu, když o to požádá, nebo potom v práci, na robotě, když bude chtít dělat!«

Tento zákaz nebyl nikdy překročen, neboť ze celý marš, čtyři dni trvající, nikdo neprojevil přání po rozkoši z nesení desetikilové železné tyče na vylamování kamenů. Také později při práci nikdy nedošlo k rvačce o instrumenty, protože ti, na které se nedostalo, omlouvali se druhým:

»My tu nejsme proto, abychom dělali. My vám můžem nanejvýš radit.«

A tak od vlaku táhla se rota zajatců jako karavana velbloudů Saharou.

Byla obleva. Březnové slunce do spoust sněhu se opíralo již s mladickou silou a pod sněhem čvachtala voda. Vaněk ještě v nádraží konstatoval, že se mu promáčejí boty a sotva vešli do městečka, vyběhl na shnilá prkna, tvořící chodník a oklepal s bot našlapaný sníh, prohodiv při tom: »Taje.«

»Správná je,« souhlasil Švejk, ubírající se za ním. »Já už po ní chvíli koukám. Jen takle si ji poplácat.«

A Švejk ukazoval na dámu, která jako mladá kozička nadnášela se před nimi, přeskakujíc místa, kde prkna se potápěla v louži.

»Povídám, že taje!« opáčil Vaněk.

»Hergott, neřvi na mě!« ohradil se Švejk, »copak

říkám, že není? Kravka je to správná, což vo to. Prdýlku má jak dva bochánky —«

»Sníh říkám, že taje!« rozzlobeně již houkl Vaněk. A Švejk obrátil k němu nevinný svůj hled:

»A tak, ty jako že je vobleva! A já, trouba, myslil, že si pochvaluješ támhletu fešandičku. Vono, když je člověk doktorem, tak si všímá věcí, který by jináč neviděl!«

Vaněk zabručel něco o blbosti a Švejk upřímně prohásil:

»Takovýhle ženský já nemám rád, nestojejí za nic. Hubu to má nadrhnutou Manolem, lejtka jako koza a maso na ní je hotová houba. Jo, takhle holka z vesnice, ta je jináč udělaná. Všecko natur a maso tak fest, jak když nařízneš vysokou botu vzadu. Jako ta Duňa, to byla, Marku, holka, co?«

A Švejk začal barvitě líčit krásy Duni, Natáši a svá dobrodružství na práci.

Čtyři dni táhli tak do Buclavi, přespávajíce ve vsích plných vojska. Šli bez čaje, bez oběda, bez chleba, utrácejíce pár kopějek z krádeží ve Witebsku, a činovník Baránov mnul si ruce:

»Ej bohu, větší štěstí mě potkat nemohlo! Všecko ušetřím, oni ničeho se nedomáhají, oni jíst nemusí!«

Nechal v Buclavi své svěřence na ulici před velitelstvím a energicky vešel do baráku. Zajatci se rozběhli zatím shánět něco na zub.

Místní komandant nic o tom, že se tam bude stavět dráha a že na ni přijdou Austriáci, nevěděl. Telefonoval na různá místa a pak beznadějně pokrčil rameny:

»Žádný nic neví. Dělejte si s nimi co chcete. Peníze na vyživování vám ve Witebsku dali?«

»Dali na dvě neděle, Vaše Vysokoblahorodí,« přisvědčoval činovník a kapitán byl spokojen:

»Charašó, očeň charašó. Zaveďte je do Vilejky. Dvacetšest verst odtud bude. Tam je batailon Tverského pluku, v týdnu pryč půjde. Nějak se tam už směstnáte. A do Witebska pošlu telegram, co s vámi dělat.«

Brodíce se sněhem, měnícím se úžasně rychle ve vodu, našli v noci vesnici Vilejku. Byla nabitá vojskem, které sem včera přišlo na odpočinek.

»Ani noha se sem nevejde!« řekl činovníku důstojník, kterému se prokazoval, že má se tu s rotou ubytovat, »ale čtrnáct verst zpátky je vesnice Ostrůvek; snad jste šli přes ni; ta je prázdná, nanejvýš tam železniční rota bude; a budete to mít do práce blíž, dráha povede z Buclavi přímo na západ k frontě.«

»No, rebjata, némnožko nazad pojďom,« povzbudil svou utahanou rotu Baránov. »A pak týden nechám vás oddychat.«

A čirou nocí táhli se zase zpět, až objevili Ostrůvek. Byl také obsazen, ale velitel pracovní roty projevil ochotu ráno své vojáky víc smáčknout, aby zajatí našli místo k přespání.

»Do rána musíte počkat,« ohlásil sladce činovník, vylézaje z chalupy na náves.

V odpověď slyšel praskot plotů, lámaných na ohně a zděšený křik sedláků a ženských, jakou to morovou ránu zas na ně Hospodin seslal.

* * *

Ten týden, v kterém jedni věděli, že se má v Buclavi nějaká dráha stavět a druzí to energicky popí-

rali, činil Baranov v péči o svou rotu velké pokroky. Vydlužil si od ruské roty na jeden den chleba a opatřil z nádraží rezavý kotel na vaření vody na čaj. Ukázal zajatcům, že telegrafuje do Moloděčna pro pojízdní kuchyň, z které budou dostávat oběd, jakmile dojde a s ní že zároveň přijde čaj i cukr, aby jen byli trpěliví, že všecko dostanou, on že nechce nikoho okrást.

Marek s Vaňkem obsadili světnici v chalupě, zařizujíce v ní lékařskou ordinaci. A do druhé místnosti, kde byl sedlák s rodinou, nastěhováno deset zajatců, takže tu nebylo k hnutí.

Baranov byl k lidem velmi přátelský a vlídný. Každý den obešel baráky, ujistil zajatce, že mohou ležet, protože chleba ten den ještě nebude a ani kuchyň nepřijede a zacházeje potom k »doktorům«, nezapomněl nikdy se přeptat, jaké nemoci se vyskytují, varuje důtklivě před kurdějemi.

»Žádná nemoc není tak zlá, jako skorbuť,« ujišťoval. »Ta celé tělo rozežere, že svalstvo od kostí pak odpadá. Vzniká požíváním soleného masa. Na intendatuře v Buclavi jiné maso než solené nemají a já ho brát raděj nebudu, aby lidé si zachovali zdraví. Dá bůh, holubčíci, skoro vojna skončí a vy domů půjdete!«

Je přirozeno, že za takového stavu věcí sekyry a lopaty stěhovaly se k mužíkům, zatím co od nich přebíhaly k zajatcům brambory, a chleba. Když konečně objevili se ve vsi inženýři s parťáky, a dívali se na lidský materiál, k stavbě poslaný, objevilo se, že lidé jsou k úkolům, které je čekají, pramálo vyzbrojeni, stojíce zde s holýma rukama.

»Měli vám dát nástroje ve Witebsku,« vytkl vrchní inženýr a Baranov drze rozhodil rukama:

»Nedali. Ani jsem neznal, co rota bude dělat.«

A na zítří rozběhli se po chatách konvojírové:

»Nuka, rebjata! Poskorej na robotu! Vychodi, vychodi, a to skandál budět!

Na návsi čekal Baranov s desátníky (parťáky) a odpočítával každému jeho lidi. V jedné ruce držel notes, do kterého zapisoval, v druhé visel mu ohromný, čtyřhranný karabáč se srnčí nožkou a činovník vesele volal:

»No, dětičky, posnídali již? Čaje s cukrem vypili? Nu, pojďom némnožko porobotat.«

»Roztrhnout ti hubu od ucha k uchu,« řekl zdvořile piskloun a Hořín dodal:

»Na jejich práci já jsem dělanej. Já bych jim sníh házel nejradš v srpnu, nebo bych jim vopraŝoval listí na stromech v zahradě.«

»A vy kdo? Čechy?« ozval se starý parťák a když uslyšel hromové: »Čechy,« zálibně zamlaskal:

»A specialistů u vás jest? (Řemeslníci mezi vámi jsou?)

»Jest!« odpovědělo mu dvacet hlasů a on postoupil:

»Nuka, specialisti oddílno stupajte!« (Řemeslníci zvlášť!)

Všecko postouplo. Na místě zůstal jediný dobrý voják Švejk. Stařík zasmál se hlučně:

»Vot, všichni Češi tesaři, zedníci, zámečníci, krejčí, samý dobrý řemeslník, jen jeden cikán mezi nimi nic není.«

Vesele se rozběhl k Švejkovi:

»Co ty? Čech tóže?«

»Já jsem Čech z Prahy,« vážně řekl Švejk.

Stařík si radostí poplácal na kolena:

»On povídá, že je Čech! Nestydíš se? Černý jsi a za Čecha se vydáváš. U nás na Rusi také cikáni, no, za

Rusy se nevydávají. Tovaryši,« zakřičel na zajatce, »seřežte cikána, ať k vašemu národu se nehlásí.«

Činovník se přiblížil mezitím k nim a optal se Švejka:

»A ty po kakom zanímanie?« (Jakého řemesla ty?)

»Parykmacher«, (holič) nevinně řekl Švejk.

»Da, da, cikán — parykmacher!« vesele volal dědek, »to je k neuvěření!«

A strčil Švejka k ostatním, nařizuje mu: »V neděli mě i inženýry oholíš. Na čaj štědře dostaneš. A vy, holubčíci, třeba jste řemeslníci, teď budete černou robotu dělat. Zem budete kopat, kámen lámat, písek házet. Da, da, železnou dráhu budem stavět,« křičel zlostně. A pak, stoupaje v čelo, zakřičel:

»Nu, v pochod! Noga, rup!«

Byla to roztomilá práce, kterou začli, když dostali nářadí. Od nádraží běhali inženýři, natahujíce provázky a desátníci ihned podle špagátu rozestavovali zajatce, aby ryli a vyhazovali náspy. Sotva práci lopat bylo znát, inženýři natáhli špagát jiným směrem, hádajíce se a nadávajíce si. Desátníci strkali zajatce na nové místo:

»Nu, zde honem ryj! Což nevidíš, že náčelstvo dráhu na lepší místo zavedlo?«

»Na takovouhle práci jim nasrat,« řekl posléze Hořín, zapichuje lopatu do země. »Jdu se podívat, co nového na nádraží.«

Asi za hodinu se vrátil a upozornil nenápadně pisklouna i Švejka, by jej následovali. Ztratili se opatrně, zatím co druzí káceli břízy v lese, aby bylo dřevo na rozhřátí země, zmrzlé na kost, a plížili se k nádraží. Za ním Hořín ukázal na ohromný plátěný stan.

»Co je tu, cirkus?« prohodil Švejk.

»Něco lepšího!« usmál se Hořín. »To je něco pro nás. »Pítatelný punkt«.

A jistým krokem vedl je do boudy, v níž stály stoly. Zastavil se u okénka, za nímž seděla v koženém kabátě sestra Milosrdí a natáhl k ní ruku. Ta se usmála a podala mu tři plechové misky. Do těch v koutě stanu vousatý Rus nalil jim hustou nudlovou polévku, plnou rozsekaného masa, ukazuje na stoly.

»Tohle je jako okresní stravovna,« vyjádřil svůj posudek Švejk a piskloun vysvětlil: »Ba né, to je podnik svazu ruských měst, aby se lidi měli kde najíst.«

Hořín znovu šel k okénku a přinesl devět kostek cukru. Pak se objevil s plným čajníkem.

»Zůstaneme tu. Práce není zajíc, ta nám neuteče.«

»Kamarádi,« ozval se Švejk. »Strašně mě mrzí, že jsem se ráno najed chleba a napil na to vody. Koukejte, kdybych to byl neudělal, já moh sníst víc, a sestřička mohla mít radost. Viďte, sestřičko,« usmál se do okýnka.

»No, co dělat, teď už se to nedá napravit. Já nejsem jako ten kročehlavskej Hříbal, ten Benedikt, co byl tím muzikantem. Von moc jed a moc pil, jako každej muzikant, a protože mu to nevynášelo, chodil si do Kladna pro koňský maso. Nejradši měl hlavu, protože ta byla laciná a masa na ní moc. Tenkrát ještě koňský řezníci nedělali »bílej tejden« jako teď dělá pan Karabec na Vyšehradě, když koupí šimla. Von si tu hlavu nes vždycky v šátku na holi přes rameno domů, počítal, co z ní bude mít guláše, a když se někdo ptal, co si to valí, říkal:

»Koupil jsem si na šaty.«

A jednou se napráskne koňskýho guláše, že se sotva hejbal a přiletí k němu kluk vod kapelníka, že večír

bude se hrát pánům na »Zastávce«, že pan ředitel má ňáký jubileum. Von povídá: »Řekni, že přijdu,« a honem si dal guláš vohřát, aby neměl do rána hlad. Voni páni moc štědrý nebyli a nedali leckdy muzikantům ani buřta. Tenkrát ale ředitel měl svátek a dal se vidět. Piva bylo moc, pečených husí, kachen, kuřat a před muzikanty dávali plné mísy.

A von ten Benedikt Hříbal na to kouká a slzy mu vstoupily do vočí nad tím, že nemůže jíst. Ale potom šel na záchod a povídá:

»Vijé, koníčku, pudeš z maštale ven, a bude místo pro husičku.«

A strčil si prst do krku tak hluboko, až žaludek se mu vobrátil na ruby a udělalo se v ňom místo pro kachní a husí pečeni. Potom jed tak, až se všichni hrozili a ráno na to, co zbylo na mísách, vytáh z kapsy »Politiku« a začal si to do ní balit.

Voni se ho ptají, proč to dělá a von povídá: »No, dávám to do novin. Taková věc se každej den nestane.«

A za šera, když přicházeli ku kamarádům, řadícím se k cestě do vsi, přihnal se k nim činovník na koni:

»Oj, oj, rebjata, kuchyň přijela! Zítra polívku už dostanete!«

Stavba dráhy přímo rostla. Sta sedláků z okolí, sehnaných strážníky, vozilo písek na náspy. Násep se dělal přímo jednou čarou, dva kilometry dlouhý, bez kanálů, a na něj hned zakopávaly se pražce a přibíjely kolejnice. Inženýři zmizeli a ve čtrnácti dnech bylo vidět jinou rotu, jak staví proti nim.

To přituhlo opět. Pak do toho přišly deště a sníh mizel, na polích tvořila se jezera. Vedle náspu byla hladina vody, která stále stoupala.

Celou noc lilo a ráno v tom nečase hnali je do práce.

Když přišli blíž trati, všichni úžasem otevřeli ústa a Švejk to pochválil:

»Teď je to akorát.«

Práce tisíce lidí a koní přes noc zmizela, násyp byl pryč. Na polích v blátě smutně trčely pražce, přidržovány zahýbanými kolejnicemi a okolo těch žeber jezdili na koních ruští inženýři a řvali na zajatě:

»Sukyni syni, kanály neudělali! Sukyni syni, vodě průchod nedali!«

A sekali knutama po hřbetech zajatců, obviňujíce je z velezrady na ruské branné moci a hrozíce střílením.

Nic se nestalo. Za druhých čtrnáct dní byl postaven nový násep, v kterém už kanálky byly a od Buclavi po nově položených kolejích jela lokomotiva, táhnoucí několik prázdných vagonů.

Nevyjela s nimi. Traf měla příliš silné stoupání, protože násyp byl všude stejně vysoký. Přijel jakýsi generál s technickými odznaky, prohlédl traf, nazval inženýry »skotinou idiotskou« a přikázal celý násep zbourat a udělat místo něj probírku.

A tak se zas rozmočená pole rozkopávala vedle, zatím co na frontě ruští vojáci, k nimž vozy pro bezedné bláto neměly přístupu, hladověli. A stejně hladovělo dvě stě zajatců, brodících se za tmy do práce a za tmy z práce.

Zajatečtí doktoři ootli se před novou, neznámou nemocí. Lidé, jakmile zapadlo slunce, stávali se nevidoucími, slepými a nemohli dojít domů. Vaněk s Markem byli se svým uměním hotovi.

Bylo to dílo podvýživy. Nějaký oční nerv, zesláblý hladem, neměl již moci při slabším světle zorničku víc otevříti pro větší proud světelných paprsků, ale zachva-

covalo to jednoho po druhém a zdálo se, že se to šíří epidemicky.

Proto, když dva lidé v noci spadli do latriny a jeden se napolo v ní udusil, došel Vaněk k Baranovi hlásit, že zdravotní stav roty je špatný, že lidé téměř všichni oslepli.

Činovník zalomil rukama:

»Což mohu dělat! Já na životosprávu dbal, soleného masa jim nedával! Polívka ze zelí byla, cibuli do ní dávat poručil! Podám hlášení o tom do Witebska.«

Přemýšlel chvíli:

»Ale doktor, slyšte! Východisko já objevil: plenní budou později do práce a dřív z ní chodit! On již teď den také bude delší.«

Opět se chvíli rozmýšlel:

»Řeknu vám, že nic z toho, co se děje, nechápu. Jak lidé mohou ve dne vidět a v noci slepí být? Do Buclavi zajedu, doktora se na to optat.«

Tahle nemoc v ruské armádě byla již známá. Činovník, když se vrátil, poslal pro své doktory:

»Nu, vot, léčivo přivezl! Slepcům po lžíci denně dávat. To je jen slepota slepičí. Člověk jak slepice v šeru nevidí. Ale po medicině brzo zrak zas si protře!«

Dal jim láhev rybího tuku, hnusně páchnoucího, a nařídil:

»Večer slepé ku kuchyni přiveďte, já ještě jiné lékařstvo dám přivézt. Hovězí játra kuchař uvaří, slepci parou z nich oči napařovat si budou! Doktor tak poradil! Ruský doktor člověk učený!«

Therapie slepoty začla hned. Lidé ošklíbali se nad hnusně páchnoucím tukem, zvraceli, dostávali žloutenky, ale ze strachu, aby zrak neztratili dočista, lžíce medikamentu polykali.

Švejk, maje v ordinaci protekci, dostal dvě lžíce najednou. O pět minut později zastihl ho Marek před chalupou, zouvajícího si boty.

»Nač se zouváš?« ptal se jej.

Švejk neodpověděl. Dal honem boty na špalek, svíraje si ústa rukou. Pak začal dávit a pouštěl obsah žaludku přímo na boty. A vida, že Marek pohlíží naň s úžsem, mezi dávením vykoktal:

»Boty mám tvrdý, jak dřeváky. Chtěl jsem ti vo trochu toho fištrónu říct, abych si je namazal, ale voni by kluci nadávali, že vohrožuju jejich zdraví. Takhle nikdo nic kafrat nemůže a já si boty namažu, já to vzal na lačnej žaludek.«

A Švejk kouskem hadru rozmazával mokrotu po botách, libuje si:

»Je teplej a kůže ho hned vsákne. To se bude chodit jako v peřinkách.«

»Člověk musí bejt vynalézavej,« pokračoval, vida, že Marek vrtí nad tím hlavou. »Musí se starat, aby při všem byl a vo nic nepřišel. Tak jako ten Hrdlička z Mýta. Přišel do hospody na vsi vo posvícení a tam má hospodskej k večeři zajíce na smetaně. Von si ho dal a když ho dojed, povídá: »Dobrej je, eště bych ale dvě porce sněd.« A byl tam ňákej pán z Prahy a povídá hostinskýmu:

»Tak mu toho zajíce eště dvakrát dejte, já to zaplatím.«

A hospodskej mu toho nandal vrchovatou mísu, vomáčky celý moře, na talíř horu knedlíků. Hrdlička to spliv, vypil na to pivo a ňák mu přišlo mdlo. Tak šel ven, a ten pán za chvíli se šel podívat, co Hrdlička dělá.

A von je na zahrádce u hrušky, voblejvá ji celou, z huby mu stříká fontána, ale zuby má fest stisknutý a řičí:

»Pivo může ven, vomáčku pustím, ale maso tam musí zůstat!«

Večer přišel na marodku voják s vyřízením, aby slepí po deseti chodili ke kuchyni. Tam na plechové míse kuchař měl uvařeny troje hovězí játra nad žhavým uhlím, aby nevychladla a činovník přikazoval:

»K míse všichni najednou pokleknout, deku přes hlavy dát, a hlavy naklonit, aby pára do očí šla! Ty pak játra na cibulce k večeři mi uděláš!« odcházeje, přikázal kuchařovi.

Desítky po pěti minutách se střídaly v napařování. Slepí vyvalovali oči do mísy a na játra padaly sliny, které chlapům chutí tekly z huby, jak honicím psům. A kuchař, vida, že nejsou tak nesvědomití, aby sahali do mísy a kradli podivuhodný medikament, připravujíce tím o léčení kamarády, jel pro vodu, napomínaje:

»Né, abyste mi to někdo, než přijedu, sežral!«

»Von to chce sežrat sám,« zádumčivě řekl piskloun, potící si hlavu pod dekou, načež Hořín vzdychl:

»Takový játra na cibulce nejsou špatný. Porce jich bejvala za patnáct krejcarů. Ale takhle se dají jíst taky!«

»Jenže jsou málo teplý,« přispěl Švejk svou hřivnou k debatě:

»Už z nich pára nejde. Voči k nim už dát blíž nemůžu, tak si játra musím dát blíž k vočím. My jsme poslední desítka, po nás už nepřijde nikdo.«

Sáhl rukou do mísy, vzal kousek a přiložil si ho k oku, a zaradoval se:

»Takhle to oučinkuje. Já vidím, docela vidím!«

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA

»Já vidím,« řekl piskloun, »že to musím taky udělat, abych si zachránil voči. Co mlaskáš, Švejku?«

»Na těch játrech bylo kousek loje,« odvětil Švejk, »a ten vočím škodí. Tak jsem ho sloup.«

»Sloup a slup,« poznamenal Hořín.

»Kamarádi, musíme si dát ty játra k vočím všichni blíž.«

Pod dekou ozvalo se souhlasné mručení a hlavy tloukly o sebe, jak slepí skláněli se k míse. A když Švejk po chvilce chtěl opět oblažit zrak játrovými paprsky, a sáhl do mísy, setkala se tam jeho pravice s devíti družkami, které prsty lovily ve vodě na dně mísy drobty.

»Tohle je jako vo hostině u tý paní Houžvičkový,« rozhořčeně ozval se Švejk. »Vona byla nóbl paní, jenom trošku lakomá, a vona bydlila na Újezdě. Kamarádi, to byla ženská, vychovaná v »Domácnosti«. Vona byla náramně spořivá. Vona měla v pokoji parkety a aby se jí nevodřely, tak na ně dala linoleum, aby se to linoleum nepolámalo, koupila na něj tebich. A přes ten tebich dala pytle, na ty pytle papír, a na ten papír ještě noviny, aby se podlaha nezašlapala.«

»Nežvaň!« usměchl se piskloun.

»Vona byla dovopravdy taková,« pokračoval Švejk, »ale nevyrovnala se ňáký paní Brázdový v Střešovicích. Ta pod muže do postele rozestylala »Národní listy«, aby jí neumazal poslamku a cejchy. Voni měli předplaceny tři čísla a všecko to prasklo, protože vona byla ženská náramně čistotná. Voni měli na stole v jídelně bílej ubrus novej, a na ňom, aby se nepoškodil, bílej ubrus starej. Na tom zas byl starej ubrus barevnej, a na něj pod každej talíř dávala kus novin. Vona

říkala, že bohatství je k tomu, aby se člověk jím těšil, a moudře ho užíval.«

»A co mělo bejt stou paní Houžvičkovou?« tázal se Hořín.

»To uslyšíš hned,« rozvíjel théma Švejk.

»Její pán byl zvolenej městským radním a voni na slávu toho dělali hostinu. Voni měli sezvanejch deset hostí, a vona koupila kuchařce dvanáct řízků, aby je dala na stůl k večeři s bramborovým salátem. A těch pánů z městský rady přišlo jim jen devět. Tak si každej jeden řízek vzal a ten poslední, dvanáctej, leží vopuštěnej na míse a paní městská radová pobízí, aby si vzali. Ale voni všichni byli lidi inteligentní s dobrým vychováním, tak s díky vodmítali. A to se ví, že měli hlad. To víte, takovej městskej rada ten něco spráskne. Dyť snad jste četli vo těch vobecních banketách v »Právu lidu«. Ale nedávali to na sobě znát, a povídali si, jak zvelebějí Prahu a že mostný by se mělo přestat vybírat.

A najednou — brnk — zhasne elektrika. Voni v elektrárně se jim do kol připletly ňáký větvičky. Paní Houžvičková volá do kuchyně, aby holka přinesla lampu a zatím sedějí potmě.

A najednou vozve se v jídelně bolestnej výkřik a v tom zrovna se rozsvítí elektrika, a vočím všech přítomnejch vobjevil se strašnej vobraz: milostpaní měla ruku v míse na řízku a do ní měla zabodnuto deset vidliček! Voni se takový věci po tmě stávají; jak pak by se to nestalo u nás, když je tma a ještě jsme ku všemu slepí. Teď kamarádi, potichu se rozejdeme.«

Sotva zmizeli v barácích, činovník Baránov fackoval u kuchyně kuchaře, který mu sdělil, že játra zmizela

a že nemá pro něj k večeři nic, omlouvaje to: »Játra, vaše blahorodí, byla celá poslintaná.«

Facky, dané kuchaři, byly hřebíky do rakve působení nadějného činovníka Baránova u 208 robočí roty; kuchař šel si stěžovat do Buclavi, kde vojenský náčelník zjistil, že játra měli zajatci po proceduře napařovací sníst a poslal o tom zápisku do Witebska; a v týdnu činovník byl odvolán a na jeho místo přišel plukovník Alexander Alexejovič Holovátěnko.

POD NOVÝM NÁČELNÍKEM.

Nový velitel, kterým Švejkovu rotu prozřetelnost obšťastnila, byl muž, kterému štěstí nepřálo. Byl v civilu existencí velice záhadnou a neurčitou a v den, kdy nastala mobilisace ruské armády a on v šarži podplukovníka byl povolán k vojsku, k službě, z níž pro dluhy před dvaceti léty musil utéci, koupil do církve vesnice, kde se právě nalézal, novou ikonu.

Ale to byl první a jediný úsměv Štěstěny v podzimu jeho života. Pluk, kterému velel, mu na frontě Němci sebrali bez výstřelu a on, zachrániv sebe Rusku, zodpovídal se z toho vojenskému soudu. Potom ho udělali komandantem jakési továrny na konservy, z níž za jeho působení přicházely do pole poloprázdné plechovky, zatím co vlaky masa se ztrácely a on znovu jel se zpovídat do Petrohradu. Ale tam soud i tentokráte nalezl jej čistým a proto ho, plukovníka, udělali velitelem dvou set roztrhaných zajatců, stavících dráhu.

Do Ostrůvku přijel v noci a přejmuv ihned komando, vyhodil ubohého Baránova z bytu a ráno jeho sluha po celé vsi hledal cikána — parykmachera, aby šel

Jeho Vysokoblahorodí ostříhat a oholit, než představí se rotě.

Nadarmo bránil se Švejk, že holí se jen sám, zbytečně uváděl, že nikoho nestříhá. Sluha, když Švejk zdráhal se jíti, vzal ho za límec a vlékl jej sebou, zlobě se: »Nepůjdeš a mně plukovník hubu rozbije.«

V chalupě, kde nalézala se kancelář, nalezl Švejk nového komandanta při práci. Byl ještě v podvlékačkách, ale rozbaloval kufry, a věšel na zeď veliký obraz Husodara Imperátora, zrolovaný ve válečku. Když plátno se rozvinulo a překrásný Mikuláš v bílé uniformě se objevil v životní velikosti, Švejk uctivě zasalutoval.

Teprve nyní povšiml si Alexandr Alexejovič Švejka a řekl mu blahosklonně: »Zdrávstvůj!«

»Poslušně hlásím, že jsem vás přišel voholit!« příjemně se usmívaje, ohlásil Švejk, načež plukovník ohlédl se na něho a řekl o stupeň chladněji: »Zdrávstvůj!«

»Taky vás, Vaše Vysokoblahorodí, vostříhám,« kývl na ten pozdrav vlídně Švejk. »To já dovedu, já v civilu v Praze stříhal psy. Radši nůžkama, protože mašinkou je to moc tahá!«

»Zdrávstvůj,« docela studeně opakoval náčelník a pak houkl:

»Ven jdi! Znovu, jak se sluší, sem přijď!«

Za záclonou, skrývající v rohu plukovníkovu postel, se něco hnulo, bylo slyšet zívnutí a pak se ukázaly ruce, na kterých Švejk ihned poznal, že patřejí mladé ženské. Ohlédl se do kouta a důstojník na něj zařval:

»Ven, což neslyšíš? A jako člověk sem přijď!«

Za dveřmi se Švejk podrobil prohlídce. Všecko v pořádku, břitva v pouzdře, mýdlo na mističce, nůžky ne-

rozlámané. Snad čekal plukovník, že se servitkem přijde? Švejk rozběhl se domů pro ručník. Před dveřmi znova celý se prohlédl, do zrcátka podíval, na boty ze spodu pohleděl:

»Jest-li jsem prve nešláp, Ježíšmarjá, do hovna!« a pak způsobně třikrát zaklepal.

»Volno!« ozval se zevnitř bas a soprán.

Tak vstoupil. Plukovník seděl na posteli, na níž leželo rozcuchané děvče, nijak se nehanbící za to, že má prsa nahá.

Švejk zasalutoval, srážeje paty a náčelník zas blahosklonně děl:

»Zdrávstvůj!«

Švejk vypial se jako struna:

»Poslušně hlásím, pane plukovník, Vaše Vysokoblahorodí, že jsem přišel Vaši Exellenci voholit a vostříhat dle rozkazu!«

»Za dveře zpět!« zavrčel oficír znovu a Švejk vyšel, říkaje sám sobě:

»Co jen, pro rány Kristovy, ten prďola, to hovado starý, chce?«

Ošoupal podrážky, zas zaklepal a na »Volno« vstoupil. A opět ho uvítalo studené »Zdrávstvůjte!«, za nímž následovalo: »Ven! Za dveře!«

»Takhle se můžem bavit do večera,« pomyslil si Švejk, obraceje se, když se do toho vložila dívčina:

»Počkejte! Nu, ty jeho nemuč! Postavte se, jak jste prve stál a řekněte plukovníkovi: »Zdraví želajú, Vaše Vysokoblahorodí!«

»Zdraví—jú—rodí!« zaštěkl Švejk, jak slýchal od ruských vojáků, a plukovník se na něj milostivě usmál:

»Tak třeba zdravit. Ty oholit mě přišel, da? U vás náčelstvo se nezdraví? Jak u vás s náčelníkem jed-

náte?« ptal se dál, ukazuje na židli, kterou Švejk postavil proti obrazu Imperátora a Švejk znázornil:

»Tak. Mluvit se při tom nesmí, on taky nic neřekne.«

»To znamená,« opovržlivě vykřikl plukovník, »že oficíři u vás svině a s vámi po svinsku obcují.«

»Da, da!« pokývnul souhlasně Švejk hlavou, »taktóčno, Vaše—rodí. Jenom že my svině jim neříkáme, my jim říkáme prasata. Svině, to je u nás madam.«

A jeho zrak utkvěl, pln obdivu, na krásce, lezoucí zpod oficírského pláště, jímž byla přikryta, jenom v košili, tak dlouze, že se usmála:

»Ty ruskou báryšňu ještě neviděl?«

Švejk, jsa s mydlením hotov, obtáhl břitvu a několika tahy oholil plukovníkovu tvář, zatím co sluha přichystal do umývadla teplou vodu. Potom důstojník sáhl do kapsy a vylovil třírublovku:

»Dva ruble nazpátek, máš?«

»Nemám, Vaše Vysokoblahorodí,« hledal Švejk po kapsách: »Jen jeden.«

»Alexandr Alexejovič,« vmísila se do toho dáma v košili, »holubčík, včera si mi řekl, že kopějky nemáš; a tři ruble u tebe. A já pudr potřebuji a on čtyři stojí. Proč, miloučký, na něj mi nedáš?«

Plukovník zaváhal. Pak vzal rubl ze Švejkovy ruky a se svou třírublovkou podal ho krasavici, promlouvaje shovívavě k holiči:

»Nu, vidíš, rubl od tebe se vypůjčil. Hodí se mi. Tak dva jsem ti dlužen. Příště, až oholíš, tři budou a pak najednou tobě zaplatím.«

A Švejk, přijda domů, otevřel dveře do marodky a zvěstoval:

»To máme pěkného papriku. A má u sebe ňákou kurvu!«

Ale starý Holovátěnko uvedl se u roty dobře. Nechal si ji nastoupit a promluvil k ní řečí velmi lákavou: nepošle je do práce dřív, dokud inženýři za den dvacetpět kopějek lidem nezavážou se platit, jak zákon přikazuje. A jestli je jemu inženýři nedají, ať sami robotají, on bude zájem svých dětí-zajatců chránit do poslední kapky krve. A drže slovo, po tři dny vyhazoval desátníky, přicházející ho žádat o vypravení zajatců na práci, ze své kanceláře. Pak přijel vrchní inženýr a plukovník se s ním o mzdu chytil před celou rotou.

»Dělat půjdou!« křičel inženýr, »i kdyby hlady chcípali na trati; na to zákon!«

»Dělat nepůjdou!« řval plukovník, »dokud vyplatit jim i za dřívější čas se nezaručíte; na to zákon!«

A hádali se, vyhrožujíce si udáním, do oběda, zatím co zajatci si na sluníčku vybírali vši.

Na druhý den ráno rozlehl se vsí vítězný hlas samotného plukovníka, volajícího své děti do roboty:

»Vót, strojte se, rebjata! Peníze dostanete! Inžinýr, jebe jeho máť, potvrzení na to poslal.«

Bylo již příjemnější do práce jít. Bylo teplo, pole osychala, břízy nasazovaly pupence. A nad tratí vesele lítali čápi a bručely německé aeroplány.

Kdyby podle jiného nedalo se soudit na jaro, pak přesvědčivě na to ukazovala spousta hmyzu, který se v baráku objevil. Mezi trámy vyrojily se miliony švábů, rusů, štěnic, a noci stávaly se očistcem. Štěnice žraly tak, že celou noc byl někdo vzhůru, aby se ohánět a drbal. A nikdy nezapomněl vzbudit ostatní, aby byli svědky toho, jak jaro vznítilo oheň v sedlákovi a jak dlouho selka jeho něžnosti odmítá, než ozve se z pece, kde spali, spokojené funění.

Sedlák sotva nohy tahal, okolo očí měl modřiny, selka se motala jako rozmrzlá moucha, ale důkazy jejich lásky byly stále slyšitelnější, zřetelnější a bouřlivější, přijímajíce pro posluchače na směšnosti, takže večer se zavazovali slibem:

»Kluci, kdo budete vzhůru: Vzbuďte nás, až se ten starej ježek začne mrouskat! Pánbuví, že je to lepší než v biografu!«

Spousty vojska táhlo ty dny do fronty. Svěží, mladí, zdraví šli na západ, odkud je za pár dní rozbité a zmrzačené odvážela polní dráha. Rusové se chystali k nastoupení.

I noviny o tom psaly, připravujíce čtenáře na vážné události na frontě. Marek s Vaňkem leželi celé hodiny v listech, dohadujíce se směru událostí, a mezi zajatci vzrůstal názor, že to jaro je poslední vesnou války, že teď bude rozhodnuta. A jeden večer Rusové načli útok palbou z děl.

Celý obzor byl ozářen raketami granátů a šrapnelů, létajících tam i proti. Země se třásla, okna drnčela; v celé vsi nikdo nespal.

»Konec habsburské dynastie,« prohodil Hořín. »Teď se Rusové nezastavějí až u Vídně. Tu vezmou dřív než Berlín.«

»Dávno tam měli bejt,« přizvučel piskloun. »Dávno tu holotu měli vyhnat.« Ale za chvíli dodal: »Kdepak, z toho nebude nic. Národům pomůžou jen revoluce; povstání, z kterých vyjdou republiky.«

Kanony hřměly jako o soudném dnu. Najednou Švejk popotáhl Hořína za vlasy:

»Slyšíš; už za pecí zas; von ani teď nedá pokoj.«

Za pecí fňukala selka, nesrozumitelně drmolil sedlák. Pak bylo slyšet jen oddychování, a krejčí pískl:

»Vida, ježek zas se mrouská.«

Nikdo neodpověděl. Všichni napiatě naslouchali. Palba se přiblížila, bylo slyšet už i nezřetelný rachot strojních pušek. A Hořín povzdechl:

»Kamarádi, to bude masa! Že budem utíkat!« A šel si balit ranec.

Dělostřelba na chvíli zeslábla, pak docela ztichla a potom zas ozvala se daleko. Rusové postupovali.

Marek, celý vzrušený, přišel do světnice:

»Kamarádi, teď se otáčí kolo dějin. Buď nás vynese nahoru, nebo se octnem pod ním a budem rozdrceni. Jak myslíš, Švejku?«

Oslovený se nadzvihl, opřel se o lokte: »Já myslím .. Kamarádi, já bych rád věděl, jak se milujou opravdický ježci. Dyť vono je to musí píchat! Jak voni se jenom k tomu postavějí?«

»Tohle je pyramidální idiot,« zasmál se piskloun. »Já myslím, že Německo a naše rachotina v každým případě — —«

»Já taky myslím,« ozval se Švejk úpěnlivě, »že je to musí moc bolet. Ale co mají dělat, když chtějí mít mladý? Voni si asi stoupnou na zadní nožičky a přednima se vobejmou.«

A potom, zatím co Marek s pisklounem se hádali o osud centrálních mocností, dobrý voják Švejk, rozluštiv přírodní záhadu, spokojeně usnul.

* *
*

Energie, s kterou plukovník Holovátěnko vymáhal mzdu pro zajatce, nebyla vydána nadarmo. Peníze dostal.

Inženýři sice mínili je vyplatit zajatcům přímo, ale důstojník se opřel. Našel zákon, že peníze na ruku zajatci nepatří a že on jim je bude opatrovat do té doby, než pojedou do Rakouska.

Zmizel na týden, odjížděje do Petrohradu. Přivezl s sebou celé bedny šatů, klobouků, šperků a Eugenie Vasiljevna, lehká moskevská holka, žijící s ním, zaskvěla se v nevídané nádheře.

Plukovník koupil koně sobě, koupil klusáka i Eugenii a každý večer jeli naproti hladovým zajatcům, vlekoucím nohy z práce, a Eugenie nutila je, aby se rozestoupili, dělajíce jim špalír po obou stranách cesty.

V kanceláři začly pitky, kterých zúčastňovali se nejdřív inženýři, pak i důstojníci okolních částí armády a Eugenie Vasiljevna otvírala všem srdce své i náruč, jezdíc je navštěvovat odpoledne; celá suita důstojníků doprovázela kolikrát moskevskou prostitutku na koních. a pomáhajíce ji ze třmenů, líbali její nohy. zatím co okolo cestou šli zasmušilí a zatrpklí vojáci do okopů, odkud z nich vozíky polní dráhy tahaly rozbité lidské maso.

Docházelo i k tomu, že za jezdeckou skupinou z čet vojáků vylétaly poznámky:

»Kurví se tady, páni oficíři, a ty jdi za vlasť umírat,« nebo: »Vidíš je, jak oni otčině jsou štítem?«

Eugenii Vasiljevnu uhodil jednou někdo kamenem, plukovník, který se jí zastal, musel ujet, nechtěl-li být stržen s koně a ubit. Vojáci nadávali stále hlasitěji a zřetelněji, kamenujíce z nenadání celý výlet a Marek soudil:

»Jde to k revoluci,« načež dobrý voják Švejk poznamenal:

»To je fajn. Na to jsem moc zvědavej, jak to tady budou bílit.«

Za nedlouho trať byla dodělána, ještě opravovaly se kolem ní příkopy a přihazoval písek na náspy. Potom začali sedláci vozit k ní tyče a desátníci vyměřovali, kde se postaví, aby se natáhl na ně drát pro telegraf a telefon.

Rota se rozdělila na party, voděné jedním desátníkem. Na malé vagonky nakládaly se tyče a desátník chodil po trati napřed, křiče na zajatce, strkající vozík za ním.

»Dávaj vagončík! Nu, dávej suda! Poskorej, jebe vaši máť!«

Zakopali jeden den několik tyčí, vzdalujíce se stále od vesnice. Potom desátník nepokojně pohlédl na slunce a zavrčel:

»Pomalu to jde. Nijak se k obědu do Zaponě nedostanem. Kdo z vás umí maso a polévku uvařit?«

»Poslušně prosím, já,« ozval se Švejk, a za ním přihlásil se Hořín:

»Já, hospodin, takovou polívčičku uvařím, že jakživ jste takovou nejed.«

»A maso, myslím, mně nesežerete?« zkoumavě podíval se na ně desátník.

»Ej bohu, ani do huby nevezmem,« ubezpečil Švejk, a desátník vzal s vagončíku pytel:

»Je tam maso a rýže, cibule, sůl. Tady po té cestě jděte, pak v lese pěšinou v pravo odbočte a tam myslivna stojí. S hajným já známý. On ale doma sotva bude. Ženu poproste, aby oběd pro mě uvařit vám dovolila. My po trati pojedem a já v poledne za vámi přijdu.«

»Oběd bude jako v Grandhotelu,« přesvědčivě řekl Švejk, přijímaje pytel. »A my s vařením si pospíšíme.«

A desátník pokynul rukou: »Jen abyste mi to nesnědli! A maso aby nebylo tvrdé!« křikl ještě za nimi, když rychle šli k lesu.

»Jít na takovej švindl, to je fajn,« poliboval si Švejk. »Voni v tý myslivně nám možná něco dají. Třeba budou mít ssedlý mlíko. Anebo chleba s máslem.«

»Ssedlý mlíko pít nebudu,« rozhodně odvětil Hořín, »ale chleba by byl správnej. Domácí chleba, měkkej, včera pečenej, čerstvý máslo, to je něco. To už moc dávno jsem nejed. Já se pobízet nedám,« rozhovořoval se, »já si vemu dvakrát. A tady je ta pěšina, co máme po ní jít.«

Po půlhodině cesty narazili v lese na vojenský tábor. Od stromu k stromu bělely se celty a postavené stany a pod nimi prohlíželi si košile špinaví, ubozí, vychrtlí ruští vojáci.

»Zemljačok, dávej chleba,« pokusil se loudit u nich Hořín. Ale ti, sotva pozvedávajíce oči, mručeli:

»Před třemi dny z okopů vytáhli. Sami tři dny chleba neviděli. Nemá, pán, nemá ničeho. Chleba nemá, čaje nemá, sacharu nět tu.«

Ale ukázali jim, kde mají hledat myslivnu: »Zdá se, že náš štáb se do ní nastěhoval. Tam už, jebe jejich máť, bílý chléb dovezli, butelek hromadu, Sestry Milosrdí na koních přijely. Nu, a ty za vlasť bojuj a hlady zdechni.«

Myslivna byla veliký, dřevěný dům. V síni se nerozhodně zastavili před trojími dveřmi, pátrajíce, do kterých vejít. Pak Švejk ukázal na dveře vpravo, za nimiž bylo slyšet mužské i ženský jakýsi hlas.

»Tam hajný bude,« a bez klepání vrazili dovnitř, do místnosti štábu. Vidouce svůj omyl, chtěli couvnout, ale bylo již pozdě

»To byla taková mela,« vypravoval o tom později Švejk, »že co jsem živ, jsem něco podobnýho neviděl. Tam bylo oficírů jak psů, a děvek jako čubek. A všecko to bylo vožralý. Já jim salutuju a povídám:

»Poslušně hlásím, že jsem sem přišel našemu desátníkovi uvařit voběd,« a ten jeden jenerál jde mi naproti a bere mě kolem krku:

»Kde ty v plen popal? Moji heroji v plen zabrali Austrijce, da?«

A já na to: »Voběd jdu uvařit, Vaše Vysokoprevoschoditelstvo,« a von blábolí:

»Jaký tobě voběd, tadyhle dámy nám pomůžete těšit, aby smutno jim nebylo. Ty, Nástinka, do naha se svlíkni, na stůl vylez, ať Austrijci vidí dary ruské země. Ať svému carovi o tom rozkážou, jaký u nás v Rossii skvělé ženy! Ej bohu, nazpět do Austrie přes okopy je pošlu, ale napřed vás všecky vyprubovat musejí a v Austrii hlásat, že Sestry Milosrdí nejsou u nás národ všelijaký! Nuka, madam a báryšni, svlíkejte se! Hej, gospoda, komornými buďte, dámám se svléknout znovu pomožte!«

A voni hned si začly stahovat, co která na sobě ještě měly a oficíři je dávali na stoly a jenerál nalil mi vína, dal nám napít a pak vytáh šavli a řval na oficíry:

»Hej, rebjata, děti, slávo a pýcho ruské armády, šavle ven! Austrijce dokola hoňte, ať po lavicích skáčou. Kolínka každé naší dámě ať políbějí, a nad nima ať ku každé přičuchnou! Ať vidí, proti jakým slavným lidem bojují! A jest-li nepořádně udělají, jest-li dámy

nebudou s nimi spokojeny, pak šavlema do nich rubejte! Si moment čubím synům hlavy dolů!«

A tak si to, kamarádi, představte. Všichni nalitý jak kanoni, co dělá, žádnej z nich neví a my mezi nima. Vohlídnu se na Hořína. Ten je jako zeď. Dyť von je vrchní a ví taky, co takovej dobytek vožralej dovede vyvádět. Věděl taky, že je s náma zle. A ten jenerál už mě fackuje:

»Nahoru, čubí synu, k ní vylez! Koňaku se napij, ale všem pánům tu ukaž, jak ve Wieně u vás miluje se! A jest-li tri razy nezdělaješ, hlava dolů půjde!«

A ty druhý chlapi už se po nás sápou jako zvěř.

Tak já k ní lezu nahoru a von mě trhá zpátky: »Ne tak, aby viděla, že jsi austriec! Čepici sundej! Do naha se svlékni!«

A najednou ho chytne načisto delirium tremens, to já znám, a začne řičet k oficírům:

»Gospoda! Všichni do naha se svlíkejte, ať tu kousek uniformy nevidím! Když hřešíš, neposkvrňuj čest carova šatu!«

Za pět minut to bylo nahý všecko a voni zas šavlema ženou nás nahoru. Koukám po Hořínovi, ten má na sobě smrtelnej pot. Zuby mu cvakají, jak mi chce říct: »Tohle je naše poslední hodina.«

A já na něj mrknu a mrknu na dveře a na oficíry. Všichni stojejí pohromadě, huby votevřený a čumějí nahoru, co se bude dít. Každej sotva na nohou se drží, ale šavle mají nad hlavami a generál komanduje:

»Tak začít! A to ti zadnici šavlema rozsekáme, jest-li dělat pořádně nebudeš.«

Děvky jen se smějou, dyť to znáte. Ženská vožralá, svině hotová. Já jednu takovou tlustou vobejmu, mrknu

na Hořína a na dveře a prásk s ní dolů mezi oficíry: byla z toho hned hromada a začli řvát.

A já na to prásk hned s druhou a už jsem venku a utíkám jako Adam a cejtím, jak za mnou dejchá Hořín, jak to taky žene. Vohlídnu se, z baráku běhají se šavlema oficíři, některej se vobul, některej jen popad košili anebo ani to né a řvou:

»Chyťte je, chyťte je!« a děvky taky, jak je bůh stvořil, letějí za námi: »Lovte zloděje, zabte vrahy!«

No, ale, dopadlo to dobře. Seběhli se ruský vojáci a my jsme utekli.«

»A jak to, že jste přišli oblečení?« zeptal se Marek, načež Švejk pokojně odvětil:

»Vrátili jsme se do té myslivny zpátky. Co pak jsem neřek, že to dobře dopadlo, když se seběhli ruský vojáci? Něco postříleli a něco utloukli kolbama. No a to byl takovej šramot, že si nás ani nikdo nevšiml. To byl kraval, jak v Praze vo buršácký demonstraci. Sotva jsme vyšli z lesa, už tam se všech stran jeli kozáci. A celýmu tomu pluku vzali flinty a půjde pod vojenskej soud.«

Piskloun vesele si poplácal na stehna: »Kamarádi, tohle je jen preludium. To budete koukat, až tu začne opera. To bude, jak když na varhany hraje »Te Deum«. Celej svět je bude poslouchat a všem pánům na zeměkouli budou brnět uši.«

A Hořín, podrbávaje se na zádech, vzdychl: »Dnes se už dělaj vtipy, ale to mi do legrace nebylo. Když si na to vzpomenu, mám husí kůži. Ať si hrajou, co hrajou. Ale jen kdyby jsme byli do té doby doma! A to nám, kluci, bude na nic, jestli jim při tom budem šlapat měchy.«

Švejk, hluboce zamyšlený, na to prohodil:

»Von každej dělá jen tolik, co umí a co ho naučili. Von každej špás něco stojí. A vono se ve všom zkouší, jest-li ten, kdo je pořád vespod, by se taky nemoh jednou dostat navrch. Boule sem, boule tam, dyť to před věčností nic neznamená. Voni takhle mluvějí moc, ale jináč tu nejsou zvyklí na dlouhý řeči. A vono to tak má bejt. Všecko stručný, a říct všecko najednou. Tak jako to měli u těch Jegrů v Libušíně. Starej doma dělal a mladej byl v Praze na študiích. Jenže místo študování víc mazal deku a psal si furt domů jen vo peníze. A starej posílal, von to byl takovej dobrák. Von říkal vo synovi:

»Celý hospodářství mám drahý, ale ten vůl mě bude stát nejvíc.«

A jednou zas ten mladej to táh s kumpány a ráno už neměli na zaplacení outraty. Tak dali dohromady na telegram, aby je hospodskej nedal sebrat a mladej telegrafoval vo peníze jen stručně:

»Jan Jégr, Libušín: Peníze — syn.« A starej vobratem poslal vodpověď: »Frant. Jégr, Praha: Hovno — otec.«

»Ty máš, Švejku,« vyjádřil se doktor Vaněk, »vždycky takový divný přirovnání. Přeci pro nějaký ten špás hned je zabíjet nemuseli. Můj bože, ono se stane ledaccos. A vy jste si mohli stěžovat.«

»Když jsem sloužil aktiv,« odpověděl Švejk. »šel si jednou u nás stěžovat na feldvébla Blažka ňákej Procházka. Von ho ten feldvébl kop do břicha, protože prej při reinigungu málo tlačil věchet, když drhnul podlahu. A von se dal napsat: Zum Beschwerde« k raportu. Stojí na flüglu a přijde k němu hejtman. Stoupne si před něj, a von povídá česky:

»Pane hejtmane, poslušně si stěžuju, že mě pan feldvébl Blažek skopal do žaludku.«

A dědek na to:

»Sagen Sie das deutsch.«

A ten Procházka německy neuměl a dědek na něj spustí:

»Deutsch nichts sprechen, aber zum raport ja? Tohle je vypucovanej überschwung? Tohle jsou vypucovaný boty?«

A dal mu facku. A von se dal napsat k batalionsraportu. Tam na něj spustí major:

»Tohle je salutování? Vy neumíte salutovat a táhnete se stížností k raportu? Vy chlape líná, špinavá, kurvo ubrečená stará, má si jít voják stěžovat, když jeho představený se ho dotkne? Nemám rád přísný tresty, ale máte za tu drzost třicet dní kasárníka.«

Ten Procházka už neříkal nic, ale pár dní na to feldvébla Blažka v jedný hospodě civilisti tak zbili, že byl samá boule a když ho vyhazovali, tak mu řekli: »To máš za to, že kopáš vojáky.«

A tomu hejtmanovi jednou v noci pod podloubím dal někdo takovou facku, že mu vyrazil šest zubů. Von ani nemoh křičet »Patrouil«, protože měl vymknutou sanici. Voni lidi mají methody různý,« končil Švejk, »vona spravedlnost trestá všelijak. Vona je slepá, a voni ji proto všelijak vobcházejí.«

Incident tento byl v krátkosti, jak se v Rusku vyjadřovali oficielně, likvidován tím, že několik vojáků zbouřeného pluku bylo pověšeno; bojovná nálada vojsk a jejich příchylnost k oficírům tím tak stoupla, že jediný důstojník v podvečer neodvažoval se z bytu na ulici, nebo k vyjížďce do polí. Sestry Milosrdí byly bity napořád i Eugenie Vasiljevna, holka jinak kuráž-

ná, která leccos prodělala a leccos, o čem se v slušné společnosti nemluví, měla za sebou, byla tím silně znepokojena, a nepřestávala na starého svého milence naléhat, aby hleděl s rotou dostati se jinam, hlouběji do týlu, kde bude bezpečněji.

A plukovník Holovátěnko větřil také, že není tu vzduch bez výparů, které by mohly se stát jeho zdraví nebezpečnými a když trať byla definitivně hotova a peníze zajatců v jeho kapse, rozjel se do Witebska hlásit, že rota je bez práce a že je potřebí ji přemístit, aby si zajatci zas vydělali. Odjížděje, předal kancelář Eugenii Vasiljevně.

Tato jeho souložnice, špatná, zkažená, ale sentimentální jako každá prostitutka, umínila si, že bude zajatcům matkou. Teď, když nedělali, obcházela chaty v Ostrůvku a dívala se, jak perou košile, píší dopisy, hádají se nad novinami. Pak se jí zazdálo, že »doktoři« nevěnují náležité péče nemocným, že s nimi hrubě zacházejí a poručila, aby ranní visity čerstvě onemocnělých byly konány u ní, že třeba na zdraví lidí dohlédnout a všemožně je chránit.

»U nich doma,« vytýkala Vaňkovi, »ženy a děti a vy jen po vojensku je léčíte. Nutno svědomitě vyšetřit, potěšit, duševní útěchu jim dát. Dobré slovo nad všecky mediciny. Vidíte, zle zas teď bude. Plukovník ujel, ne brzo přijede, peněz nenechal, zdá se, že chleba ani polévka pro ubožáky nebude. Na intendatuře na dluh nedají. A nutno s lidmi, zvlášť když nemocní jsou, jednat tak, aby na sebevraždu nepomysleli. Čeká je žena i děti.«

A proto ráno nositelé bílých plášťů, Vaněk s Markem přicházeli do kanceláře, kde Eugenie Vasiljevna vystrkovala nohy, křivé jak vinné kořeny, plné kuřích

ok z pod pláště, jímž byla přikryta a rozmazleně, sedajíc v košili na pryčně, je vítala:

»Dobré jitro. Celou noc jsem nespala. Ach, jaké strašné sny! A ta samota tak strašná! Plukovník nejede, nepíše. Pro vás on tam pracuje, o vás se stará. Hodně nemocných dnes přijde?«

A klátíc bosýma nohama s pryčny dolů visícíma, s vytahanými prsy, vylézajícími jí na zašpiněnou vyšívanou košili, se zájmem dívala se, jak vědátoři nemocné proklepávají, ohmatávají, naslouchají a zvala svlečené nemocné k sobě dál:

»Nuka, pojďte, já také poslechnu! I já nemocem rozumím, já v Moskvě na medicínských kursech byla! Nu, postoj, holubčík, srdce říkáš, bolí, dechu se nedostává? Stůj, z hluboka dýchej, vyslechnu si tě.«

A objímala svlečené chlapy nahoře rukou nad pasem, dávala jim ucho na hruď, šimrajíc je rozpuštěnými vlasy a ňadry otírajíc se jim o špinavé břicho:

»Ničevo, to jen katar bude! Toho neboj se. Domů přijedeš, žena čaj uvaří, postel vyhřeje, ty vypotíš se a zdráv budeš! Nuka, ty, co tobě?«

Žvatlala, domnívajíc se, že je roztomilou. Z úst šel jí zápach salolu a kaučuku, plášť smrděl močí, ale Eugenie Vasiljevna objímala zajatce očima, říkajíc pak doktorům:

»Nu, vida. Prášky nedali, jodem nemazali, měkkým ženským srdcem já je uzdravila. Charašo tak, charašo? Řekněte, doktor, charašo vám pomáhajú?«

»Charašo!« usměchl se Vaněk, zatím co Marek bručel:

»Tak charašo, že pomalu sem bude chodit celá rota. Ti chlapi sem chodí pro srandu.«

A Eugenie Vasiljevna ordinovala stále, nelekajíc se

ničeho a necouvajíc při konání dobra před ničím, co by jinou ženu slabších nervů odstrašovalo.

Mezi zajatci najednou objevil se svrab. Oba »doktoři« neměli ani tušení, co to je za vyrážku, o níž postižení říkali, že nestydatě svědí a samozvaná doktorka také o ní mnoho nevěděla. Ale velmi jí zajímalo, proč pacienti, ukazujíce nejdřív puchýřky mezi prsty a v zápěstí rukou, později svlékali kalhoty, obracejíce se k ní zády. Jen to postřehla, že doktoři je ihned posílají pryč, aby ona nemohla se přesvědčit, co jim schází a značně se tím urazila.

Byla to věc velmi choulostivá. Parasiti svrabu nenapadali totiž jen stehna, ale obsadili vždy značnými silami i maličký poloostrůvek mezi nimi. Kde kdo, chodil s rukou neustále v kapse, nepřestávaje se drbat a všecko mazání jodem bylo pro kočku. Svědění nepřestávalo, rozežraná kůže se loupala, a onemocnění přibývalo při bezmocnosti doktorů každým dnem víc a více.

Návštěvy marodů, kteří nedostali se k Eugenii Vasiljevně, staly se hromadnými. Pak ji doktor oznámil, že v kanceláři z ohledu na to, že ona je ženou, ordinovat nemůže. Ale dáma, slyšíc to, značně se rozhořčila a energicky opřela:

»Jak nebudete? Jste komandantem roty vy nebo já? Abyste věděl, o všem co zajatci dělají, chci vědět, všecko chci znát. Což, jest-li od špatných ženských zaboleli? Stává se to, och, u nás v Rossii vše jest možno!«

A mastíc si rty nějakým líčidlem, přejela ještě pudřenkou nos a pak řekla rozhodně:

»Ráno na všechny sama se podívám. Mám je ráda

jako děti. Nu, jsem snad děvčátko maličké, abych nikdy muže neviděla?«

A proto Vaněk poslal Švejka po chalupách, aby všichni stížení svrabem, i ti, kdož již se domákli toho, co to je a léčili to tím, že myli se vlastní močí, mazali kolomazí, nebo natírali petrolejem, jak kdo věděl, nebo radil, se ráno do kanceláře dostavili, že bude přehlídka.

A protože Švejk nikde neopomenul dodat, že visitírovat bude slečna, přišla ráno před kancelář celá rota.

Eugenie Vasiljevna ještě spala. Když sluha, vzbudil ji, oznámiv, že nemocní čekají, sedla jako obyčejně na pryčnu a mnouc si zahnojené oči, povelela:

»Pusť je sem. Doktorům řekni, ať ku mně přijdou. Taková nemoc není hračka. Tady je nutná konsultace.«

»Zdrávstvůjte,« pokynula doktorům, když se octli po jejím boku. »Nu, řekněte, ať se svlékají. Já sama všecky prohlédnu a pak do Buclavi za vrchním doktorem pojedu, aby léky proti tomu dal.«

»Tož, první parta,« komandoval Vaněk, »kalhoty dolů! A jeden za druhým sem!«

Chlapi, stěží tlumíce smích, přistupovali. Náčelnice roty v košili, která se jí svezla s ramen, dlaněmi hladila jim stehna, nehty škrabala do puchýřků, a pak, naklánějíc se, aby dobře viděla, do celé ruky vzala cvrklý poloostrov a začla se vyptávati:

»Nu, jak bylo? Kde nejdřív svědět začlo, a? Mezi prsty?«

»Mezi prsty na rukou,« odpovídal tázaný.

»A potom? Stehna bolely, da?« pokračovala ve výslechu.

»Dřív bolelo to,« koktal smíchy pacient a Eugenie Vasiljevna poklepala na spodní část poloostrůvku lehce prsty:

»A teď bolí? Svědí stále?«

Všichni se tím velice bavili a milenka plukovníkova potřásala poloostrovem, jak zemětřesení Italií, protahovala jižní cíp mezi prsty, hladila ho, a cítíc, že vystupuje více z mořského dna a tuhne jak láva, měnící se ve skálu, koketně poplácávala muže po zadnici:

»Nu, moloděc. Skoro vojna skončí, domů půjdeš. Žena z tebe ještě mnohokrát se potěší. Nu jdi, jdi, holubčík. A tobě, jak? Kdy bolet začlo?«

A zas jela rukama od kolen nahoru, pak oběma zachytila z obou stran zčervenalou a rozežranou kůži a počla svůj výslech, odůvodňujíc:

»Zdraví je drahá věc. Nutno stále o ně dbáti. Nu co, ruku nebo nohu granát na posici urazil, domů přijdeš a kříž dostaneš, žena na hrdinu pyšná bude. A tak zmrzačený domů přijdeš a pro posměch celé vsi budeš. Žena s tebou už žít nebude.«

Všeobecný chechtot byl jí odpovědí. Usmála se také a pokračujíc v hlazení, řekla chlácholivě:

»Na zmírnění bídy války má každý udělat vše, co může. Když muži válčí, ženy aspoň mají být solidární. Nu, dál. Jak, holubčík, nemoc začla?«

Ve způsobu, jakým vyšetřovala a zjišťovala detaily nemoci, bylo tolik novosti a tolik půvabu, že nikdo neodolal. Chlapi, kteří ještě svrab neměli, šli si ji postěžovat, že již stehna také svědí a Eugenie Vasiljevna se divila:

»Vidíš, to nemoc zvláštní. Pupínky nejsou, kůže rozežraná není a svrbí to. Nu a tady jak se cítíš?« ptala

se, mnouc prsty cvrklou kůžičku: »Ničevo? Charašo? Nu ladno, stupaj!?

Bylo to tak pěkná a ušlechtilá zábava, že někteří se nemohli jí nasytit a vracejíce se od dveří, spouštěli kalhoty dolů, aby znovu byli vyšetřeni. Ale Eugenie Vasiljevna projevila tu podivuhodnou pamět.

Nezvedajíc oči nahoru, aby zajatci se podívala do tváře, zabodla zrak do míst, kde ho svrbělo. Pak jej do středu klepla prsty:

»Pašol! už jeden raz byl. Nedělej komedie, já všecko poznám.«

»Za čem ty třetí raz jdeš?« otázala se Švejka, který považoval za nutné její pamět prověřit. »Proč pak, miláčku, blázny si chceš dělat? Doktor, zavolejte mi staršího unteroficíra.«

»Poslušně hlásím,« řekl na to Švejk, »že jsem musel přijít. Já mám neodolatelný nucení, čili, jak říkají u soudu, jednám pod neodolatelným nátlakem. Vono mě to moc pěkně a mile lechtá.«

Eugenie Vasiljevna kývla hlavou: »Charašo! Očeň charašo!« a zasunujíc vylezlý prs za košili, přikázala ruskému četaři:

»Dva pudy písku do pytle dej, poctivě ho odvaž, a tady té svoloči,« ukázala na Švejka, »denně na dvě hodiny držet dej. Stát pod ním musí jak svíčka. Jinak tobě samému naložím. A ty,« usmála se na odsouzeného, »po týdnu, až trest předržíš, přijdeš mi říci, jak to tě příjemně lechtalo.«

Proto odpoledne pod oknem kanceláře stál v přísném haptáku Švejk, maje na zádech dvaatřicet kilo písku v ranci. Dav škodolibých kamarádů, vysmívajících se mu, jej obklopoval, a Eugenie Vasiljevna hleděla, učesaná a namalovaná, na to z okna, plna dů-

stojnosti nad tím, jak rotě moudře a spravedlivě vládne.

Švejk stál jako socha a to ji omrzelo. Dala si osedlat koně a zvěstovala četaři:

»Jedu do Buclavi pro léky. S doktorem se musím poradit.«

Udělovala četaři rozkazy ještě s koně. Rozšafný, vousatý voják ji doprovázel přes ves, a pohleděl za ní, jak kluše k bílé buclavské věži. Pak rovnou šel k delikventu:

»Nu, brat, shoď ten písek! Přeci já, člověk pravoslavný, k vůli nějaké kurvě zajatce mučit nebudu! Ona zítra, bleď prokletá, na to nevzpomene. A jest-li, pak, jebe její máť, do pytle seno nacpu, aby hřbet tě nebolel! Nu, stupaj, brat, čaj pít.«

A mezitím, co šlechetná dáma dělala si program řeči, jakou vylíčí doktoru, co lidem v její zajatecké rotě schází, kráčel dobrý voják Švejk přes náves Ostrůvku a z jeho prsou duněl junácký hlas:

»V Pardubicích na place — cinkylinkylink,
stala se tam legrace — cinkylinkylink cárara,
v Pardubicích na place — tráva zelená
stala se tam legrace — chacha.
Byla paní nemocná — cinkylinkylink,
že prej rána nedočká — cinkylinkylink cárara,
byla paní nemocná — tráva zelená
že prej rána nedočká — chacha.
Chtělo se jí vína pít — cinkylinkylink,
neměl ji kdo pro něj jít — cinkylinkylink cárara,
chtělo se jí vína pít — tráva zelená
neměl ji kdo pro něj jít — chacha.

Poslala svého pána — cinkylinkylink
sama s husarem spala — cinkylinkylink cárara,
poslala svého pána — tráva zelená
sama s husarem spala — chacha.

Byla to písnička tak dlouhá, že poslední verš:

»Husar jede po rynku,
a zpívá si novinku:
S hezkou paní já jsem spal
tři dukáty jsem dostal«

s refrainy »cinkylinkylink« a »tráva zelená« zpíval si Švejk ještě když si stlal. Zpěv přivábil z marodky Vaňka, který se ho ptal:

»Tak jak se ti, Švejku, písek držel?«

»Bylo to správný,« odpověděl Švejk. »Vona mi ho dala držet proto, že se styděla přiznat, že pro pozorovaní mejch tělesnejch orgánů nemá dost vědeckejch nauk v sobě. Ten písek pomáhá moc na revma. To máš lepší, než se do něj zahrabat v podolským Ostende.«

V TÝLU RUSKÉ ARMÁDY.

Plukovník Holovátěnko z Witebska přijel s dobrou. Bylo mu nařízeno, aby robočí rotu převedl do vsi Vitunič, kde řádil zas jiný inženýrský oddrad, spravující cesty a silnice a dal ji tomuto sboru k disposici k vykonávání potřebných prací.

Plukovník nepospíchal s tím. Jeho souložnice mu hlásila, že rota téměř celá je nemocná, rozežraná svrabem a že doktor, kterého sem z Buclavi uprosila přijeti, slíbil, že pošle mast, aby zajatí se jí vyléčili. Eugenie Vasiljevna postřehla, že rozežrání svrabem, nebude-li léčeno, dostoupí té míry, že by se lidé museli posílat do nemocnice, odkud se jíž k rotám nevraceli a tím že by plukovník ztrácel výdělečné síly. Navrhovala proto, aby rota odpočívala, a když mast, smrdutá a černá, od doktora byla dodána, sama přihlížela k tomu, aby pacienti dle předpisu si ji do kůže řádně vtírali.

Plukovník zatím jel do Vitunič sám, aby s inženýry promluvil o platě. Přijel v náladě velmi růžové, protože tam celá půltina za člověka se na den platila a

hned po svém příjezdu dovolil si svou společnici vzbudit:

»Ženičko, hleď. Tam půltinu platí. Moudrá ty holka, umnica takája. Dvě stě lidí na robotu denně pošlu, znamená, že sto rublů do kasy nám přibude. Vot, charašo budem žít. Dej bůh, aby vojna deset let potrvala.«

»Da, ty vskutku člověk obratný,« polichotila Eugenie Vasiljevna. »A mnoho vyděláš. Kožíšek karakulový, můj drahý, na zimu mi koupíš, da?«

A šlechetný muž a šlechetná žena se pod pláštěm vroucně objali.

Potom jednoho dne z Ostrůvku vytáhla karavana: plukovník na koni, s mapou, šavlí po boku, revolver na pase. Eugenie Vasiljevna po jeho boku v kozácké uniformě, také mapu a revolver. Za nimi vůz, naložený kufry a škatulemi, pár ruských vojáků a za tím, jak průvod žebráků, táhly se čtyřstupy zajatců, napolo zas nahých, bosých, roztrhaných, nestříhaných, neholených a nemytých. Každý nesl na zádech ranec, v němž měl složeny své propriety a v ruce třímal kus klacku z plotu, nebo jalovcovou hůl, jejichž výroba za dnů odpočinku v Ostrůvku dosáhla neobyčejného rozkvětu. Přešli kus polní cesty, octli se na silnici. Eugenie Vasiljevna zastavila koně, obrátila jej a promluvila k zajatcům:

»Milí moji pleňasi! Na nové místo jdem, opět k prospěchu naší vlasti, veliké Rossie, budem pracovat. Zde ty chaty pohostinsky vás přijaly, zde krásné chvíle jsme ztrávili a nyní odcházíme. Kdo ví, jest-li ty malebné chaty a ty milé lidi v nich ještě někdy uvidíme? Postojme okamžik. Obraťte se, a vryjte si tato místa hluboko v mysli své!«

Několik chlapů se obrátilo skutečně, myslíce, že za nimi něco se děje. Pak teprv dle ruky dámy, ukazující na rozdrbané střechy ostrovských chalup a stodol pochopili, o co jde, a téměř jednohlasně galantně řekli:

»S tím nám polib prdel.«

Eugenie Vasiljevna, zřejmě nespokojena s dosaženým úspěchem svého řečnického výkonu, popohnala koně za plukovníkem:

»A byt jaký tam bude? Komnátu charoší našel?«

Plna nadšení, jak při příjmu, který jim ve Vitunících kyne, se zařídí a jak žít budou, rozpovídala se plukovníku o tom, co všecko ji musí koupit a kolik dát peněz, až sama pojede do Petrohradu.

Elita zajatecké roty šla za průvodem vzadu. Dva doktoři, piskloun, Hořín a Švejk. Marek vykládal, co četl v »Čechoslovanu«, kterého dostával z Kijeva, o úspěších generála Brusilova na frontě, o tom, že Rusové zas vtrhli hluboko do Haliče a Vaněk rozvážně odpovídal:

»To se rozumí, že to letos skončí! V zimě už se válčit nebude. To již žádnej stát nemůže vydržet. A Rakousko, i když Německo to vydrží, to prohraje.«

»Bylo by dobře Rusům pomoci,« řekl Marek. »Čechoslovan« agituje nadšeně pro vstup do »České Družiny«.«

Vytáhl noviny z kapsy a v chůzi četl jim článek o tom, jak dobrovolníci jsou v Kijevě oblíbení, jak jsou v ruských uniformách hezcí, jak holky na ně berou a jak rády s nimi chodějí do parku. Byla to staf tak svůdná, jako bývaly řeči verbířů, když ještě mladí muži do vojska lákali se pitím a slibováním peněz a hezkých ženských.

»Já myslím,« ozval se Švejk, když Marek skončil, »abysme se dali. Vona ňáká sláva při všom musí bejt. To se rozumí, že si to musejí chválit, když to hezký je. To je jako ti veteráni z Kouříma, když měli manévr a výlet. Voni vobsadili zahradu v hospodě a dali na stůl vyvalit každej štěně. A no, když pili, tak taky museli řečnit. A měli předsedu, ňákýho Jiskru, pekaře, chlap měl nohy jako jezevčík, ale na vojně byl cuksfírou. A ten taky si vzal slovo. Vylez na stůl a kušní:

»Tak se, pánové, podívejte, jak je to hezký, bejt veteránem. Pivo pijem, na vejlet si jdeme. Jen se podívejte, jak to mně a tadyhle Matějovi sluší. Kam pak se hrabou civilisti? Tak bych prosil: Kdo má k tomu náturu, ať se k nám dá!«

»Tady nejde o veterány,« zasmušile řekl Marek. »Tady jde o české vojsko. A musíme se přičinit, aby tahle válka skončila tak, aby byla válkou poslední. Já, na mou duši, bych se k té »Družině« dal. Vždyť tohle je život k zabití. Den ze dne stejný, nudný, fádní. Je jisto, že tuhle válku zavinily centrální mocnosti. Proč se nezúčastnit boje, v němž ony budou poraženy, aby tahle válka byla jistě poslední?«

»K Flekovům,« odpověděl Švejk, »chodil jeden kočébr a vobsazoval škatuli cukroví. Prodával na ní devadesát numer, chodil vod stolu ku stolu a furt měl poslední numera na poslední škatuli. »Až tu vylosujem,« říkal, »půjdem domů.« A vytáh zas jinou a zas ta byla poslední a první numera, který prodával, byly taky zas poslední, co má na prodej. To ještě bylo před válkou a lidi byli tenkrát solidnější. A už to byl ve světě samej švindl.«

»Starý časy byly lepší,« vážně poznamenal Hořín.

»Tenkrát se lidem mohlo věřit. Je v těch novinách taky, jaká je u nás drahota. Pivo už stojí šest šestáků, maso není a podrážky lidi nosejí dřevěný. To to musí klapat někde na bále.«

»Můj tatínek taky starý časy chválil,« potvrdil Švejk. »A dědeček, když si vzpomněl, jak to bejvalo za jeho mladejch let, div neplakal. Von mi kolikrát vypravoval, jak bejvalo dobře. Von sloužil u sedláka a jednou s koňma jeli do Prahy a dědeček si tam koupil housku za krejcar a buřta k svačině.

Za Bruskou housku rozlomí a kouká, co je to v ní zapečený. Von to byl krátkej zimník, eště zánovní, ale byl mu akorát. To víte, že z něj měl radost. Dyť už to bylo v říjnu a to už ňák foukalo. Jo, tenkrát byly housky větší, než jsou dnes.

Anebo jednou zas mu babička koupila triko. Pěkný makotriko za zlatej třicet, a vono bylo dědečkovi trochu velký. Když ho babička vyprala, eště se trochu vytáhlo a tak ho dole kus vodstřih a měl z toho teplý fuslapny. A zas, když ho po druhý vyprala, musela ho kus vodstřihnout a měla z toho dvě deky na postele. Potom eště tatínkovi zbylo z toho na šaty a eště triko bylo dědovi pořád dost. No, ty starý časy byly lepší. Tenkrát holt se dělalo lepší zboží.«

Marek zoufale mávl rukou: »Jen blbostí mluvíš. A já,« a zoufalost byla již i v hlase, »já ještě počkám, jak se to bude vyvíjet a pak se do vojska dám. Při takovémhle životě by se musel člověk oběsit. Čaj, kaše, chleba, chleba, kaše, čaj.«

»Je v těch novinách,« smutně vzdychl piskloun, »že mají k vobědu guláš, v neděli husu se zelím a hovězí polívku s rejží. Když tam zrovna nepůjde o kejhák, taky se k nim dám.«

»Já mám taky už toho doktorování dost,« zpytavě prohodil Vaněk. »Ale slyšeli jste, že v Rakousku konfiskujou majetek? Kristapána, to nejde. Dyť já mám v Kralupech materialistický krám!«

»Moh bys zůstat v Rusku,« poradil Marek »a žena by se mohla přistěhovat za tebou. Tady také by obchod šel.«

Ale Vaněk se na něho podíval zděšeně: »Copak, stěhovat se takovou dálku? To nejde. Já mám politírovaný nábytek, von by se mi celej vodřel. Umývadlo mám bíle lakovaný a na ňom mramorovou desku. Co, kdyby se ta deska rozbila?«

Místo odpovědi Marek odplivl a Švejk, zíraje kupředu, prohodil:

»Teď sem jede sám plukovník. Snad bude řečnit.«

Starý Holovátěnko opravdu promluvil: Aby si pospíšili, že do místa, kde budou nocovat, je ještě dvacet verst, takže tam přijdou až navečer. Polévku že by už kuchyně proto neuvařila, takže ten den nebude. Rovněž tak nebude chleba, protože na intendatuře ho neměli. Ale pak, až budou na místě, dostanou všeho trojnásobnou porci.

Tahle řeč byla přijata zlověstným mlčením a poznámkami stejně zdvořilými jako ranní projev Eugenie Vasiljevny. Průvod místo aby šel, jen se coural a plukovník, vraceje se opět, jel rotě po boku: »Hej, děti, radostno po Rossii vesnou putovat, da? Pohoda charoší, stromy kvetou, ptáci hospodinu chválu zpívají.. Radostno žít, da?«

»Už jsme řekli, abyste s tím šli do prdele,« řeklo několik hlasů najednou. Plukovník rozzářil tvář: »Da, da, da, táktočno.«

Domníval se, že zajatci souhlasí a že je nadchne;

ukázal za sebe, odkud hřměla čas od času děla, a pokračoval:

»Rossia samoludší strana. Dva roky již naši chrabří vojáci srážejí se za její bezpečnost na bitevních polích. Zvítězíme nad Němci, vašeho cara, uvázaného na provaze, před jasnou tvář našeho Imperátora postavíme. I vy budete míti na tom zásluhu; hle, toť dílo rukou bratří vašich, tóže plenných!«

Vztáhl ruku do prava, pod silnici, vystupující do kopečka.

Osm řad okopů bylo tam vyryto a devátou zajatci vyplétali, desátou ryli, zatím co jiní natahovali před okopy na zatlučené kolíky dráty; zpozorovali táhnoucí rotu, nechali práce a rozběhli se, pletouce nohama — jak pavouci — sekáči, k ní.

Jestli rota plukovníka Holovátěnky byla již hromada syčáků, pak pro trhany, kteří k ní přišli, není vůbec v lidské řeči výrazu; více podobní opicím než lidem, vmíchali se mezi rotu.

»Vodkuď jdete, kamarádi? Kousek chleba byste nám nemohli dát?« — Byli tak bídní a zbídačelí, tak vychrtlí a nemocní, že leckterý z roty si pomyslil, že bez chleba den vydrží a dal kousek ze svého pytle; host se na něj hned vrhl:

»Člověče, tady je hladu; my jsme vod hladu až šilhaví. Tady není očistec, tady je peklo; na Sibiři v lágru to byl pravý ráj.«

»Platějí vám?« ptal se piskloun.

»Platějí; to víš, že platěj«, usměchl se host, »koukej se.«

Sundal čepici a ukázal boule mezi vlasy.

»My děláme akord; sáh okopů musíš vyházet dopo-

ledne, sáh večer zas musí bejt hotovej; a když není, takhle tě spořádají.«

Pohladil si boule a posadil na ně čepici:

»Aspoň kdyby si to moh' člověk pofoukat; víte, kamarádi, že se modlím, aby nás tady Němec vzal, abych jim to mohl voplatit? Víte, že jsem dobrej Čech a »Sokol«, ale kdybych šel znovu na frontu, že bych si na tyhle slovanský bratry vypůjčil kanon nebo mašinkvér?« A nedostávaje od nikoho odpověď, muž zaníceně dodal:

»Pomlátit to, holotu, všechno, i s tím všivákem, jejich carem.«

Starý Slovan Holovátěnko, stoupaje ve třmenech, zařečnil znovu:

»Bratři Slovani, podívejte se, jak vaši bratři kladou hráze germánskému příboji. Zde si Hindenburg, pes prašivá, vyláme zuby; a toho všiváka, Viléma, my na provaze až na Sibiř poženem. Bratři, vše pro Rossii, všecko pro vlasť!«

»Jen si nevyžvejkni voko,« řekl k tomu host. »Ten, kluci, taky asi krade; čím víc kdo tady maže nám slovanskou lásku vokolo huby, tím je to větší zloděj a bere nás víc u huby; my máme rotnýho, taky takovýho pacholka.«

Muž zaskřípěl zuby:

»Von nám jináč neřekne, než »Slavjani-brati«, von se s náma o velikonocích líbal, von nám čte z novin, co ruskej car s náma má v úmyslu, až vobsadí Čechy; ale von nám nedá žrát, von všecko prokurví, jako ten váš starej vobejda, von nám zul boty a prodal je, vom i vyfasovanou cibuli prodá. Já jsem Pražák, kamarádi, z Vyšehradu; ale takovou sběř, jako je tady, jsem ani v Rakousku neviděl.«

»Tak, když jseš, kluku, z Vyšehradu,« prohlásil Švejk, »tak ti dám ještě kousek chleba. To jsme krajani. Já zůstávám na »Bojišti«. To jsi vod osmadvacátejch?«

»Jsem,« přisvědčil muž, »já jsem vod toho blbýho batailonu, co se sám vzdal Rusům v Karpatech. V Rusku nám za to dali privilegie; dali nás do Krásnojarska do lágru a komandanta tam k nám dali Němce; ten se nám za všecko vodvděčil.«

Muž zalomil rukama: »Kamarádi, je to pravda, že je ňáký český vojsko, který bojuje za to, aby na Hradčanech byl ruskej car? Neslyšeli jste nic vo tom? Pro Krista Pána, ten by nás rovnal; dyť voni by z nás tahali řemeny!«

Marek vytáhl zpod bluzy »Čechoslovana«; ale v očích muže bylo tolik opravdové hrůzy a zoufalství, že sám z toho zesmutněl a noviny zas zastrčil; pak řekl vyhýbavě:

»Povídá se. Bůhví, jak je to pravda a kdo tohle všecko dělá; snad to ani ruská vláda neví, jak se tu s lidmi zachází.«

»To může bejt, že je v tom nedorozumění,« ujal se slova Švejk: »To by mohlo bejt zrovna takový, jako s tím panem Roubíčkem v Trněným Újezdě. Von to byl dobrák, dej mu bůh nebe, ale bál se dvou věcí: nemoci a doktorů; vona totiž mu jednou zastonala maminka a než, při lékařský pomoci, umřela, doktor jim sežral s lékárníkem chalupu. A tak ten pan Roubíček, aby nevonemocněl, měl předplacenýho toho »Přírodního lékaře« vod pana Krofty ze Smíchova a tam dycky čet, že nemoci jsou následkem toho, že je slabší zemskej magnetism a proto v zahrádce měl samou ze-

leninu, aby měl pořád čistou krev, aby si ji nemusel čistit jalovcem.

Ale jednou v podzimu ňák nastyd, začlo ho bolet v kříži, a pak nemoh se, s vodpuštěním, vychcat; žena mu vařila petržel, nakuřovala ho mateřídouškou, jako housata, když mají křeče, ale nebylo to nic platný: hůř a hůř; a vona ho uprosila, aby si ji poslal pro doktora. Doktorovi, to byl ňákej pan Lejhonec, bylo to moc divný, že ho chce; ale šel a když Roubíčka prohlíd, vodebral mu moč rourkou a chce psát recept; ale Roubíček že ne, že má všelijaký byliny v zahrádce, že prášky nechce, že věří na koření; tak doktor povídá: »Máte tam červenou řípu? Máte, dobrá; tak si ji nechte hodně uvařit a třikrát denně jí tak půl kolečka snězte. Já se na vás zejtra zas přijdu podívat.« A odešel. Roubíčkové zatím byla venku zima a pak přišla, že pude do lékárny, co doktor nařídil; a von na to: »Mámo, je zle. Natahej tam plnej prádelňák červený řípy, tak asi, aby jí bylo na trakař; já jí musím třikrát denně půl kolečka sníst.« — »Rány boží,« zděsila se Roubíčková, »dyt tolik jí najednou by nesežralo ani naše prase!«

Ale Roubíček na ni smutně kouká: »Musím. Doktor je doktor. A řek, třikrát denně červený řípy sníst půl kolečka.«

Vona, aby muž to měl akorát, vzala rumovací kolečko, narovnala ho plný, a zajela s ním do seknice: »Abys, táto, neřek, že tě chci vošidit. To máš na dnešek; zejtra ti natahám jinou.« A uvařila mu ji v železňáku, co vařila jindy prasatům a dala mu ji k posteli; a von ji jed a násilím ji cpal do sebe tak, až na něm vyvstával krvavej pot. Půl toho hrnce ji vodpravil a pak ho to prorazilo; víc že ji nechce ani vidět a Rou-

bíčková letí pro doktora, že starej umírá, aby honem šel. Doktor zrovna letí; Roubíček je celej mokrej na posteli a naříká: »Pane doktor, já víc nemůžu; copak může někdo tolik řípy sníst? Dyť pro deset krav by to do pití stačilo!« — »No, kolečko není tak moc,« směje se doktor a von spíná ruce: »Jak by to nebylo moc! Podívejte se, v tom hrnci je sotva půl kolečka, a druhá je ještě v kolečku v síni!« Teď doktor se zasmál a povídá: »My holt si nerozumíme. Já myslel tak půl kolečka, uříznutého z řepy, a vy jste myslel půl kolečka, co se v něm vozí hnůj. No nevadí; hlavní věc, že vás to prorazilo.«

»A vono tohle,« končil Švejk, »by mohlo bejt taky takový nedorozumění; vona nás ruská vláda poslala na práce, abysme se měli dobře, a voni to pochopili tak, že máme se mít špatně.«

»No, rebjata, dovolno s továryši pohovorili,« vzkřikl v tom Holovátěnko, »dál, děti půjdem. Nu, do předu, do předu!«

Eugenie Vasiljevna, pozorujíc, že všichni se na ní dívají, objela rotu a usmívajíc se, pobízela laskavě: »No, dětičky, zdvihajte se. Hnedle vesnice bude a čaj budem pít.«

»Panička vašeho rotnýho je hodná?« na rozchodnou zeptal se zajatec z roty okopní: »Zdá se bejt milá a starostlivá.«

Pohleděl toužebně za ní. A Švejk mu řekl: »Taky taková flundra. To je pěkná myš. Hotová krysa pižmová.«

A šli pak dopředu, rozmlouvajíce o Rusku a o politice. Jen Marek, přemýšleje, zarytě mlčel.

* * *

Práce, která je čekala ve Vituničích, byla stejně účelná, jako prakticky prováděná, rovnocenná té, kterou dělali na dráze. Spravovali cesty, vedoucí bezedným bahnem pralesů a močály okolo řeky.

Již za noci přišli do vsi. Rotný převedl je přes náves, zamířil k dvoru, vypínajícímu se nad vsí a vlastnoručně otevřel vrata u veliké stodoly, do níž dírami ve střeše dívaly se hvězdy a nakukoval měsíc.

»Vot, místnost charoší,« pochválil plukovník. »Krásně se tu bude spát. Vzduch tu svěží bude, čistý. Horko tu nebude.«

»Ty lumpe, tady bude zima,« zajektal za ním piskloun zuby, neboť noc byla opravdu studená, načež Švejk podíval se skrz došky znalecky na temnou oblohu: »Vono se to tu zadejchá.«

Unaveni padli do trošky hrachoviny, roztroušené po zemi a usnuli. K ránu je probudila zima a začli běhat po stodole, honíce se s ruskými vojáky, kteří za tenhle kvartýr plukovníkovi vděčně žehnali, drkotajíce mezi zuby neustále:

»Suky syn, jebe jeho máť! Máť jeho, sykyna syna, peri job!«

Někdo navrhl rozdělat oheň a objevil, že hned za dvorem je les, kde je plno dříví. V momentě dvacet lidí odběhlo, tahajíce za stodolu polena, větve i celé kmeny. Ohně zaplály. Sesedli se kolem nich a dali se do kritisování své situace a nadávání Rusku. A najednou do toho promluvil hlas, který nikdy dřív neslyšeli:

»Jo, kamarádi, já zbrousil celej svět, ale takovej pořádek, jako je tady, to jsem eště nežral. Tohle Rusko, porco Dio, to je, porco Madonna, hotovej bor-

del. Verfluchte Bande! Co já jen na těch okopech zkusil!«

»Správně mluvíš, kamaráde,« souhlasil Švejk. »Ale řekni mi, bobečku, kde jsi se mezi námi vzal? Jakživ jsem tě u roty neviděl.«

»Tos mě vidět nemoh,« odvětil neznámý, »já dělal u tý roty na okopech. No, a zalíbili jste se mi a tak šel jsem s váma.«

Muž zpozoroval, že všichni k přírůstku, hlásícímu se nově do roty, otáčejí se zvědavě a ihned vysvětlil:

»To není nic těžkýho. Pes jako pes, trhan jako trhan, zajatec jak zajatec. A domů pro nic chodit jsem si nemusil. My všecko pořád nosili s sebou, protože jinak by byl jeden druhýmu hned to ukrad. Tam, mládenci, byl velkej hlad. Tam se chleba nefasuje třeba tejden a vo cukru nevíme vůbec, jak vypadá. A tak jsem si myslel: Zkusíš to u týhle roty, jest-li s ní nepotkáš štěstí. Když se mi to nebude líbit, půjdu zas dál. Já už tak cestuju vod zimy. No, dobrýho jsem ještě nezažil nic.«

»Stoupni si, kamaráde,« požádal Hořín, »af na tě vidíme. Takhle podle řeči zdáš se bejt dobrej.«

Cizinec povstal a stoupl si do plné záře. Byl to syčák neobyčejně zpustlého zevnějšku, ale naprosto nebyl trhanem, neboť jeho oblek skládal se z tisíců záplat. Malé, velké, různých barev a z různých látek kupily se na sebe, jak nanýtované pancíře na válečné lodi. Jinak ani v obličeji, ani v postavě nic zvláštního, čím by se lišil, na něm nebylo.

Byl asi vtipný. Dohádl se, že záplaty vzbuzují zvědavost všech těch, s kterých visí cáry jak prapory a objasnil:

»Taky jsem chodil rozbitej, jak turecká fángle. Pak jsem ale začal spravovat. Kamarádi, tahle válka bude

deset let. Ta zajde tím, že nikde nebude brambor do huby, jehla, nit, kousek bavlny a kousek kůže. Lidi budou chodit bosí jak psi, na žebrách si budou hrát jak na fortepianě a kdo přikreje nahotu svou pytlem vod mouky, ten bude se nad druhé vyvyšovat. A tehdy...«

»Proroctví slepýho mládence,« podotkl Švejk.

»Tehdy bude konec válce,« řekl na to muž, nedávaje se vyrušovat. »Protože národy pochopí, že jsou blbí a nahnou pak kvartýr svejm vládám. A já proto záplatuju a šiju, abych se za nahotu svou stydět nikdy nemusel.«

Hlas muže zněl věštecky a posluchači spínali ruce:

»Kristapána, deset let! Zbláznil jsi se? Hoďte ho do vohně!«

Ale muž nedal se umlčet. Snášel různá přesvědčující důvody pro své tvrzení, že tahle válka bude vedena tak dlouho, až bude Evropa zničena celá, že mu všichni začínali věřit a on, nabývaje sluchu u nevěřících, dovozoval, že už by byl čas teď, aby se armády vzbouřily, šly domů, a toho, kdo by jim v tom bránil potloukly.

Rozohňoval se, dupal, křičel: »Uvidíte, že na má slova dojde. Jako že se Smoček jmenuji. Já jsem študovanej člověk, já moh bejt majorem. Ale já se chyt kořalky a na všechny slušný lidi se teď vypískám. To je holota. Já dělal s bratránky dráhy v Maďarsku, já kopal simplonskej tunel. A já vám povídám, že se ta holota musí nejdřív pomlátit. K tomu nám dopomáhej bůh otec, syn, i duch svatý!«

Za efektní konec této řeči sklidil potlesk, podporovaný souhlasem ruských vojáků. Obrátil se znovu ke kamarádům:

»Já myslím, hoši, že to na mě neřeknete, že jsem

se k vám přidal. Trochu tý polívky sním s vámi a chleba si už pro první čas obstarám.«

A natáhl nohy k ohni, a již do jitra nepromluvil slova.

Ráno o šesté přišel plukovník, doprovázený Eugenií Vasiljevnou, mínící se seznámit s inženýry, ku stodole. Holovátěnko byl jak cukr, jeho družka jen sládla:

»Nu, děti, pěkně jste se vyspali? Zima byla? Ničevó, skoro léto bude a pak pro horko v noci neusneš. Čaj už pili, da? Očeň charašó. Čas na robotu jít. Inženýři v sedm čekají. Nu, řaďte se, dětičky, řaďte!«

Zlověstné mlčení, kterým bylo přijato jeho ohlášení o tom, že chleba a menáž nebude, učiněné na cestě, dostávalo formu výraznější: Zajatci dali hlavy dohromady. Pak Smoček vykřikl:

»Volit pět lidí! Za celou rotu budou mluvit, ale celá rota musí za nimi stát!«

»No, chlapci, netřeba teď anekdoty si povídat,« naléhal plukovník. »Dvě stě vás nutno do práce hnát. Bolší náčelstvo tak přikázalo. Čím já vinen? I naši u vás robotají a hůř než vy zde. Tam do pluhu je zapřahají a vy zde s lopatkou si hrajete. Nu, děti,« zavolal na ruské vojáky. »Stavte je, sukyny syny, do řad, af je odpočítám. Hej, brati Slovani, do roboty! Na to zákon!«

»Jdi do hajzlu i se svým zákonem,« vykřiklo půl roty současně a pět delegátů postoupilo k plukovníkovi s prohlášením:

»Do práce nepůjdem, dokud nebude chleba a oběd. I za ty dny, které jsme byli na cestě. Intendatura vám peníze na to vyplácí, my to musíme dostat. Na to je zákon.«

Plukovník zesinal: »Tedy vy buntujete? Odepření poslušnosti, vzpoura? Každého pátého z roty dám zastřelit, vás všecky! Pulja v lob!«

Roztržitě hmatal po revolveru, ale pas měl prázdný. Zavolal na vojáky: »Patrony máte? Vintovky nabíjejte! Hej, suky syny, Austrijce, střílet budem!«

Konvojíři sňali pušky s ramen, zírajíce blbě na četaře. Ten pokrčil rameny, šeptaje k plukovníkovi:

»Vaše Vysokoblahorodí, sám střílet nesmíte! Nutno náčelstvu doložit, aby napřed komise přijela a vyšetřila pro soud! A pak: máme po dvou patronách. Vystřelíme-li je, ubijou nás klacky!«

»Nabíjet!« komandoval plukovník a díval se, jak neobratně vojáci zasunují patronu do zámku pušky. Pak obrátil se k rotě:

»Kdo stojí za nimi, za těmi pěti? Kdo nechce jít do práce? Vystoupit! Bude zastřelen s nimi!«

Řada zakolísala. Jeden se díval tázavě na druhého. Potom ozval se Švejkův hlas:

»Kamarádi, dejme se postřílet, ať umřem jako vojáci!« a Švejk pevným krokem přišel k Holovátěnkovi:

»Poslušně hlásím, že chci padnout prachem a volovem, že nechci umřít, jako ňáká stará bába!«

»No, mládenci,« zapištěl krejčí, »snad nenecháme kamarády ve štychu? Vystupte všichni!«

Řada se roztrhla, jak hloučky postoupili kupředu. A teď zahřměl Smočkův bas:

»Nebojte se, krucifix! Ať nás postřílejí. Myslíte, že to bude víc bolet než chcípnout hlady? Víte, že nás ten starej lump vokrádá? Hergott, to jste vojáci? Žádná kurva není tak zbabělá!«

To pomohlo. Rota k zastřelení se přihlásila celá. Eugenie Vasiljevna zděšeně se vrhla k plukovníkovi:

»Drahý můj, rodný můj! Střílet nedávej je. Koho potom bys na robotu poslal? Věd sám tolik peněz, co potřebujem, nevyděláš! Slib jim chleba, slib maso, i máchorku slíbit můžeš. Oni lidi charoší, na robotu půjdou! Víš, že sto rublů v den jsi mně z nich sliboval?«

Zdálo se, že padne před ním na kolena. Z očí lily se jí slzy a Smoček zařval:

»Vidíte ho, holomka! I o plat nás chce vzít! Nepůjdem dřív do práce, dokud inženýři plat nám na ruku nezaručí!«

Plukovník rozčileně oběhl stodolu, sledován plačící milenkou. Pak se vrátil se slazeným úsměvem:

»Nu, holubčíky, k čemu ten incident? Jako byste vojáky ve válce nebyli a nevěděli, co se může i při nejlepší vůli stát ... No, není dnes chleba, včera nebyl. Ale zítra bude, čestné slovo, že zítra ho přivezou. Tak dnes si odpočiňte, čaje popijte, rubášky si vyperte!«

Salutoval blahosklonně, vzal Eugenii podpaží a jako by se nic nestalo, šel pryč. A hned po jeho odchodu dávali dohromady deputaci novou, která by šla inženýrům oznámit, že plat musí být zajatcům vyplácen přímo a ti že jinak dělat nepůjdou, dokud nebudou to mít zaručeno.

Slíbili jim to i zaručili čestným slovem bez zdráhání. Každý, kdo se v Rusku počítal mezi lidi, dovedl slíbit a zaručit každému třeba číslované místo v nebi po Boží pravici.

* *
*

Ruské silnice a cesty spravovaly se dle methody ruských techniků tím, že vyhazoval se z nich kámen. a házela na ně hlína z polí. Vrchní inženýr Mitrofán

Feodorovič Lavuntěv hned první den, kdy začli spravovat za vsí, přijel za nimi na překrásném vraníku a udělal jim přednášku o stavbě cest a užívání dopravních prostředků.

»Cesta musí být rovná,« vykládal, »měkká, aby koně nohy nebolely. Každý velký kámen v ní vadí. Kůň o něj klopýtne, kolo se rozláme. Nechte na cestě jen kameny do funta (40 dkg) váhy, a co je přes funt, všecko ven, vot, tak, na strany!«

Slezl s koně, vzal kámen a potěžkal jej. Pak mrštil jím vedle do žita a přikázal:

»Který do funta bude, důlek pro něj v písku uděleite, a zahrabte. A to pořádně pracujte, nebo, job vašu máť!«

Pohrozil knutou a odejel. Zajatci rozsedli se po cestě, a brali kamínky do ruky, pokřikujíce druh na druha:

»Co myslíš, má funt nebo nemá funt? Vodvaž ho, jest-li ho mám zakopat, nebo vyhodit?«

Byli tak svědomití, že některý kámen prošel rukama všech, aby posoudili, jakou má váhu. Někteří, zvlášť pečliví, neváhali jít s kamenem do kanceláře k inženýrům zeptat se, jest-li se hodí do dlažby či na pole.

Rota v plné práci vypadala tak, jako když si děti hrají, a všichni si to pochvalovali:

»To je čistá práce. Jako na kostele.«

Aby si lépe mohli povídat, začali pracovat v partách, pak provedli dělbu práce: jedni kamínky odhadovali, jest-li nejsou těžší funtu, a druzí je zahrabávali. Ti první říkali: »Budem hrát drábky,« a druzí si libovali:

»Takhle, když jsme byli malí, dělali jsme chcíplým vrabcům hrobečky.«

A všichni uznávali jednomyslně, že se tak v Rusku ještě neměli, protože les za stodolou i břehy podle cest byly plné jahod, a jest-li dají za čtrnáct dní inženýři ten plat, že to tu do míru bude k vydržení.

Pacientů téměř nebylo, »doktoři« mohli chytat mouchy. Vaněk chodil mezi zajatce do práce, aby poslouchal jejich hovory a Marek ve vsi objevil žida s nekřesťansky hezkou dcerou, umějící německy a chodil k ní pěstovat konversaci a styky česko-rusko-německo-židovské.

»Mládenci,« volal jednoho dne na cestě Hořín. »Pojďte mi pomoci vyhodit ten kámen. To je balvan, sám ho neunesu.«

A kopal nohou do pískovce, který nebyl větší cihly.

»Hned, kamaráde,« ozval se piskloun, »jen co zakopu tenhle balvan.« A rohem feldšpátky ryl jamku pro kámen velikosti pěstě.

»Takovej kámen,« ohlédl se Švejk, »můžeš vyhodit, když budeš chtít, vočima. Koukej se na něj, a mysli si, aby za tebou šel a pak couvej k poli. Von za tebou poleze. To dělá síla vůle. Já vám vo tom čet jednu takovou knížku.«

»To dělali ty, co měli herbáře,« přispěl k zábavě Smoček. »Když jsem byl v Italii na stavbě, měli jsme takovýho hynotiséra v partě. Ten si třeba, když jsme skálu roztrhali dynamitem, vybral balvan, kterej měl pětadvacet metráků a zabořil do něj zrak. Chvíli se na něj koukal, a pak začal kejvat prstem. Balvan se nejdřív pohnul, pak začal se vrtět a na konec za ním jel, kam von chtěl. Ten tak usazoval kvádry. Von měl ten starej, silnej herbář.«

»Voni na světě se stanou všelijaký věci,« ujal se, ohlížeje se po kameni, slova Švejk: »Jako u nás, v My-

dlovarech, dokud jsem byl kluk. V zimě nám chodili zajíci do stodoly na seno. A tak s nebožtíkem tatínkem jsme na ně nalíčili voka a uvázali jsme je na voj vod žentouru. A najednou v noci strašnej rámus ve stodole a za stodolou. Vyběhnem ven a vidíme: na voji v každým voku visí zajíc, lítají do kola a ženou žentour na prázdno. Tatínek skočí do stodoly, měli jsme tam ještě nevymlácenou pšenici. Tak jsme ji domlátili všecku, bylo jí půltřetího mandele, než zajícům došlo.«

»Mládenci, nebavte se, starej s paničkou jde,« upozornil Vaněk.

Plukovník se svou dámou šli na procházku. Ona v bílých průsvitných šatech cupala v úzké sukni drobnými krůčky, dívajíc se na dílo zajatců. U některého se zastavila a na něco se zeptala, obdařujíc ho za odpověď úsměvem.

»Nemá na sobě než tu sukni,« konstatoval Smoček, vida ji proti slunci, prozařujícímu ji mezi nohami. A ona, jakby vycítila, o čem mluvili, zastavila se u něj a štouchla ho slunečníkem:

»Není vám v tom munduru, když máte na něm tolik záplat, horko?«

»Já už jsem tak zvyklý,« červenaje se, řekl Smoček.

Starý Holovátěnko se zasmál: »Vidíš ty. Voják a ženštiny se stydí. Nu, vzkaži brat, za čem tolik záplat na munduru?«

»Když jsem byl v Omsku,« za jeho zády, jakoby nic, řekl Švejk, tváře se, že povídá to Hořínovi, »byl tam v baráku jeden Maďar a ten byl taky samá záplata. Von byl na frontě praporníkem. Když je Rusové zabírali, viděl, že s praporem už neuteče, tak ho strhnul

s bidýlka a dal si ho do kalhot. Pak měl strach, aby ho Rusové nenašli a tak si ho zašil pod záplaty.«

Plukovník natáhl uši. Švejk pokračoval:

»U jednoho regimentu nemohli vodvézt před Rusy už regimentskasu a měli v ní samý tisícovky. Tak feldvébl dal dvě bluzy na sebe a ty peníze do toho jako vatu a než ho zabrali, tak to sešil. A tady v zajetí na to přikládá záplaty, aby mu ty papíry nepromokly, aby si to po válce moh vyměnit. Vono takovej milion schovávat kolik let, to není žádná legrace. Jako u nás ve Svrabově: Jeden pantáta měl ušetřino kolik tisícovek a dal si je, aby mu je nikdo neukrad, ku koze do chlívka. A koza byla v požehnaným stavu, měla divný chutě a sežrala mu je. Prodal ji i s těma tisícovkama řezníkovi pak ze vzteku za šest zlatejch.«

Plukovník opsal teď Smočka očima kocoura, když cítí myšinu. Sehnul se k němu, poplácal ho po zádech a vlídně řekl:

»Pojďte se mnou. Mám tam starou uniformu, dám vám ji. ono vám musí být v tomhle horko.«

»Uctivě děkuji,« usměchl se Smoček, »ale já si to nechám. Já ruskou uniformu nechci.«

»Vy, když vám ji dávám, ji musíte chtít,« zařval plukovník, jsa již jist, že zná důvody, proč zajatec k těm hadrům tak lne. »Tak, hýbejte se! Řekl jsem: uniformu dám, tak dám! Hanbu takovýmihle hadry své rotě dělat nenechám!«

Vlastnoručně vzal Smočka za límec a zdvihl jej od země. Pak přikomandoval dva vojáky, aby jej vedli do kanceláře a rychle se vracel, informuje cestou Eugenii Vasiljevnu, jakého ptáčka a s čím nachytal.

»Možno, že u něho rakouský prapor a možno, že peníze zašity jsou. Peníze si nechám, prapor austrijský

do Petrohradu přímo k ministrovi války dovezu. Anna nebo Vladimír (ruské řády) tak jako tak mě nemine.«

Když večer vrátili se ku stodole, klečel před ní Smoček, z hromady rozpáraných hadrů vybíraje kousky vhodné na záplaty. Měl na sobě uniformu starého Holovátěnky, zbavenou pogonů:

»Bránil jsem to jako lev, ale násilím to ze mn_ strhali a voba dva, starej i s tou flundrou to párali tak, až se jim ruce třásly. Hledali za tím něco. Švejku, ty zasloužíš přes hubu.«

A sotva, sedíce kol mís, dojedli večerní polívku, proso plovoucí v teplé vodě, přihnal se plukovník se svou dámou. Ta velmi pozorně prohlížela zajatce, až spočinula na Švejkovi. A ukázala naň prstem ruskému četaři:

»Dva pudy písku. Každý den dvě hodiny po práci.«

Za deset minut po té stál dobrý voják Švejk u vrat stodoly s pytlem plným hlíny a na posměšky vojáků odpovídal:

»Já trpím nevinně. Já to myslel dobře. Kristus pán to taky myslel dobře a taky mu to špatně dopadlo. Kdepak, co by moh člověk čekat vod takový kurvy. Je to ale fajn, mládenci. Beztak mě vod toho vohýbání bolelo v zádech a teď si je srovnám.«

LÉTEM DO PODZIMU.

Mitrofán Feodorovič Lavuntěv, vrchní inženýr oddradu, upravujícího silnice za rusoku frontou, byl člověk, který dbal na čest. Když slíbil, že peníze zajatcům vyplatí na ruku, nechtěl, aby se řeklo, že nedodržel čestné slovo. Smluvil se proto se svým bratrem, který byl v Minsku kapitánem u dělostřelectva, aby k němu zajel automobilem v sobotu, kdy plukovník Holovátěnko odjížděl i s Eugenií někam do štábu odpočívajících pluků na hostinu, a když měl slíbeno, že bratr přijede, dal připravit peníze i výplatní listiny a i s malým stolkem dal to poslat do lesa, kde zajatci pracovali.

Dělali ten den čistou práci zas. Cesta již byla poházena mladými stromky a větvemi, usekanými ze smrků, písek na to navežen, a protože pod tím bylo bahno, které pod vozy vystřikovalo, dal inženýr příkaz, aby po celé cestě byly nakladeny smrkové větvičky té velikosti, jaké turisti nosívají za klobouky a tak stopadesát lidí uřezávalo konečky větví smrčkům po lese a padesát je kladlo na písek vedle sebe.

A cesta, kde přejížděli mužíci, vezoucí kus dřeva, nebo pytel brambor, vypadala, jak ulice o korunovaci, nebo silnice posypaná květy drůžiček o božím těle. Bylo to jak zelený koberec, vonící smolou, a než na to vystříklo bláto, dělalo to dojem cesty velmi pevné.

Mitrofán Feodorovič dělal, jako by velmi na tom záleželo, aby jedna větvička od druhé byla stejně daleko a sám, shýbaje se, opravoval to, ohlížeje se stále ku konci lesa.

Konečně u něj houkla automobilová houkačka, objevil se vůz. Mitrofán Feodorovič zvolna šel vstříc dvěma důstojníkům, z vozu vystouplým a velmi obřadně se s nimi pozdravil. Potom zavolal zajatce dohromady, že bolší náčelstvo na kontrolu přijelo, aby vyjádřili svá přání i stížnosti. A dělostřelecký kapitán promluvil pak sám:

»Zajatcům je v Rusku špatně a ruská vláda o tom ví. Aby sjednala nápravu, zřídila zvláštní úřad pro opatrování zajateckých peněz. Úřad ten přejímá do úschovy všecko, co zajatci vydělají a co jim z domova přijde, bezplatně to spravuje, a zajatcům při skončení vojny, což bohdá, již brzo bude, na hranicích to vyplatí. A protože je sobota, a oni nalézají se v okruhu jeho úřadu a mají výplatu, přijel pro peníze.«

Velmi studeně a úředně řekl bratrovi, aby s výplatou začal. Druhý důstojník vytáhl z tašky dva listy papíru, vložil mezi ně papír kopírovací, přiřízl tužku a položil to na stůl. Inženýr začal čísti jména, lámaje si jazyk:

»Antonín Moravec! Šest rublů.«

Důstojník napsal jméno a u toho udělal 6. Pak pokynul zajatci: »Podepište se, že obdržel.«

A inženýr volal dále:

»Jaroslav Tůma! Šest rublů.«

»Josef Švamberk! Šest!«

»František Vodička! Šest!«

Podpisovali, že výplatu dostali. Pak důstojník to sečetl, inženýr svolal zajatce, aby viděli, že peníze vyplácí, a důstojník zastrčil je do tašky k archu, jehož kopii odevzdal inženýru. Kapitán se zas důstojně loučil, inženýr šel je doprovodit k autu a tam kapitán jej pobídl:

»Do vsi račte? Prosím, do vozu, zavezeme vás.«

Než dojeli do vsi, polovic peněz z tašky měl zase v kapse.

V pondělí plukovník, když uslyšel, že zajatí mají za práci zaplaceno, rozběhl se na inženýra:

»Komu dal, a?«

»Novému úřadu pro péči o zajaté,« důstojně odvětil inženýr.

»Jakému úřadu,« sípěl Holovátěnko: »Potvrzení dali?«

»Dali!« a inženýr podal složený arch veliteli roty. Ten na něj pohlédl:

»A podpisy? Štampilka kde jest? Co je to za úřad?«

Inženýr pokrčil rameny. Plukovník vybuchl:

»Zloděj jsi, podvodník jsi, rozumíš? Mé lidi jsi okradl, tvůj nějaký kumpán, zloděj jako ty, peníze vzal! A já ti lidi na práci víc nedám, já zajatce pro tvou kapsu dřít nenechám!«

Plukovník letěl ku stodole: »Nedám ti pleňasa na práci, ať si všichni jenerálové na tvých cestách nohy polámou, ať se třeba celá ruská armáda v blátě utopí! Vot, svoloč. Chudé lidi, z ubohých ty nejubožejší, zajatce okrádat bude!«

Vlétl do stodoly: »Děti, nikam dnes na práci ne-

choďte. O peníze vás okradli! A já vás nedám. Do míru nechám vás ležet, než bych o kopějku okrást vás dovolil!«

Leželi den, dva, inženýr nepřišel prosit, plukovník byl na něho rozlícen stále stejně, a zajatcům začínala být dlouhá chvíle, rozlézali se okolo Vitunič po vesnicích.

Nebyli zde ještě okoukaní a proto všude byli rádi viděni. Obyvatelstvo, smíšené s Poláky, ptalo se jich, jest-li páni po katolicku mluví a když přisvědčili, ukázalo se, že stejné náboženské vyznání může být mostem k ženským srdcím.

»Tady by se měl Hudeček,« prohlásil jednou piskloun, vraceje se ze vsi. »Tady by našel roli pro nábožný rozjímání. Pomodlil jsem se, protože jsem katolík, dnes se starostovou dcerou. Dal jsem jí za tu potěchu duchovní čtvrtku mejdla.«

»A v který vsi jsi byl?« optalo se deset hlasů rázem.

Piskloun mával rukou, ukazuje přes les: »Za ním, v Gliništích. Moc soldátek je tam, samý správný báby.«

Odkrytí Glinišť s vlastnostmi jeho obyvatelek mělo ten následek, že v neděli všichni prali již košile bez mýdla. Ještě doktoři měli vyfasovanou čtvrtku, na kterou ostatní závistivě hleděli:

»Vidíš, mají mejdlo skoro celý, a já už moje vymydlil.«

»Nebo promydlil,« opravoval Švejk.

A když rota nedělala, plukovník Holovátěnko v dobré snaze, aby lidé nezbůjněli, místo dosavadních postních dnů ve středu a v pátek, kdy byli k obědu sušené, smradlavé ryby, rozšířil půst na celý týden a začal zajatce krmit rybami. Bylo to lacinější a on jídlo to považoval za zvlášť dobré.

Ze zajatců ale nikdo to nejedl. Tloukli se jimi z počátku, pak to věšeli na smrčky. Jeden den ale Smoček opatrně je sesbíral a zmizel.

»Kam s tím maže?« tázal se Hořín, vida, jak se opatrně ohlíží.

»Někam k židovi,« odvětil piskloun, »on to asi prodává.«

Smoček se s ničím nepochlubil a několik dní se marně dohadovali, co s tím dělá. Jednou ale, když o tom zas mluvili, řekl pokojně Švejk:

»Von s tím chodí na druhou stranu, za řeku. Von tam v Gorodiškách má ženskou a vona mu za ty ryby dává outěchu.«

Den na to prvně se na ryby nenedávalo. Smoček marně obhlédl místa, kam je zahazovali, marně koukal lidem do ruky, aby mu je dali. Každý rybu zabalil do onučky a uložil do brotsaku, těše se:

»V neděli si za ně udělám pobožnost.«

Byla to nová mince, zavedená mezi zajatci. Za rybu jeden druhému vypral pak košili, za dvě přepustil máchorky, prodal čaj, nebo cukr. A brotsaky změnily se v banky, kam se ten kapitál ukládal.

Za čtrnáct dní viděli plukovníka s inženýrem nejdřív v hádce, potom v rozmluvě. A v pondělí, když ryby byly obětovány na oltář Venuši a zbývala po té modloslužbě jen sladká vzpomínka a malátnost v údech, přišel plukovník:

»Nuka, děti, strojte se do roboty. Slíbil už inženýr platit za práci přímo. Naučil jsem ho, sukyna syna, jebe jeho mát!«

Načež Smoček, ohlížeje se smutně po prázdném brotsaku, zamyšleně konstatoval:

»Smluvili se ti dva kluci, že nás budou vokrádat dohromady. Aby hrom do toho všeho uhodil!«

Šlo se spravovat cestu na druhou stranu, na Gorodišky. To zkaženou náladu podzvihlo nesmírně. A bylo ještě veseleji, když se stalo známo, že báby z Gorodišky budou na cestu vozit písek.

Rota se rozdělila. Půl roty písek nakládalo, rozrývajíce stráň. Půl skládalo, rozsypávajíce ho stejnoměrně po silnici. A baby popoháněly koně, holky pískaly, jsouce poštipovány a pošťuchovány ze všech stran. Inženýr chodil prostředkem silnice a pochvaloval:

»Nu, práce kypí! Jen rychleji, molodci! Skoro mír bude!«

Pobízel do práce, dával cigarety. Pak navrhl:

»Hej, hoši, tam k tomu velikému stromu to uděláme a domů půjdem, da? Na úrok (na kus) budem robotat, da? Nač tu být celý den. Uděláme kus práce a gulat pojďom, da? Charašo?«

Byla to práce při normální činnosti na dva dni. Ale vyhlídka na to, že s rybami, které přivezou k obědu, budou moci po něm s holkami zalézt do lesa, nebo doprovodit je do vsi, účinkovala na chlapy jako bič. Přijali, a vozíky praskaly pod nákladem, soldátky se křižovaly, že jim koně strhají a parta na silnici písek rozhazovala, až se z ní kouřilo. Inženýr se vesele usmíval. Než přijela kuchyně, byli hotovi. Inženýr sedal na koně, aby sám jel k obědu:

»Vot, zítra, molodci, tam to pod kopeček na úrok vezmem, da? Ničevo, lepší si pospíšit a pak odpočinout.«

A když přijali, zaradoval se. Byla to jinak práce na

čtyři dni a on byl jist, že za tři čtvrti dne bude s ní hotov.

Tato silnice byla velmi živá. Automobily, vozící vysoké důstojníky, po ní jezdily a důstojníci často u zajatců dali zastavit, vyptávajíce se, jak se jim vede. Vyslechli pozorně, pokroutili vousy:

»Špatně. A našim u vás ani tak není. Naše tam do pluhu zapřáhají. Da, da, nadělala vojna dělo. No, co dělat? Na to vojna, aby lidi strádali.«

A pokynuli šoférovi, aby zas jel dál.

Kdyby se byli zeptali na to dobrého vojáka Švejka, co o jejich vyptávání soudí, byl by jim řekl:

»Vy jste jako ty soudcové, co vodsoudili toho cikána Růžičku v Plzni k provazu, za to, že klep žida sekyrou. Voni ho dali do cely a dali k němu dozorce, aby s ním hrál tahanej maryáš a všelijak jinak ho povyrážel, aby mu smutno nebylo. Každej den poslali k němu doktora a ten se ho ptal: »Nebolí vás hlava?« nebo »Cejtíte se být ouplně zdráv?« a třikrát denně měřil mu teplotu a počítal puls. Voni mu dali zuby vyplombovat, vyřezat kuří voka, udělat manikuru, koupili mu březovou vodu na vlasy a krém proti pihám a na konec mu řekli: »Dnes si dejte co chcete, nebude vám to stejně nic platný. Už je tady Wohlšlegr, zejtra ráno vás voběsí. A s tou outěchou šel pod šibenici.«

Ale neptali se ho na to, a tak on o tom nemluvil, jen vypravoval různé příhody jiné ze svého života, porovnávaje se se současnou situací. A tak život jednotvárně plynul den ze dne, oslazovaný jen vyměňováním ryb, nebo osvěžený bouří, která vznikla mezi chlapy, když brala baba ryby od dvou současně, a profoukávaný vánkem zvěsti, koho zas »doktoři« s nějakou venerickou nemocí vezli do nemocnice.

Stávalo se nezřídka, že někdo z Glinišť vlezl pozdě do stodoly a zvěstoval probuzeným kamarádům: »Dnes budu krásně spát, dnes jsem si správně škráb,« a třetí či čtvrtý den ho, syčícího bolestí, nakládali na vozík, kam lezl Marek za ním, přikazuje kočímu: »Do Vilejky, do špitálu. Von si správně škráb.«

Ale ani tato hloupá nebezpečí nebránila tomu, aby se s rybami v ruce nechodilo k babám na návštěvu. Styk s ženskými byla jediná příjemně vzrušující věc v šedivém, odměřeném životě zajatců a Švejk, hledě kolikrát za vozíkem, jak postižený kamarád na něm se svíjí a drká o sebe zuby, politoval ho:

»Teď to máš akorát. Milování holt je vomastek života chudejch. Jenže se nesmí nechat připálit.«

A poměr mezi vesničankami a zajatci se během měsíce, který v okolí dělali, vyvinul tak, že sotva zajatec i na jiné vsi pak vlezl do chalupy, kde žena nebo dcera byla sama doma, již se ho tázala:

»Co neseš? Mýdlo nebo ryby? Pán, kde mýdlo, nebo rybu má?«

Silnice byly již spravené, v bažinách stály nové dřevěné mosty, žita z polí byla sklizena a tak jednou inženýr přišel osobně ráno ku stodole:

»Peníze za práci jsem komandýru vyplatil. Spasibo vám (děkuji), dobře jste pracovali. Vot vám na máchorku.«

A podávaje každému ruku, vtiskl mu do ní papírový rubl.

Zůstali již ten den ve stodole. Inženýrský oddrad odcestoval na vozech, naložených kufry a plukovník, předávaje rotu Eugenii Vasiljevně, jel zas do Witebska zeptat se, co má s těmi lidmi dělat.

SEDM EGYPTSKÝCH RAN.

V Počepovu, kam začátkem září přišli, čekala je práce ohromná: přes bažinu stavět as šestikilometrový dřevěný most.

Celá spousta lidí již na něm pracovala a nemohli s ním býti hotovi. Bylo to v dostřelu německých děl a Němci stejně svědomitě, jak Rusové ve dne pracovali, v noci to rozstříleli, aby Rusům nebyla bez práce dlouhá chvíle.

Dvoje zájmy tam narážely na sebe. Rusům asi záleželo velmi na tom, aby ten most stál, a Němcům neméně asi, aby nestál. Proto když Rusové přidávali sem stále víc lidí, aby víc udělali, posílali sem Němci i ve dne granáty a aeroplány, které to obstřelovaly ze strojních pušek, aby ti lidé nemohli dělat nic.

Rusové vyhodili eso: vzali s té práce ruské vojáky a dali sem rakouské zajatce, oznámivše to Němcům, že, budou-li střílet, zabijí své spojence a poddané. Druhý den Němci přebili to trumfem: shazovali s létadel natištěné letáky, že strojní pušky budou prát jen po inženýrech ruských, práce řídících a že se proto zajatcům

doporučuje, aby v jejich blízkosti se nezdržovali a když německá holubice přiletí, aby udělali místo, jinak že dostanou kulku na vlastní účet a nebezpečí.

A tuto výstrahu vzali si zajatci tak k srdci, že sotva ve mracích slyšeli zpívat motor, utíkali pryč, třeba to byl aeroplán ruský a sedíce někde v lese, hledali si vši, nebo hráli karty tak dlouho, než je konvojíři sehnali zas k mostu zpátky.

Tahle honěná, zdálo se, bavila nesmírně německé aviatiky. Německé létadlo, ať již tu mělo co dělat nebo nemělo, bez rozdílu, vracejíc se z výletu nad ruskou frontou, zaměřilo sem každé. Obkroužilo stavbu, šlo bezstarostně níž, jakoby si dělalo blázny z několika polních děl, která po něm plýtvala šrapnely a nejdřív jako visitku, hodilo dolů bombu. Pak počkalo, až se lidé rozutečou a teprv na zbylé spustilo strojní pušku: »Tatata-ta, tatatata — — —«

A sotva vojáci sehnali zas zajatce k beranům, zatloukajícím piloty, už kňučela nová bomba a kdo ji zaslechl první, komandoval:

»Kluci, nohy na ramena, spojenec je tady.«

Počepovo, kde se ubytovali, byla hanebná, špinavá vesnice jen s několika chalupami zachovalými, protože druhé při obstřelování mostu Němci vypálili šrapnely. Ve stodolách byla již zima a tak se natlačili do chat jak slanečky, ležíce v noci jeden na druhém. Sotva se vrátili z práce, domácí lidi již se křižovali:

»Odpusť hospodi, hříchy naše! Že těch mord austrijských sem ještě nenalezlo víc!«

Starý Holovátěnko začal šetřit, domnívaje se, že zimou válka skončí a on že z ní ještě nebude nic mít. Zmenšil porce chleba, odňal cukr, a místo ryb dával do

polévky zavářet rozsekané listí z cukrovky, pro které posílal vůz dva dny cesty za frontu někam ku dvoru.

A tak byla situace taková, že Švejk, když ráno šli do práce a dívali se, kolik zas přibylo jam od německých granátů a co všecko je rozstříleno a kam až trámy z hromad létaly, mrzutě konstatoval:

»Známi je to, tak jak se židama v Egyptě. Teď dostanem všecky ty egyptské rány.«

Aeroplánů ten den přiletělo jak much a nad mostem udělaly si promenádu. Zajatci všichni seděli v lese a protože bylo chladno, rozdělali oheň. Někdo, kdo přišel, přinesl pytlík brambor a dal si je péci. Sotva je přihrábl popelem, zdvihali se ostatní a vraceli se s plnými brotsaky zemčat, natahaných na polích ubohých obyvatelů Počepova.

»Vyžereme je,« zádumčivě pronesl Hořín. »Přes zimu pochcípají hlady, a my s nimi.«

»Já,« ozval se piskloun, »já tu přes zimu nebudu. Já se dám do vojska. Dyť je to jedno. Zabít mě můžou tady jako tam. A aspoň se najím.«

»Kdybych nebyl přísahal císaři pánu,« promluvil Švejk, olupuje bramboru, »dal bych se do vojska taky. Ale já slíbil sloužit jen jemu a tak radši budu tady chodit na brambory. Povinností každýho vojáka je nepřítele ničit a co největší škody mu způsobit.«

Švejk hrábl znovu do brambor a když se jejich majitel ozval:

»No, no, nesežer mi to i s uhlím,« Švejk umíněně opakoval:

»Povinností každýho vojáka je nepřítele všude ničit a co možno největší škody mu působit.«

Toto připomnění vyvolalo bouřlivý souhlas, projevený činy. Kde kdo jedl a kde kdo šel na brambory

tahat nebo nadloubat. Obyvatelé vsi to zpozorovali a s křikem a nářkem rozběhli se k chalupě, kde měl kancelář plukovník Holovátěnko, žalovat.

Eugenie Vasiljevna zrovna vstávala, když baby vešly. Přijala je vlídně, ujistila, že komandant přijde hned, že se v neodkladné záležitosti vzdálil jen za chalupu a když ji pronesly stížnost, že zajatci plenějí jejich bramboříště, řekla unyle:

»Eto možno. Pravděpodobně mají hlad. Ba, docela jistě hlad mají. Milá,« vzala nejbližší bábu kolem krku, »co bys dělala, kdybys hlad měla a okolo brambor šla? Člověk je tvor křehký, na hřích nemyslí, natahala bys, uvařila a jedla. To už je od boha tak, že člověk, když má hlad, jí.«

»A já je do Rossie pozvala, já je v plen zabrala, já je budu krmit?« zakřičela bába, odstrkujíc Eugenii: »Vot, vy jich nakrmte! Erár peníze vám na ně vyplácí a vy ukradnete a lidi hlady necháte zdechat. Vot, svoloč jaká moskevská!«

Eugenie Vasiljevna zrudla:

»Nenadávej, a to ti po mordě dám! Vidíš ji!« a přistrčila ruku bábě k nosu.

»Hej, lidé, spravedlnost hledáme u náčelstva a kurva chce mě bít,« zavřeštěla bába a prsty vjela soupeřce do vlasů, rvouc za ně:

»Hej, lide pravoslavný! Bij zloděje, bij násilníky!«

Okolo milenky plukovníka utvořil se chumel. Tahaly ji za vlasy, rýpaly pěstmi, pokoušejíce se srazit ji k zemi. A Eugenie Vasiljevna zoufale ječela s takovou pronikavostí, že plukovník přiběhl, drže ještě kalhoty v rukou.

Několika ranami pěstí rozehnal báby a osvobodil Euge-

nii Vasiljevnu plnou modřin a rýh, způsobených nehty. Pak zařval na baby:

»Za čem na ženštinu napadly, a?«

A sáhl do kufru pro revolver.

»Žalovat my na zajatce přišly,« sborem spustily báby, »že nám pole pustoší. A vot, báryňa za nimi stála. Brambory nám Austrijci sežerou. Co my v zimě jist budem, čím děti nakrmíme?«

Holovátěnko strčil revolver do kapsy:

»Vot, národ jaký chytrý! No, seberou Ausrijci pár brambor a vy se žalobami. A Němec, Germánec prokletý, hnedle přijde a všecko sebere! Což se boha nebojíte, pro kartošku ženu bít? Germánec, povídám vám, přijde, krávy vám sebere, do otroctví vás odvede! Nu, ven, ven!«

Vyňal revolver zas z kapsy a namířil jím proti babám. A ty vycouvaly ze světnice:

»Suky syn! Hovoří se, že naše armáda ta nejlepší na světě a on straší, že Germán přijde! Vot, svoloč! Náda vše náčelstvo pobít.«

To, že plukovník zvěděl, že jeho rota živí se na vesnických polích, naplnilo ho velkou radostí. Přestal chleba dávat vůbec a demonstrace, které mu báby pořádaly pod okny, hrozíce, že k samému carovi žalovat půjdou, odbýval úsměšky:

»Slyšíte, jak Germán střílí? Skoro zde bude, vše zabere!«

Zatím hladu u roty přibývalo. A s hladem přibývalo drzosti ve shánění potravin. Zajatci kradli, na co přišli. Dobývali se na obilí do stodol, vloupávali se do komor, chytali slepice, pak už před nimi nebyla jista životem kočka, ani pes.

Smoček lov na ta zvířata zahájil první. sehnal někde

kus drátu a u stodoly naličil oko. V noci všichni byli probuzeni řvaním chyceného kocoura, který naříkal a plakal, jak tucet dětí v nalezinci. Sotva se rozednilo, Smoček natáhl si boty a vylétl ku stodole jak blesk. Kocour, maje hlavu ve smyčce, ještě sebou zmítal.

»Počkej. Dlouho se trápit nebudeš,« potěšil ho Smoček, »hned to bude.«

Šlápl mu na hlavu, zatáhl za zadní nohy. V kocourovi ruplo a lovec, ohmatávaje ho, spokojeně se usmál:

»Tlustej dost. Zaplať pánbu, to je štěstí! Však už pro bídu nebyl jsem tejden na straně!«

To, že zajatci žerou kočky, hnedle se po celé vsi rozhlásilo a sympatií místních domorodců nijak tím nepřibývalo. Pravoslavní Rusové, kteří nejedli holuba, bojíce se, že by v jeho mase snědli ducha svatého a opovrhovali zajícem, prohlašujíce o něm, že má syfilis, nechápali naprosto, že někdo může se olizovat po česnekované kočce a zdravili teď své nájemníky odplivováním a slovem:

»Mňau! Mňau!«

V tom týdnu přinesl piskloun odněkud kotě. Zabil je, a když chazajka (hospodyně) jej s tím vyhazovala, oháněl se staženou kůží:

»Náda kotě jíst. Doktor přikázal. Kašlu a jsem ňák slabej na žaludek. To kotě bude do něj jako kuře.«

Akcie vážnosti zahraničních hostů klesaly na burse veřejného mínění víc a víc a na konec celá vesnice cítila pro zajatce hluboké, nevyslovované, ale z celé duše cítěné opovržení. Mužické rodiny, sedíce nad železňákem brambor, mlaskaly, kritisujíce Austrijce:

»Vot, národ pohanský. Horší jsou než Tataři. Ty koně žerou, děti loví. Nu, bůh chraň nás před vzděla-

nosti. Oni vše gramotní, psát znají, číst umějí a prašivé kočky ženou, národ pekelný.«

Sedláci začli brát od studní okovy, hrnek na napití by za boha nikdo zajatci nepůjčil, jeho nožem by si chleba neukrojil.

A v ten čas Švejk ve vedlejší vsi, kde byl panský dvorec, vyčichal, že ve dvorci má paní, vdova, hromadu psů, jezevčíků.

»Tak jsou vyžraný,« vykládal o nich Hořínovi, »že každej je jak váleček. Ani nohy nemají vidět, no, sádla z každýho pět žejdlíků by bylo. Škvarky by nám stačily z jednoho na tejden. Jed bys je?«

Bývalý vrchní číšník jen vzdychl:

»To je otázka, jest-li bych je jed! Já, kamaráde, jed jsem už humry, ústřice, želví polévku, nadívaný šneky, vlašťovčí hnízda až z Číny, voslí salám z Italie, všecko, co má v Praze Lippert, jsem vochutnal, i ananasy jsem jed. Ale psa jsem ještě nežral. A musí to bejt maso báječný. Já mám na něj takovou chuť!«

»A doved bys k ukojení svejch chtíčů přinést ňáké oběti?« zpytavě otázal se Švejk, načež Hořín zvedl prsty k přísaze:

»Dvacet let života za stehno z jezevčíka! Chceš, démone, a žádáš to, abych svou krví upsal se ďáblu?«

»To nežádám,« odvětil Švejk, »ale chci, abys zejtra se mnou do toho dvora šel a tu babu tam trošku pobavil.«

Počestná vdova po poměšťáku Ljúbov Vladimírovna byla druhého dne velmi potěšena a značně překvapena návštěvou dvou zajatců, z nichž jeden měl v podpaží stočený pytel a druhý mluvil francouzsky. Představili se ji a ten, co mluvil francouzsky, rozplýval se v galantnostech:

»Slyšeli jsme, že jediná v celé gubernii jste dáma vzdělaná, že v Paříži jste vychována v klášteře byla. Velmi rádi bychom si s dámou tak význačného ducha pohovořili. Byl jsem ve Francii dlouho. Můj druh je z Elsas-Lotrinska.«

»Víc z Lotrinska než z Elsas,« usmál se na vdovu příjemně Švejk, »vono to Lotrinsko mi moc přirostlo k srdci. U nás máme taky takový hezký pejsky.«

A zamilovaně podíval se po deseti jezevčících, kteří se své velitelce a opatrovnici třeli o nohy.

Shýbl se, aby je pohladil. Ljúbov Vladimírovna, jak se nahnul, uviděla na jeho rameně veš, kterou teplo salonku vylákalo zpod pláště k procházce a bystrotou zkušené ženy se domyslila, že to nebude u nich jediná. Přelétla zrakem huňaté koberce, pohovky, jest-li do nich již nějaký desertér nezapadl a nebloudí, ale zachovávajíc dobrý tón vůči lidem, kteří přišli si, aby jejich duch našel úlevy, pohovořit s ní francouzsky, spěšně řekla:

»Snad pojíst byste něco chtěli? Do kuchyně vás ihned zavedu. Velmi líto, v nepravý čas přišli. Za půl hodiny pryč odjíždím, a ještě musím se převlékat.«

Otevřela dveře, a když octli se na chodbě, pospíšila napřed, aby v kuchyni dala rozkazy, čím návštěva má být pohostěna.

Zajatci se psy zůstali na chodbě a jezevčíci obraceli k nim moudré své oči, jakoby se ptali, proč tam jsou a pak, nejevíce strach, třeli se jim o nohy.

»Budou kňučet?« šeptl Hořín.

»Nebudou. Ten se tak lekne, že ho nic nenapadne,« rovněž šeptem odvětil Švejk, rozvíraje pytel. Pak hmátl po tom nejtlustším, a chopě jezevčíka za zadní nohy, opsal jím ve vzduchu několikrát veliký kruh,

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA

načež překvapeného psa hodil do pytle. Za ním následoval druhý, zatím co ostatní, vrtíce ocásky, dívali se, co se bude dít.

A již měl pytel na rameně a šel ze dvorce ven. Šlechetná vdova jen tak mžikem oka zahlédla ho ve vratech, jak psi ho doprovázejí a jak žene je zpět.

»Tovaryš domů musel,« usmál se Hořín, vida její tázavý obličej. »Vzpomněl si, že domů psaní nap at musí, že i na Rusi dámy po francouzsku hovoří.«

»Škoda,« politovala Ljúbov Vladimírovna, »ve dvou líp by vám chutnalo. Nu, zajděte do kuchyně. Odpusťte mi, já se převlékat musím.«

A odešla. V tmavé kuchyni přivítala Hořína stará, úžasně ošklivá bába tím, že mu řekla, že mnoho všelijaké pakáže teď chodí, aby ji přičinliví lidé živili, pakáže, která hledá, co by se dalo ukrást, a dala mu misku kyselé, ztuchlinou páchnoucí, bůhví kolikrát ohřívané pohankové kaše.

»Vona musela bejt pohostinská,« řekl mu o deset minut později v lese Švejk, když zabili psy ranou klackem přes čumák a hned je vyvrhli, aby se nenosili se zbytečnými střevy, »a musela tě vidět moc ráda, že byla k tobě zdvořilá. To bylo zrovna jako s tou paní Janouškovou v Budějovicích. Von její muž šel dopoledne po náměstí a potká ňákýho Kahánka z Prahy, s kterým chodil do školy, a asi dvacet let se neviděli. A von měl z toho setkání takovou radost, že pozval si ho na voběd. Ten Kahánek nešel dlouho, nechtělo se mu, ale Janoušek ho prosí:

»Pojď, kamaráde, když jseš můj kamarád, i má žena tě pozná ráda. Pojď, voběd domácí máš lepší než v hospodě a uvidíš, jak je dobře bejt ženatej, jakou já mám hodnou a milou ženu.«

Tak von si dal říct a přijdou k nim domů. Janoušek ho představuje ženě a povídá:

»To je můj nejlepší kamarád. Dávej, Boženko, na stůl.«

A vona zrovna nalejvala polívku. Vohlídne se na toho hosta a povídá k mužovi:

»Ty pacholku starej, sám nemáš co žrát a eště mi sem cizí chlapy voď, kde jakýho vobejdu najdeš.« A pak vlídně pobízí Kahánka: »Tak račte, prosím. Jako doma, jako doma! Nás se nežinýrujte.«

Úlovek Švejkův vzbudil ve vsi sensaci. Když Švejk před chalupou pověsil prvního psa na hrušku a začal jej stahovat, shromáždilo se kolem mnoho kamarádů, přispívajících radami, co s masem udělat, aby bylo co nejchutnější. Pak Hořín rozhodl:

»Jednoho upečem, druhého naložíme do láku, pěkně s voctem a cibulí, že musí bejt jak ta nejjemnější zvěřina.«

A ihned šel se podívat, kde domácí nejsou doma, aby pár cibulí na zahrádce jim vytáhl.

Vytrvalé porady zajatců pod hruškou vzbudily pozornost obyvatel. Nejdřív přišlo okounět pár kluků, kteří, uvidivše na větvi houpat se psa, rozběhli se zvěstovat novinu domů. Potom seběhly se před chalupou ženské a živě debatujíce, uznaly:

»Avdota Michajlovna na poli brambory kopá. Nutno ji, chazajce, vzkázat, aby věděla, co s její hruškou Austrijci dělají.«

A pár kluků upalovalo hned říci jí, jak jejich rodinný strom je znesvěcen.

Sotva Švejk druhého psa stáhl, Avdota Michajlovna se přihnala jako bouře. Motyčkou zajatce rozehnala, nadávajíc tak, že to jakživ nikdo neslyšel. Pak vlétla

do síně, vyřítila se ven se sekyrou a začla hrušku podsekávat:

»Hospodi, lidé pravoslavní, nu, pomyslete jen! Mohla bych ovoce do huby dát ze stromu, který je pomazaný psí krví? Prosti, bože, hříchy moje. Já to všecko z chalupy vyházím!«

A zatím, co tupá sekyra jí od zaschlého dřeva odskakovala, nakládal Švejk psa do plechové bedničky od ruských patron, zastupující úlohu pekáče a na otázky, proč baba kácí hrušku, odpovídal:

»Vidíte, že nemám dost dříví na upečení. Ta hruška má suchej vršek. Vona mi ho chce darovat, abych měl čím topit, a protože se bojí lézt nahoru, tak kácí hrušku celou.«

A pokojně šel si na dvorek pro dříví a pokojně v pícce rozdělal oheň, obkládaje plechovku hořícími polénky, aby se pes stejnoměrně pekl:

»Ten se jen potáhne. Na tom budou kůrčičky jako na bůčku.«

Vzadu, hledě do plamenů, žvýkal suché kůrky plesnivého chleba, který zajatci dostávali pod firmou sucharů, Hořín a při vzpomínce na to, jak si dají, až to Švejk vytáhne, olizoval se až za ušima.

Konečně zadunění ohlásilo, že hruška padla. Švejk pokynul kolegovi:

»Jdi, ulom z ní ňákou větev, ať to pěkně dopečem. Radš ber suchý, ať je hned uhlí.«

Věrný přítel se olízl v myšlenkách ještě jednou a přinesl náruč klacků, házeje je Švejkovi k nohoum. Za ním vlétla do světnice hospodyně Avdota Michajlovna a z hrdla se jí vydral nelidský vzkřek, jakmile pohlédla do plamenů.

Drcla do Švejka tak, že odskočil, aby ho neporazila

a vyjíc, holýma rukama sáhla do ohně a syčíc bolestí, vytáhla pekáč a vyhodila i s obsahem ven. Pak popadla sekyru a hnala se jí po zajatcích.

Byli v momentě na vzduchu také a dobrá Avdota Michajlovna, podobná jsouc teď rozzuřené lvici, házela za nimi jejich ranečky. Potom v novém záchvatu ošklivosti a vzteku vyběhla ven pro motyku a začla pec rozkopávat a bourat, svolávajíc oheň a síru na Austrijce, kteří zavedli do pravoslavného Ruska takovou Sodomu a Gomorhu.

Nepřestávajíc nadávat, vynášela cihly a soucitné sousedky, pomáhajíce jí, štvaly ji až nepříčetně. Rozběhla se žalovat k plukovníku.

A v tom čase, co on ji těšil, že to nic neznamená, že stejně Germán by přišel, psa snědl, hrušku zvrátil a pec zbořil, putovali po vsi Švejk s Hořínem, hledajíce byt. Švejk nesl pod levou paží svého psa opečeného, Hořín naloženého, majíce v pravicích ranečky a u všech chalup stály ženské, ozbrojené vidlemi a kosami, prohlašujíce, že do jejich chalupy psažrouti nedostanou se jinak, než přes jejich mrtvoly.

Dlouho do večera tak chodili, nosíce psy v podpaží a jsouce všude odmítáni. Na všecky podmínky, aby psy zahodili, že budou vpuštěni, Švejk resolutně odpovídal:

»Ani za zlatý prase né. Maso je maso, vy si sežerte vaše noclehy.«

Už za samé tmy se rozhodli, že dopečou psa na návsi a noc přespějí u ohně. Ráno že už je plukovník někam ubytuje mocí.

A upekli psa, a obrali kosti tak čistě, že nitka masa na nich nezůstala. Slévali zrovna sádlo do ple-

chovek od konserv, když do vsi přiletěl šrapnel. Za ním druhý, třetí. Pak začly bouchat granáty.

Za pár minut celá fronta se rozeřvala, kanony bily v jediném kuse jako dobře secvičená kapela. Potom vesnici ozářily reflektory a celá prška granátů a šrapnelů snesla se do ní.

Zapálily. Pár chalup hořelo a oheň z nich přeskakoval na druhé. Potom, bůhví odkud, vjelo na koních do vsi několik kozáků:

»Hej, lidé pravoslavní, Austrijci, utíkejte! Germán frontu prorval!«

A jezdíce ve svitu plamenů a přeskakujícím světle reflektorů jak ďábli, řvali:

»Skorej, skorej, nohy na ramena! Germán suky syn, jde!« bijíce a popohánějíce obyvatele i zajatce ranami knut.

Černá tma za vsí byla již plna prchajících lidí, řvu dobytka, pláče dětí, klení vojáků nad zvrácenými vozy a děly. Kanony bily již jen se strany německé, vojáci, střílející z pušek, blížili se tak rychle, že chvílemi některý vystřelil již mezi prchajícími.

A najednou v tom chaosu objevili se vedle sebe dva koně. S jednoho hučel bujarý hlas plukovníka Holovátěnky: »Jen děti, víc utíkejte! Z cesty pryč, polmi běžte, ať artillerie vás nerozmačká!« na nějž pískl ustrašený hlas jeho milenky:

»Peníze vzal? Klobouky na vůz naložili? Ach, bože, pudr na okně jsem zapomněla!«

Dlouhou chvíli běželi tak v nepříjemném tichu, které bylo na polích, v plné tmě, cítíce jen, že jsou lidé blízko a slyšíce, jak v běhu oddychují. Potom do černa zalétl vějíř paprsků z německého reflektoru a na poli byl bílý den.

A v tom jasnu ozval se starostlivý hlas dobrého vojáka Švejka:

»Hoříne, já si to mažu za tebou! Hergott, neztrať toho psa, maž s tím do tmy, ať nám do toho neprásknou granátem! Vopatruj to jako voko v hlavě. Co bysme, kdyby ti to granát vyrazil, měli k snídani?«

DO ZAZEMÍ.

Výrok Švejkův: »Jsme jak pražský veteráni, když se rozejdou; nic je pak nezastaví, než zeď,« učiněný ráno po té památné noci, kterou běželi celou, ukázal se být pro situaci, zatím vzniknuvší, výstižným.

Armáda utíkala celá přes to, že nebylo slyšet ani jednoho výstřelu.

Na frontě vznikala panika, kterou vojáci, rozmrzelí nekonečností války a málo nadšení vyhlídkou sedět třetí zimu v okopech, velmi ochotně podporovali a rozfoukávali. Ruská armáda bez vědomí hlavnokomandujícího si dala heslo: »Půjde se domů!«

Až třetí den zastavila běžící proud divoká kozácká divise, poslaná z odpočinku proti němu. Obrátila vojáky, sformovala je a hnala zpět k obsazení bažin, do nichž Němec za nimi nelezl.

Ohledně zajatců z robočích rot neměla direktiv. Když plukovník Holovátěnko obrátil se na jakéhosi kozáckého důstojníka se žádostí, co má dělat a kam zajatce vésti, dostal stručnou odpověď:

»K čertu. A chcípni i s nimi.«

A tak dobrý plukovník poradil se s Eugenií Vasiljevnou a splnil její přání, aby táhl se svým vojskem

co nejhlouběji do Ruska, než se najde vojenský úřad, který by se o zajatce zajímal.

Plukovník uznal za dobré pronésti k zajatcům delší řeč, v které objasnil, že jsou nyní jen jeho, že už se Rusko oficielně o ně nestará a vybídl je, aby se drželi pohromadě, že on jim práci najde. Tvrdil, že si je zamiloval jak rodné syny, že je nikdy neopustí a že je dovede pěšky třeba na Sibiř. A sotva skončil řeč, podíval se do mapy, mávl rukou na východ a šli.

Bylo to ku podivu: rota držela se pohromadě. Chlapi, sbíhající z cesty k samotám, kde doufali vyžebrat kousek chleba nebo pár brambor, letěli pak za svým houfem jako chrti s vyplazenými jazyky.

Eugenie Vasiljevna obracela se na koni dozadu a povzbuzovala:

»Ničevo, děti! Do Ruska jdeme, tam chleba chvátí!«

Hořínův pes byl dávno sněden. Za zachmuřeným Markem táhl Švejk pokojně, zatím co Smoček držel v hubě opálenou kost z nohy a vycucával ji. Ze zadu zvěstoval jim Hořín své plány, co bude dělat, až se někde zastaví:

»Votevřu si čajovnu, možná že si tam vemu i holky. Vona dámská obsluha dělá při kšeftě moc. Jo, mládenci, my se asi takhle domů nevrátíme. Každej se musí starat, aby si sehnal tady nějakou tu existenci. Takhle se věčně flákat nemůžem.«

»Nemůžem, nebudem,« opakoval zoufale, když nikdo mu neodpovídal, a rýpl do Smočka. Ten, nevyjímaje kost ze zubů, zavrčel:

»Takovej jezevčík je lepší než zajíc. Tyhle psy dělat na smetaně, to by bylo žrádlo! Hergott, kdybysme tady někde na padlýho koně aspoň přišli!«

A Smoček, bruče něco pro sebe, díval se dlouze a

zpytavě na koně, klusajícího pod milenkou plukovníkovou.

»Von je ten svět teď tak nějak popletenej,« ozval se Švejk, »že žádnej neví, co jak bude a jak co dopadne. Voni jsou lidi z toho blbí; no, vono je co říct: Jak má někdo vědět, co dělat, když už ani páni to nevědí? A jsou to přeci, hovada, lidi študovaný.«

»Jen se nestarej, ti vědí co dělat,« vyjekl pisklou: »Ty už mají naštudováno, jak by národy oblafli. A lid je stále v temnotách. Stále se dává podvádět, klamat a stojí celej hloupej nad tím, že to je a proč to je, nerozumí. Lid vždycky cítí jen výsledky. Ale příčiny a ženoucí síly nikdy nevidí a nikdy se jich nedomákne.«

»To by bejt tak mohlo,« souhlasil Švejk, »to povídáš správně. Voni lidi nevědí, kdo jim co udělá a proč jim to a jak jim to udělal. Tohle tvoje povídání připomíná mi ňákýho Vomáčku z Bulánky, jak šel na jarmark do Kouřima koupit kozu. To je zrovna taková hisorie, jako teďka s těma národama.«

Po tomto politickém úvodě, pomlčev chvíli, pokračoval:

»Von byl zedník, dobrej člověk, ale rád si přihnul. A tam, v Kouřimi vo tom jarmarce koupil kozu vod jednoho domorodce, a šel i s ním a s kozou do hospody pít litkup. Dali si pár piv a rozešli se. Ten domorodec šel domů a Vomáčka si vede kozu na Bulánku. Koza s ním jde jak se známým a dojdou až do Králky. Tam v hospodě je starosta, ňákej statkář Záruba a pár muzikantů a vidějí voknem, jak Vomáčka s kozou se nesou po návsi. Hostinský povídá:

»Ale koukejte, už jsem myslel, že vede mýho kozla. Ta koza je jistě po ňom, von je na chlup takovej.«

A tak ten Záruba, to byl taky chlap mazaná, honem vyběh a křičí:

»Pane Vomáčka, pojďte na skleničku! No pojďte, já to zaplatím a kozu zatím dáme pod kůlničku!«

A taky jo. Vomáčka si dal říct, voni mu platili pivo a štamprlata, bavili ho, a hostinskej mu pod kůlnu uvázal kozla a kozu vodved do chlívku, a Vomáčka už za soumraku se zvedá, aby šel domů a jde si pod kůlničku pro svý zvíře. No, nikdo na ňom nemohl chtít, když sotva nohy táh, aby dobře viděl. Vodvázal řetízek a povídá: »Tak koza, pojď, pojď stará, pojď!«

Ale kozel se vzpíná na všecky čtyry a Vomáčka mu domlouvá: »Tak pojď přeci! Co to máš za roupy. Sem jsi šla jako baletka!« A když kozel nebyl těm domluvám přístupnej, Vomáčka vzal řetízek přes rameno a táhnul ho za sebou. Dotáh ho domů a zavřel do chlívka. V tom do dvorka vchází žena s nůší trávy:

»Tak co, přived? Jest-li pak jsi ji už podojil?« Vomáčka neřek ani »a« ani »b« protože jazyk měl jak dřevěnej a šel si sednout na zápraží. Žena vzala kamennej hrnec a běží kozu vydojit, aby ji to neztvrdlo ve vemeně.

A pak vylítne z chlívka na Vomáčku: »Ty prase vožralý, cos to koupil? Dyť je to kozel a né koza!« A bác mu hrncem na hlavu. Zůstalo jí v ruce jen ucho. Vomáčka je jak solnej sloup: »Kozel? Koza? Kozel? Panno Maria nejsvětější, dyť jsem viděl, že má vemeno, koza je to!«

A tak se spolu hádali, až vona ho polila studenou vodou, aby vystřízlivěl a von poznal pak že je to kozel a starostí nespal celou noc. A taky ho vod tý rány hrncem bolela hlava. A ráno, ještě za šera žena

ho budí: »Vstaň a vodveď toho čerta zpátky. A bez kozy, to ti povídám, domů mi nechoď!«

Von celej smutnej a zdecimovanej táhne kozla zas za sebou a na Králce zrovna hostinská votvírá hospodu. Jak ho zblejskla, běží pro hostinskýho:

»Táto, vstávej. Vomáčka vede kozla zpátky!« Tak von natáh kalhoty a jakoby nic jde ven: »Kam pak, pane Vomáčka, vedete tu kozu? Co pak se paničce nelíbí?«

»Voni mi v Kouřimi, když jsem byl vožralej, dali kozla,« bručí Vomáčka a šenkýř ho zve: »Pojďte na štamprle, na spravení chuti. To víte, lidi jsou teď zlomyslný.«

Vomáčka šel si dát panáka na vztek a hostinská mu zas místo kozla uvázala kozu. Von se tam tak rozlobil v šenkovně na celej svět, kterej je falešnej, že propil hodinky mimo všech peněz, a v poledne táhne kozu k tomu kouřímskému domorodci:

»Krucifix, já tě vypárám, jak jsi mi moh dát kozla?« A ten svolá lidi: »Koukejte se, Vomáčka se zbláznil. Von považuje kozu za kozla!« Ale Vomáčka si to nedal vymluvit, že to není kozel, pořád si mnul voči, a tak, když dělal kravál, vodved ho policajt na radnici. Tam teprv uvěřil, že je to koza, že to má vemeno, když mu to starosta potvrdil jako ouřední osoba a pan děkan jako zástupce boží. Tak zas ved to zvíře zpátky a povídá doma svý ženě: »Jakživ jsem takovou blbou Nánu neviděl. Vona i mě, polírovi vod zedníků namluví, že koza je kozel a kozel že není koza.« A tak ji sbil, že vona vod něj utekla a von si musí dodnes vařit sám.

S těma národama ve válce, jak říkám, bude to jednou to samý,« zakončil Švejk svou historii právě v čas, neboť plukovník vpředu se zastavil:

»Hej, děti, voda! A mostu není tu!«

Jakási řeka valila před nimi své žluté, špinavé vody mezi zvadlým a usýchajícím rákosím. Plukovník bezradně svěsil hlavu:

»Jak přepravit se? Kde tu most? Čertova řeka! Co dělat?«

Obrátil se na Eugenii Vasiljevnu a ta pohlížejíc proti proudu, řekla bez úvahy:

»Tam vpravo vesnice jakás bude. Všimla jsem si, že cesta tam odbočovala. A kde vesnice, bude i most Dojdem, lidé oddychnou, noc přespí a ráno dál potáhnem.«

A plukovník, rozradostněný tím rychlým plánem, zavelel:

»Nuka, děti! Po břehu vpravo! V pirod! Noga!«

Sám pobídl koně a vraníka Eugenie Vasiljevny vzal za uzdu, aby dříve na místě byli.

Osada, do které již za šera přišli, nebyla ani vesnicí. Bylo to pár chalup příšerně roztrhaných a špinavých, obydlených jakýmisi všiváky, kteří prohlásili se za uběžence z Haliče. Přijali výpravu, jdoucí k nim na noc, velmi chladně:

»Kartošků net, drva net, ničeho net.«

Most tam nebyl, přepravu obstarávali si na poloshnilém prámu. A plukovník zjistiv, že most je až u Luněnce, nejméně čtyřicet verst odtud, zahnal lidi do chatrčí:

»Lehněte a oddychněte! A ráno uvidíme, co se dá dělat.«

Zalezli, nejsouce nijak vlídně vítáni, do baráků a padli k spánku. Zaslechli ještě hlas plukovníka, přikazující někomu, aby koně do stodoly zavedl a sena jim založil a pak již bylo ticho.

Za chvíli, když Marek již spal a piskloun s Hořínem chrápali, jak by dělali dostihy v chrčení a pískání, cítil Švejk, že Smoček vedle se hýbe;pak vstal, vyštrachal se ven a přinesl s sebou kus silného, sukovitého klacku. Postavil si ho do kouta a zas si lehl.

»Bojíš se, že tě někdo vokrade?« zeptal se šeptem Švejk.

A Smoček polohlasem odvětil:

»Nebojím, ale z hladu mám strach. Musím se starat vo maso. Umíš ty držet hubu?«

»Jako svatý Jan z Nepomuku,« zadušoval se Švejk a kamarád mu suše na to řekl:

»Tak ji ráno drž. Vo ničem nevíš a nic jsi neviděl.«

Ráno plukovník přišel je osobně vzbudit. Politoval, že není tu nic ke koupi, že zas budou o hladu a vyváděje je na ulici k ostatním, zvěstoval:

»Slyšte, Austrijci, dejte pozor, děti! Most hledat nebudem, přes řeku nepolezem. Odtud po toku řeky město Mosyr jest a tam navěrno vojenský náčelník bude. Děti opatrně: vezměte prám a kolik vás uveze, na něj nasedněte. Ostatní po břehu poběží a až nohy je zabolí, vy zas sednout je pustíte. Za tri, za čtyři dny na místě budem! Poňali?«

»Poňali! Vaše Vysokoblahorodí!« zaštěkali sborem, potěšeni vyhlídkou na dobrodružnou cestu. A plukovník přikazoval:

»Prám vezměte a kdyby zdejší dát jej se vzpouzeli, každému po mordě dejte! Si moment po mordě!«

Holovátěnko, hrdý na to, jak krisi rozřešil, šel si pro koně. Od stodoly, kde stáli, letěla mu ale vstříc Eugenie Vasiljevna, a spatřivši ho, vypukla v hysterický křik a nářek:

»Kůň nohu zlámal! Koně se prali, kopali a tvůj mému nohu přerazil!«

Plukovník pospíšil k stodole. Jeho kůň, potlučený, stál zdivočelý v koutě, zatím co vraník druhý ležel na boku a bolestně ržál. Ze zadní nohy lezla mu svalstvem přeražená kost.

»Nu co, vůle hospodinova,« těšil plačící milenku starý plukovník. »Kopali se, a tak můj tvého pobil. Ničevo nezděláš. Třeba mu muka přikrátit.«

A levou rukou objímaje štkající holku kolem pasu, vyňal pravou rukou z tašky revolver a přiloživ ho koni k uchu, dvakráte odmáčkl spoušť. Rány třeskly, kůň hodil hlavou a pak se natáhl, mrtev, po celé délce. Eugenie Vasiljevna, modlíc se, poklekla k němu.

»Nu, sladká, milá, půjdem,« mazlivě pronášel k ní plukovník. »Na prvním městě ti nového koupím. Nu, pojď, pojď. Zde dílo skončeno.«

Dav zajatců stál již za nimi, neboť zvěst o tom, že kůň má zlámanou nohu, se rozlétla. Mezi nimi nervosně a nedočkavě trhal sebou Smoček a najednou oslovil plukovníka:

»Vaše Vysokorodí, vy dovolíte, abychom jej snědli? My hladoví, škoda tak pěkné maso nechat shnít.«

Důstojník v rozpacích pokrčil rameny. Eugenie Vasiljevna podívala se do Smočkovy tváře v níž hořely oči vlčím plamenem a najednou, jakoby dovedla číst v tom ohni, vykřikla:

»On nohu přerazil! Kůň sám nezlámal, on udělal, aby žrát mohl! Milý, revolver, ubij jeho!«

Sápala se na Smočka, rozrývajíc mu tvář nehty. Odrazil ji dozadu a ona sáhnuvši plukovníku po pase, rázem vystřelila. Někdo ji srazil ranou pěstí do zubů.

Válela se, řvouc, po zemi, než ji Holovátěnko vytáhl ze stodoly ven, drtíc mezi zuby:

»Pulja v lob! Pulja v lob! Tak jak mému koni! Milý, drahý, zastřel ho!«

Na ubohém vraníkovi pracovalo v té chvíli dvacet nožů lidí stokrát ubožejších, ale Smočka mezi nimi nebylo. Netrefila jej, utekl. Seděl ve vysokém rákosí na břehu řeky a hroze pěstí k nebesům, vyzýval boha, aby slezl dolů se podívat, co se na zemi děje a jak lidé hladoví, strádají, krvácejí a trpí.

Eugenie Vasiljevna padala z mdloby do mdloby. Holovátěnko volil zůstat u ní a u zajatců rozhodl instinkt sebezáchrany, aby se na cestu dali sami. Odpoledne po rvačce se prámu zmocnili, a smečka, nesoucí v rancích zkrvavené hnáty a kosti se hnula.

Byl to obraz jako výjev z pravěku, ze stěhování národů. Po vodě plul prám, obtěžkaný k potopení, točící se v proudu a na mělčinách odstrkávaný bidly. A po břehu, obíhajíc kaluže, brodíc se bahnem a ostřící, tloukly se hloučky syčáků, podobny vlkům, dohánějícím sáně v závějích na stepi.

Brzy objevilo se, že u vrb, vroubících břeh, jsou uvázány nemotorné, z kmenu dlabané loďky mužíků, kteří příležitostně rybařili. Jakmile byla vrba na obzoru, hnali se k ní tryskem, aby obsadili ti, kdož doběhli nejdřív, v páru tento dopravní prostředek po vodě a pustili jej za prámem. Rozlehlo se heslo:

»Kluci, berte všecko, na co přijdete. To je válečná kořist!«

A za nedlouho strhla se malá bitva o pramici a o loďky ve vesnici, sahající až k řece. Byla vyhrána, loďky z řetězů a provazů utrhány a hnaly se za prá-

mem, jak kanoe lidojedů, pronásledujících člun bělochů s vykrmenými misionáři.

Od řeky ozýval se huronský řev a poplašené obyvatelstvo zvonilo na poplach a vyvádělo dobytek za křiku »Germán jdět! Germán jdět!« Několik bab postavilo se na břehu s ikonami a mávalo jimi proti plavícím se vetřelcům, aby svatí je zahnali. A když večer na loďkách zapálili smolné větve, dělajíce z nich pochodně, nemysleli zbožní pravoslavní nijak na to, že se jedná o improvisovanou benátskou noc, ale modlili se, aby bůh byl k nim milosrdný o dni posledního soudu, který nastává tím, že po vodě blíží se ďáblové.

Na druhou noc odpočinuli si ve vsi, kde byl tak chytrý starosta, že poručiv obyvatelstvu, aby jim dalo brambor a chleba, nepralo se s nimi o nějakou tu slepici, sám sedl na koně a hnal jej tryskem do Mosyru, a tam zvěstoval vojenskému náčelníkovi, že po vodě plave nepřátelský oddíl, který loupí loďky, krade husy, kroutí krky slepicím, dobývá se do stodol na brambory. Náčelník na to, aby ukázal, že troufá si nepřítele zdržeti i se skrovnými silami, telefonoval o tom velení brigády, ležící ve vsích za Mosyrem na odpočinku. Telefonogram přijal od něho starý feldvébl, který ohlásil velícímu generálu, že z Mosyru telefonují o pomoc proti Germánci, blížícímu se k městu s válečným loďstvem a ponorkami. Generál dal vytroubiti alarm a hnul se s brigádou ku břehům řeky. A tím se stalo, že když při západu slunce Švejk, plující na loďce před prámem, horoval o tom, jak západ je krvavý a jak tam ta červeň vtéká do vody, jakoby do ní naléval krev, zpozoroval, že po březích běhají lidi-vojáci, ryjíce okopy a zatloukajíce koly na natažení drátů. Potom viděli již všichni, jak na břehu stojí baterie děl, podtržená

roji strojních pušek a jak všecky ty hlavně a černé jícny otáčí se na ně. A když byli mezi tím, mocný hlas na ně zařval:

»Ruky v vrch! Vzdejte se! A to vás potopíme a postřílíme!«

»Mně se zdá, že tu padnu do zajetí potřetí,« usmál se Švejk na Hořína, zvedaje ruce, »vono holt se nadarmo neříká, že do třetice všeho dobrého!«

Hrozný hlas pokračoval: »Zatočte prámy ku břehu! Dotkne-li se někdo zbraní, dám pálit ze všech děl!«

Prámy, odstrkovány bidly, blížily se k zemi, kde objevil se statečný generál. Hlavně děl, doprovázející každý pohyb loděk, se zastavily, a místo nich byly namířeny strojní pušky a bajonety vojáků.

»Vzdáváte se?« zaduněl generál.

»Vzdáváme!« ozvalo se z řeky stísněnými hlasy.

»Tři na břeh na záruku!« komandoval ruský stratég a Švejk, stojící nejblíž, skokem byl u něho. Za ním octli pisklоun a Marek.

»Vy z germánské, armády? Jaké části?« vyslýchal, tváře se důležitě generál: »Za vámi veliké síly táhnou?«

Celý štáb důstojníků obklopil zajaté tři trhany a rychle vyměňovali mezi sebou poznámky: »Vidíš je, špioni; v přestrojení a po vodě do země vnikají!« — »No, sladko se jim nyní nepovede,« zatím, co zajatci nechápali, co tohle to všecko znamená. Až když generál otázku opakoval, vysvitlo v hlavě Markovi, že se jedná o nedorozumění a snažil se generálu objasnit:

»My austrijští plenní. My před Germáncem z fronty utíkáme.«

Generál zakroutil nedůvěřivě hlavou a otvíral ústa k nové otázce, ale než nabral dechu, aby ji pronesl,

stanul před ním dobrý voják Švejk a se zářící tváří vysvětlil:

»Poslušně hlásím, že my jsme 208 robočí rota. My bez náčelstva přijeli. Vona panu plukovníkovi se rozstonala jeho tento, jeho panička a tak von nás poslal napřed. My jedem na lodích proto, že pěšky už nás mrzí chodit. Poslušně prosíme vo menáž.«

A Švejk obrátil se sám k generálu zády, aby viděl cifru na jeho zadku, komandoval, aby trhani na pramici dělali dle jeho příkladu a pozoruje pak dlouhý obličej generála, útěšně dodal:

»Tohle se ve válce stává, že se chodí s bubnem na zajíce a s kanonem na vrabce. Když jsem byl na frontě, byl u nás taky podobnej případ; jednou byl zalarmovanej batailon, aby — — —«

»Zamlčí!« řevem rozlíceného tygra vzkřikl naň generál a ukazuje na pramice, zaskřehotal k vojákům:

»Obklopte je, kapsy jim prohledejte, jestli bomby u nich nejsou! Všecko poženu pod válečný soud! Do Wertova jich doprovoďte! Ručíte mi za ně svými hlavami!«

Zaražený štáb spěšně odcházel a robočí rota ocitla se ve čtverhranu rozveselených vojáků. Dávali jim máchorku na psí nožky, kousky sucharů a chleba a veselе konstatovali:

»Zas jedna bolšája poběda nad vrahom! Vot, zítra telegrafy oznámí našim doblestným soujuzníkům, že my u Mosyru sorok tisíc Germánců v plen zabrali!«

Ve Wertově zahnali je do stodoly a stráže je obklopily dvojnásobným řetězem. Pak na rozkaz nižších důstojníků, kteří také netajili svou radost nad omylem štábu, dostali čaj a chleba.

Horká ta voda a naplněný žaludek zvedly zase po-

kleslou náladu o několik stupňů. Ozývali se důvěřivé hlasy o tom, že se nic nestane a že konec všeho bude dobrý. A večer stráže vyslechly několikrát teskný »Kde domov můj?«, za nímž, sborem zpívaná, následovala »Čtvrtého července na strahovských hradbách,« kdy při slovech »oře tam Čechie, máti naše drahá,« potřásali ruští vojáci hlavami: »Vidíš je, i u nich už dělají jen ženské; značít muži nechvátí, národ vybitý.« Pak stodola ztichla a do chrapotu a funění ozvalo se sólo:

»Kdybych já věděl,
že zejtra umřu,
dal bych si udělat
dubovou truhlu.
A na tu truhlu
zelený věnec,
abyste věděli,
že jsem mládenec.«

Dobrý voják Švejk si zpíval ukolébavku. Ruští vojáci na stráži, zaujatí táhlou melodií, naslouchali pozorně a pak, vidouce, že vzduch je čistý, pozvali si zpěváka ven:

»Nu pán, pěseňku veselejší zazpívej. A nás po austrijsky zpívat nauč.«

Dali Švejkovi cigarety, pár kostek cukru, a on, dojat tou pozorností a láskou, hluboce se zamyslil, hledaje píseň, která by jim to svou krásou všecko odplatila. Pak odkašlal a začal:

»Když já jsem šel do Vršovic na posvícení,
na posvícení, na posvícení
potkal jsem tam hezkou holku, líbila se mi,
vona byla celá bílá, vona se mi líbila,
vona byla celá bílá, vona se mi líbila.«

Zpíval to s takovou vervou a zpěv té písničky strážcům tak lahodil, že jim ji musil kolikrát opakovat. A když na nebi bledla jitřenka a od řeky vál ranní, ostrý vítr, zpívali vojáci již sebou:

»Vona byla celá bílá, vona se mi líbila.
Má roztomilá Baruško, vem mě sebou na lůžko,
má roztomilá Baruško, vem mě sebou spát.«

Zaznamenáváme tuto učelivost Rusů do knihy proto, aby, až po padesáti letech přijde do Rusi nějaký sběratel starých národních písní a tam někde pod Uralem, na Sibiři nebo na Kavkaze zazpívá mu starý vysloužilec: »Má roztomilá Baruško,« aby se nedomníval, že je to výsledek nějakého zájezdu pěveckého sdružení pražských učitelů. Bude to prostě stopa kulturní činnosti dobrého vojáka Švejka mezi ruským lidem a jeho neodolatelného kouzla, jímž si lidská, negramotná ruská srdce chrabrých vojáků Mikuláše II. získával.

ŠVEJKA VŠECHNO OPOUŠTÍ...

Případ 208. roty byl i v carském Rusku, na ledacos zvyklém, neslýchaný, Starý dobrák Holovatěnko za ní vůbec nepřijel a nikdy víc jej zajatci nespatřili. Ale pod vojenský válečný soud, jak generál sliboval, se přece nedostali. Mocný pán bál se, že by se rozkřikla jeho ostuda, jak proti rotě zajatců vytáhl s celou brigádou a rozmyslil si věc jinak: označil zajatce jako schytané z různých částí při útěku z fronty a poslal je s průvodem vojáků na etapní velitelství do Gomelu.

A tam, sotva slezli z vlaku, šlo vše ruským během věcí: nikdo se o to, co jsou a proč se tam dostali nezajímal, nikdo se o ně nestaral. Vojáci dovedli je do velkých zemljanek, baráků vyrytých v zemi, z kterých nad rovinu polí vyčnívala jen střecha, předali je šikovateli k začíslení na stravování a jeho slovo »Charašó!« uzavíralo celou proceduru, které se obávali.

Barák byl z polovice obsazen zajatci, hledícími přezíravě na nové hosty. A Švejk, věren zásadě, že člověk má poznat své okolí, šel k ním ihned na přátelskou besedu.

»Tak co, kamarádi, vodkuď jste?« otázal se jich svým příjemným hlasem: »Jste tu už dlouho? Vo míru není slyšet nic?«

»Jebem ti boga,« řekl mu jeden, »jebem ti majku,« řekl mu druhý,« »jebem ti srdce,« řekl třetí. Švejk poznamenal, že ho to vůbec nezajímá, co kdo hodlá jebemtit a že by mohli odpovídat na to, nač se ptá, načež chlap, sedící nahoře na pryčně naň plivl a řekl mu česky:

»Ty votroku rakouskej, kterej máš Františka i ve slovanském Rusku na čepici, mezi nás nelez; my s každým psem nemluvíme. Vůbec táhni dál, nebo bys moh dostat přes držku.«

»Ty mluvíš správně,« poliboval si Švejk, »tak to má bejt. Člověk ví aspoň hned, vo co jde.«

A nedbaje nového plivnutí, doprovázeného zvučným a šťavnatým »vole,« lezl na pryčnu mezi staré usedlíky.

Dole byli Bosňáci. Když viděli, že má úmysly jen přátelské a že nechce jim nic ukrást, nechali ho uvelebit se a pohovořit. Byli také na pracích, ale teď přihlásili se do »Srbské družiny« při ruské armádě, a čekají zde na odpravení na frontu. A sdělujíce mu to, kývali rozšafně hlavami:

»Jdem boritsja za krále Petra.«

»Tak to má, mládenci, bejt,« uznale řekl jim Švejk, »každej má bojovat pro svýho zeměpána. Když je válka, má se bojovat a né ležet v lágru. Chytrej člověk si najde vždycky, zač se může bojovat. Králů je na světě dost a každej za to stojí, aby se lidi pro něj zabíjeli.«

Bosňáky tato pochvala velmi dojala a nabízejíce Švejkovi čaj, říkali mu, berouce jej kolem krku:

»Idem boritsja za krále Petra; brat pojď s námi tóže boritsja za krále Petra.«

»Já jsem už bojoval za císaře Františka Josefa,« upřímně vyznal Švejk: »To bylo dost, já bojoval moc; mně už boje chvátí.«

»Ty blboune rakouskej, neprovokuj nás!« zařičel na horní pryčně hlas, který již na přivítanou nazval jej otrokem, »nebo slezu dolů a roztrhnu ti držku od ucha k uchu!«

A Bosňáci, ukazujíce nahoru, vysvětlovali:

»To Čechy. Jdou také boritsja za krále Petra.«

Bylo v tom malé nedorozumění. Češi byli přihlášeni do »České družiny«. Ale ideál Bosňáků byl tak veliký, že chtěli, aby zaň šlo bojovat všecko a tak i české dobrovolníky proň anektovali.

»Musím se na kamarády podívat,« rozhodl Švejk a ihned lezl na pryčnu horní.

Přijali ho s mrazivým chladem:

»Co chceš? Kam mezi nás, pse rakouská, lezeš?«

»Já, kamarádi, rád vidím krajany,« upřímně zpovídal se Švejk. »Já myslím, že bych moh mezi vámi najít známýho. Není tu nikdo z Prahy nebo ze Žižkova?«

A všichni současně řekli: »Né.«

»To je škoda,« politoval, načež ten, který jej vítal, mu řekl:

»A teď koukej od nás mazat. Nejseš naší společnosti hoden; přijď, až se ti rozbřeskne v makovici. Anebo si spočítej dobře zuby.«

»Ty mi tím počítáním připomínáš,« promluvil Švejk dobrosrdečně, »nějakého feldvébla Bouzka od šesté kumpačky. Ten taky pořád na kluky řval: »Máš to spočítaný?« Spočítej si, hergott, žebra, nebo ti je spočí-

tám!« Nebyl jsi, kamaráde, v rakouský armádě feldvéblem?«

Odpověď na tuto důvěrnou otázku přišla tím, že shodili Švejka s pryčny. A ten, kterému platila, poslal za ním výhružné:

»Mezi nás nelez, nádeníku mizernej. My jsem sami inteligenti! Dej si pozor, mordié, my až přijdem do Prahy, nebudeme tam rozdávat jen medaile!«

Když Švejk vrátil se kamarádům, vysvětlil jim: »Jsou tam Bosňáci, s kterejma jsem mluvil a Češi, s kterejma si nemůžu rozumět.«

* * *

Tím, že život nic neposkytuje, stává se člověk apatickým a líným. Zajatci, když den ze dne byl šedivější a jednotvárnější, byli otráveni tak, že vydrželi čtyřiadvacet hodin denně ležet na pryčně a dívat se do stropu. Čím byl kdo společensky vyšší a vzdělanější, tím byl apatičtější a línější. Zatím, co dělníci, kočové, řemeslníci a sedláci kudlali noži sošky, tabatěrky, krabičky na cigarety a vějíře, intelektuálové leželi jak shnilí. Inteligence celá, česká i německá, v zajetí hnila za živa. Fysickou prací opovrhovali, duševní nebylo. Povalovali se na pryčnách, považujíce za nemilé jít si pro čaj, za nepříjemnost slézt na záchod, za oběť vychytat si vši. Mezi zajatci člověk se vzděláním a z dobrých poměrů poznal se vždycky dle toho, že byl nejšpinavější a nejzavšivenější. A bystrý lidový posudek udělal z toho postřehu pravidlo: »Čím větší inteligent, tím větší vši!«

V některých lágrech třídili dle této skutečnosti vši, nazývajíce je dle velikosti: »selská« — »učitelská« —

»profesorská« — »oficírská« — »generálská«. Kdo chytl dvě »generálské« prohlašoval, že si dá dělat vůz.

Ale k sebevraždám z omrzelosti života nedocházelo. Lidé zvykli si vegetovat a vrhat se, pokud bylo možno do náručí nejblbějších dobrodružství. Byly poměry se ženami, z nichž určitě přišla venerická nemoc. Byly krádeže, rvačky, intriky, klepy, všecky příznaky hnití, tlení a nezaměstnání. Život sesprostačoval, tělo stávalo se unavenější a línější. Nechtělo se vůbec hýbat se a protože jednoroční dobrovolníci a šarže byli od práce osvobozeni, nastala výroba jednoročáků a kaprálů. Za čtrnáct dní v baráku, kam přišli jen vojáci prostí, byla samá hvězda, samý žlutý prýmek. A pak, když i lenost omrzela, přihlašovali se do vojska, jen aby měli nové dojmy, aby se s nimi něco dělo, aby šli vstříc něčemu, o čem ještě nevěděli, jak to bude vypadat. A protože formírování vojsk vázlo, přihlášení do armády hnili v barácích dál, zdůrazňujíce jen to, že jsou inteligenty a že na robotu chodit nemusí.

• • •

Poručík Vorobcov, který velel nad gomelskými baráky, byl aklimatisovaný Němec, jehož pradědeček přišel do Ruska někdy již za Petra Velikého, ale v potomstvu přes to, že změnil jméno, zůstala německá krev. Vorobcov měl smysl pro pořádek a vida, jak okolo baráků vše je zaneřáděné, spustlé, nehezké, nemyslel na nic jiného, než na to, jak dostat lidi na práci. Ale obyvatele z baráku vyhnat nemohl. Byli přihlášeni do armády a poručík, nenávidě je z příčin, kterých se nikdo nedohádl, marně hledal situační rozřešení: dobrovolníky dostat na práci a neporušit pravidla.

Z materiálu, který mu přišel v 208. robočí rotě, nebylo k upotřebení nic. Venku mrzlo již, jen praštělo a přivandrovalci byli bosi a nazí. Voják, kterého posílal, aby přivedl lidi s košťaty a lopatami, vracel se se stereotypním: »Není, Vaše Blahorodí. Zamrzli by se vším.«

A k největší zlosti Vorobcově vykládal, jak stále jen, jda kolem druhých, slyší: »Unteroficír, volno priděla-juvší (jednoročák). Robotat nepolegajeť.« (Dělat nemusím.)

A v ty dny poručík byl již zoufalý, očekávaje visitu nějakého hodnostáře Červeného kříže. Bosňáci z baráku pustili se do obchodování. Koupili na bazaru celé prase, upekli je a kousky pečeně chodili prodávat do baráků druhých.

»Evo pečeňa, evo pečeňa!« vykřikoval jeden, nesa před sebou pekáč s nakrájenými kusy masa. Věděl, že noví jsou bez kopějky a jeho šlechetné srdce mu nedalo, aby neobcházel okolo jejich pryčen tak dlouho, dokud nepodráždil jim vůní z horkého masa nervy tak, že chutí dostávali žaludeční křeče.

»Tys nám tu scházel,« postěžoval si rozmrzele Hořín, otíraje si se rtů sliny hřbetem ruky.

»Kdyby kousek byl, byl by dobrej,« filosoficky pronesl Švejk.

»Však já jednou« — — nařekl něco Smrček, ale odmlčel se. Pak vyšel ven a vrátil se, skrývaje něco pod kabátem.

Bosňák vyprodal a za chvíli opět, kráčeje kolem nesl plný pekáč:

»Evo pečeňa, evo pečeňa. Komu náda? Evo pe-č-«

Nedořekl to po třetí. Najednou, jakoby se uloupla se stropu, padla mu na hlavu cihla, a on pekáč s pečení

pustil, klesaje na zem. Pak, celý zkrvácený, s rozbitou hlavou, běžel ku svým, že ho Austrijci chtěli zabít a že mu pečeni vzali.

Maso také skutečně zmizelo a v baráku se rozpoutala bitva. Bosňáci udělali útok nejen na Austrijce, ale i na Čechy nad sebou, obviňujíce je z dorozumění a zrady.

Létaly cihly, duněly o hlavy kotlíky, prázdný pekáč zastupoval granát z dvaačtyřicítky. Pak do toho vrazili ruští vojáci, staří domobranci, pokoušejíce se to rozehnat ranami kolb.

Bosňáci ale bojovali jako lvové a čeští dobrovolníci také obrátili frontu proti Rusům. Ruská stráž byla odzbrojena, pušky jí vyrvány a ruský feldvébl poslal pro poručíka, co teď dělat.

»Řekni jim,« nedbale odvětil poručík, »ať pušky dají zpět; kdo ji nedá, přikážu jej ráno zastřelit. A sám si s nimi také až ráno promluvím. Teď se k vůli svoloči obouvat nebudu.«

A za časného jitra přišel do baráku, milý, oholený, s příjemným úsměvem. Za ním vhrnulo se dvanáct kozáků bez pušek, jen s karabáči a poručík sladce řekl:

»Vzbouřili se včera, že? Nu, ničevo. Ležíte a krev pokoje nedá. Já, pánové, vím, že jste inteligenti, že mezi vámi samý lepší člověk. Neobtěžujte se, prosím, vyjít na dvůr. Tak račte, páni unteroficíři!«

Vycházeli, překvapeni tou zdvořilostí a Vorobcov poodešel k zajatcům: »Vy také na chvilku ven, myslím, že i mezi vámi inteligence je a unteroficírů mnoho!«

A když byli všichni venku, Vorobcov ukázal se býti slušným znovu: »Gospoda! Kdo se vzděláním, kdo s hodností z vojenské služby, ať prosím, sem doleva postoupí!«

Mráz byl tak ostrý, že kdyby nebylo ani té vyhlídky, že jako inteligenti nebudou trestáni a honěni do práce, byli by přešli všichni na naznačené místo velmi rychle. Hnuli se davem a na starém místě, jak kůl o samotě, trčel jediný voják Švejk.

Poručík rozběhl se k němu:

»Proč za kolegy nejdeš? Proč nejsi ty s inteligenty solidární?«

A voják Švejk zvedl ruku k čepici a objímaje poručíka, ba přímo bera ho do náruče pohledem svých modrých očí, řekl nevinně:

»Poslušně hlásím, že nemůžu. Já jsem blbej. Úplně blbej.«

»Nastojaščij durak,« potvrdil Vorobcovi rusky, když ten naň hleděl vytřeštěným pohledem: »Já za to nemůžu. Ale já to mám z vojny ouředně, že jsem blbej.«

»Nu, zemljačok, stupaj v barák,« pronesl poručík měkce, »nu, jdi, brat, oddychaj.«

A hleděl za ním dokud nezmizel mezi dveřmi, které mu stráž tam postavená otevřela. Pak šel před vyrovnanou řadu:

»Gospoda! Vy se domníváte, že jste inteligenti a já vám řeknu, co jste: Svoloč jste, svoloč! Govna sobačí (psí trus) jste,« zakřičel rozčileně, dívaje se ostře mezi ně:

»Vy si myslíte: mladší untěra, starší untěra, student, robotat mi netřeba. A na záchod už po lidsku nejdete, okolo baráku děláte výkaly jak dobytek, zmrzli byste raděj v baráku, než byste přinesli kousek dřeva. Zajatci jste a chcete u nás být, jak dítě u chůvy. Gospoda, jste lidé učení, vzdělaní, nemylte se: já vám povídám, psí hovno má stejnou cenu jako vy, protože dělat nechcete. Dvě stě se vás za inteligenty a unteroficíry prohlásilo,

protože flákači jste a chutě do ničeho u vás není. Jen jediný se mezi vámi našel, který práce se nebojí!«

»A já vás dělat naučím,« pokračoval sveřepým hlasem, »protože dělat je potřebí! Což vás dvě stě už chce, aby pár lidí na vás dělalo?«

»Hej, rebjata,« zakřičel na kozáky, »polovině košťata a lopaty dáte, polovina druhá dříví bude nosit, do sáhů štípat; do večera ať tu prášek popela nevidím, latriny ať jsou čisté, pískem zasypané, tamto dříví,« a ukázal na ohromné hromady polen u cesty, »ať je u baráků rozštípané a srovnané! A kdo dělat nebude, knutou na mé zodpovídání popohánějte!«

Poručík zasalutoval, cvakl podpatky a odcházel, zatím co za ním začly zvonit lopaty, vrzat košťata a skřípat pily.

Večer, když se vrátili, nikdo se Švejkem nemluvil, vyjma Hořína, který zašeptal: »Tady máš kus klobásy, utekl jsem, v městě jsou hotely a restaurace, zas vyděláme. Sakra, ale nadřeli se.«

Na druhý den Vorobcov přišel zas ráno:

»Gospoda, roboty dnes není. Čaje popili, da? No, charašó. Každý pytlík vezmete, kozáci vás do lomů dovedou, verst odtud patnáct as bude; tam písek naberete, v pytlíku donesete, okolo baráku vysypete. Dvě cesty za den uděláte!«

A třetí den pochválil: »Krásně udělali! Dnes zas pro písek půjdete. Tam naberete, domů přinesete a po obědě ho zas odnesete zpátky! Da, da, gospoda, krev by vám při ležení jinak shnila!«

Přišli domů vymrzlí, vyfoukaní, zatím co Švejk seděl u kamen a hrál s ruskými vojáky maryáš. A všichni se proto na něj rozhněvali. Piskloun s nim nemluvil, Marek se mu vyhnul, jedině Hořín mu zašeptal,

proč ho kamarádi opouštějí, načež Švejk odhodlaně pověděl:

»Voni na světě se dějou věci, že nikdo neví a nikdo nikdy nepochopí, proč a jak. Lidi jsou měniví a mají svoje nálady. Já na příklad znal ňákýho Kubu Perglera, muzikanta a ten byl s Matějem Truhlářem, taky muzikantem, ten nejlepší kamarád. Jeden bez druhýho nedal ránu a kdyby to bylo možný, snad by i jednu ženskou měli spolu dohromady. A jednou Kuba dostal k svátku od holky nůž. Krásnej nůž, s jeleníma střenkama a Kuba měl z něj náramnou radost a všude se s ním chlubil.

A jednou jdou spolu ze hry, to hráli v Motyčíně. A najednou Matěj uvidí ve strouze velký a tlustý hovno; tak leželo v trávě, jak žemlový jelito. A z čista jasna povídá Kubovi: »Půjč mi ten tvůj nůž.« »Na co?« ptá se Kuba a ten Truhlář povídá: »Potřebuji ho, no neptej se a dej ho sem.«

Tak von vyndá nůž, sám mu velký želízko votevřel a podal mu ho; a ten se shýb, to hovno tím nožem rozkrojil na polovic a povídá mu: »Abys viděl, že jsem kamarád, vem si, kterou chceš.«

A Kuba mu v tom momentě dal přes držku a rvali se tak, že facky bylo slyšeti až na náves do Motyčína. Lidi tam běželi, co je to za brajgl a nikdo nemohl pochopit, proč se ti dva staří přátelé tak bijou, až z nich chlupy lítají.«

A voni se hněvají na mě bez příčiny zrovna tak,« smutkem zajíknul se Švejk.

Za pár dní na to objevili se v baráku emisaři, odvážející zapsané dobrovolníky k pluku. V noci odjeli a ráno mimo několika jiných scházeli v rotě zajatců i Marek i piskloun.

Když Švejk šel si pro horkou vodu, nalezl v čajníku stočený lístek:

Milý kamaráde!

Nehněvej se na nás, jako my se nehněváme na tebe. Věčně spolu být nemůžem. Jdeme do vojska. Je to jedno, být zabit tam, nebo chcípnout zde a takhle žít je to k zbláznění. Takv říkal emisar, že tam je k obědu guláš, vepřová, a že na dobrovolce holky v Kijevě moc berou. Marek jede se mnou, ten se nehněval, ale už ho všecko mrzí. Tak nám to vodpusť a když se nesejdem už tady, shledáme se na nebesích, jest-li nějaká jsou. Líbá tě na ouško

J. P.

A dobrý voják Švejk utřel si nad tím dvě velké slzy a vzdychl:

»Jen v tom má pravdu, že nemůžem bejt věčně spolu. Dyť nejsme vokupulírovaný.«

* * *

Byla to dlouhá, ale dost příjemná zima, v které se nyní ocitli. Hořín chodil po restauracích, uváděje číšníky v úžas svým uměním a Švejk, vycházeje jen na bazar prodat prstýnky, jejichž výrobě se opět věnoval, seděl v baráku, očekávaje druha, který vracel se, maje naplněný brotsak karbanátkami, bulkami a různými kousky masa, jak přišlo v restauraci zpátky se stolů.

Vykrmili se oba a stloustli. Hořín nosil domů ruské noviny a večer pod lampou četl Švejkovi telegramy, jak je fronta bez přeměn, jak uralští kozáci pronásledovali Viléma, který jim unikl jen proto, že měl sebou bílé prostěradlo, do kterého se zabalil a tak ho ve

sněhové pláni ztratili s očí a Švejk, hladě jehlou prstýnek, moudře dokládal:

»Tak vida, vzal si sebou leintuch a to mu zachránilo život. Když jsem sloužil aktiv, tak se jeden muž vod druhý kumpačky na leintuchu voběsil. Roztrhal ho, uplet z něj provaz a pověsil se na kliku. Vono holt všecko na každýho stejně neúčinkuje a nemá to pro něj stejnej význam.«

»U Němců,« četl dále Hořín, »je textilní průmysl tak vyvinut a tak produktivní, že celá germánská fronta je pokryta bílými prostěradly, takže německé okopy nejsou vůbec znatelny, což ovšem má značný vliv na střelbu naší artillerie.«

»A když tam někdo rukuje,« skočil do toho Švejk, »žena mu udělá křížek: »Tak jdi a umři pro vlast! Flintu máš? Peníze máš? Patrony máš? Počkej ještě, dyť jsem ti, pro krista pána, zapomněla dát leintuch!« A která je pověrčivá, dá mu z výbavy ten leintuch, co měli v posteli ve svatební noci. Já myslím, Hoříne, že jistě tuhle válku historie pojmenuje válkou leintuchovou.«

Obzor Švejkův se tímhle předčítáním znamenitě rozšiřoval. Věděl o každé bitvě, o každé diplomatické akci, o všech krocích papeže k uzavření míru a pokaždé, když římský papa obrátil se k válčícím s pastýřským listem, aby zanechali už toho vraždění, při kterém církev svatá nic nevydělává, protože vojáky zakopávají bez funusu, hran a zvonění, Švejk vzdychal:

»Má von ten svatej otec dobrý srdce. Jak pak né, to není maličkost. Dyť von je taky pánubohu zodpovědnej. Přijde do nebe, až umře, a voni mu tam řeknou: »Copak že jsi dovolil dělat takovou tlačenici u bran ráje? Copak, když jseš neomylný, jsi nevěděl,

že nebe není na takovej nával zařízený? Co s tím teď budem dělat? Dyť z toho kouká velká bytová krise!«

Jednou večer Hořín přihnal se s novinami do baráku jak bouře. Rozevřel Švejkovi »Ruské slovo« před nosem a řekl stručně:

»Bude mír. Franz Josef umřel!«

»I pro Krista pána!« vykřikl Švejk, »to není možný! Jak pak von by v takový těžký době moh vopustit svý milovaný národy? To bude nějaká mejlka.«

Hořín prstem ukázal na telegram v čele listu:

»Paříž. Dle telegramu došlého z Curychu, rakouský císař František Josef po delší chorobě v noci na dnešek zemřel.«

»Chudák, tak už je taky v troubě,« soucitně pronesl Švejk. »Ani se nedočkal, až válku vyhraje. Já myslím, že ho to při tom umírání nejvíc mrzelo. Začít takovou nádhernou, velkou věc a nedočkat se, jak to dopadne. Tak už jsme sirotci a ani svýmu zeměpánu nemůžeme jít na funus. To ho taky bude moc mrzet.«

Vylezl na pryčnu, vzal noviny a jal se znovu slabikovat nešťastný telegram:

»No, to už bude asi pravda. Jak je to z Curychu, tak to musí pravda bejt. Curych to je ve Švýcarsku a Švýcaři nelžou. To jsem znal jednoho Švýcara, von byl v Ruzyni na velkostatku. A ten, když mi řek v sobotu:

»Švejku, zejtra je neděle, přinesu ti kousek másla,« tak se mi to vždycky vyjevilo.«

»Já měl taky dnes takovej blbej sen,« zabědoval pak, skládaje noviny. »Mně se zdálo, že jsem u raportu a hejtman ne a ne si vzpomenout, na jak dlouho má mě zavřít. A zatím umřel císař pán. Ten asi bude mít krásnej funus! Ten dostane pugétů a věnců!«

Švejk sesmutněl a když přišli vojáci, vyzývající ho k hraní maryáše, odpovídal jim unylým hlasem s pryčny:

»Dnes nebudu. Včera jste mě vobrali do kopějky a dnes jsem neprodal ani jeden prstýnek. Já mám smutek, umřel mi císař pán.«

A ruští vojáci vyjadřovali svoji soustrasť:

»Da, vzdechl, svoloč, jebe jeho máť. A náš car, máť jeho job, živ a zdráv!«

Bylo to tak dvojsmyslné, že nikdo nevěděl, je-li to výčitka Smrti, nebo díkůvzdání nebesům za to, že jim cara chrání.

Za několik dní na to šel Švejk na bazar s prstýnky.

Náměstí, kde se trhovalo, bylo národem přeplněno. Ženské prodávaly krabičky od krému, zlámané hřebeny, různé hadry, mužíci maso a slunečnice, vojáci prádlo a stanové plátno, nebo vyměňovali boty, svlékajíce své nové a obouvajíce staré, roztrhané za příplatek několika rublů. A mezi tím pletla se vojenská, důstojnická stráž, lovící členy armády, zbavující se pro peníze válečných propriet.

Švejk zatřepal prstýnky na špagátě. Dav seskupil se v kruhu kolem něho, počínaje vybírat a kupovat i smlouvat, hledě jeden zaplatit a dva ukrást. Potom se rozestoupl, aby udělal místo tlustému, špinavému, vlasatému popu, který hnal se k Švejkovi.

»Ten je asi chce koupit dětem na památku prvního přijímání,« nahlas pomyslil Švejk a zatřepal svazkem svých výrobků bátuškovi před očima. Ten vztáhl po něm ruku a jal se prsteny prohlížet. Švejk postřehl, že odděluje jednotlivé, v nichž byl zasazen kamínek z červené celluloidy ve formě kříže. A domnívaje se, že

bátuška chce koupit jedině ty s křížky, vytáhl jich z brotsaku celý svazek.

»Charašó, charašó,« pochválil pop, »já ti je vezmu. Takové prodávat nelza.«

»Jak nelza?« optal se Švejk, vida, že bátuška strká prsteny do kutny, neptaje se, po čem jsou.

»Nelza nelza,« opáčil pop. »Na nich kříž a ty je vojákům prodáváš. Víš ty, co oni s nimi dělají? Na prst je navlečou a pak kalhoty rukou rozpínají, když na latrinu jdou.«

Vojáci okolo vypukli ve smích. Báťuška zrudl: »Ba co víc, ženským pod sukně rukama s prsteny sahají!«

Nový chechtot zavzněl. Pop, rozdurděný jako krocan, mínil odejíti, ale vojáci cestu mu sborem zastoupili:

»Bátuška, prsteny Austrijci dej zpátky, nebo zaplať. Nemůže člověk darem robotat. Nu, davaj, davaj.«

»Austriec není člověk, to je náš vrah,« rozčilil se pop:

»Kdo mu dal právo prsteny prodávat! Vot, přišel v Rossii chleba žrát, Rossii přišel vyžrat! A ještě prsteny dělá, pravoslaví hanobí!«

Po těchto slovech ozvalo se souhlasné mručení. Báťuška hmátl do strun správně, mužíci a ženské ve svém patriotismu byli polichoceni, ale vojáci trvali na svém:

»Né tvoje dělo. My v plen jeho zabrali! A jak smíš jeho věci konfiskovat? On člověk vojenný, on náš! On pod náš zákon patří!«

»Dejte popovi po mordě, jest-li člověka mučí,« ozval se zezadu někdo povzbudivým hlasem a kuráž vojáků tím stoupla. Strkali popa k Švejkovi zpátky:

»Vrať nebo plať! A to — — —«

A dvacet rukou se mnohoslibně napřáhlo.

Pop sáhl do kutny, ale místo svazku aluminiových kroužků vyňal »Birževie vědomosti«, rozšířené a dobře redigované ruské noviny. Otevřel je a ukazuje Švejkovi obrázky v nich, sladce se optal:

»Kdo to je? Znáš?«

»To je nebožtík náš císař pán,« klidně odvětil Švejk.

»Da, da,« stejně sladce, jak prve, pronášel pop. »Eto pokójník váš car. Umřel. Za čem ty za něj v církvi se nemodlíš, a v prsteny tu trhuješ? Za čem ty pro něho smutek nenosíš?«

Všecko kolem ztichlo, věc začínala být zajímavá. Pop, jist již svým vítězstvím, ukázal vedle:

»A toho znáš?«

»Znám. To je následník Karel,« neprozřetelně řekl Švejk. »Ten mi medaille připínal, až mi kůži při tom propích.«

»Medailli ti dal, za to, že jsi na naše střílel,« zdůraznil pop, pomrkávaje výrazně na vojáky. »A za koho ty teď? Za France Josefa nebo za Karla?«

»Já za Karla,« prostomyslně odvětil Švejk, »každej voják musí bejt pro svýho císaře pána.«

A pop, vida, že mužíci chystají se již pustit se do Švejka, ukázal do novin vojákům:

»Vot vám, tovaryš! A on za Kaisera Karla, který slibuje vojnu do pobědy (do vítězství) nad námi vést! Vót, v gazetách zde stojít!«

Někdo zezadu již Švejka kopl. Bátuška vtlačil se mezi zástup, doufaje Švejka v kaši, kterou mu zavařil, nechat samotného. V tom se ozval prstýnkář:

»Hej, bátuška, lhal vy. V novinách něco jiného je, a já negramotný!«

»Povídal jsem vám, abyste bátuškovi po mordě dali.«

ozval se znovu kurážný bas, jehož majitel již byl u popa:

»Začem ty na negramotného s novinami jdeš? Vot, tovaryši, Austriec — chudák, negramotný a pop nám nalže jako pes. Na negramotného s popskou chytrostí jde. Dávej prsteny zpátky, nebo — —! Vot, člověk obrazovaný!

A tvrdý klobouk na popově hlavě zahřměl, jak pádná dlaň s výšky ho přirazila.

»Národe ruský, pravoslavný! Člověka zabíjejí, svoloč! Pomoc, pomoc!« zavřeštěl bátuška, zatím co na něj dopadlo dvacet pěstí a do zadnice duněly mu nesčíslné kopance.

Bazar se rozvlnil a lidé, nevědouce, oč jde, pustili se do sebe. Báby strhly k zemi Švejka, zasypávajíce ho nadávkami, zatím co vojáci dělali útok na baby, honíce je pryč.

Seběhnuvší se policajti byli bezmocní, dav je stejně jako druhé strkal sem a tam, až vojenská pohotovost, přivolaná z kasáren, to rozehnala a přímý podnět bouře zatkla.

Zatím co zbitého bátušku, plného modřin a boulí, nakládali na izvoščíka, který, vida, že prsteny vykukují bátuškovi z kutny, nemeškal mu je vytáhnout, vedli mezi bajonety dobrého vojáka Švejka do baráku a v kanceláři předvedli ho před poručíka Vorobcova.

Poručík, zaměstnáním inženýr v kterési Varšavské továrně, případ velmi zajímal vzhledem k Švejkově osobnosti. Dal si do podrobna vylíčit, jak to bylo, co bátuška řekl a jak se chovali vojáci, co křičeli, než začli bátušku bít a co Švejk soudí, proč jej asi bili, a pak se ptal:

»A proč, myslíš, nebili tebe?«

»Nemohu znát,« odpověděl Švejk frásí, slyšenou od ruských vojáků, »ale myslím, že voni jsou takoví, že chtějí s námi držet basu. Voni nemají nikoho nad sebou rádi, voni to cejtějí, že ten, kdo se octne nad nima, taháje za nohu. Poslušně hlásím, že u nás flanďáky nemáme rádi taky.«

Poručík zůstal potom sedět dlouho u stolu, zíraje do papírů a gestikuluje rukama, jakoby k někomu mluvil. Pak vstal a zabručel:

»S takovou silou, když ji ovládneme, dokážeme všecko.«

Pohlédl na Švejka veselým, srdečným pohledem a prohodil německy:

»Můžeš jíti. Ale pěkně tě báby podrápaly.«

Znovu upadl v myšlenky, a zdálo se, že vůbec Švejka nepozoruje. Až když ten hřmotně klapl podpatky a salutoval, jak nejlépe uměl, usmál se znovu:

»Geht's du!«

Na chodbě se Švejk zastavil. Poručík v kanceláři si hvízdal »Marseilleisu«.

Když potom v baráku ptal se Hořín Švejka, kde jej tak zřídili, tento odpověděl:

»To bylo zas takový nedorozumění mezi náma, totiž mnou a jedním popem, kterej mi ukazoval svou inteligenci. Von mi chtěl ukrást prstýnky, vomlouvaje to tím, že jsou na nich křížky. A já jsem mu řek, že jsem negramotnej a voni mě báby za to poznamenaly. Ale tomu popovi za tu inteligenci dali vojáci. To když jsem dělal v dolech, bylo tam taky něco podobnýho. Vono vůbec na světě je moc věcí stejnejch, nebo na chlup si podobnejch, ale mají moc různý jména. Von to každej pojmenuje tak, jak tomu rozumí.«

»Přišel dolů vrchní inženýr,« pokračoval, pofouká-

vaje si nehty rozryté ruce, »s nějakým císařským radou vod soudu a provádí ho po šachtě. A když přišli až k maštalím, tak tam tomu radovi povídá:

»Račte vejít. Ukážu vám inteligentní zvíře.«

Měli jsme tam koně, rappa takovýho a vedle něj stála jedna šimla, bílá kobyla. A inženýr nařizuje:

»Hoďte té šimle seno. Hoďte jí ho na zem!«

Krmič koní jí ho tam votýpku strčil a vona začla žrát. Ale ten rappík podstrčil nohu pod bidlo a začal hrabat seno tak dlouho, až ho všecko dostal k sobě a pustil se do něj, a šimla na něj koukala jako pitomá.«

»Tohle je u zvířete inteligence skutečně vysoká,« povídá na to ten císařskej rada vod soudu a ten inženýr pochvaluje: »Ten rapp je zvíře značně inteligentní.«

Ale tomu krmiči, ňákej Franta Fousek to byl, nedalo to mlčet a udělal k těm pánům malou poznámku: »Von ten kůň to dělá vždycky a my všichni si vo ňom myslíme, že je zloděj. To slyším ponejprv, že je to inteligence. Já myslím, pane rado, kdybych vám vytáh hodinky, že byste vo mně neřek, že jsem inteligent, ale že byste poslal pro četníka a řek mu: »Zavřete toho lumpa a zloděje.«

»A byly,« vzpomínal Švejk dál, »z toho takový maléry, že bys je svým pitomým mozkem nepochopil. Když potom některej havíř táhl večer domáka, tak se posmíval:

»Vobjevila se u mě inteligence.« A jak dozorce chtěl »kozí daň«, říkali vo ňom, že je náramně inteligentní člověk. A na konec to slovo bylo největší nadávkou.

Starostova dcera žalovala četnickýho strážmistra, protože ji napsal ve vyznání lásky: »Moc se vo vás zajímám, jste slečna moc inteligentní«. A v hospodě vyhodili jednoho obchodního cestujícího, kterej chtěl

hostinskému prodat vodstředivku na mlíko a říkal mu: »Pane, kupte si ji. Naše marka je ta nejlepší, věřte tomu, říká vám to inteligentní člověk.«

»Švejku, ty jsi čím dál tím moudřejší,« uznale řekl Hořín na to:

»Voni si lidi nadávají všelijak. Já jsem měl takovou kvartýrskou, že když se hádala se svou dcerou, vždycky ji nazvala: »Ty symfonie filharmonická!« A ta dcera, nóbl holka to byla, chodívala domů obyčejně až k ránu, mámě vodpovídala: »Musí se slušná holka vopravdu stydět za to, když má mámu takovou draperii!«

»To se stává,« doložil Švejk, »že si lidi slova popletou. Jako já jednou jsem měl takovej případ u jednadevadesátejch: stojím před kasárny u brány a přijde tam taková matka, ňáká venkovská hodná ženská, že tam má syna, ňákýho Nováka, abych jí ho zavolal. A já. »Matko drahá, tohle bude těžká věc, Nováků je tu jako psů, dyť jen u naší kumpačky jej jich sedmnáct. A vona nevěděla ani, u který kumpačky ten syn je a pořád vede svou:

»Václav Novák, blondýn, je mi podobnej.« A když jsem jí řek, že bych ho našel, tak si vzpomněla, že je na vojně něčím velikým a že ho všichni poslouchají. Tak já ji jmenuju: feldmaršállajtnant, generál, oberst, major, hejtman, oberlajtnant, lajtnant, fähnrich, a vona furt vrtí hlavou, že to není to. Tak se dám do citování šarží: félák, cuksfír, kaprál, frajtr. A vona už je celá smutná a šeptá:

»Kdepak, ani jedno to není.«

A já už ze zoufalství řeknu: tambor a hornist a vona vykřikne: »Jo, jo, hornystou, psal nám, že je.«

A Švejk, uléhaje, vzdychl: »Kdyby člověk věděl, co ho čeká a co ho nemine.« — —

ŠVEJK DĚLÁ REVOLUCI.

Jsem tak neskromným, že tvrdím: Spisovatelé, kteří psali do školních čítanek, z nichž my a naše generace se učila, byli pyramidální blbci. Všecko v životě dopadá jinak, než jak tomu děti jsou učeny v knihách, sepsaných od moudrých pánů a členů akademií ku vzdělání mládeže, pýchy vlasti a národa budoucnosti.

Měli jsme ku příkladu v čítance v letech, v kterých jsem byl žáčkem obecné školy, článek: »Stokrát nic umořilo osla«.

Napsal jej osel jistě větší, než ten, o němž historie tato vypravovala, a byl ten článek od nějakého vynikajícího pedagoga; pojednával o oslu, kterého jeho pán a zaměstnavatel vede se zbožím na jarmark, a po cestě, nalézaje mnohé věci, schopné k tomu, aby prodejem přinesly mu užitek, sbírá je a nakládá oslovi: »To je jako nic, to můj osel ani necítí.« A těchto stokrát nic účinkuje na ušatce tak, že pod tím klesne a chcípne.

Zdá se, že autor této rozkošné čítankové povídky buď, nehledě k svému obrazu, buď nikdy osla neviděl, anebo domníval se, že všichni žáci budou berními

úředníky, nakládajícími na poplatníky daně, nebo snad chtěl dát, prorokuje, že spíš budou poplatníky, jim návod, že si mají bez protestu nechat naložit tolik, až padnou, a pak bez hlásku umřít. Tedy tendence v obou případech velmi šlechetná a morálka z ní vyplývající hodná k pamatování.

Člověk, který by byl s osly měl co dělat skutečně, napsal by to jinak a pravdivěji: jak osel, cítě velký náklad, se zastaví a nechce dál jej nésti, jak kope, když je popoháněn a k poslušnosti donucován bičem a jak nakonec vyhodí svému pánu kopyta až k nosu, udělá mu jimi na čele pár boulí a shodiv náklad, uteče se pást.

Vztah národů a armád k válce byl zrovna takový, jako vztah osla z čítanky k nákladům, pánem mu přidávaným. Bylo toho také stokrát nic, ale nebylo to tak flegmaticky přijímáno. Když bylo padesátkrát nic, evropský osel jankovatěl. V Rusku nejdřív, protože tam nebylo mnoho socialistů, kteří by osla vzali u huby a vlídně mu domlouvajíce, aby šel, že mu to pod tím nákladem sluší a že prospěch pána je i prospěchem jeho, protože, až pán utrží, dá mu o hrst lebedy víc, a osel tam šel jen se svým zaměstnavatelem, vládou, která jej popoháněla ostře, jakmile zpozorovala, že zmírňuje krok, bičem.

Bylo to neštěstí ruské vlády, že si nedovedla zavést umělý chov a rozplemeňování sociálních demokratů. Kdyby byla je nasazovala jako slepičí vejce a nahřívala parou po tří stech kusech najednou, mohl v Rusku Mikuláš II. ku větší chvále boží a blahu svého národa vládnout dodnes.

A Rossia mohla představovat v dnech našich osla chcíplého.

*

Aféra Rasputinova, příběh chlapa, který, protože říkal, že se mu zjevil bůh, stal se milencem carevny, jejích pěti dcer a těšitelem duševním všech dvorních dam, povznášejícím jejich mysl k nebi ze zásady jen v posteli, v té zimě, kterou Švejk, opuštěn kamarády, piloval své kroužky, otřásla Ruskem, jak bouře dubem, jehož kořeny jsou nahnilé.

Negramotní ruští vojáci slézali se večer kolem Hořína, který přinášel noviny a četl jim z nich; četl obrovské články o zabití toho muže, považovaného za svatého, dohady, proč se tak stalo, a ruští zemljáčkové poslouchali, přidržujíce si jednou rukou bradu, druhou koleno.

»Vot, náčelstvo, job jeho mát«

»Vot, svoloč! Baví se a ty na posici za ní umírej!«

»Vot, imperátrica! Němka prokletá! Ty chcípni hlady!«

»Da, da! V Petrohradě se kurví a tebou v okopech vši krmějí!«

»Nu, vremja vojnu skončit! Značit, náčelstvo pobít a domu jít!

Vojáci mluvili tak jen mezi sebou, varujíce se poddůstojníků a důstojníků; a pak stejně šli se pomodlit do čela baráku k ikoně a zazpívat si carskou hymnu.

Byl to hotový náboženský obřad. Felvébl Aněnkov, vládnoucí četě ruských vojáků, obývajících barák společně se zajatci, byl velmi zbožný a velmi carovi oddaný; když vylezl na stůl zrovna čelem proti ikoně a začal po »Otčenáši« prvý zpívat vysmoleným basem »Bože, cara chrani«, bylo k nahmatání, že dal do toho celou svou upřímnou, mužickou duši.

Jinak opíjel se jen politurou, pohrdaje špiritusovými laky, a snil o tom, že bude opět brzo prodávána volně

vodka a on že zpije se do němoty, aby bylo mu na světě veselo.

A v takových chvílích sháněl se po denaturovaném lihu, který pil, když se k němu dostal, přímo z lahve a mluvě pak po carské hymně o výtečných vlastnostech hosudara ruské imperie, škytal: »Ale, vojnu načal a vodku zakázal, jebe jeho máť, suky syn. Pomodleme se zaň k Hospodinu.«

Ruské noviny psaly stále prudčeji a odvážněji; v armádě doutnal duch vzpoury a čtení novin otvíralo naň průvan.

Jednou, když Hořín četl článek o tom, že všecka moc by měla přejít na parlament a vojáci přizvukovali, vešel do baráku poručík Vorobcov.

Nikdo, jak byli zaujati novinami, jej nepozoroval; postavil se za záda vojáků a naslouchal poznámkám, doprovázejícím hlas Hořína.

»Vot, svoloč, jebe jeho máť! Suchomlinov, máť jeho job!«

»Nu vot, povídají konec vojny! A všecko Němci prodáno!«

»Da, da, jak telata na porážku nás vedou!«

»Je třeba náčelstvo pobít! Němcům taky vzkázat, aby oficíry pobili!«

Vorobcov odešel potichu do kanceláře a dal si zavolat felvébla Aněnkova; suše mu přikázal:

»Ty večer s vojáky školu drž. O carské rodině je vyučuj; sám se přijdu podívat.

A tak Aněnkov počal hned na to vojáky učiti slovesnosti.

To bylo slavné; měl v sobě butelku denaturovaného lihu a tím byl v značném patriotickém nadšení; po krátkém úvodu, že vojáci nic nedělají, než kaši žerou

a vši loví, přešel, jakmile Vorobcov sedl na druhou pryčnu, k thému samému: Carská rodina.

»Vzkaži ty mě,« breptal, ukazuje na vojáka, »kdo to Nikolaj II?«

»Zdá se,« odpověděl voják »že to náš Imperátor.«

»No, vot, charóšó,« pochválil felvébl, »to je náš nejmilostivější vůdce a pán. Moudře a ku blahu Rossie vládne. Nad Germánci zvítězí; vodku zakryl soldátům, jebe jeho máť.«

Vorobcov stáhl rty k úsměvu; Aněnkov, považuje to za povzbuzení, pokračoval, vyvolávaje druhého:

»A ty vzkaži, kdo to je Alexandra Fedorovna?«

»Nemohu znát,« stereotypně odvětil voják.

»Jak, skotino, ty nevíš, kdo to je?« rozčilil se šikovatel, »tak řekni aspoň, kdo myslíš, že by to mohl být? Sám ženu máš?« snažil se pomoci.

Voják těžkopádně přemýšlel a pak vyhrkl:

»Navěrno chazajka carova budět.« (Asi carova hospodyně.)

»A-le-xan-dra Feo-do-rov-na,« slabikoval šikovatel, plácaje vojáka knížkou, z níž tyto učenosti čerpal sám, přes hubu, za každou slabikou z jedné strany, »je ruská Im-pe-ra-tri-ca.«

»Dost pro dnešek,« vzkřikl Vorobcov, odcházeje na druhou stranu; šel pomalu, lenivě, a zcela zřetelně slyšel vojáky:

»Vidíš ty: pro flundru všelijakou náš brat po hubě dostane.«

»Všude již zpívají stejnou,« pomyslil si poručík a najav na ulici izvozčika, jel k svému bytu; tam vytáhl ze zásuvky papír a zamknuv se, dal se do psaní. Přemýšlel chvíli, napsal pár řádek a pak teprv nadepsal nahoru: »Továryši!«

»Dnes táhnu na bazar,« pravil na to několik dní jednou zrána Švejk Hořínovi, chystajícímu se opět na návštěvu kolegů číšníků, kteří ze stavovské solidarity jej živili, »mám moc zboží nadělanýho a klesá v ceně. Chleba je dražší, špek je dražší a pak bych za to nic nekoupil.«

»Tak je střel,« řekl moudře Hořín, »ale dej si pozor na hubu. Včera večer něco měli v »Savoyi« jenerálové, že v Petrohradě je revoluce; číšníci něco zaslechli, že se tam střílí. Snad je tam z hladu dělnické povstání.«

»Vono se to tady taky ňák vaří,« posoudil Švejk, »von ňákej ten chumel by mohl tu taky bejt. No, já se do ničeho nepletu, já jsem furt neutrální. Tak, počkej, svezu se s tebou, když taky jdeš za kšeftem.«

A po blátivé silnici, na níž tály sněhové závěje, pustili se k městu.

»Tak, kdyby k něčemu došlo, koukej se z toho ztratit,« znovu napomenul Hořín, když potkali kozáckou jízdní hlídku, které jindy nebývalo, načež Švejk odtušil:

»No, dyť mám rozum a nejsem přeci blbej; já budu neutrální. Snad to nebude mít takový konec se mnou, jako to mělo s tím Hrdličkou, co chodil v Košířích »Na mlynářku«. Voni se tam jednou vo muzice dostali do sebe jeho syn a jeho zeť, jako toho syna švakr; perou se, fackujou, kopají, rvou si vlasy a lidi volají starýho Hrdličku, aby je šel roztrhnout, že jsou to jeho lidi a že ho musejí poslouchat.

A von je vodbejvá: »Co je mi do toho, co mezi sebou mají? Ať si to vyřídějí sami, já jsem ouplně neutrální.«

Na konec tam přišla patrola a sebrala je voba a za-

vřela na smíchovský komisařství; přišli domů až za tři dny a voba najednou začnou starýho mlátit: »To jste, mordié, tchán, a necháte mě, zetě, bít vod ňákýho usmrkance? Krucifix alelujá, z jedný rodiny jsme, jedna krev a von se nepostaví patrole a nechá nás vodvést!« Zmlátili ho tak, že ho musela vodvézt ochranná stanice do nemocnice a von tam doktorům, když ho fačovali do ledu, oupěnlivě říkal:

»Mladý páni, pro všecko, co je vám svatýho na světě, poslechněte mě, starýho člověka: když se někde něco mele, nebuďte neutrální, a buďte radikální. Buď na ty nebo tý straně, to je jedno, ale řežte do toho; jak jste neutrální jste pak biti vode všech. Já mám ty boule a modřiny za neutralitu.«

Za hodinu na bazaru ale Švejk již konstatoval, že propásl konjukturu, a že z obchodu nebude nic; nikdo si jeho, ani jeho zboží nevšímal, lidé hlučeli, hádali se:

»Zadrželi telegramy! Z samého Pítěra člověk přijel!«

»Ale vojenský náčelník telegramy dostal!«

»A proč soldátům nepřečetl, jebe jeho máť!«

»Na závodech stávka; včera člověk z Moskvy přijel, že třeba stávkovat; že v Petrohradě revoluce načla!«

»Povídá se, že cara není?«

»Jak není? Což možno bez cara být?«

»Durak; bez chleba zdechneš, a nač tobě cara potřebí?«

Švejk pochopil, že načíná tu něco velikého a strčil prstýnky do kapsy; pak dal se z bazaru na hlavní třídu proti zástupu valícímu se k budově vojenského velitelství.

Kozácké hlídky a stráže projížděly a procházely

stále, ničeho si nevšímajíce, strážnici byli seskupeni ale po třech, po čtyřech a zdálo se, že bystře pozorují a obávají se.

A najednou z postranní ulice na hlavní třídě objevil se zástup stávkujících a v jich středu na holi třepetal se rudý praporek; strážníci vrhli se k němu, aby se jej zmocnili.

Dav je sevřel, takže vytasené šavle nebyly jim nic platné; a sotva je zalehl, takže v něm zmizeli, rozlehl se křik:

»Da, zdravstvůj revolucia! Bijte strážníky, bijte sukyny syny!« Houf klacků a holí objevil se nad hlavami zástupů a začal dopadat na záda policajtů; a ti, přikrývajíce si hlavy rukama, prodrali se zástupem utíkajíce pryč.

Vojenské stráže ani teď nezakročily; pak objevila se setnina vojáků, majících na hrudích rudé stužky.

Vedl je Vorobcov; před budovou vojenského velitelství zvedli jej vojáci na ramena a on, smekaje čepici, zakřičel:

»Továryši soldáti a robočí!

V Petrohradě je revoluce; car padl a stará vláda padla. Teď tam přikazuje »Sovět soldátských a robočích deputátů«; vláda úřadů a policie přestává i zde, moc do ruky béře »Sovět«, který se již volí. Továryši, bude konec vojny! Zem bude rozdělena mužíkům, továrny dány dělníkům! Ať žije revoluce, ať žije revoluční armáda a proletariát!«

Několik výstřelů třesklo odněkud z okna a kulky se rezpleskly o zeď: a dav se rozlítil:

»Strážníci střílejí! Sukyny syni, třeba je pochytat a pobít!«

Rozběhlo se to všechno po městě honit policajty; byl to pro ně soudný den. Ať zahazovali čepice a odznaky s prsou, byli poznáváni podle modrých kalhot a biti napořád; vystihli tu zrádnost svých spodků a všemožně je zakrývali.

A tím se stalo, že Švejk v průjezdě jednoho domu uviděl člověka, třesoucího se jen v podvlékačkách; poznal, že je to strážník, neboť modré kalhoty visely na vratech uvnitř na klice.

»Snad tu nemyslíte spát?« zainteresoval se Švejk, to bych vám neradil. Je tu průvan a na vás to teď náramně i tady potáhne.«

Velmi ho bavilo, jak pod policajtem třesou se kolena a jak se krčí, aby nebyl viděn; a ve své vrozené dobromyslnosti pokračoval:

»Tak se mi zdá, že vám poněkud nohy breptají. Z toho si nic nedělejte, to se podá; vono vlastně je vám tu dobře. Na bazaru, bůhví, co lidi dělají, šest strážníků teď pověsili a těm je hůř; co je to platný, říkat, že už to mají vodbytý a jiný že to ještě čeká. V támhle ty ulici narazili zas policajta živýho na plot; sedí tam, má kolík zrovna v zadní dirce a zpívá: »Bože, cara chraniI« Umíte tu velebnou píseň taky?« zeptal se, dívaje se policajtu do rozevřeného poklopce.

»Já ji už zapomněl a nikdy se ji učit nechci,« jektal policajt a zuby mu cvakaly o sebe tak, že Švejk mu řekl:

»Zdá se mi všecko, že je vám zima. Klepáte zuby vo sebe tak, jako pes, když si honí blechy. Či snad máte strach z toho, co vás čeká a nemine? Voni vás tu, nebojte se, taky najdou. Boží mlejny melou pomalu, ale jistě.«

Policajtu vlasy na hlavě se naježily jak rýžový kartáč; pak padl před Švejkem na kolena:

»Pán, pro boha, pro všecko, co je ti svatého na světě, spas mě! Čím já vinen? Sloužím, značí sloužím; přikázali mně a já poslouchám. No, co mám dělat; mám ženu a děti. Oj, mé děti drahé, sirotami budou!«

Policajt zabědoval a začal si rváti vlasy, přísahaje Švejkovi, že nikdy nikomu o své vůli neublížil, že jen rozkazy náčelstva plnil; potom začal hmatat po kapsách:

»Pán, padesát rublů jsem sehnal, vezmi je a svoje kalhoty mi za ně dej! A moje modré vezmi k tomu, sukno na nich charoší! Udělej to pro spasení své duše, zachraň otce sirotám nebohým!«

»Že máš děti, slituju se nad tebou,« pomalu řekl Švejk, vztahuje ruku po papírových desetirublovkách, »ale vopravdu to dělám ze soucitu.«

Rozepl si řemen a zouvaje si boty, napomenul:

»Vono se tak dlouho chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne. Vidíš, holoubku; dnes ty mně a zítra já tobě. Voni přišly na vás špatný časy; máš štěstí, žes mě nikdy nehonil s prstýnkama. A to bych se na tebe i v ty bídě vysral.«

Policajt bleskem natáhl Švejkovy kalhoty na sebe a tiskna mu vřele ruce, děkoval:

»Dá bůh, že staré časy se vrátí a že ti budu moci oplatit. Ale slyš, tys člověk rozumný; v Sadové ulici gymnasium jest, tam mnoho našich zabarikádovaných; sběhni k nim, modré kalhoty od nich seber, domů ženám dones a mnoho od cesty dostaneš. Da? Uděláš? Charašó! Pamatuj, že staré časy hnedle se vrátí, a že my pak na bazaru i špek ti krást dovolíme. Jest přísloví: Ruka ruku myje. Spasibo, brat.«

Policajt objal Švejka vřele jak milenka a políbil jej na obě tváře; pak opatrně vyšel a plížil se podle domů, aby pak skokem ocitl se mezi zástupem ve středu ulice; teď ho poznat nemohli, byl zachráněn. A Švejk, zapínaje nové kalhoty, které, jsouce velké, špatně mu držely, řekl sám k sobě:

»No, ale vyžranej byl jak pravej policajt. No, počkej, dyť vono ti splaskne teď taky bříško.«

A vyšel ven, aby pátral po gymnasium v Sadové ulici.

Našel je; lidé mu okázali, kudy jít a v ulici samé i dům mu označili; byl to rohový dvoupatrák a před ním zela veliká barikáda z nanosených školních lavic, skříní, tabul, vycpaných ptáků a zvířat i s hady, naloženými ve sklenicích v lihu.

»Ale, pán, blízko nechoď,« řekla mu baba, ukazujíc na barikádu, »oni po mužských střílejí.«

A honem zas zalezla do průjezdu.

Nelhala; sotva Švejk poodešel několik kroků, zapraskaly na barikádě karabiny a kulky zapískly mu okolo uší; uskočil do průjezdu a zaklel:

»Vida je, holomky. Modrý kalhoty mám a voni střílejí. Mohli by tu dokonce i člověka zabít.«

A potom, rozhodnut, že se tam dostat musí, svlékl kalhoty a mávaje jimi jak praporem, běžel středem ulice k barikádě. Pomohlo to, nikdo nevystřelil; až když byl blízko lavic a lezl na první almaru, aby z ní dostal se přes kopec nábytku, namířilo se naň několik pušek:

»Ty kdo takoj?«

»Náš« mírně odpovídal Švejk, přidržuje si rukama podvlékačky.

»A za čem ty tuda, Austriec?«

»Nesu vám pomoc,« šeptal Švejk tajuplně. Pušky se sklonily a nahoře začla krátká porada, z které vyšlo rozhodnutí:

»Tak polez nahoru.«

Asi třicet policajtů bylo na barikádě, a asi sto i s policejním ředitelem a komisary uvnitř v gymnasiu; každý měl mimo revolveru karabinu, a v barikádě na druhou stranu ulice trčela dokonce i strojní puška.

»Pánové, takhle se domů nedostanete,« začal Švejk bez úvodu:

»Všude policajty bijí a chudáci, umírajíce, carskou hymnu ještě zpívat musejí. Já jednoho zachránil, svoje kalhoty za jeho modré mu dal a on mě k vám posílá, abyste mi taky svoje modré dali a já vám z domova zelené přinesl, abyste vojákům se podobali.«

»Nemá špatný nápad,« řeklo jich několik a vedli Švejka k policejnímu řediteli; tam plán svůj opakoval. Ředitel poškrábal se za ušima:

»A jak je ve městě?«

»Všecko vojsko dělá revoluci,« objasnil Švejk a ředitel pobledl; pak se chytl stébla:

»Přijde vojsko z fronty, povoláme, gubernátor pošle.«

»Vám už nepomůže ani pámbu, člověče,« vysvětlil Švejk, »když já vám nepodám svou pomocnou a soucitnou ruku.«

A začal líčit, že už těžká artilerie sem jede, že za městem již kanony na gymnasium stojí namířeny:

»Jen sem prásknout a nezbyde z vás ani prd; a to, co zůstane na živu, vyhodějí do vzduchu podkopama. Na vlastní voči viděl jsem pionýry, jak se pod vás prokopávají sklepem ze sousední ulice, Do večera jsou

hotovi a v noci poletíte. Bude to hezký, von dnes svítí měsíček.«

Ředitel ze slibované krásy byl již zelený; pak třesoucími se prsty rozepínal kalhoty:

»Sto rublů dostaneš, když mi sem jiné přineseš; a puli v lob, jestli né a jestli mé ženě, zde máš adresu, nevyřídíš, že já zdráv, a že brzo domů přijdu. Af sluha samovar postaví. A to pulja v lob.«

Celý se klepaje, ukázal na revolver na stole, a Švejk bezstarostně řekl:

»Poslušně hlásím, že je to devítimilimetrovej. To byste měl v hlavě díru pořádnou!«

Komisaři byli již svlečeni a Švejk sebral od nich kalhoty zároveň s visitkami, a než vylezl s nákladem z gymnasia, všichni policajti na barikádě byli již v podvlékačkách, strkajíce mu do rukou kalhoty a Švejk skromně odmítal:

»Neunesl bych to, naházejte to za mnou dolů!«

Seskákal po almarách a modré nohavice létaly shůry za ním, jak kusy mraků. Dole je sesbíral a odnášel do průjezdu domu.

»Hned to začnu roznášet,« křičel na policajty, sbíraje kalhoty podruhé, když do ulice vjely dvě fůry slámy; jely po celé šíři, nikdo je netáhl, nebyli v nich zapřaženi koně ani voli, ale tlačeny jsouce ze zadu, blížily se tiše a potměšile barikádě obsazené policajty. Na té její obhájci začli ihned řvát a střílet.

Vozy předjely před průjezd, v němž Švejk měl svázany rance a vojáci a studenti, je doprovázející, začali snášet žebříky a nahoru, do slámy, kde byla uložena prkna, vynášet strojní pušky.

»Dnes to vodnesu do baráku a na bazar s tím půjdu,

až to utichne,« pomyslil si Švejk a nahlas jal se počítat:

»Čtyřicet párů, po deseti rublech za ně bude, to je čtyři sta.«

»Tovaryš, co ty zde děláš?« optal se jej v tom student jakýs, který pro něco do průjezdu zaběhl a zpozoroval ho. A dříve, než Švejk mohl odpověděti, vykřikl:

»Vot, policajtské kalhoty nosí! Kde ty vzal?«

»Naházeli mi je policajti s barikády, abych si je na bazaru prodal,« vysvětlil Švejk a student, zamračiv se, přikázal:

»Na fůru je dej, večerem chladno nám tu bude!«

Tak Švejk, nevěda ani sám jak, ocitl se na voze a nosil pak trámy, prkna, zatím co ze slámy prskala strojní puška proti barikádě:

»Pipipipipipi«, jak když chalupnice kuřata svolává. A karabiny z druhé strany ji odpovídaly.

Do šera tak to trvalo, aniž by boj projevoval nějaké účinky. Za tmy přitáhli dvě osmicentimetrová děla a zatáhnuvše jednu fůru zpět, postavili je před ní za trámy, na nichž prkna je zastírala.

Z jednoho práskl po barikádě kartáč, z vedlejšího udeřil do druhého poschodí gymnasia, vyčnívajícího nad okolní domky, granát. Palba na barikádě přitichla. Znovu pak vystřelili salvou a na barikádě ve tmě zatřepaly se na tyči něčí podvlékačky, zastupující úlohu bílého praporu.

»Půjdeme pro ně,« rozhodl student, velící obléhatelům a rozhlédl se kolem, až spočinul zrakem na Švejkovi, ležícím na ranci kalhot:

»Tovaryš, pojď sem! Za koho ty? Za cara nebo za revoluci?«

»Poslušně hlásím,« pevně odvětil Švejk, »že já byl pro svýho císaře pána, ale ten umřel a já už teď musím bejt pro revoluci. Když není Franc Josef, ať není Nikolaj taky.«

»Charašó,« usmál se student, »no tak, vezmi karabinu a budeš zde hlídat, aby to nikdo nezapálil.«

A zatím, co vojáci odváděli zajaté policajty, třesouci se nočním mrazem, Švejk seděl na své válečné kořisti a filosofoval:

»Teď už to nebude mít konce. Teď se bude válčit do skonání světa.«

Za jitra přicházeli obyvatelé dívat se na dějiště boje minulé noci. Proudily sem davy, aby shlédly obě barikády.

Na jedné smutně visely roztrhané, připosrané podvlékačky a na druhé vlál ohromný rudý prapor, a lidé, dělníci a vojáci při pohledu na ty dva symboly řičeli radostí a veselím.

Pod barikádou sestavil se průvod, aby vítězství revoluce šel oznámit celému městu. Začal hned, jak dal se na pochod, zpívat, a do čistého, svěžího vzduchu zněla rozvášněná slova, zpívaná vojáky:

»Vstávej na vorov, na sabak, na bohatých
da na zlo vampyra carja.
Bij v huby jich zlodějóv proklatých,
da vzejdět ludší žízně zarja!«

a Internacionála, zpívaná studenty a dělníky.

Pak, když zahýbal průvod z ulice do náměstí, ozval se na barikádě strašlivý řev:

»Praskla puma na Rusi,
car se roztrh na kusy.
Kdo chce v Rusku carem být,
musí šňupat dynamit.«

Dobrý voják Švejk pod rudým praporem zpíval, nakládaje si dědictví starého světa na záda, aby je na bazaru za chvíli prodal.

POSLEDNÍ ETAPA VOJÁKA ŠVEJKA.

Jestli Rusové svobodu, která přišla nyní, pili ze sklenic, dávali si zajatci z plného litru; přání »Vojno povol!« se vyplnilo, disciplina umřela, pojem »zajatec« pro první čas zmizel.

Národ se vařil v kotli revoluce a na nic drobného nebylo času; nebylo dlouhé chvíle, aby se mohlo vymýšlet trápení na lidi, každý očekával, že se stane něco velikého, co osvobodí od zla celý svět.

Hořín s rozpálenou hlavou četl řeči nových ministrů, oceňujících velikost díla jimi udělaného; v prvý čas ohromovaly a opájely, ale po měsíci začínaly znít dutě a falešně, vyvolávajíce u vojáků na tvářích úsměšek.

Poručík Vorobcov chodil k vojákům méně a méně, přenechávaje starost o ně úplně Aněnkovi, a ten, stejně opilý, jak za cara, chodil po baráku a říkal zajatcům: »Blaze nám žít pod prozatimní vládou. Veselo na Rusi, děti, da, jebe vaši máť!«

»Tenkrát, když jsem střelil po pětce ty kalhoty židovi ve velkém, abych se s tím dlouho nevozil v detailu,« vypravoval o něm Švejk Hořínovi, přitáh jsem sem do toho bordelu až večer; byl tu poručík a Aněnkov zrovna svolával své vojsko k modlení.

Vylez na stůl, a byl tak zlitej, že nemoh ani stát

a vojáci ho museli držet za nohy, aby nespad a nerozbil si kokos. Začal »Otčenáš« a když se ho pomodlili, tak koukal na ikonu tak pitomě, že jsem se musil smát. A najednou vykřik: »Ložítes, rebjata, nět tu cara, jebe jeho máť!« Vorobcov se smál taky, že až upad pod pryčnu.

»Von ten chlap mění barvy jako chameleon,« prohodil Hořín a Švejk starostlivě dodal:

»Jen aby je neměnil znova, ten by nám, kristepane, srovnal naše těla.«

»Vono se nestane nic takového,« odporoval Hořín, »revoluce je zabezpečena. Kereňskij dělá divy. To je ministr správnej, samý velký řeči mluví.«

»Což vo to,« křivě se usmál Švejk, »vo to kušnění tu nejde, to von kušní dost. Ale já myslím, když po tý revoluci nemám mastnější polívku, že mi to nestálo vůbec zato ji dělat.«

K večeru Aněnkov volal Švejka, došlo pro něj psaní z Kijeva.

»Hoříne, kamarádi píšou,« zval honem číšníka, »voni na mě docela přec nezapomněli. Koukej se jaký dlouhý psaní!«

Dopis byl kolektivním dílem Marka a pisklouna:

»Drahý příteli a kamaráde Švejku!

Tak zas to vesele glančíme, už jsme zas vojáci, jak se patří. Jsme tady, v Kievě, v universitě. To je takový veliký, červený dům, a při něm je zahrada, všude, v domě i na chodbách jsou pryčny a na těch spíme my, dobrovolníci české armády a zpíváme si tu sokolskou: »Spějme dál« — — —

»To mají správnou písničku,« poznamenal Švejk, »je jen škoda, že se to křičí, to by se mělo zpívat tak

s citem, jako to »Hajej můj andílku, hajej a spi«. Pokračoval v čtení dopisu:

»Takové nadšení, o jakém jsme čítali v Čechoslovanu a Čechoslováku, tu ovšem není, ona každá theorie je šedivá, jen strom života zůstává věčně zeleným. Tady nikdo nebásní o kráse Hradčan, jak nad nimi plujou velebně oblaka, jak velké labutě, roztírající své bílé perutě a každý se stará spíš o to, aby měl co žrát. Nikoho tu nezajímá, jestli bojuje za království nebo za republiku, ale interesuje se jen o to, kdy a kde se fasuje čaj, cukr, tabák a máchorka. Hlavně máchorka.«

»Já vo tom žroutovi Balounovi vod našeho regimentu dycky říkal, že je náramně lidskej,« považoval k tomu odstavci za nutné podotknouti Švejk: »Jsou zde lidi, kteří se starají jen o to, aby si vymohli jít dvakrát pro mináž. Vyfasovat dvě palatky (celty) je hlavním ideálem všech, protože může pak střelit jednu na bazaru. Je tu od našeho regimentu šikovatel Nasáklo, ten, co tě honil tenkrát s kvergrifama. Ten, aby vojáci moc nekradli, dbá o to, aby »dněvalní« (t. j. u nás »ode dne«) dávali u dveří pozor, co kdo nese a kdo je vycpaný, toho zadrželi.

Zkouší, jak jsou bdělí, tím, že pošle nějakého maníka, aby se pokusil pronést ven buď plášť, nebo celtu. Dněvalný někdy si toho nevšimne a voják mu s tím zmizne pak doopravdy. Já sám už jsem tak, protože vůbec si mě nepamatuje, odnesl dvě celty.«

»Zlatá vojna,« vzdychl Hořín. »Tam bych chtěl taky bejt.«

»Ten týden přijeli sem dobrovolníci až ze Sibiře a jeden mezi nimi byl od 91. regimentu. Jak uviděl Nasákla, hrnul se k němu a dal mu na tom místě pár facek.

On totiž Nasáklo den před tím, než je Rusové vzali, dal ho na dvě hodiny uvázat, protože neměl všecky patrony. To víš, byl tady brajgl. Oficíři byli při sfackovaném, ale kluci při fackujícím a tak se neví ještě, jak to dopodne.

Ty se chlubíš, že znáš pražské »fízly« všecky: tady je nějaký Kalous, o kterém kluci tvrdí, že dělal v Praze tajného. Prý je jako špicl dobře známý na Kladně a v Mostě, kde jako anarchista dělal provokatéra mezi horníky. Je to držka plechová, velký tlampač. Má černé vlasy a anglický knírek. Kdybys o něm něco věděl, napiš nám. Vydává se teď za předáka národně-sociálního a říká, že je odborníkem ve věcech sokolských a vojenských.«

»Na toho se nepamatuju,« zavrtěl hlavou Švejk, »von fízl nestejně blbě kušní každej. Je mi to moc líto. Napsal bych jim, a voni by mu kvartýr nahnuli. Takovýmu neřádovi se všude mají dělat nohy.«

»Velitelem naší roty je nějaký Linbarb, maličký oficír, kterému se všeobecně říká »Máchorka«. Říkají o něm, že má generálovu dceru, kterou, když byl u generála šoférem, omylem napumpoval místo pneumatik a musil si ji pak vzít. Je také »Sokol« a protože vlastně v celé universitě vládne kapitán Číla, veliký sokolský harcovník, cvičíme celý den sokolská prostná. Mimo nich máme k žrádlu knedlíky, kaši a někdy guláš.«

»Říkám, že jsem tam měl bejt,« zas podotkl Hořín, a Švejk dočítal konec:

»Nejvíc je nás tu z pleňasů, jak se v armádě zajatci opovržlivě nazývají. Mimo toho jsou mezi námi synové ruských Čechů. Ti jsou na tom fajn, jezdějí domů oficírům pro vejce a pro kuřata, mimo toho jezdí taky

pro seno. Doma nechají tátovi nové boty a vezmou si na nohy jeho staré. Za slepice dostávají medailli, za pytel uzeného georgievský kříž.«

»U nás v Rakousku,« přerušil se Švejk, »byla medaille za uvaření černýho kafe. Já dostal malou stříbrnou za to, že jsem oberlajtnanta Lukáše mazal mastí na vši.«

»Teď, jak přišla revoluce, přijela sem hromada rakouských oficírů — pleňasů a taky vstupují do vojska. On prý v petrohradském »Sovětě« navrhuje nějaký bolševik, aby zajatí oficíři dostávali od eráru zrovna tolik, co zajatci, aby věděli aspoň v zajetí, co je to válka. A tak jsou z nich vlastenci a hrnou se do armády.

Celkem je to tu tak popletené, jak v celém světě. Je tu moc lidí, kteří věří, že jde o dobrou a velikou věc, lidí upřímných, poctivých a naivních. A pak je tu dost lidí z příčin, pro které v Omsku jsme změnili pánaboha a šli do pravoslavné roty. Kdybys tu byl, měl bys o čem filosofovat a jistě bys proto našel vhodné přirovnání.

Na druhý týden odjíždíme na bojiště, říká se, že Kerenskij už armádu zpracoval k nastoupení. Ale náš názor je, že sám by si měl mazat nožky zaječím sádlem. No, my budem pro slávu svého jména bojovat do roztrhání těla, aby viděl, že jsou ještě na světě obětavci, když už se vlastní lidi na něj vykašlou, a tak možná, že padnem. Najdi, kamaráde, potom, náš hrob, a nasázej na něj mrkev a petržel, aby bojovníci, kteří přijdou po nás, měli hustší polívku, když už maso do ní není. Líbáme tě oba za uši!

Marek a J. P.«

»Tak voni mi to, bobečkové milí, posílají jako svoji poslední vůli,« zalkal nad tím Švejk a slzy z jeho očí

pokropily papír. Dlouho seděl, zíraje do nerovných řádků a pak obrátil se na Hořína:

»Já myslím, že to v tom vojsku je takový, jako s tím židem, co chtěl tuhle přestoupit v Bělici na pravoslaví. Povídali mi vo tom na bazaru ruský vojáci. Voni ani teď Rusové židy nemají rádi a von se chtěl někam, protože už ho kšeft mrzel, dostat. Von tam má obchod čajem a krakovskou klobásou a hned po převratu si vzal pravoslavnýho společníka, aby to líp šlo. A když to ani pak nešlo, šel k bátuškovi, aby ho pokřtil. Ale von bátuška mu povídá: »To nejde tak honem, to tě nejdřív musím pravoslavnému náboženství vyučovat. Budeš ke mně chodit na hodiny, pět rublů dáš za jednu.«

A tak tam žid, ňákej Nancheles, chodil a učil se. A minulou neděli měl bejt pokřtěnej. A v sobotu se ptá bátušky, jest-li smí ke křtu přijít se svým společníkem, že má jeho firma nápis: »Nancheles a Kasetkin« a že musejí všecko dělat voba dohromady.

Tak v neděli byla v církvi velká sláva, protože nikdo nepamatoval, že by tak starej žid dal se pokřtít. Všichni popi z Homelu tam byli, kmotra, kmotr a moc národa. A Nancheles s tím Kasatkinem stojejí u křtitelnice a pop žida začal zkoušet. Ptá se ho:

»Věříš, že Kristus byl bůh a člověk zároveň?«

Nancheles vodpovídá:

»Já věřím, že byl člověk; že byl bůh, to věří tadyhle můj společník.«

A bátuška zas znova:

»Věříš, že rozdal pěti tisícům pět chlebů a nasytil je jimi?«

Nancheles nato:

»Věřím, že jim je rozdal, a to, že je jimi nasytil, věří zas můj společník.«

Pop to zkouší do třetice:

»Věříš, že umřel pak na kříži, abys ty byl spasen?«

A žid se drží svého:

»Že umřel na kříži, věřím, to další věří můj společník. Vod čeho bysme byli v kompanii?«

Nakonec je batuška voba z církve vyhodil.

»A v tý armádě,« zasmušile pronesl Švejk, »bude to taky tak; jenom že tam to neříkají takhle votevřeně, a není to tak k prokouknutí. Já na světě nebudu, jestli Marka zabijou,« zabědoval:

»Já za ním pudu, dyť von si, když mu to vo tom židovi povím, dá věc vysvětlit!«

»Snad mě tu nenecháš samotnýho?« zabědoval teď Hořín, »co bych si bez tebe počal já?«

A Švejk, utíraje nové slzy, zavázal se slavnostně:

»To nenechám. To bysme byli rozlezlí jak cikáni po celým světě. My to už dovojančíme spolu.«

Ale od toho dne zůstal Švejk zádumčivý, nehrál karty, neposlouchal čtení novin, přemýšlel jen a přemítal. Přišly zprávy o slavné bitvě u Zborova, o velkém vítězství, které »Ruské Slovo« za dva dni změnilo v »Katastrofu pod Tarnopolem«, zmatené zvěsti o tom, že celá »Česká družina« je postřílena a zajata, že celá ruská armáda utíká, že v Petrohradě bylo povstání bolševiků a Švejk, sedě apaticky na pryčně, klátil jen nohama:

»Já mám štěstí, že jsem blbej. Nebejt blbej, tak bych tomu, co se děje a co se s lidma dělá, rozuměl a byl z toho dávno v blázinci. Takhle se mi ale nestane nic, já vo ničem nevím, proč se to děje.«

»Kamaráde, takhle tu zůstat nemůžem,« řekl mu jednoho dne Hořín, »kdo ví, co se tu bude ještě dít a jestli vůbec erár bude se vo nás starat; od zejtra bude

chleba jen funt na den. A já mluvil v hotelu s jedním báryněm, má sto verst odtud velkostatek, vzal by nás k pasení dobytka. Voblík by nás, vona hnedle bude zima a bylo by to fajn. Přes celou zimu bysme u něj zůstali a na jaře už musí bejt konec, pak pudem spolu domů. Šel bys k tomu bagánovi?«

»Pudu,« řekl prostě Švejk: »Ať se taky vobeznámím s kravama. Těch volů už mám pod krk.«

Za týden již pásli na rozlehlé stepi. Hořín objížděl dobytek na koni a Švejk, tichý a melancholický, ležel na znaku a díval se na rozpálené nebe.

»Půjč mi esšálek,« řekl k večeru, »podojím si támhle tu straku. Mám ňákou horkost v sobě, tím mlíkem ji schladím.«

Kráva před Švejkem utíkala do stepi a Švejk běžel za ní. Daleko již byla, daleko, že Hořín viděl jen dvě černé tečky v zeleném moři trávy a stále se ještě menšily, až načisto mu zmizely s očí.

Kráva se vrátila ku stádu v noci. Švejk zmizel beze stopy, jak by ho pohltila zem. A Hořín psal si do notesu: »Švejk bezvěstný od 26. srpna 1917.«

* * *

Byl mizerný, deštivý únorový den roku 1920. Praha byla oblečena ve slavnostní háv praporů, po ulicích, nedbajíce vody, chodily hezké holky v národních krojích, lidé se mačkali na chodnících, od rtů ke rtům letěla otázka: »Již jdou?«

Na rohu Václavského náměstí stál velký, velmi vypasený pán s dlouhým plnovousem a vykládal člověku, který držel se ho v podpaží:

»Byl jsem tu na burse a schválně jsem se zdržel, abych je viděl; vona je tu drahota, ale my, mlynáři,

si to teď můžem dovolit a já chci doma vypravovat, jak ty legionáři vypadají. Vlastně ani nejsem na ně zvědavej, ale byl se mnou na frontě ňákej Švejk, a taky se dostal do ruskýho zajetí. Měl jsem dnes takovej živej sen vo ňom, a něco mi říká, že se mi vobjeví mezi nima. Von to byl takovej milej, přítulnej člověk. Josef Švejk se jmenoval. Nebyl by čas zajít ještě někam na jednu svačinu?«

»Ježíšmarjá, milostpane,« obrátila se k němu starší žena v čepci, »voni taky znají mýho milostpána?,« Já jsem Müllerová, vdova, do války pan Švejka kvartýrská, ve vší počestnosti. To je dobrý, že jsme se tak sešli, von jede dovopravdy, dostala jsem vod něj z Terstu telegram.«

A podala pánovi list, načež ten stiskl ji ruku: »Baloun, mlynář vod Tábora.«

»Povídám, restauratére, pojďme mu naproti až k nádraží Františka Josefa Wilsona,« dva kroky od nich pravil současně hranatý muž jinému menšímu v tvrdém klobouku a ten mu odvětil na to slušně: »Ten déšť by mohl jít do prdele. Dnes má náramně svítit slunce, aby z toho taky živnostníci něco měli. No, netahej mě, Vodičko, nikam, von, když ho nepoznáme, stejně přijde večer ke »Kalichu«. Mordié, voni už jdou!«

Se shora u musea ozvalo se bouřlivé volání slávy, v prostřed náměstí okázaly se, jak kytky polních květů pestré, skupiny děvčat v národních krojích, za nimi krváceli »Sokolové« v červených košilích a pak za několika důstojníky, jdoucími vpředu, šli těžce vojáci v zelených stejnokrojích, s puškami na rameně, s bajonety blyskajícími i v tom šedivém, kalném světle. Dlažba duněla pluku pod nohama, šel ostře, za-

hýbaje k Příkopům, když najednou tlustý, vykrmený pán zařval na důstojníka, vedoucího svůj oddíl:

»Matičko boží klokotská, pan oberlajtnat Lukáš! Pane oberlajtnant, pamatujete se na Balouna, co byl u vás před pěti lety putzflekem?«

Překvapený důstojník se usmál a pokynul muži, aby šel vedle něho, rukou, a v tom zavznělo z řady jadrné, ohromné:

»Marku, koukej, ten nenažranej Baloun! Co děláš, ty pse hladová?«

Mlynář otočil hlavu dozadu, aby odpověděl, ale než otevřel ústa, vrhla se k vojáku, který na něj křičel, paní Müllerová, plačíc:

»Ježíšmarjá, to je štěstí. Milostpán se vrací z války domů! Milostpane, honem jdou, já jim dala vohřát vodu na umytí a připravila zouvák! Taky jsem navlíkla čistý cejchy. To si po těch štrapácích ňák pohověji! Dyť voni, milostpane, jsou teď blanickej rytíř, četla jsem to vo nich včera v Politice!«

»Dou do hajzlu, matko a netahaj ho,« odstrčil ji kdosi. »Vítám tě do Prahy, Pepíku! Přijdeš večer na pivo, abys nám pověděl svý osudy? Mám teď smíchovský, už se to zas chlastat dá!«

»To se ví, že přijdu, bratře Palivče,« důstojně odvětil Švejk. »Jsi ale pořád stejná huba nevymáchaná. No, za tu válku jsme sesprostačeli všichni.«

»Dají mi tu flintu, já jim ji ponesu,« žebronila matrona, tahajíc Švejkovi zbraň s ramena, ale zas jiný hlas na ni zahřměl: »Nechaj mu to, matko, na to jsou kriegsartikle! Dyť by ho za to zastřelili! Švejku, abys byl u toho »Kalicha« v čas! Pamatuješ, žes mi tenkrát v Királhidě v Maďárii slíbil přijít vo půl sedmý?«

»V šest jsem řek, Vodičko, a v šest taky na

místě budu,« odpověděl Švejk, líbaje sapéra očima; šli s ním a za nimi, před nimi znělo volání slávy, nazdarování, vlály šátky, smály se slečny a dobrý voják Švejk si pochválil:

»Nebejt války, nebyl bych měl takovou slávu ani vo funuse.«

»Švejku, už jsem to s panem oberlajtnantem smluvil,« obrátil se v chůzi k němu Baloun. »Musíš s ním na druhou neděli ke mně přijet na zabijačku. Mám jen takový menší prasátko, tak ke dvoum metrákům může mít. No, nic se, kamaráde, nežinýruj. My, mlynáři jsme si přes válku pomohli, pro nás ruka Páně byla votevřená!«

»Tak přijedu,« rozhodl Švejk, »ať uvidím, co zblafneš, než máš panděro plný.«

Došli na Staroměstské náměstí. U Husova pomníku stály hodnostáři, před radnicí tribuna. Vítali je ministři, mluvili poslanci a k nebi letěla velká slova o svatých, nezadatelných právech národa, o boji za ně a o splnění třístaletých snů.

A dobrý voják Švejk, poslouchaje je, díval se pozorně na čubičku, kterou elegantní slečna, co chvíli na legionáře maličkým šátečkem mávající, držela na šňůře a se zájmem pozoroval, jak přiběhl k ní stejný psík a jak galantně ji očmuchává, pokoušeje se o prosazení nemravného návrhu.

Poštěstilo se mu, svázali se. Majitelka čubičky hořela studem, a minutu po té, co plukovník, stoje tváří v tvář řemeslným tlampačům a mluvkům národa, tvrdě a ocelovými slovy úsečně odpovídal »že prospěch národa je možným jen tehdy, když v š i c h n i jeho členové jsou nesobečtí, čestní a pracovití,« a zdálo se, že

schválně k vůli nim ta slova podtrhává, Švejk šeptl Vodičkovi:

»Zeptej se tý slečny na adresu. Z toho svázání budou hezká štěnátka. Dal bych si zejtra na ně závdavek. Já se budu zas živit čestně.«

Řeči byly odmluveny, tamboři spustili předehru bubínků k marši a déšť rozřízl ostrý hlas plukovníka: »Pozor! Pochodem pochod! Vpravo hleď!«

Defilovali před hodnostáři, a než přišla řada na Švejkovu rotu, ještě se zeptal:

»Tak »U Kalicha« v šest! Černý pivo taky máš?«

»Mám,« přisvědčoval Palivec.

»A na maryáš se tam sejde parta?« vyzvídal Švejk.

Vodička odpověděl za Palivce: »Parta náramná. Buď bez starosti.«

»Rota pozor!« vzkřikl vpředu kapitán Lukáš: »Pochodem pochod! Vpravo hleď!«

Švejk vykročuje pravou nohou, honem vyhrkl: »To se těším, to si popovídáme! Vona ta válka celá i s těma bitvama, řečma a defelírkama, to všechno stojí za hovno!«

»Tak v šest,« křikl za ním Vodička, ale nedostal již odpovědi.

Nad dobrým vojákem Švejkem, jak táhl z náměstí, schlíple visely umoklé prapory a na jeho čepici bubnoval drobný déšť — — —

Konec.

UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V BRNĚ